







# HET ZENDINGSBLAD

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland

---

---



---

REDACTIE:

Ds. H. DIJKSTRA, Smilde

Ds. H. HOEKSTRA, Arnhem

---





**HET ZENDINGSBLAD**

VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**



**EN GI ZIJT MIJNE GETUIGEN**  
 ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
 GEMEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
 TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE  
 .HAND: IV 8



REDACTIE  
**H. DIJKSTRA . Smilde.**  
**H. HOEKSTRA . Arnhem.**



Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR . ZAANDAM.**  
**W. B. RENKEMA . RENKUM.**

INHOUD: Die verstrooid waren. — Brieven naar Antiochie. — Djokjakarta. — Njonjah Wi Djing Wi. — Gouv. Gen. Idenburg. — Hij trouwt graag. — Korte Berichten. — Leestafel. — Verbeteringen. — Giften voor de Zending.

## Die verstrooid waren.

~~~~~  
 Degenen nu, die verstrooid waren door de verdrukking, die over Stephanus geschied was, gingen [het land] door tot Phenicië toe, en Cyprus, en Antiochie . . .  
 ~~~~~

Handel. 11 : 19.

De voorzienige zorg van God leidt de Godvruchtigen, als ze haar opmerken, tot bewondering en aanbidding. Ze worden in hun leven geleid tot de erkenenis: Wat is de Godsregeering toch heerlijk! Daar dacht Jakob aan, op het ziekbed, dat zijn sterfbed werd, toen hij Jozefs zonen ging zegenen. Hij zeide: De God, voor wiens aangezichte mijne vaders Abraham en Izak gewandeld hebben, die God, die mij gevoed heeft, van dat ik was, tot op dezen dag, die Engel, die mij verlost heeft van alle kwaad, zegene deze jongeren . . . (Genes. 48 : 15, 16).

De ware en eeuwige rijkdom voor een mensch is God. En zijn leven wordt rijk voor hem, wanneer hij, terug ziende, de verborgen Godsregeering mag opmerken, de bemoeienissen van den God des genadeverbonds met hem. „Het hart des menschen overdenkt zijnen weg” — hij beraamt van der jeugd aan zijn plannen, hij denkt vooruit wat hij doen zal, en hij bereikt het; of er komen omstandigheden tusschen, die het verhinderen, of die een andere richting geven aan zijn bedenken, zoeken en trachten; dat is het: het hart des menschen overdenkt zijnen weg — „maar de Heere stiert zijnen gang” (Spr. 16 : 9). Daar komt het op neer. Ons leven loopt



in den grond der zaak niet naar hetgeen wij ons hadden voorgesteld; hoe-  
wel God *ook* onze genegenheden, onze plannen, onze voornemens, en ons  
trachten gebruikt, hetwelk alles ook in zijn raad was opgenomen. Andere  
mensen werken *ook* op onzen levensloop in, en de omstandigheden oefenen  
invloed daarop uit. Het is alles in de hand des Heeren. God beschikt het.  
En zoo leert de Godvruchtige in den loop zijns levens inzien, hoe waar-  
achtig het is: de Heere stiert zijnen gang.

In dien zin genomen, verstaat de mensch zelf niet ten volle wat hij be-  
raamt en doet en te werk stelt. Hij kan wel zijn eigen bedoelingen daarbij  
verstaan. Maar God heeft er *ook* zijn bedoeling mede. En *die* wordt bereikt.  
Die bedoeling Gods verstaat de mensch soms eerst veel later, als hij God-  
vruchtig op zijn wegen en de uitkomst daarvan mag terug zien. Daarom  
staat er: „De treden des mans zijn van den Heere; hoe zoude dan een  
mensch zijnen weg verstaan?” (Spr. 20 : 24).

*Wij* maken dus onze eigen levensgeschiedenis niet. God maakt die. Hoe-  
wel Hij, zoover het Hem behaagt, ook onze overleggingen, ons beramen,  
ons streven, onze werkzaamheid gebruikt. Maar wat ons ten deel valt naar  
onzen wensch, of ons ontmoet en overkomt tegen onze verwachting of  
begeerte — het gaat alles naar Gods bestek. Daarom zegt Jeremia (10 : 23):  
„Ik weet, o Heere, dat bij den mensch zijn weg niet is; het is niet bij  
eenen man, die wandelt, dat hij zijnen gang richte.”

Wanneer de oprechten zoo hun levensloop, van der jeugd aan, indenken  
dan zien ze een heerlijk licht daarin schijnen; en dat is: Gods bestel.

Hiermee is volstrekt niet in strijd, maar voor den denkenden Godvruchtige  
zeer wel te vereenigen, dat sommige dingen anders geweest zouden zijn,  
zoo wij wijzer, of naarstiger, of meer door de Godsvrucht bestierd waren  
geweest. Dat is juist het wondere van de Godsregeering, dat God de zonden  
van de menschen, ook van zijne uitverkorenen, rechtvaardig bezoekt in hun  
levensloop („thuis zoekt” zeiden de ouden), dat er tuchtigingen over ons  
komen, die ons gespaard zouden gebleven zijn, zoo wij wijzer, naarstiger,  
Godvruchtiger geweest waren — en dat toch onder dat alles door Gods  
raad bestaat.

Zoodat wij, wanneer wij door genade een rechten blik op ons leven krijgen,  
genoeg stoffe vinden om onszelf aan te klagen en te verootmoedigen.  
Dan zeggen wij van harte, ten opzichte van wat er ontbreken mag, terwijl  
wij het gaarne zouden wenschen, of ook ten opzichte van hetgeen er is,  
dat wij gaarne *niet* zoo zouden hebben: ik ben zelf de oorzaak. Dan is er  
behoefte aan schuldvergevende genade in de ziel. Maar dewijl dan ook het  
licht van Gods verbondsgenade in Christus in ons hart schijnt, kan onze  
ziele dan *ook* wel zeggen: „Heere, het is alles goed zoo; het is geheel uw  
raad en uw bestel over mij. En Gij doet ons niet naar onze zonden, en  
vergelt ons niet naar onze ongerechtigheden (Ps. 103 : 10). Ik mag ge-  
looven, dat al uw leidingen met mij vaderlijk zijn.” Gelijk Asaph zeide  
(Ps. 73 : 23, 24): „Ik zal dan geduriglijk bij U zijn; Gij hebt mijne rechter-  
hand gevat. Gij zult mij leiden door uwen raad; en daarna zult Gij mij  
[in] heerlijkheid opnemen.”



Voor het dorre natuurlijk verstand zijn Gods raad en 's menschen verantwoordelijkheid wel onvereinigbaar. Maar niet voor het nadenken van het Godvruchtig gemoed.

O, wat een stoffe van aanbidding en dank biedt Gods leiding, aan zijn volk. En dan moeten we *nog*, zoolang we in dit leven zijn, zeggen met Job (26 : 14): „Zie, dit zijn [maar] uiterste einden zijner wegen; en wat een klein stuksken der zaak hebben wij van Hem gehoord!” Komt, laten we die wonderlijke leidingen Gods zien in hetgeen het boven dit artikel geplaatste Schriftwoord ons meldt.

Het gaat hier over den wonderen weg Gods in het toebrengen der heidenen, dewijl God de zijnen leidde om een volk te roepen, dat hen niet kende (Jes. 55 : 5).

Het bloed van Stéphanus is het zaad der kerk geworden. Eigenaardig, dat de roeping der heidenen volgde op den marteldood van hem, die reeds meer dan menigeen verstaan had, dat heel de ceremonieele dienst van Israël voorbijgaand was. Dat blijkt uit alles. De beschuldiging tegen hem luidde reeds: „Deze mensch houdt niet op, lasterlijke woorden te spreken tegen deze heilige plaats en de wet. Want wij hebben hem hooren zeggen, dat deze Jezus de Nazarener deze plaats zal verbreken, en [dat] hij de zeden veranderen zal, die ons Mozes overgeleverd heeft” (Handel. 6 : 13, 14). Lees ook geheel zijn rede, in den Joodschen raad gehouden. Het is als 't ware, of Paulus, de heidenapostel, uit Stéphanus' asch is opgestaan, die met welbehagen bij zijn steeniging tegenwoordig was.

Een groote vervolging brak nu los tegen de gemeente te Jeruzalem, waarin Saulus niet weinig de hand had. De apostelen bleven wel te Jeruzalem. De Heere heeft ze blijkbaar bewaard als de jongelingen in den vurigen oven. Maar overigens werd een groot deel van de gemeente verstrooid door Judea en Samaria (8 : 1 vv.)

Men zou haast kunnen denken: had Stéphanus het niet wat te hard aangepakt? Want het bijtend zout ontbrak in zijn optreden niet.

De kudde des Heeren scheen verwoest te worden. Maar integendeel — ziet nu Gods wonderlijke wegen. Het werd nu veelmeer: Wie heeft mij deze gegenereerd (Jes. 49 : 21). De verstrooiden gingen het land door, en verkondigden het woord. Wel geweken voor de vervolging. Daartoe hebben Gods kinderen, die biddende Gods weg en wil begeeren te kennen, soms vrijheid. De satan dreef ze weg. En wij kunnen met evenveel recht *ook* zeggen: *God* dreef ze weg. En Hij gaf hun moed om overal zijne getuigen te zijn. Het ging hier naar het woord: „O Sion, gij verkondigster van goede boodschap, klim op eenen hoogen berg; o Jeruzalem, gij verkondigster van goede boodschap, hef uwe stemme op met macht; hef ze op, vrees niet, zeg den steden van Juda: Ziet, [hier] is uw God” (Jes. 40 : 9).

Hoofdstuk 8 heeft reeds gehandeld van den zegen, dien God hun gaf in Samaria. Voorts is de toebrenging van den Moorman, de bekeering van Saulus, en de geschiedenis van Cornelius vermeld. *Nu* wordt de draad weer opgevat bij de vervolging en verstrooiing, die op den marteldood van



Stéphanus gevolgd was; bij de verdrukking, zooals hier staat, die „over Stéphanus” geschied was, dat is, vanwege Stéphanus.

Wij hooren hier nu, dat die verstrooiden gekomen zijn tot Phenicië toe, gij weet, het land van Tyrus en Sidon. Denk aan Psalm 87: „Zie, de Philistijn en de Tyriër, met den Moor. deze is aldaar geboren.” En aan Psalm 45, de toespraak tot Christus' bruid: „En de dochter van Tyrus, de rijken onder het volk, zullen uw aangezicht met geschenk smeeiken.” Met David en Salomo bevriend, had het hout en werkmeesters geleverd voor den bouw van Gods huis. Maar Sidon had ook door Izébel den Baälsdienst geleverd aan Israël. De weduwe van Zarfath en de Kananeesche vrouw uit de Evangeliën staan in de historie als eerstelingen uit de heidenen. Maar het door koophandel rijke en wellustige land kocht gaarne van Israëls overweldigers de gevangen Joden, om ze als slaven over zee te verkoopen, en had zich verblijd in Jeruzalems verwoesting door de Chaldeëen (Ezech. 26 : 2, Joël 3 : 6).

Naar dat Phenicië kwamen deze verstrooiden, en voorts naar het eiland Cyprus — opdat 't woord vervuld zou worden: „de eilanden zullen naar zijne leere wachten” (Jesaja 42 : 4); „de koningen van Tharsis en de eilanden zullen geschenken aanbrengen” (Ps. 72 : 10).

Eindelijk ook verspreidden die verstrooiden zich tot Antiochië, de groote, hoogst belangrijke stad in Syrië, schuin tegenover 't eiland Cyprus gelegen, een stad waar vele welgestelde Joden woonden, en die later eeuwen lang een hoofdzetel is geweest van Christelijk leven en Christelijke Godgeleerdheid.

Zóó staat tot onze vertroosting en bemoediging, aan 't begin der historie van de planting van Gods Kerk onder de heidenen, ons hier een voorbeeld geteekend, dat God de Heere voor de Zending uit verlies menigmaal groote winst doet voortkomen.

*Arnhem, Januari 1915.*

H. HOEKSTRA.

Nu ik, door des Heeren goede hand uit zware krankheid opgericht, dit deel van mijn arbeid weder kan opvatten, mag ik zeker wel mijn hartelijken dank uitspreken aan Ds. H. Dijkstra voor de goede, broederlijke woorden, over mij gesproken in het Octobernummer, aan Dr. J. Hania voor de treffelijke hulp mij verleend door in de November- en Decembernummers mijn werk over te nemen, en aan de lezers van het Zendingsblad voor hun medegevoel en hunne voorbede. De Heere heeft alles wel gemaakt.

H. H.

## Brieven naar Antiochie.

Gel.! Voor eenigen tijd schreef ik u dat ik alle Gereformeerde menschen wel wilde omhelzen. Tot mijn leedwezen moet ik u nu melden, dat de Ger. menschen niet allen gezind zijn om mij te omhelzen. Hoe dat komt?

Ik heb het gehad over de „Kopstukken der Duitsche Zending,” die met „ruhiger Gewisheit” verklaren, dat de schuld van deze ellende niet valt op het Duitsche volk. Naar mijn oordeel hadden de „Kopstukken



der Duitsche „**Zending**” beter gedaan als ze zich over schuld of onschuld niet hadden uitgelaten, en ingeval ze zich er over wilden uitlaten, dan hadden ze als Kopstukken der **Zending** moeten beginnen met te erkennen, dat het Duitsche volk den Heere God rechtvaardige redenen gegeven heeft, om het ernstig te kastijden, al is het ook dat ze in **deze** zaak het Duitsche volk onrechtmatig achten aangevallen. Dat is meen ik de wijze, waarop een kopstuk der zending over deze kwestie moet spreken als hij er over wil spreken. Gelukkig worden deze stemmen ook wel in Duitschland gehoord.

Nu hebben ook de Engelsche kopstukken een schrijven de wereld ingezonden, waarin ze over recht en onrecht niet spreken, tot dieper verootmoediging en ernstiger gebed vermanen en aan de Duitsche Zendingen, die in ellende komen, geldelijke hulpe presentereen.

Dat is het waarvan door mij gezegd is: „Ditmaal hebben de Engelsche Zendingsvrienden den palm weggedragen.” De Duitschers hebben geantwoord, dat ze die hulp niet begeeren. In orde. Dat zou ik ook gedaan hebben als ik Duitscher was.

Dat dit niet goed begrepen is, bewijst mij de toezending van „De Stichtsche Courant”, waarin met blauw potlood dik omhaald is, de mededeeling van de schandelijke wijze, waarop de Engelsche regeering rustige Duitsche Zendingen gevangen genomen heeft en alzoo hun Zendingarbeid aan de verwoesting prijs gegeven. Blijkbaar wil de afzender van dit blad daarmee zeggen: „Ziet gij nu wel, wat uw Engelsche vrienden doen.”

Ten blijke van instemming met dit knipsel, en verontwaardiging over het doen der Engelsche Regeering, neem ik dat stuk over. Het luidt:

### De Engelschen contra de Zending.

Over het onbehoorlijk optreden van de Engelschen tegenover de Duitsche Zending schrijft de „Stand.” als volgt:

Pas wezen we er op, hoe in Kameroen de Engelsche troepen binnengedrongen en het Duitsche koloniaal bewind omver wierpen, om daarna, als eerste machtsuiting, de Duitsche Zendingen van hun station te halen, gevangen te nemen met vrouw en kinderen, en naar elders te exporteeren.

En nu reeds komt de nog banger tijding, dat ook in Engelsch-Indië alle Duitsche missionairissen, met heel hun gezin naar den kerker zijn verwezen, en van daar geëxporteerd zullen worden.

De Zweedsche zendeling Sandgrén, die zoo pas uit Indië aankwam, heeft deze teleurstellende tijding aan de „Hamburger Nachrichten” meegedeeld, en zoo is het ook ter onzer kennis gekomen.

Ware deze harde maatregel toegepast op Zendingen die in Duitschland dienstplichtig waren, het zou nog hoogst onteeder, maar dan toch te verontschuldigen zijn. Maar de heer Sandgrén heeft er uitdrukkelijk bijgevoegd, dat deze verontschuldiging hier niet van toepassing is. Misschien op een enkele, maar dan bij uitzondering. En toch zijn alle Duitsche zendingen gevangen genomen.

We kunnen niet ernstig genoeg ons leedwezen hierover uitspreken.

Indië is even als Kameroen een heidensch land. En welk een indruk moet 't nu niet op die heidensche bevolking maken, dat de ééne Christen-Mogendheid de Zendingen, die uit 't land van een andere Christen-Mogendheid kwamen, om haar het Evangelie te prediken, door de politie arresteeren liet, en met geweld van hun stations wegvoert.

Men spaart ons in dezen oorlog letterlijk niets.

Sedert zijn er alweder meer dergelijke schandelijke dingen openbaar geworden.



Het zijn echter niet de „Kopstukken der Zending”, maar het is de Regeering die dit doet. Daarover heb ik niet gehandeld. Ik hoop dat deze toelichting alle broeders en zusters bevredigen zal, en willen ze mij dan niet omhelzen, in vrede, als ze maar niet boos zijn!

Wilt gij nu weten, wat ik over de oorzaak en de veroorzakers van den oorlog denk (het heeft voor u geen belang en voor niemand, dat begrijp ik wel, maar ik onderstel nu eens dat gij er prijs op zoudt stellen) laat dan uw auto aanrukken en kom bij me, dan zal ik u ontvangen in mijn studeerkamer en het u precies vertellen. Maar in mijn brieven, die ik u door bemiddeling van het „Zendingsblad” zend, vertel ik het u niet. De zending houde zich buiten de kwestie en spreke het met nadruk uit: „Ik geloof de gemeenschap der heiligen”; ook als die heiligen, op bevel hunner overheid, met het zwaard tegenover elkander staan.

Als ik beschouwingen over den oorlog zou leveren, dan zou ik beginnen met die duizenden jonge menschen en die millioenen zuurverdiende guldens, waarvan we een deel zoo prachtig hadden kunnen gebruiken om aan de volkeren het Evangelie te verkondigen, de kinderen de eerste beginselen des wegs te leeren en de ellendigen te verplegen en te verzorgen, hun leed te verzachten en den weg der waarheid te wijzen en... die nu worden weggeworpen, en erger dan weggeworpen, om dood en verderf over onze medemenschen te brengen.

Maar ik zal daarop niet verder ingaan.

Gij zult wel acht geslagen hebben op het finantieel rapport dat Ds. Breukelaar met veel zorg heeft opgesteld en in het Dec.-no. geplaatst. Dit gaat natuurlijk niet over het oorlogsjaar, het gaat over 1913, en in dat jaar zijn onze gezamenlijke kerken in hun inkomsten voor de zending van 110 duizend tot 127.000 geklommen. Ik wenschte wel te kunnen teekenen, dan teekende ik u een Gereformeerden broeder, die stevig op zijn beenen staat, en die de eerste ton achter zich heeft en nu op weg is naar de tweede.

Volgens het bericht, in vele bladen overgenomen, hebben wij reeds de tweede ton overschreden. Dat is een misvatting, daar is bij gerekend ruim f 75000 subsidie der Regeering. De kerken brachten bijeen f 127.626.56 en dat was vergeleken bij 1912 een sprong vooruit van f 17.355.79%.

Op de Gen. Syn. te 's-Hage was er nog niemand die zooiets had durven hopen. God doet met ons boven bidden en denken. Zijn naam zij eeuwig eere!

Dit woord is tevens mijn N.-jaarsgroet. Wij weten niet wat 1915 ons brengen zal; dat behoeven we ook niet te weten; dat te weten zou ons zelfs schaden; God weet het; dat zij u en mij genoeg!

Smilde, 22-12-'14.

H. DIJKSTRA.

## DJOKJAKARTA.

Op verzoek van enkele lezers (sommige wat onbeleefd!) wil ik beproeven, van tijd tot tijd, zooveel mogelijk elke maand, een overzicht te geven van één onzer zendingsposten. Ik begin bij Djokjakarta.

Djokjakarta is de hoofdplaats van het vorstendom van dien naam en de woonplaats van den Sultan. Toen indertijd het rijk van Mataram bloeide, was Djokja reeds één der voorname plaatsen. Soerakarta was

echter de plaats waar de vorst van Mataram zetelde. De O.-Ind. Comp. heeft met dit rijk van Mataram zoolang gevochten, dat de Comp. failliet was en het rijk van Mataram te gronde. Hetgeen er toen nog overbleef is verdeeld tusschen een Sultan, die te Djokja en een Soesoeroenan, die te Soerakarta (Solo) zetelt.

Deze vorsten hebben slechts een schijn van macht, gekarakteriseerd door de sol-



daten, met houten sabels, die in hun dienst staan, maar bij de Javanen gelden ze nog altijd als de vorsten.

De beide vorstendommen vormden van ouds af ook het godsdienstig centrum van Java. Men vindt aldaar de boeroeboedoer, de oude tempel van Boeddha, waarvan we hierbij een zeer klein plaatje geven. Welk

23 Nov. 1913 d.w.z. heeft een eigen kerkeraad, zes ouderlingen, vier Javanen en 2 Hollanders, en drie diakenen, twee Javanen en één Hollander.

De M. D. Ds. C. Zwaan blijft deze gemeente voorloopig dienen als herder en leeraar. Dat is voorloopig, maar zal vermoedelijk vrij lang duren, want de voor-



een reuzengebouw dit is, kan de lezer zich voorstellen, als hij denkt, dat in elk dier talloze donkere plekje, op die zeven verdiepingen, een Boeddhabeeld zit, ongeveer van de grootte van een gewoon mensch.

Later is hier het Mohammedanisme ingedrongen en de Boeddhatempels zijn in verval geraakt. Toch gaan er nog alle dagen Javanen aan den Boeddha offers brengen, het gewisse voor het ongewisse nemend, denkende, dat van hem ook nog wel eens wat komen kan. Het is best mogelijk, dat de aanbidders van Boeddha den naam van Mohammeds Allah noemen; zulks weet ik niet goed.

Djokja is ook het middelpunt der Ger. Zending. Daar hebben wij de grootste van alle Zendingsgemeenten, met 615 zielen, het Petronella-hospitaal, de scholen tot opleiding van onderwijzers en helpers. Alle deze zijn inrichtingen die rechtstreeks van de zending uitgaan. Dan zijn er nog Holl. Jav. scholen voor meisjes en voor jongens en een Christelijke school voor Europeesche kinderen.

Van elk dezer een enkel woord.

#### De Gemeente.

De gemeente te Djokja is geïnstitueerd

loopige toestand zal pas een einde nemen als de kerk een eigen Javaanschen of Europeeschen predikant krijgt. De gemeente had bij de laatste opgaven 615 leden, waaronder 298 ten Av. waren toegelaten. Het Hollandsche deel der gemeente, tellende ongeveer 80 leden, klein en groot, is hierin begrepen. Zij zou lang zoo groot niet zijn, als het hospitaal en de scholen er niet waren.

In den tijd van Zend. J. Wilhelm was er ook reeds een gemeente, waarvan Ds. F. Lion Cachet verhaalt blz. 351—358 van zijn „Een Jaar op Reis”, maar vermoedelijk is daarvan niets overgebleven.

De gemeente komt samen in een goed kerkgebouw en heeft buitendien nog zes plaatsen in en buiten de stad waar een zendingspost is. De kerk staat in Gondokoesoeman, de bijpost in de stad heet Toengkak, en de posten buiten heeten Penten, Toeren, Wates, Tjandi-Siwoe en Nganti. Op de eerste vier posten zijn scholen en overal zijn hulphospitalen. Ook worden de godsdienstoefeningen, die door helpers worden geleid, geregeld bezocht door plm. 130 personen, die nog niet tot de gemeente behooren. Ds. Zwaan wordt bijgestaan door 6 helpers, die belast zijn met den

Evangelisatiearbeid, en twee onderwijzers die zich uitsluitend wijden aan het geven van onderwijs.

Over het werk in en om de gemeente wordt in den regel zeer weinig gepubliceerd, vermoedelijk omdat het vrij geregeld gaat en er zelden iets bijzonders gebeurt. In 1913 werden er 28 personen gedoopt, maar vermoedelijk waren dit voor het meerendeel kinderen. Bij de laatste visitatie bleek, dat in de laatste drie jaren 52 volwassenen waren gedoopt.

We voegen hierbij een plaatje van de woningen der gewone menschen in den omstreken van het kerkgebouw te Djokja.

Het zijn allemaal bamboe-huizen, gedekt

wel gebeurd, dat er 150 verpleegd werden. Elken dag wordt er kliniek gehouden, d.w.z. loopende patiënten worden in de gelegenheid gesteld de doctoren te raadplegen.

Deze menschen komen samen in een wachtkamer en worden daar toegesproken door één der Jav. helpers om er hen op te wijzen, dat ze de genezing van ziel en lichaam van den Almachtigen God hebben te verwachten. Over het algemeen schijnt dit niet veel vrucht te dragen. De menschen zijn veel te veel met hun kwalen vervuld, dan dat hun hart en oor open zou staan voor de prediking des Woords.

Van meer beteekenis is de Ev.-arbeid onder de patiënten, die eenigen tijd in het



met atap (lang gras) voorzien van een overstekend dak, waaronder de Javaan zijn huishouding doet. Bij den boom ziet gij een heel groepje. Dat is een warong, een eethuis, waar een Javaan voor vijf cent een heele maaltijd krijgt.

#### De hospitalen.

We komen nu tot het „Petronella hospitaal." Men vindt het in de nabijheid van het kerkgebouw.

Aan dit hospitaal zijn drie doctoren verbonden. De arts H. S. Pruys als directeur Dr. J. Offringa en Dr. C. v. Proosdij Jr. De laatste is dezer dagen uit Nederland vertrokken en zal dus in het begin van 1915 zijn werk kunnen aanvangen.

Dit hospitaal heeft 130 bedden d.w.z. plaats voor 130 patiënten, maar in 1913 is het

hospitaal blijven.

Wij lezen dienaangaande in het „Verslag" ingediend bij de Generale Synode van 's-Gravenhage, het volgende:

„Op de plaatsen echter waar een hospitaal is, waar patienten kunnen opgenomen worden, is het getuigenis over den zegen, die werd ontvangen, eenparig niet alleen in het Djokjasche, waar het hoofdhospitaal, met de hulpziekenhuizen reeds vele vruchten voor koninkrijk Gods hebben afgeworpen, maar ook de hospitalen in Poerbolinggo en Solo en het hulpziekenhuisje in Krakal droegen zichtbare vrucht. Op al deze plaatsen kunnen er aangewezen worden voor wie de opname in het hospitaal ten zegen werd, zoodat deze tijdelijke uitleiding uit hun Javaansche omgeving een uitleiding



werd uit de macht der duisternis."

De patienten komen voor het grootste deel uit de omgeving van de stad, lijden dikwijls aan verzweringen of aan wonden, die ze hebben opgedaan op de suikerfabrieken van de landhuurders in de vorstendommen Djokja en Soerakarta. Niet dat velen van die patienten overgaan tot het Christelijk geloof, die zijn er wel, zooals wij zagen uit het verslag van de Gen. Synode, maar de menschen krijgen een gunstigen indruk van het Christendom en worden voorbereidend bewerkt. Na jaren krijgt men daarvan soms nog blijk. Het vorige jaar kwam daarvan nog een heerlijk bewijs. Mevr. van Andel te Solo, was te voren Mej. J. C. Rutgers, verpleegster in het hospitaal te Djokja. Toen deze haar eerste kind kreeg ontving zij meer dan één bewijs van gehechtheid en vriendschap van Javanen en Chineezers, die onder haar verzorging in het hospitaal waren verpleegd. Een Chineesche vrouw bracht haar als geschenk het mooiste en fijnste, wat ze had kunnen vinden, met uitdrukkelijke betuiging van dankbaarheid.

Rondom Djokja zijn verscheiden **hulphospitalen**. Aan het hoofd daarvan staan Javanen, die voorheen in het hospitaal zijn opgeleid en zij behandelen de kranken, voorzoover zij er zich toe in staat achten, en de zwaardere gevallen zenden ze op naar het hospitaal. Het spreekt van zelf dat de doctoren van Djokja op het werk in deze hulphospitalen geregeld toezicht houden. Men vindt ze te Toengkak, te Wates, te Tjandi-Siwoe en te Nganti.

**Toengkak** was vroeger hoofdzakelijk voor zieke daklozen, maar is nu gereorganiseerd tot een flink hospitaal. Aan het hoofd er van staat één der flinkste verplegers met name **Waria**. Daar is ook een polikliniek geopend.

Twee nieuwe hulphospitalen waren, toen het jongste verslag verscheen, in aanbouw. Eén te **Wonosari**, waar de helper Kasimin is gevestigd. Eén te **Borongan**, bij den hulppost Toerèn. Ngadiman was bestemd om aldaar aan het hoofd te staan. Zoo breidt het werk zich geregeld uit.

De kosten van den hospitaaldienst worden bestreden: a. uit de gouvernementssubsidies, die in één jaar ongeveer f 24.000 bedragen; b. uit de inkomsten van de Vereniging „Dr. Scheurer-hospitaal", ten bedrage van ruim f 9000.—; c. door giften in Indië; d. door een bijdrage uit de Gen. Zend.-kas voor ten hoogste f 1500.—; e. door de kerk van Amsterdam, met de kerken van Noord-Holland.

**De Keucheniusschool.**

De Keucheniusschool dient sedert de laatste reorganisatie alleen tot opleiding van onderwijzers voor de christelijke scholen op de verschillende zendingsterreinen. Aan het hoofd daarvan staat de Heer D. Koelewijn, als directeur. De heer K. Dijkema is als leeraar aan deze school verbonden. Bij deze school behoort een vormschool, waar leerlingen der hoogste klassen geoefend worden in het geven van onderwijs. Het getal leerlingen aan de Keuch.-School bedraagt omstreeks 60.

Deze school wordt onderhouden door Gouv. subsidie en gesteund uit de Generale kas.

Naast de Keuch.-School staat een **school tot opleiding van helpers in den dienst des Woords**. Deze school was vroeger aan de Keuch. school verbonden, maar is er nu geheel van gescheiden. De leerlingen worden gevonden uit de onderwijzers, die door godzaligheid en bekwaamheid daartoe door hun M. D. worden aanbevolen. Aan het hoofd er van staat de Docent Ds. D. Bakker en deze wordt bijgestaan door den leeraar den Heer J. P. Zuidema. Het getal leerlingen is meestal zeer klein, omdat er nog niet genoeg geschikte jonge menschen voor worden aangeboden. Deze school komt geheel voor rekening van de Generale kas der Zending.

Een derde school is dit tot **opleiding van medische helpers**. Deze heeft geen eigen onderwijzers. Het onderwijs wordt gegeven door de doctoren, Ds. Bakker en enkele Javanen.

**De andere scholen.**

Nevens deze scholen zijn er nog drie, die niet rechtstreeks de zending dienen, ook niet uit eenige zendingskas onderhouden worden, en toch voor de zending van belang zijn.

De oudste is de „**Koningin-Wilhelmina-School**." Hoofd is hier Mej. H. J. Wellensiek, en onderwijzeressen Mej. Merwart en Mej. van de Wetering.

Dit is een school voor Javaansche meisjes uit de hogere standen (Priajis). De leerlingen zijn ten deele intern en ten deele extern. Die intern zijn, hebben er het meeste aan; ze worden ingeleid in de Christelijke huishouding, en nemen de indrukken van het Christendom mede naar de woningen harer ouders. Ze geven herhaaldelijk blijk dat ze nog denken aan het genoten onderwijs en verkeer, als ze reeds lang weer naar het ouderlijk huis zijn teruggekeerd of in het huwelijk zijn getreden. Het aantal leerlingen bedroeg in 1913 extern 42, intern 16, samen 58.

De finantiën worden gevonden uit het schoolgeld en de Gouv.-subsidie. Wat te kort komt, wordt aangevuld door een „Comité van Bijstand" waarvan Mej. H. S. S. Kuyper Kanaalstr. 5, 's-Hage, Secretarisse is.

Een dergelijke school voor Jongens is geopend in 1913. We kunnen daarvan nog niet meer mededeelen dan het volgende bericht uit de „Banier":

„Maandag 8 Sept. l.l. zijn de lessen aan de Hollandsche-Javaansche School met den Bijbel te Djocja begonnen, nadat de school op 29 Aug. in een Algemeene Vergadering der Vereeniging, die de school gesticht heeft, was geopend en de beide onderwijzers, de heeren J. J. Z. Offringa en W. Schmidt, waren geïnstalleerd.

Het schoolgebouw is juist op tijd gereed-gekomen om na afloop der Poeasa (Mah. vasten) in gebruik genomen te kunnen worden: 't Ziet er keurig uit en bevat in zijn 5 lokalen plaats voor meer dan 200 leerlingen. De lessen zijn aangevangen met 60 leerlingen, welk aantal naar alle waarschijnlijkheid wel spoedig zal stijgen.

Eindelijk is er nog te Djokja een Chr. school voor kinderen van Europeanen, hoofdzakelijk bezocht door de kinderen van onze Zendelingen. Hoofd H. Evers en drie onderwijzers, 97 leerlingen.

Voor aanvullingen en verbeteringen dezer overzichten houd ik mij aanbevolen.

Smilde.

H. DIJKSTRA.

## Njonjah Wi Djing Wi.

Njonjah is het Maleische woord voor mevrouw. Iedere Europeesche of Chineesche getrouwde vrouw wordt njonjah genoemd.

De naam Wi Djing Wi was de naam van den overleden man dezer njonjah. Een Chinees heeft altijd drie namen: de eerste is de familienaam, de tweede is de naam dien alle broers gemeen hebben, de derde is de persoonlijke naam.

Deze njonjah is een oude vrouw van ongeveer 70 jaar. Haar man is al lang dood, en zij woont nu bij een gehuwde aangenomen dochter in. Een Chineesch echtpaar, dat geen kinderen heeft, neemt altijd een kind aan. Dit is noodig voor den Chineeschen godsdienst, die eigenlijk een vereering der voorouders is. Anders zou er niemand zijn, die hen na hun dood vereerde.

Njonjah Wi Djing Wi is tegenwoordig echter een Christin. En een ijverige Christin ook. Zij heeft de zaak des Heeren lief.

Voor enkele dagen vroeg ze, wanneer ze ons kon bezoeken. Wij voelden al, dat er iets bijzonders moest zijn, want in den regel

kondigt ze haar bezoek niet van te voren aan.

Er was ook iets bijzonders. Ze kwam praten over den kerkbouw, en vroeg daarover allerlei inlichtingen.

En toen kwam haar verhaal. Met een van blijdschap stralend gezicht vertelde ze: Ik geef elke maand in de collecte voor den kerkbouw een gulden, dien ik met blauwverven verdien. Maar ik had al zoo lang gewenscht, dat ik een groote gift zou kunnen geven. En nu heb ik een winstje gehad. Ik heb met anderen samen sarongs (een sarong is een Javaansch kleedingstuk) ingekocht en heb die in het klein laten verkopen. Geld voor den inkoop had ik niet, maar de anderen hebben het nu voorgesloten. Elken dag heb ik gebeden, dat er winst op mocht zijn, opdat ik wat mocht hebben om voor de kerk te geven. En nu is alles verkocht en heb ik f 84.— winst gemaakt. Ik had zoo gehoopt op f 100.—, en mijn schoonzoon (deze en zijn vrouw zijn geen Christen) heeft er daarom f 16.— bijgevoegd. En die f 100.— kom ik nu brengen voor den kerkbouw.

En ze haalde een stukje krant voor den dag, waarin een bankbiljet van f 100.— geborgen was. Met een gevoel van groot geluk overhandigde ze ons het bankbiljet.

Wij voelden ons ook heel gelukkig. Zoo veel liefde voor 's Heeren zaak treft en ontmoet.

En ik dacht aan de moeilijke tijden, die in Holland aanstaande zijn, en aan het gevaar, dat de zendingsgaven onvoldoende zullen zijn om het zendingswerk in stand te houden en uit te breiden. Maar toen zag ik in de blijdschap van deze oude Chineesche zuster, dat de zaak des Heeren geen schade zal lijden, zolang de liefde voor den Heere in de harten leven zal.

Solo, Augustus 1914.

H. A. VAN ANDEL.

## Gouv. Gen. Idenburg.

„De „Java-Bode" behelsde onlangs een merkwaardig stukje over den indruk door den heer Idenburg als gouverneur-generaal gemaakt op de inlandsche bevolking van Indië.

Het is der moeite waardig er hier eene plaats aan te verleen, als een voorbeeld, hoe de leugen hier door de waarheid wordt achterhaald.

Het luidt als volgt:

„Kort geleden deelde een inlandsch ambtenaar ons mede, dat de ontwikkelde inlandsche bevolking van Indië hoog



tegen den gouverneur-generaal Idenburg opziet, om zijn geloofsovertuiging en zijn immer doorgevoerd streven om het goede te betrachten. Het is bij personen uit de inlandsche maatschappij bekend, dat de landvoogd, in zijn liefde voor de menschheid, de vraagstukken der Indische maatschappij met bedaardheid overwogen heeft, immer gedreven door zijn oprechte neiging, om goed te doen. Juist in verband daarmee beweert men nu, dat, wanneer de heer Idenburg tot een krachtdaad overgaat, die voor sommigen onaangenaam is, zoo'n oplossing van een quaestie niet anders dan werkelijk hoogst noodzakelijk moet zijn. Zoo iets, uitgaande van den heer Idenburg, wordt als een onvermijdelijk uiterst geval beschouwd, dat niet anders had kunnen zijn en den landvoogd zelf leed doet, maar waaraan een rijpe overweging en rustige beschouwingen voorafgegaan moeten zijn.

Hoewel de Christianiseering tijdens zijn bewind een reactie van verlevendigen Islamijver tot gevolg had, de persoon van den landvoogd heeft bij de inlandsche bevolking een hooge verhevenheid, welke immer diepen eerbied voor hem heeft doen ontstaan.

Dat moet zelfs de reden geweest zijn, waarom de propaganda voor den Islam in den laatsten tijd gemaakt is zonder het fanatieke streven, dat nu en dan tijdens het bewind van vorige regeerders tot uiting kwam in de door dweepzieke Moslims voorbereide excessen.

## Hij trouwt graag.

Ds. Brouwer te O.-Wetering schrijft:

Een Javaan trouwt gaarne. In den regel weet hij niet, hoe oud hij is, zoodat met den leeftijd al heel weinig gerekend wordt. Vraagt men naar zijn ouderdom, dan geeft een en dezelfde persoon volstrekt niet altijd hetzelfde getal jaren op. Gebrek aan ontwikkeling is hiervan volstrekt niet altijd de oorzaak. Er zijn inlanders, die goed kunnen lezen en schrijven en toch niet weten, wanneer zij geboren zijn. Een burgerlijke stand is er niet. Het is dan ook niet mogelijk voor hen om het eens te gaan nazien. Hun ouders vergeten het ook. Zijn zij echter zoo ver, dat zij genoeg verdienen, dan gaan zij trouwen.

De sluiting van het huwelijk gaat zeer gemakkelijk. Is de keuze van een jongeling bepaald, dan begeeft hij zich naar den vader der jongedochter. Deze laatste heeft niets te zeggen. Vader en minnaar onderhandelen samen over den huwelijksprijs. Zijn zij het eens geworden, dan is de zaak, wat hun

aangaat, in orde en aan de jonge maagd wordt eenvoudig medegedeeld, dat zij uitgehuwelijkt is. Soms gebeurt dit al op betrekkelijk jeugdigen leeftijd.

De echtgenoot in spe begeeft zich naar het hoofd der kampong en betaalt f 5, en ziedaar het zaakje is in orde.

Even gemakkelijk is het echter om weder van een niet gewilde vrouw af te komen. De teleurgestelde man wendt zich daartoe weder tot het kamponghoofd en stort f 2.50 om aan de wettelijke formaliteiten te voldoen en... het huwelijk wordt ontbonden verklaard.

Van een christelijke opvatting van den echt, dit merkt ge wel, is in het geheel geen sprake.

Naar heidensche wijze wordt berekend, welke dag geluksdag kan heeten. Bijgeloovig zijn de heidenen door en door. Die dag wordt voor de eigenlijke huwelijks-sluiting bestemd en daarvan mededeeling gedaan aan de vrienden.

Op den trouwdag wordt een slametan, d.i. een soort van godsdienstige maaltijd, gehouden om den zegen over het huwelijk af te bidden.

Wordt het huwelijk gezegend, dan is er weer een slametan (maaltijd). Insgelijks, en vaak nog grooter, is er een slametan bij de besnijdenis.

Wij mogen hierbij niet vergeten, dat deze maaltijden een godsdienstig karakter dragen. De Javaan doet niets, of hij erkent de goden er in. Het eten en drinken is niet alleen een genieten, doch ook een bidden. Dit komt hierin uit, dat er bij den disch wierook wordt gebrand en een gebed wordt gedaan. Van de verschillende gerechten wordt ook een deel genomen en als een offer aan den god gebracht, die den kampong beschermt. Gewoonlijk is er een bepaalde plaats, waar men meent, dat deze god, danjang desa, verblijf houdt, b.v. onder een waringiboom, op een graf, aan den oever der rivier of elders. De gasten zijn dan ook niet alleen eters, maar worden beschouwd bidders te zijn en zijn gehouden voor het welzijn der gehuwden te bidden.

Het godsdienstige element ontbreekt nergens. Er is geen heiden, of hij erkent zijn afhankelijkheid van de goden en bidt om hun zegen.

Voor de prediking ligt hier een aanknopingspunt.

Wie gewoon is menschen te bearbeiten, die een verkeerde zienswijze hebben, weet, hoe moeilijk het is hun de volle waarheid recht te doen kennen. Telkens duiken de oude dwalingen weder op. Zelfs op cate-

chisatie ondervinden we het, want de leer van Arminius b.v. zit er o zoo diep in, terwijl de leer der vrije genade tegen vleesch en verstand ingaat. Vergeten we daarom vooral ook in de huiselijke gebeden niet te bidden voor de komst van Gods rijk onder de Javanen.

### Korte Berichten.

De Classis Utrecht heeft in hare vergadering van 17 December l.l., met medewerking van de hiervoor aangewezen Deputaten der Generale Synode, Ds. W. S. de Haas, beroepen predikant bij de Gereformeerde Kerk van Utrecht, geëxamineerd in de missionaire vakken, bedoeld in Art. 7 van de Zendingsorde, en hem met algemeene stemmen toegelaten als Dienaar des Woords voor den missionairen dienst te Poerwodjo.

De Classis voornoemd.  
J. C. RULLMANN, praeses.  
W. VERHOEF, scriba.

### De Zendingsbusjes.

Twee soorten busjes heb ik voorhanden.

a. Knikkertjes. Dit zijn sierlijke busjes, met een Javaan er op, die knikt voor elke gave. Het is heel geschikt om op een tafel of schoorsteenmantel te zetten. Het wordt met een sleuteltje geopend. De prijs is f 2.50.

b. Kleine blikken busjes, fijn gelakt met gouden letters, geschikt om in den zak te dragen: ook om op te hangen. Deze kunnen niet geopend worden. Als ze vol zijn bevatten ze in den regel plm. f 8 à f 10. Men breekt ze dan open en vervangt ze door nieuwe. De prijs is 8 centen per stuk, wanneer men minstens 10 bestelt, bij kleinere getallen wordt de prijs verhoogd wegens de kosten van verzending. Wie kleiner getal bestelt betaalt 8 centen per stuk en f 0.20 port; 5 kosten dus f 0.60; 1 kost f 0.18.

De busjes worden niet anders gezonden, dan na ontvangst van een postwissel.

Onaangename ervaringen noodzaken mij in dezen voor niemand een uitzondering te maken.

Andere busjes kan ik niet leveren.  
Smilde, H. DIJKSTRA.

### Zendingstijdschrift „De Macedoniër.”

Onder Redactie van Ds. H. Dijkstra, Ds. Bakker en Ds. K. Wielenga. Uitgave van de Firma Bouwman en Venema, Groningen.

Prijs f 3.— voor kerkeraden en schoolbesturen f 2.40.

De nood der tijden noopt sommigen tot bedanken. Dit is zeer ontmoedigend voor de Redactie. Wie vult de ledige plaatsen?

WELTEVREDEN, 10 Sept. 1914

Aan

Deputaten t/d Zending v/d Gereformeerde Kerken in Nederland.

Zeer Geachte Broeders,

Met het oog op de bijzonder ernstige tijden, die wij beleven, waarin het te bezien staat of de Kerken en Zendingscorporaties in Europa, die Miss. Predikanten of Zendingen of andere Arbeiders of Arbeidsters naar Ned. Indië uitzonden, zullen kunnen blijven voldoen aan de finantieele eischen, die de zendingsarbeid blijft stellen, ook al wordt de grootst mogelijke zuinigheid betracht, heeft zich hier te Batavia een Comité gevormd, bestaande uit de Heeren: Ds. J. P. Miedema, voorzitter, K. van Dijk, secretarispenningsm., A. A. L. van der Capellen, K. Floor, L. J. Lambach en W. de Vries Gzn., welk Comité zal trachten in vele plaatsen sub-Comité's of correspondenten te krijgen.

Dit Comité nu wenscht zijne uiterste krachten in te spannen om hier gelden te verzamelen teneinde eenigermate de nooden te helpen lenigen, welke zullen ontstaan, wanneer uit Nederland en Duitschland niet meer de gelden kunnen worden gezonden, die noodig zijn om de traktementen der zendingen en die van het Inlandsch hulp-personeel uit te betalen. Wel zijn de Comité-leden zich bewust, dat hunne krachten wellicht verre te kort zullen schieten om datgene te doen, wat noodig zal zijn, maar toch meenden zij, dat deze overweging hen niet moest weerhouden om de handen aan het werk te slaan.

Hoewel dit Comité geheel buiten mijn toedoen ontstaan is uit den drang der harten, zoowel bij de leden van het Genootschap voor In- en Uitwendige Zending als bij die van den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk alhier en door samenwerking van die beiden, zoo heeft het zich aanstonds tot mij gewend teneinde de noodige voeling met de Zending te verkrijgen.

Het heeft mij verzocht mij te wenden tot de verschillende conferenties of groepen van zendingen in N.-I. teneinde op de hoogte te blijven van den stand van zaken op de verschillende zendingsvelden, met het verzoek mij te waarschuwen, zoodra de traktementen van het Europeesch of Inlandsch personeel niet meer of slechts ten deele zouden kunnen worden uitgekeerd.

Ook verzocht het Comité mij de Besturen van de Zendingscorporaties in Europa ermede in kennis te stellen, dat zich hier te Batavia een zoodanig Comité gevormd heeft, dat hartelijk hoopt, dat zijne diensten niet noodig zullen zijn, maar dat in



geval Zendingcorporaties door den uitersten nood gedrongen er toe over zouden moeten gaan de traktementen van hun personeel te verminderen, wil trachten eenigszins in dezen nood te voorzien, voor zooveel de krachten reiken.

Het zal zeer zeker door u gewaardeerd worden, dat er ook hier in Indië vrienden van den arbeid zijn, die alle krachten willen inspannen om het werk gaande te houden. Zegene de Heer Uwe en hunne pogingen!

Met broederlijke groeten, teeken ik mij inmiddels gaarne

Uw dienstw.

C. W. TH. v. BOETZELAER v. D.

P.S. We waardeeren ten hoogste de pogingen der broeders in Indië. Gelukkig zijn onze finantieele toestanden nog niet bijzonder ernstig. God de Heere zegent ons in dezen.

H. DIJKSTRA.

## LEESTAFEL.

**Het Jaarboekje.** Vroeger bij v. d.

Sluis nu bij Bosch te Nijverdal.

Dit was bij mijn ouders bekend als het „Kamper Jaarboekje“, en ik ben echt blijde, dat de heer Bosch, de nieuwe uitgever, het weer op de hoogte van zijn tijd heeft gebracht. De opgaven over de zending zijn, geloof ik, alle nauwkeurig.

**Keurgave.** (Bij denzelfde).

Dit is een hoogst belangrijke bloemlezing van stukjes uit oude Jaarboekjes. Men proeft er de geesten uit van dien ouden tijd.

**Theol. School der Ger. Kerken.** (Bij denzelfde).

Een plaat, tot gedachtenis van het 60-jarig bestaan. Ik mis twee portretten, de heer C. Mulder en Prof. A. Steketee. De uitvoering is, gerekend naar den prijs, prachtig.

**Het Handboek.** Oosterbaan en le Cointre.

Dit is even goed en volledig als wij gewoon zijn.

Van D. A. Daamen, den Haag, ontving ik **De Held**, door Majory Bowen — vertaald door Mevr. F. M. de Bas.

1. **In 's Levens Opgang**, door S. Anema.
2. **Eeuwigheidslicht**. Uit het Zweedsch van Runa, door A. Lukkien. (3e druk).
3. **De Hofprediker**. Een verhaal uit den tijd der Hervorming in Mecklenburg. Uit het Duitsch van El. von Maltzahn.

(Schrijfster van „Osanna in Excelsis“.)

4. **Het Teeken des Kruises**. Een verhaal uit den tijd van Nero, van Wilson Barrett. Uit het Engelsch vertaald door H. S. S. Kuypers.

5. **Ontwappend**, door G. Schrijver.

6. **De Olmhoeve**. Een dorpsverhaal door L. Penning.

De laatste zes behooren tot de „Guldenseditie.“

Het was me onmogelijk al die boeken te lezen. Ik viel eerst op „**de Held**“, omdat ik zooveel houd van de boeken van deze Engelsche schrijfster. „**De Held**“ is Prins Willem I. Het is een wonder mooi boek. Ik ben niet bevoegd om te oordeelen over de historische nauwkeurigheid (trouwens dat behoeft ook niet, want het is geen boek over de zending) maar de wijze waarop menschen en toestanden geteekend worden, is meesterlijk. Het boek is uitgegeven in de Bibl. „voor Hoofd en Hart.“

De boeken van de guldenseditie zijn alle herdrukken en dit zegt reeds dat ze gewild zijn. Misschien kom ik er later op terug, als ik ze gelezen heb.

**Zions Roem en Sterkte**, of verklaring van de Ned. Gel. Bel. door Arnoldus Rotterdam, met inl. woord van Dr. A. Kuypers. — Kampen, J. H. Kok.

Zions Roem en sterkte in de sprake onzes tijds. Een goede gedachte. De zending behoorde toen nog niet tot Zions Roem, ten minste dat was A. Rotterdam zich niet bewust. Maar dat vullen wij wel aan. Men leze en overdenke, deze belijdenis, die Zions Roem en sterkte is.

**Menigerlei Genade.** Nos. 21—28. Kampen, J. H. Kok.

Deze uitgave behandelt den Heidelberger, ditmaal Zondag 21-24 van Dr. J. C. de Moor en Zond. 25-28 van Ds. C. Lindeboom.

Bij Zondag 21 vond Dr. de Moor ook gelegenheid, te midden van den overvloed van stof, een enkel woord te wijden aan de „blinde heidenen“. Ds. Lindeboom dacht er in Zond. 25 aan dat de Apostelen de „Heidenlanden“ in gingen.

Over het algemeen maken deze catechismus-preeken den indruk van groote degeelijkheid.

**Bijbel met verklaringen.** Kampen, J. H. Kok.

Dit is de volledige statenbijbel met kanttekeningen in drie deelen. We ontvingen

afl. 12-16, met een mooien band voor het eerste deel Genesis-Esther.

**Lichtstralen.** Rotterdam, Bredee.

Afl. V. bevat belangrijke „Herinneringen uit den Zendingarbeid op Halmahera, door zend. J. L. D. v. d. Roest", en is zeer leeswaardig. Uitnemend geschikt voor leesverenigingen enz.

**Strandzending,** door G. Harrenstein.

**Bijbelverspreiding en Volksbibliotheek,** door A. Boot. — „Filippus", Breukelen.

Dit zijn twee referaten, voorgedragen en besproken op de Jaarverg. van Filippus. Ze bevatten aardige denkbeelden en verdienen niet vergeten te worden.

Over het algemeen zijn de uitgaven van Filippus te recommandeeren.

**Een Zendingsgids voor Predikanten en onderwijzers,** door Ds. H. Dijkstra. — Firma Bouwman en Venema, Groningen.

Dit is een overdruk uit de Macedoniër die voor f 0.25 verkrijgbaar is.

## VERBETERINGEN.

In de statistiek, geplaatst in het Nov.-no. blz. 170, in het kort overzicht, staat dat in Djokjakarta 515 gedoopten zijn, dit moet zijn 615 en het totaal cijfer 2445 moet veranderd worden in 2545.

De volgende bladzijde (171) staat onder de adressen der zendelingen te Magelang, dat de heer van Oosten hoofd is en de heer Bos onderwijzer aan de Holl. Chin. school.

Dit is fout. De heer J. Bos is hoofd aan de Holl. Javaansche school en de heer H. van Oosten is onderwijzer aan diezelfde school.

Aan de Holl. Chineesche school te Magelang is sedert 3 Dec. 1914 Hoofd de heer B. Siemons, die tot dusverre Gouv.-onderwijzer was te Djokjakarta.

## Giften voor Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Gev. kerkzakje Ermeloo f 10.—; Mevr. de Vrij, Watergraafsmeer b. f 4.—; Wind, Enschede, Zend. Blad f 1.86; Wytsma, Oosterend, 300 h. c. f 1.50; Mej. Lubberts, Zuidbroek kn. f 2.50; Steutker, Oak Harbor f 2.35; Ds. Mulder, Strijen, uit Cat-

bus f 3.30; Pouwer, Tholen kn. f 2.50; Ger. Kerk Abcoude, Catech. bus f 5.86½; N. N. tot uitbreiding van Gods Koninkrijk f 40.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Dec. 1914.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Col. Smilde a f 58.74; voor Melolo van C. S. v. d. P. f 10.—; Roosjen, Diever, Kalender f 3.35; v. Til, Midwolde f 2.50; gev. kerkzakje Smilde A f 2.50; busje H. Veenstra, Smilde f 4.40½; Bruiloft B. Roeters, Hoogkerk f 1.17½.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Dec. 1914.

## CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS.

Onze noodkreet is niet te vergeefs geweest. Wij ontvingen: bijdr. uit Garijp door M. K. H. f 18.—; id. uit Hallum door B. D. f 17.45; id. uit Franeker door J. W. f 15.—; id. uit Nlawier door J. F. f 2.—; id. uit Dragten door Mevr. B. S. f 25.—; deel opbr. coll. Zend.feest Steenwijk door Ds. H. f 5.—; bijdr. uit Wolvenda door Ds. G. K. f 26.50; id. uit Blija door E. B. K. f 850; id. Ger. Kerk Echten door H. W. H. f 1.—; id. uit Achlum door Mej. M. A. E. f 3.80; id. uit Wanswerd door C. Sinia f 53.10; id. uit Tjerkwerd door Mej. H. Z.-M. f 2.—; id. Ger. Kerk Hoornsterzwaag door G. H. f 2.50; id. uit Driesum door Ds. E. C. v. d. L. f 19.75; N. N. te B. f 2.50; Ds. H. P. te Oudega f 1.—; Ger. Kerk Oosthem door E. v. d. M. f 13.—; bijdr. uit Zend.kas IJlst door Ds. K. v. d. B. f 5.—; Ger. Kerk Reitsum door Ds.-v. R. f 10.—; d.h.r. S. B. te Leeuwarden f 25; Ger. Kerk Workum door J. C. N. f 25.—; bijdr. uit Ferwerd door Mej. A. v. d. K. f 24.15½; Ger. Kerk Boomburgum door Ds. S. D. f 10.—; uit het Zend.busje te Stiens door d.h.r. D. K. f 5.—; Ger. Koudum door Ds. S. W. B. f 10.—; Zend.-comm. O. en N. Bildtzijl door D. T. P. f 15.—; bijdr. uit Driesum door Ds. W. L. f 4.—; id. uit Britsum door H. v. d. H. f 10.—; id. uit Blija door J. D. f 8.50; uit het Zend.busje der schoolkinderen te Heerenveen door dhr. J. A. L. f 80.—.

Aan gevers en geefster onzen hartelijken dank.

J. J. TALSMA, Penningmeester.

METSLAWIER, 15 Dec. 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door Corrie Groeneveld te Rozendaal verzameld voor verkochte kalenders f 1.52; door A. Zomer te Kampen van N. N. f 2.50; door Ds. S. Kampen eene collecte gehouden op één der wekelijksche biduren te Oldebroek f 11.25; gift voor de Generale Kas gevonden in de collecte van de Geref. Kerk te Nieuw Vennip f 150.—; door Ds. Joh. Janssen van de Geref. Kerk te Burum f 43.50; door J. A. Zijlmans te Zevenbergen saldo Zendingskalender f 3.04; door Ds. T. Sap 10 pCt. van het in 1914 door de classis Gouda verzamelde voor de Zending f 110; door Ds. A. Boekenooen 10 pCt. van het in 1914 door de classis Apeldoorn verzamelde voor de Zending f 75.90; van Mej. v. Druten te Zaandam, opgespaarde halve centen f 4.—; door Ds. P. Nomes, collecte Zendingssondag te Fijnaard f 24.65; van de Dames-Zendingsskrans te Boskoop f 5.—; door C. Dekkers te 's Gravenmoer, overschot Zendingssblad f 3.60; door Ds. H. Dekker te Venlo, uit het Zendingssbusje van catechisatie en Zondagsschool f 6.45.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Dec. '14.



KERKEN,  
SCHOLEN,  
ZALEN,  
KANTOREN,  
WINKELS,  
PAKLOKALEN,  
CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,  
veegt men ZONDER OPSTUIVEN VAN  
STOF, door 't gebruik van  
„ROSASCH”  
(stofbindend veegmiddel).  
VRAAG GRATIS MONSTER.  
GEEN VETTE VLOEREN.

**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,**  
ROTTERDAM, Nieuwehaven 99.

## Kuyper, Bavinck en Rutgers BIJBEL-UITGAVE.

De beste voor Kerk, Huisgezin,  
School en Vergadering.

Prijscourant met proefpagina's op  
aanvraag **gratis**.

Kerkeraden en andere besturen bij  
minstens 10 ex. **15 pCt. korting.**

**Uitgevers-Genootschap „BIBLIA”**  
te **MAASSLUIS**.

## Het adres voor een degelijk Amerik. Orgel

en toch uiterst bilijk in prijs, i nog altijd  
**Steunenbergs Orgelhandel**  
Schuttenstraat 8, Almelo.

Vraagt prijs-couranten en betalings-conditiën.

## Vraagt Uw Winkelier **BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GEBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**  
Groosweg 160 en 115. Telefoon 5968.  
Spanjaardstraat 9 - 11, Ruilstraat 54,  
Te eioon 8677.

Met 1 Jan. begon een nieuw kwart. van

# De Spiegel

Weekillustratie  
voor het  
Christel. gezin.

Abonnementsprijs f 0.75 per 3 maanden.

Deze alom bekende illustratie mag  
in geen enkel Christelijk gezin worden  
gemist. Wie nog niet mocht geabonneerd  
zijn zende dadelijk een briefkaart aan  
den Uitgever:

**W. KIRCHNER,**  
Bloemgracht 133 - Amsterdam.

**CLICHÉ - FABRIEK „UTRECHT”**  
DIR. RUNCHEL. **JERUSALEMSTEEG 9**  
□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

**G. v. d. MEER Jr.,**  
OUDKERKHOF, UTRECHT. TELEPH. 1285.  
SPECIALITEIT IN PELTERIJEN.  
:: REPARATIE-INRICHTING. ::

**VACANT.**

**H. F. DE CHARRO & ZONEN,**  
Papierhandel :: **DEN HAAG.**  
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.  
Vr agt onze nieuwe collectie pakpapieren.



## **VAN SON's INKTEN**

zijn hoogst duurzaam en bovendien NEDER-  
LANDSCH FABRIKAAT. Vraagt DEZE  
INKTEN steeds bij Uwen Boekhandelaar.

**P. VAN SON & Co.,**  
Fabrieken van Inkten en Zegellakken,  
Deventer.

# DE VELDPOST

ALGEMEEN NEDERLANDSCH ORGAAN VOOR LAND- EN TUINBOUW.

Prijs per jaar f 2.50.

**Verschijnt wekelijks, minstens 16 pag. p. no.**

**Vraagt gratis proefnummers aan 't Bureau te Wageningen.**

# PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren  
**KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

J. ZOMER, Electriche Drukkerij „VADA”, WAGENINGEN,  
levert alle soorten DRUKWERK tegen de billijkste prijzen.

Dissertatiën, Attestaties naar ieder gewenscht model,  
Obligaties, Statuten enz. enz.

Speciaal ingericht voor Handelsdrukwerk.

Vraagt monsters.

LEVENSEN ONGEVALLEN  
VERZEKERING

DE „AMSTERDAMSCHES”  
Keizersgracht 547-549. ADAM.

Directie

Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN

Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN.

Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Elke tekst, Belijdenistekst, Trouwtekst, Jubileumtekst **binnen 4 dagen.**  
**Direct na bestelling**, elk pas of vroeger verschenen boek en kerkboek.  
**Boekhandel W. TEN HAVE**, Kalverstraat, **Amsterdam.**



## BIJBELVERKLARING van MATTH. HENRY, HET OUDE TESTAMENT

LAATSTE GEDEELTE,  
(Psalmen - Maleachi).

Alom is de intekening thans opengesteld op de uitgave van het laatste gedeelte dezer uitnemende en door de gansche Christel. pers zoo warm aanbevolen Bijbelverklaring, met een inleidend woord van Prof. Dr. H. BAVINCK. Ook dit gedeelte is compleet in 50 afleveringen à 30 cent met drie gratis Stempelbanden of in 3 deelen à f5.30. Elke aflev. bevat minstens drie vel druks en verschijnt om de 14 dagen. Die dit werk koopt, verschaft zich een SCHAAL van zijn gansche leven en een ERFENIS voor zijn kinderen.

Vraag uitvoerig prospectus of proefaflevering bij Uw Boekh. of bij den Uitg. J. H. KOK te Kampen.



**HET ZENDINGSBLOD**

VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**



EN GIJ ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE



REDACTIE  
**H. DIJKSTRA** . Smilde.  
**H. HOEKSTRA** . Arnhem.



Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR** . ZAANDAM.  
**W. B. RENKEMA** . RENKUM.

INHoud: De hand des Heeren was met hen. — Brieven naar Antiochië. — Keboemen. — Ds. en mevrouw Pera. — Zending en oorlog. — De Loerah van Boewana. — Een Getuigenis. — Bijgeloof. — Leestafel. — Giften.

## De hand des Heeren was met hen.

Degenen nu, die verstrooid waren door de verdrukking, die over Stéphanus geschied was, gingen [het land] door tot Phenicië toe, en Cyprus, en Antiochië, tot niemand het woord sprekende, dan alleen tot de Joden.

En er waren eenige Cyprische en Cyreneïsche mannen uit hen, welke te Antiochië gekomen zijnde, spraken tot de Griekschen, verkondigende den Heere Jezus.

En de hand des Heeren was met hen; en een groot getal geloofde, en bekeerde zich tot den Heere.

Handel. 11 : 19—21.

Uitdrukkelijk staat hier dat, overal waar die verstrooiden kwamen, zij „tot niemand het woord” spraken, „dan alleen tot de Joden.”

Houdt in 't oog, dat deze geloovigen verstrooid waren vóór de geschiedenis aangaande Cornelius de oogen der Jeruzalemsche gemeente geopend had voor het weggevallen zijn van den middelmuur des afscheidsels.

Zóó zat het particularistisch-Joodsche er dus nog in, bij die anders zoo kloeke Evangelieboden. Hoewel door ons bedacht moet worden, dat het wel de weg des Heeren was, ook door Paulus later in acht genomen, altijd in de eerste plaats de synagoge op te zoeken in de landen der heidenen, om aan Israëel het heil in zijn Messias te verkondigen.

Nochtans wijst de uitdrukking hier: „tot niemand het woord sprekende, dan alleen tot de Joden” wel op een zeer strikt onthouden van de boodschap des heils aan de heidenen. Men kon zich niet voorstellen, dat de

verlossing en zaligheid door Christus het deel ook der heidenen zou zijn, tenzij zij eerst door de besnijdenis en de onderhouding der ceremonieele wetten het volk van God ingelijfd waren. Zeker, de Heere Jezus had in zijne omwandeling op aarde gezegd: „Gij zult niet henen gaan op den weg der heidenen, en gij zult niet ingaan in [eenige] stad der Samaritanen. Maar gaat veel meer henen tot de verlorene schapen van het huis Israëls” (Matth. 10 : 5, 6). Vóór het kruisoffer van Golgotha en de verheerlijking des Verlossers bleef het *schaduwachtige* koninkrijk Gods van kracht. Daar moest eerst de beslissing over den Messias vallen, vóór hij geopenbaard wierd als de Wensch der heidenen (Hagg. 2 : 8). Gelijk Jezus ten achtsten dage besneden is geworden, opdat hij een dienaar der besnijdenis zou zijn, maar ook later gedoopt is met den doop van Johannes, waarin de wortel van den Christelijken doop lag, opdat de heidenen God vanwege de barmhartigheid zouden verheerlijken (Rom. 15 : 8, 9).

De geloovig geworden Joden waren echter nog niet tot klaarheid gekomen in hun geloovig denken, aangaande het weggefallen zijn van den dienst der ceremoniën, den middelmuur des afscheidsels, en de verzoening met God van Jood en heiden in één lichaam aan het kruis.

In den regel gewent Gods volk eerst langzaam aan nieuwe toestanden die God schept in zijn koninkrijk. Met taaigheid hangen vaak de ernstigsten aan de overgeleverde vormen, juist omdat ze bevreesd zijn met dien vorm ook het wezen te verliezen. Voorts is misschien ook in rekening te brengen de schuchterheid, die er bij de reeds door hun volksgenooten zoo mishandelden kon zijn, om zich ook aan de vervolging door de heidenen bloot te stellen.

Maar wat gebeurt er. Onder die verstrooiden waren „eenige Cyprische en Cyreneïsche mannen.” Dat wil zeggen: Joden, mannen uit de besnijdenis, die afkomstig waren van 't zoo even reeds genoemde eiland Cyprus en van Cyrene, op de noordkust van Afrika; want, gij weet, al sedert eeuwen waren de Joden overal verspreid. Die mannen waren echter metterwoon te Jeruzalem gekomen, evenals immers Simon van Cyrene.

Uit den aard der zaak hadden zulke uitlandsche Joden in hun levensloop meer aanraking met de heidenen gehad dan de Joden in het Joodsche land. En zie — toen ze te Antiochië gekomen waren, die groote heidensche stad, drong hen de liefde om ook te spreken „tot de Griekschen, verkondigende den Heere Jezus.”

Onder „Griekschen” hebben we hier ongetwijfeld wel te verstaan, niet, zooals elders wel, besneden Joden van Grieksche of heidensche afkomst, maar onbesneden heidenen. Een deel der handschriften heeft hier dan ook het woord: Grieken.

Het ging hier, gelijk toen de priester Achimelech aan David en zijn mannen in hun honger de toonbrooden te eten gaf. Het was tegen de ceremonieele wet. Want alleen de priesters mochten die eten. En toch was het *naar* de wet en den wil van Israëls God. Want de Heere zegt: Ik wil barmhartigheid, en niet offerande.

Het gebeurt wel eens, dat de vromen iets doen, dat tegen den gewonen



en overgeleverden vorm ingaat; waarover ze wel door anderen kunnen aangevallen worden; dat ze misschien, als ze eenvoudige menschen zijn, met redeneering ook niet zoo bondig kunnen verdedigen; maar dat ze toch doen in den drang der liefde tot God en den Heere Jezus, en tot hun mede-mensch. Nu — de Heere ziet het hart aan, en zal er in gunst op nederzien.

Maar ziet nu eens 't wondere werk Gods in deze dingen. Onafhankelijk van elkander en naar menschenaanzien buiten samenhang met elkander staat hier in de historie de bemoeienis Gods met Cornelius en de zijnen *en* deze Evangelieprediking te Antiochië aan de heidenen. In Cesarea ontbrandt het vuur des Geestes, en ook hier te Antiochië, zonder dat men van elkander af weet. Christus had gezegd: „Ik ben gekomen, om vuur op de aarde te werpen; en wat wil ik, indien het alreede ontstoken is?” (Luc. 12 : 49).

En nu staat er zoo eenvoudig, maar vol beteekenis: „En de hand des Heeren was met hen” . . . .

Zij zaaiden aan alle wateren (Jes. 32 : 20). De Joden waren toch reeds bij de heidenen gehaat. Wat onthaal zouden ze dan hebben, zoo ze van hem spraken, die den Grieken een dwaasheid is? Maar zij, die als Christus, hun Verlosser, hunnen broederen vreemd geworden waren (Ps. 69 : 9) om den naam des Heeren, die door hun eigen vleesch en bloed geacht waren als schapen ter slachting (Rom. 8 : 36), ze trotseerden wat hen van de heidenen zou kunnen overkomen. Iets van het milde licht, dat Stefanus gehad had, leidde hen. Waar ze een hoorend oor konden vinden onder de heidenen, verkondigden ze den Heere Jezus, den van Israëls God gezonden Verlosser door zijn bloed, en prezen ze hem den menschen aan als den eenige, in wien de verzoening met den levenden God en het eeuwige leven is voor een iegelijk die gelooft. De liefde, die de vervulling der wet is, brak den scheidsmuur weg van de wet, die hen van de heidenen scheidde. En zie, deze zaak was van God. Want de Heere wrocht mede met zijnen Geest. „De hand des Heeren was met hen.”

Daardoor was hun woord gezegend. Daarvan hangt voor *ons ook* de zegen af in 't werk der zending onder heidenen, Mohammedanen en Joden; ook in 't werk der Evangelisatie onder de van God en Christus vreemden in onze omgeving; ja ook hangt daarvan af [de vrucht van 't woord bij onszelfen in den kerkedienst en in onze huizen.

Wat is er dan met ernst en uit den grond des harten te bidden om de werking van de hand des Heeren bij het woord. Is *u* dat wel een doorgaande behoefte? Gaat er een gedurig gebed bij u op voor de komst van Gods koninkrijk? Smeekt ge gedurig om de Geesteswerking, om vrucht bij uzelfen, bij de uwen, bij de kerke Gods en haar zaad, bij degenen die nabij en die verre zijn? Onderzoekt uzelfen, opdat ge in dezen voor God niet verwerpelijkt zijt.

Maar *is* het zoo bestendig bij u? Dan hebt ge in dezen weg ook goede hope op God, en verwachting ten opzichte van 't werk des Geestes. Een Christen kan wel eens moedelooze tijden en oogenblikken hebben. Maar weest er van verzekerd, wie altijd klagen en stenen over de weinige vrucht,

zijn in den regel niet van de teedersten, noch van de meest verstandige en geoefende Christenen.

De Heere zal zijn werk wel doen, het geloof inwerkende in de harten van de menschen, dat ze, aan hun zonden ontdekt, de verzoening met God leeren zoeken in Christus, en zich van hunne zonden tot God bekeeren. Denkt maar, dat er meer wezen kan, dan gij ziet en merkt. Naarmate wijzelven oprechtelijk dichterbij God leven, zullen we goede hope hebben op den voortgang van zijn werk aan de zielen, en zullen we ook de noodige sympathie en wat men noemt affiniteit hebben, het opnemingsvermogen om het werk van Gods genade daar op te merken, waar wij het anders niet zouden zien.

Ziet, hoe het daar te Antiochië ging. De Heere werkte onder de afgodendienaars, onder de heidenen. „Een groot getal geloofde, en bekeerde zich tot den Heere.”

Wat werd hier het woord vervuld: „Zie, gij zult een volk roepen, dat gij niet kendet, en het volk, dat u niet kende, zal tot u loopen, om des Heeren uws Gods wille, en om des Heiligen Israëls wille, want Hij heeft u verheerlijkt.” (Jes. 55 : 5).

*Arnhem*, Februari 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

Gel. ! Een onzer oudste strijders voor de zending is dezer dagen (17 Jan.) 70 jaar geworden. Het is Prof. L. Lindeboom, de eerste in onze Kerken, die een Zendingsblad, de „Vredebond” durfde uit te geven. Werkelijk er was in dien tijd „durf” voor noodig.

Er zijn weinig menschen die op dien leeftijd zoo geheel vrij blijven van de gebreken des ouderdoms. Hij is nog wat hij voor een halve eeuw was, een man van initiatief en kracht, altijd opgewekt en vlug ter tale.

God zegene hem rijkelijk!

Voor onze zending en voor den dienst der kerken in Indië hebben wij weer eenige mannen noodig.

De kerk te *Batavia* is door het emeritaat van Ds. Wijers vacant en heeft nu een twaalfstal geformeerd om daaruit, na de noodige inlichtingen, één te beroepen. Dit is een zaak waarbij al de kerken groot belang hebben. De zending heeft belang bij den welstand der enkele kerken van Europeanen in Indië. Eerstens omdat van die kerken invloed en kracht uitgaat op de omgeving. Wanneer de Eur. kerk te Batavia zich in goeden welstand verheugt, zal zij zich niet onttrekken aan den arbeid onder de vele Mohammedanen en heidenen, (Chineezen), die te Batavia worden gevonden. Voorts zal de welstand dier kerk een goed getuigenis geven van de heerlijke kracht des Christendoms en der Gereformeerde beginselen voor allen die in Indië komen, en velen, die in gevaar zijn af te dwalen, behouden.

Deze twee dingen gelden van de kerk te Soerabaia, en van elke kerk op een hoofdplaats evenzeer.

De kerk te Batavia bekleedt nog een eenigszins bijzondere plaats. Zij is gevestigd in de nabijheid van den zetel der Regeering, en van haar predikant kan een invloed ten goede uitgaan op de hooge overheid.



Vroeger hadden we meer behoefte aan een soort vertegenwoordiger bij de Regeering. Wij hebben nu een zendingsconsul en deze dient met toewijding en trouwe ook de zending onzer kerken. Vroeger moest onze predikant te Batavia zoo ongeveer zendingsconsul zijn voor de Gereformeerde Missie, en als hij het niet kon zijn, dan moest men geregeld reizen van Djokja en Soemba naar Batavia om audientie te verkrijgen bij den Gouv.-Generaal. Nu kan de zendingsconsul in vele zaken onze belangen behartigen.

Genoeg om te laten gevoelen, dat de kerk te Batavia voor haar Europeesche deel behoefte heeft aan een bekwaamen, geschikten leeraar. Me dunkt onder het onderstaande twaalfstal is meer dan één geschikt, als God nu maar geven mag dat de rechte man worde beroepen. Het twaalfstal bestaat uit:

**Twaalfstal te Batavia:** R. E. van Arkel te Soest, J. C. Brussaard te Meppel, dr. K. Dijk te Rijswijk, dr. J. G. Geelkerken te Epe, T. J. Hagen te Nieuwe-Pekela, dr. W. G. Harrenstein te Noord-Scharwoude, dr. H. Kaajan te Rotterdam, F. C. Meijster te Rotterdam, dr. J. C. de Moor te Den Haag, J. C. Rullmann te Utrecht en Chr. Warner te Brussel.

Voorts is er noodig een predikant voor *West-Soemba*. Ds. L. P. Krijger zit daar alleen en dat gaat op den duur niet. Dat moet weer een man zijn van geheel andere gaven en bekwaamheden. Hij moet doen, wat de predikant van Batavia niet behoefte te doen. Met vorsten en koningen moet hij verkeerden, hen leiding geven en overwicht op hen verkrijgen. Dat heeft wel degelijk zijn eigenaardige moeilijkheden in, evengood als het op audientie gaan bij den Landvoogd van Nederlandsch Oost-Indië.

In de derde plaats is er noodig een predikant voor de *Chineezden* op Java. De Generale Synode besloot dienaangaande op Donderdag 5 November 1914 het volgende:

Ds. W. Breukelaar brengt advies uit over punt F 10. (Voorstel van de Kerk van Amsterdam in zake Zending onder de Chineezden). Het is zeker wel de tijd, om zoo mogelijk de Zending onder de Chineezden op ons Zendingsterrein ter hand te nemen. Zij zijn er in grooten getale, een afzonderlijke Missionaire Dienaar is voor dezen arbeid noodig, wijl deze arbeid gansch andere eischen stelt dan die onder de Javanen en Mohammedanen. De Kerk van Amsterdam is bijzonder voor deze Zending aangewezen, wijl de meeste Chineezden op haar terrein wonen.

Na eenige discussie wordt het volgende aan de Synode voorgesteld:

1. in 't algemeen instemming uit te spreken met de gedachte in het voorstel van de Gereformeerde Kerk te Amsterdam uitgedrukt;

2. de missive van den Kerkeraad met de beide bijlagen op te nemen onder de bijlagen van de Acta der Synode;

3. aan de te benoemen Deputaten van de Zending op te dragen:

a. op daartoe strekkend verzoek van eenige Kerk hier te lande meê te werken aan het ontwerpen en vaststellen van een concept-contract van samenwerking voor den arbeid der Zending onder de Chineezden op Midden-Java en zulks in de richting van het door de Kerk te Amsterdam ingediende voorstel en met inachtneming van de punten sub 1 tot 6 in dit rapport uwer commissie genoemd en daarbij tevens behoorlijk overleg te plegen met de zendende Kerken, die op Java arbeiden en met de afzonderlijke vergadering van Dienaren des Woords op Midden-Java;

en b. zoodra het sub a genoemde concept is vastgesteld met de Kerk, die als zendende Kerk optreedt, naar dit concept een accoord aan te gaan en deze Kerk voor de kosten van uitzending en tractement te steunen met eene subsidie uit de Generale kas tot een maximum van f 2500 per jaar, doch daartoe niet eerder over te gaan, dan wanneer naar hun oordeel de tijdsomstandigheden, ook met het oog op

de finantieele gevolgen, de aanvaarding van den afzonderlijk georganiseerden Zendingsarbeid onder de Chineezzen op Midden-Java toelaten;

4. aan de Kerk van Amsterdam te berichten, dat de Synode met waardeering van haar voorstel heeft kennis genomen en haar meedeeling te doen van wat sub 1, 2, 3 is besloten. Aldus wordt besloten.

Van hem wordt weer heel iets anders gevorderd. Iemand kan heel geschikt zijn voor Batavia en een ander kan alle kwaliteiten hebben voor Soemba en toch kan geen van beiden weten te arbeiden onder de slimme Chineezzen.

Ten vierden is er noodig een man van wetenschappelijken zin, die in gebondenheid aan de Gereformeerde beginselen zich wijde aan de principieele bestrijding van de pseudo-religie (den Islam) en als taalgeleerde de leiding der taalstudie van de Missionaire Dienaren op zich neme." Van hem heb ik u reeds geschreven in December des vorigen jaars.

Er zijn dus mannen noodig. En er is geld noodig. Ik heb hooren zeggen, dat de mobilisatie elken dag een millioen kost. Mochten wij nu maar eens één van deze millioenen voor ons hebben! Maar daarvoor konden wij nog niet één geschikten man maken. Dat is Gods werk.

Biddt dan den Heere des oogstes dat Hij arbeiders in Zijnen oogst uitstoote. Met een rijke kas en een arm gebed komen wij om in den nood. Met een arme kas en een krachtig gebed zal de zegepraal de onze zijn.

Ik eindig met u nogmaals te zeggen, dat ik me niet kan belasten met de ontvangst van gebruikte postzegels en theelood. Als me iemand zakjes met kunstmest wil zenden, die kan ik gebruiken, maar postzegels, ik kan er hier te Smilde letterlijk niets mee doen. Een mudszakvol is hier nog waardeloos. De heer W. van Buuren, Schiedamsche weg 9, Rotterdam, wil zich belasten met de ontvangst van postzegels uit binnen- en buitenland van meer dan 5 centen en met theelood. Men gelieve daarop te letten.

Smilde, 22-1-'15.

Uw vriend,  
H. DIJKSTRA.

## KEBOEMEN.

Toen ik in het Januari-no. met Djokja begon, deed ik dit in de hoop dat ik achtereenvolgens de Zendingsposten in alphabetische volgorde zou kunnen behandelen. Dit bleek me echter onmogelijk; ik moet me schikken naar den gang van het werk. Ook meende ik bij elk een paar foto's te geven; maar dat is ook mislukt. Daarom volgt nu een bespreking van het Friesche terrein, n.l. Keboemen. zonder foto's. Keboemen is een stad in het district en de afdeeling van den zelfden naam, gelegen aan den spoorweg van Batavia naar Soerabaia. Men kan in één dag reizen van Batavia tot Maos en moet den volgende morgen nog een korten tijd sporen om te Keboemen te komen.

### De Zendingspost.

Deze plaats was in de geschiedenis der zending nooit genoemd vóór het jaar 1900,

toen Ds. D. Bakker, uitgezonden door de kerk van Heeg, zich hier vestigde. Wat aanleiding gaf dat hij deze plaats als zendingspost koos, is mij niet bekend. Zoover ik weet, woonde er niet één Christen en was er ook geen genegenheid ter plaatse om het Chrstendom te omhelzen. Trouwens tot op dezen dag is het getal Christenen ter hoofdplaats, alles en alles, niet meer dan 39. Ik vermoed dat Ds. D. Bakker deze plaats ter woning koos omdat hij aan de spoorlijn lag en omdat er een groep desa's in den omtrek lagen, die goede uitzichten boden. En dat was juist gezien.

Ds. D. Bakker bleef aldaar tot het jaar 1906 en werd toen opgevolgd door Ds. K. van Dijk, die 15 Febr. te Keboemen aankwam. Deze Zendingsleeraar werkt er tot op dezen dag. Er wonen nu Christenen op acht plaatsen te Keboemen 10 m., 11 vr. en



18 k. samen 39, te Karanganjar 7 m., 14 vr. en 9 k. samen 30, te Premboen 14 m., 9 vr. en 27 k. samen 50, te Glonggong 23 m., 23 vr. en 50 k. samen 96, te Groedjoegan 8 m., 7 vr. en 16 k. samen 31, te Krakal 5 m., 5 vr. en 8 k. samen 18, te Pamrian 7 m., 6 vr. en 15 k. samen 28, en te Kaboetoehan 6 m., 6 vr. en 8 k., samen 20. Als gij nu al deze cijfers optelt dan komt gij tot 80 m., 81 vr. en 151 k. samen 312. Er is derhalve in deze buurt een aardige gemeente, verstrooid over 8 desa's.

Glonggong is de sterkste gemeente, niet alleen in zielental maar ook in geestelijke kracht. Deze gemeente is geïnstitueerd, d.w.z. er zijn hier ouderlingen en diakenen. De Loerah d.i. het dorps hoofd, behoort tot de gemeente.

De Christenen, die op dit arbeidsveld gevonden worden, hebben over het algemeen een goede getuigenis van Ds. K. v. Dijk. Toen in het jaar 1914 sommigen spraken alsof de Buiten-Bezittingen een veel rijker oogst aanboden voor de zending, schreef deze leeraar:

„Het besluit om tot het Christendom toe te treden, en het omhelzen van den Zaligmaker door een waar geloof zijn twee. Het eerste is het werk van een oogenblik, het laatste heeft gewoonlijk een lange voorbereiding noodig. Langzamerhand wordt de heiden of de Mohamedaan zich bewust van zijn afval van den waren God, en van zijn geestelijke ellende; ook langzaam begint voor hem te rijzen het licht in zijne donkerheid, en gaan zijne oogen open voor het heil dat in Christus is. Vraagt maar eens aan de zendelingen op Nieuw-Guinea of die Papoea's, die hunne afgoden wegwerpen, nu ook werkelijk blijf geven van tot den levenden God bekeerd te zijn; of zij ook den inhoud van het evangelie verstaan, en den eenigen troost deelachtig zijn, die door het geloof het hart vervullen kan. Zij zullen liefst het antwoord nog een poosje schuldig blijven. Het besluit om Christen te worden ging bij de meesten hunner aan het lange proces, waarin het hart en het leven wordt omgezet en vernieuwd, vooraf. Maar de volgorde kan ook anders zijn. Een volk, als waaronder wij hier arbeiden, kan half gewonnen zijn, voordat het zich gewonnen wil geven. Het kan zoover zijn, dat het zegt: „Ik moest het eigenlijk doen" terwijl het toch blijft aarzelen, omdat er uitwendig zooveel is, dat zich tegen het doen van den grooten stap verzet. Maar dan zijn ze toch op weg om door den Heere overmocht te worden.

En dit laatste geval hebben wij zeer waar

schijnlijk op Java wel. Het evangelie is hier. Het gaat ook niet geheel aan het Javaansche volk voorbij. Dat blijkt niet alleen uit de gemeenten, die overal gesticht zijn. Het blijkt ook uit het feit, dat in veel breeder kring het Christendom besproken wordt. Uit de telkens herhaalde erkentenis:

„De Christelijke godsdienst is goed; het Christendom doet veel voor onze kranken en voor onze kinderen; ik zou Christen willen zijn; als ik mij maar naar de voorschriften van het Christendom zou kunnen gedragen; ik zelf kan niet met de adat van mijn volk breken; maar als mijne kinderen er lust in hebben, mogen zij Christenen worden," enz. enz.; blijkt daaruit niet dat reeds een groote zedelijke overwinning is behaald? Is iemand niet half overwonnen, die de meerderheid van zijn tegenstander erkent?"

Later handelt hij over de vraag of er een geopenbare deur is en betoogt, dat de deur op een kiertje staat. Verder zegt hij:

„Als wij er een voet tusschen kunnen krijgen? Zoo neen, dan is hier al lang geen sprake meer van een gesloten deur. 't Is waar, wij worden nog niet met gejuich binnengehaald; maar men ontzegt ons volstrekt den toegang niet ten eenenmale. De deur komt wijd genoeg open om menig een de gelegenheid te geven om uit te gaan en zich bij ons te voegen; en wijd genoeg om ons in staat te stellen onze boodschap te zeggen, aan degenen, die daarbinnen wonen. 't Is niet zoo, dat wij gemakkelijk tijd zouden kunnen vinden, om veel meer te doen als wij maar gelegenheid vonden; in tegendeel er is gelegenheid in overvloed, waarvoor onze krachten nog te kort schieten. Men wil zich laten helpen in onze poliklinieken en in onze hospitalen; men stuurt zijn kinderen naar onze scholen, men koopt onze Bijbels en onze boekjes. Waar op de buitenbezittingen wijst men ons een volk aan, waar voor de verkondiging van het Evangelie zooveel, zoo uitnemende gelegenheid is? Waar is een volk, met zoo'n rijke, schoone, buigzame, kneedbare taal als het Javaansche volk; waar een volk, dat zijn kinderen lezen leert; wier voornamen zich moeite geven om ook onze taal te kennen, dat wij hun onze Christelijke lectuur straks kunnen aanbieden; waar op de buitenbezittingen is een natie aan te wijzen zóo machtig aangegrepen door een drang naar hooger, beter, schooner; een drang, die voor het minst de breuk met veel, dat aan hunne geestelijke bevrijding in den weg staat, zal vergemakkelijken. Er is zou ik zoo zeggen, geen schooner, geen veelbe-

lovender arbeidsveld denkbaar, dan hetwelk de Heere ons hier op Midden-Java heeft gegeven."

Men gevoelt, hier spreekt de man die met liefde is vervuld voor den Javaan.

### Glonggong.

Maar Glonggong's gemeente is hem een keurgemeente. Het is al uit April 1913 wat ik hier aanhaal, en toch niet verouderd.

„Glonggong is altijd de gemeente, waarvan ik de meeste vreugde beleef. Mijn vrouw zegt, dat ze het altijd aan mij merken kan, dat een bezoek aan die gemeente mij opmontert. En ze heeft geen ongelijk. Menigmaal wordt daar mijn hart verkwikt. Hoe dat komt, daar kan ik niet altijd precies een verklaring van geven. 't Is misschien ook al omdat ik zooveel houd van de menschen daar, en — omdat zij mij daar zooveel liefde bewijzen. Maar dat is toch niet het eenige, en ik meen, ook niet het voornaamste. Een voorname zaak is zeker ook, dat men daar voor de prediking zulk een talrijk gehoor vindt, en zoo belangstellend; en dat ze van het onderwijs iets toonen op te nemen en te begripen. Het is een genot na de kerk een poosje met ze te praten. Allerlei vragen kunnen ze doen. Niet alleen over de preek. Ook over de Hollandsche toestanden, het kerkelijk leven, de scholen enz.; ze kunnen het iemand lastig maken. Zoo moest ik hun een keer duidelijk maken, welke betrekking nu eigenlijk Dr. Scheurer heeft. Iets wat daarom niet meevalt, omdat hier geen enkele betrekking is, die daarmee eenigszins overeenkomt.

Het merkwaardige van de gemeente in Glonggong is, dat zij geïnstitueerd is. De gemeente heeft een kerkeraad. Hoe gaat het met dien kerkeraad, vraagt Gij. Daar kan ik nu toch inderdaad niet veel op antwoorden. Het gaat zoo gewoon met dien kerkeraad, alsof het bestaan daarvan niets bijzonders is. 't Is eigenlijk ook niets bijzonders. Hij is vanzelf uit de gemeente voortgekomen. Hij was er al voor de institueering, alleen slechts officieus. Maar hij was er toch zoo, dat de institueering, toen die tot stand kwam, iets was dat haast vanzelf sprak. Ook heb ik nooit kunnen merken, dat bij iemand in de gemeente de gedachte bestond, toen het tot de institueering was gekomen: ziezo, nu zijn we zelfstandig; vroeger was de zendende kerk hier baas maar nu deelen we zelf de lakens uit. De ouderlingen bezoeken de Christenen, minstens een keer voor ieder Avondmaal; de ongeregelde worden vermaand,

de zieken en zwakken worden getroost en bemoedigd. En die arbeid draagt vrucht. 't Is aan de gemeente wel te zien, dat ze goed verzorgd wordt. Er is eene geregelde opkomst tot den dienst des Woords, er wordt van de catechisaties een trouw gebruik gemaakt, er is ook leven naar Gods inzettingen, en een verlaten van verkeerde en zondige gewoonten, heel gunstig afstekend bij wat we daarvan op andere plaatsen waarnemen.

Ook wat de uitwendige groei betreft, daarin is geen stilstand, al hebben we den laatsten tijd geene toetredingen in het groot tot de gemeente."

### Medische Dienst.

Friesland heeft een hulphospitaal te Kalkal. Hier staat aan 't hoofd een medische helper met name Joesé. In het ziekenhuis werden in 1913, 128 mannen en 100 vrouwen verpleegd en elken dag kwamen er zoowat 30 loopende patiënten aan de kliniek. Aanleiding tot de keuze dezer plaats was de aanwezigheid van een bron, die geneeskrachtig water oplevert. Er zijn 28 Christenen onder welke 10 belijdenis hebben afgelegd.

De Medische Dienst zal D. V. een groote versterking ontvangen. Dr. J. W. Oosterhuis zal naar Keboemen gaan om er een hospitaal op te richten. Hij zou reeds in September 1914 vertrokken zijn, maar hij werd door de mobilisatie opgehouden. Nadat deze is afgelopen, zal hij wel spoedig vertrekken, en dan zullen de lezers wel meer van dezen doctor hooren.

### De School-Dienst.

Krachtig is de schooldienst op dit terrein ontwikkeld. Gewone lagere scholen zijn er vijf, te Keboemen, Premboen, Glonggong, Groedjoegan en Kabotoehan. De zesde school, die te Karanganjar stond, werd in 1913 gesloten.

Uit het verslag van de jongste visitatie der Zendingsposten, gehouden in 1913 ontleen ik nog:

„Van opzettelijke evangelisatie-arbeid wordt weinig werk gemaakt. Wat Ds. K. v. Dijk betreft bestaat zijn werk in dezen voornamelijk in colportage-arbeid en het afleggen van bezoeken aan Inlandsche hoofden. Bij de helpers is deze arbeid beperkt tot het geven van onderwijs in de scholen en tot de prediking bij de ziekenbehandeling."

(De helpers doen dus geen huisbezoek bij de Mohammedanen.)

„De scholen worden voor het grootste



deel bezocht door kinderen van Mohammedanen. Op sommigen heeft de school een gunstigen invloed. Het komt voor, zooals in Groedjoegan, dat enkele kinderen van de school begeerte te kennen geven om Christen te worden. Er komen door de school kinderen in de kerk. Kort geleden werd er weer een kind van Mohammedaansche vaders naar de Keucheniusschool gezonden, die gaarne Christen-onderwijzer wilde worden. Vele Mohammedaansche ouders zeggen: „Ik word geen Christen, maar de kinderen mogen het wel worden.”

Bijzonder legt men zich toe op het onderwijs der adellijke Javanen, de priajis. De vereeniging voor Chr. Holl. onderwijs, waarvan Ds. W. Bouwman te Hallum voorzitter is, heeft deze zaak ter hand genomen en heeft twee scholen, één te Keboemen en één te Gombong.

Te Keboemen is Mej. J. v. d. Kouwe. Ze werkt met veel genot. Ze schrijft:

Het aantal leerlingen gaat tegenwoordig gelukkig weer vooruit. Eerst dacht ik nog al enkelen te zullen zien overgaan naar de Hollandsche school, doch dat bleef gelukkig bij een tweetal, de anderen zijn allen weer teruggekomen en nog enkele **nieuwelingen** er bij. Er is onlangs ook een Ambonneesche meisje bijgekomen. Zoo komen er wel verschillende nationaliteiten binnen de muren van onze Juliana-school. Het geheele aantal leerlingen bedraagt nu 27, verdeeld in 5 afdeelingen, dus valt er heel wat te doen voor één persoon. Veel mondeling bezig zijn met elke klas, dat hier juist zoo noodig is, daar kan niet zooveel van komen. Wel combineer ik, als het maar eenigszins kan een paar klassen, maar toch schiet ik tijd te kort voor mondeling onderwijs.

De kinderen van de tweede klasse kunnen al aardig gebruik maken van onze taal. Ze heeft boekjes van Callenbach gekregen en vertelt nu:

„De kinderen van de tweede klasse hebben deze week voor het eerst ook elk een boekje meegekregen uit de bibliotheek. Daar zijn ze wat mee ingenomen. Jan zit heel parmantig zijn Moeder wat voor te lezen of als deze geen tijd heeft, gaat hij de baboes (die heelemaal geen Hollandsch kennen) maar eens op een lesje vergasten. Mohamad had zijn boekje van Jozef den eersten dag al bijna uit. De meisjes zijn er evenzeer mee ingenomen, maar laten dit niet zoo blijken.“

Aan het slot van haar brief schrijft ze

nog over den oorlog:

„Zeer ernstige tijden beleven we tegenwoordig. Wat wordt er in Europa een bloedvergieten. Dat Mohammedanen zoo iets zouden doen (zoo spreken de Inlanders hier) zou nog te verklaren zijn, maar dat Christenvolken, die ons zoover vooruit zijn in beschaving en zooveel meer weten dan wij, zoo'n bloedbad in Europa aanrichten, dat kunnen we niet begrijpen.“

De school te Gombong is grooter. Die heeft reeds 124 priajis kinderen. Aan het hoofd staat de heer Jac. Pot, onderwijzer is de heer G. P. Hamer en 26 Dec. 1914 vertrok Mej. Wijske de Boer als onderwijzeres derwaarts.

De vereeniging beleeft van deze beide scholen veel genoegen.

De jongens leeren ook aardig onze taal. De heer J. Pot heeft een school-bibliotheek ten geschenke gekregen en schrijft nu:

„Met schaamte moet ik bekennen, nog niets over de schoolbibliotheek te hebben geschreven. Denk daarom niet, dat de zaak is vergeten. O neen, onder de jongens, die wat Hollandsch kennen, deel ik iederen Zaterdag trouw boekjes uit. Als ik het mocht vergeten, zouden de jongens er mij wel aan herinneren, zoo dol zijn ze er op. Er zijn dan ook zeer veel mooie boekjes bij, natuurlijk zijn er ook wel enkelen bij, die minder geschikt zijn. En weet U wat mij zoo treft? De boekjes, die den meesten aftrek hebben, die elk der kinderen graag week aan week thuis zou willen hebben, om ze telkens weer eens te herlezen, zijn boekjes met Bijbelsche geschiedenissen. Moge zoowel het lezen der boeken als het onderwijs op de school nog rijk gezegend worden en vruchten doen rijpen tot in de Eeuwige heid toe.

En hiermee dank aan alle jongens en meisjes, die meegedaan hebben aan de verzameling van dien rijken voorraad.“

De kosten dezer scholen voor Holl. Jav. onderwijs worden voor een belangrijk deel gedekt uit de Gouv. Subsidie, maar het is mij niet gelukt nauwkeurig na te gaan welk bedrag de vereeniging heeft moeten bijpassen. De uitgaven van den Zendingspost, buiten de subsidies, bedroegen in 1913 ruim f 12.000 welke som door de Friesche kerken werd samengebracht.

Aan subsidies van het Gouv. werd ontvangen f 4.400. De rekening voor de Ver. voor Chr. Holl. Jav. onderwijs wordt geheel afzonderlijk gehouden en staat dus buiten deze laatstgenoemde bedragen. H. D.

## Ds. en Mevrouw Pera.

### *Bij de Plaat.*

Onze vrienden Ds. W. Pera en zijn echtgenoot zijn den 5 December 1914 weer naar Soerabaia vertrokken. Ze kwamen 20 April te Amsterdam aan, wegens een ziekte, zoo werd het 5 Dec. eer ze uitvoeren. Ze gingen met moed en met blijdschap weer naar hun arbeid terug. Het is nu 26 Dec. 14 jaar geleden, dat ze te Soerabaia



heid van Mevrouw, die niet in Indië ge- aangekomen zijn; en ze gevoelen zich na opereerd kon worden. De operatie is geluk- deze 14 Indische jaren nog gezond en krach- tig volbracht. Gedurende den zomer hebben ze wat vrienden bezocht en toen zouden ze 7 Nov. vertrekken, maar dat mislukte en arbeid.

God zegene hen en sterke hen tot den  
H. D.



## Zending en Oorlog.

Wat voorspeld werd, komt uit.

Verwacht werd n.l., dat deze vreeselijke oorlog tusschen de christenvolken onderling een zeer slechten indruk maken zou op de heidenen en mohammedanen over 't gansche wereldrond, hun afkeer van het christendom nog maar zou versterken en dus de taak der zending, die juist zoo véél beloven ging, zou verzwaren, ja misschien haar voor vele jaren met lamheid slaan.

't Begint reeds uit te komen.

Eén voorbeeld ten bewijze.

Op Java worden voor de inlandsche bevolking ook kranten uitgegeven in de Maleische taal.

In een dezer bladen, de Sinan Djawa, te Semarang, wordt de oorlog besproken en „Politicus”, die er aan 't woord is, stelt aan 't eind van zijn artikel de snijdende vraag, of dät nu de christelijke beschaving is, die heden ten dage tot uiting komt en geeft als zijn meening te kennen „dat het vee nog beter is.”

Die meening zij de zijne.

Maar is 't niet waar, dat onder zulke omstandigheden de taak van den zendeling schier een onmogelijke wordt? De inlander ziet op de vruchten.... en wät vindt hij dan?.....

Friesch D.

## De Loerah van Boewana.

Ds. K. v. Dijk schrijft zeer treffend van dezen Javaan.

Hoe anders is het bij dien loerah. In den lijdensweg, waarin de Heere hem leidt, is hij een voorbeeld van geduld en blijmoedig geloofsvertrouwen. Maanden sukelt hij nu al. Een groot deel van dien tijd bracht hij door in het ziekenhuis te Djogja. Maar men hoorde hem zelden klagen. Hij zegt niet dat God een zwaren weg met hem houdt, maar integendeel, dat God Zijn Woord aan hem bevestigt. Ik had, verklaart hij, nooit zoo geweten, dat Gods Woord waarheid is, en dat het zooveel waard is, een discipel van den Heere Jezus te zijn. Nu in mijn ziekte merk ik het eerst recht. Herhaaldelijk spreekt hij het uit, dat dit lijden toch maar licht is in vergelijking met de heerlijkheid, die hij verwacht bij God. Hij vindt het niet jammer, dat hij zijne positie moet verliezen en zijn huis, dat pas geheel vernieuwd is, moet verlaten. 't Is hem alles maar weinig waard. Ook zijn vrouw en kinderen kan hij vol vertrouwen den Heere aanbevelen; zij zullen hem niet missen, zegt hij, als de Heere voor hen zorgt. Hij begeert, terwijl hij zijn einde voelt naderen, niets dan dat de Heere maar met hem mag blijven.

Is het niet heerlijk een geloof te zien, dat zoo den proef doorstaat; dat kracht schenkt om God te verheerlijken in het lijden?

Och, mocht het evangelie door meerderen zoo verstaan worden; mochten meerderen dien troost aangrijpen door een waar geloof, Maar voor hoevelen is het nog verborgen. Zij willen het zelfs niet aannemen.

## Een Getuigenis.

### Zendingshospitaal.

De „Locomotief” schrijft:

In het zendingshospitaal te Jogjakarta worden sinds geruimen tijd Javaansche ziekenverplegers opgeleid. Uit de besten worden er eenigen gekozen om na eenige verdere opleiding meer zelfstandig werkzaam te zijn in de desa en aan het hoofd der hulp-hospitalen als desadokters.

De cursus bestaat uit een afdeeling A (cursus voor Z. V), die door allen wordt gevolgd, en een afdeeling B (cursus voor D. D.), waartoe alleen toegelaten worden degenen, die getoond hebben door plichtsbef en eenige begaafdheid uit te munten.

De resultaten, tot dusver bereikt, zijn zeer bevredigend, lezen we in de Java-Bode. Deze geven het recht te verklaren, dat het grôte nut der medische zending voor de bevolking minder gelegen is in het grôte centrale hospitaal, waar enkelen op Europeeschen voet geholpen worden, dan wel in de talrijke kleine hulphospitalen, waar de duizenden hulp vinden voor hunne ziekten,

Dat dit inzicht juist kan worden geacht, mag worden opgemaakt uit het feit, dat medici zoowel in als buiten de zending meer gebruik beginnen te maken van de te Djokja gevolgde methode.

Het is voor den bekenden missionair-arts aldaar, dr. H. S. Pruijs, een grôte voldoening, dat hem door den hoofdinspecteur van den geneeskundigen dienst verzocht is de cursussen A. en B. ter beschikking te stellen van de collega's die van wege het gouvernement belast worden met de opleiding van inlandsche ziekenverplegers, aan welk verzoek de dokter natuurlijk gaarne voldeed.

De door dr. Pruijs samengestelde, ook voor een leek interessante handleiding voor de opleiding van inlandsche ziekenverplegers en desadokters wordt door dr. De Vogel op ruime schaal verspreid.

„Stand.” No. 13081.

## Bijgeloof.

Ds. L. Merkelijs schreef:

Om wat liefs zou ik willen, dat gij 's Zaterdags eens met me mee kondt gaan om te zien

en te hooren wat er in Europeesche kringen omgaat. Voor enkele weken bracht ik een bezoek bij een Europeaan, die met z'n zuster een tamelijk goed bestaan heeft. Deze dame vertelde me van gouvernementspredikanten, die vroeger in Magelang hadden gestaan en haar dikwijls hadden bezocht en met haar gebeden en nu verzocht ze mij dat ook te willen doen. Ik deed zulks, maar wat toen gebeurde, was me nog nooit overkomen.

Als ik een zin van 't gebed had uitgesproken, moest die dame ze nazeggen; ik mocht niet verder gaan voordat zij, 't geen ik had gezegd, goed had nagezegd. Soms verstond ze me niet al te goed en dan moest haar broer eerst weer voorzeggen wat ik had gezegd. Dat 't stichtelijke van zoo'n gebed weg was, behoef ik u wel niet te zeggen. Ik heb haar toen duidelijk trachten te maken dat 't voldoende was als zij zachtjes meebad maar zij hechtte er bijzondere waarde aan om precies mijn woorden na te spreken.

Bij een ander bezoek sprak ik met een dame over de gezondheidstoestand van mijn dochtertje; o Dominé, zoo sprak ze, hebt u dan nog nooit eens de hulp ingeroepen van een doekoen (een inlander, die inlandsche medicijnen uitrekt). Nu, maar dat moet u dan stellig eens doen, want ik had ook een kindje dat aan diezelfde ziekte leed en door te doen wat die doekoen me voorschreef is ze geheel gezond geworden. Ik vroeg wat hebt u dan gedaan en toen vertelde ze me het volgende: ja, dominé, mijn kindje ging al op school en kreeg elken dag toevallen, de doekoen zeide me; ja mevrouw die ziekte is een gevolg van het aanraken van een groote steen, die zich op het erf van de school bevindt; die steen is een heilige steen en door de aanraking ervan zijn de geesten boos op uw kindje geworden en hebben ze ziek gemaakt. U moet wat rijst en bloemen nemen en dat op dien steen neerleggen. Nu zoo vertelde deze dame, dat heb ik gedaan en den volgenden dag was ze beter. Ik wist niet goed wat ik moest antwoorden, verbaasd als ik stond, dat Europeanen afgedaald waren tot het geloof van den inlander die door offeranden van rijst met bloemen, booze geesten tracht te verzoenen. Ik vertel u dit om te doen zien, hoe arbeid onder de Europeanen niet overbodig kan geacht worden en hoe noodig uw gebeden voor den arbeid, die onder hen wordt verricht.

## LEESTAFEL.

Verwachten en Benaarstigen. Pre-

dikatie voor Oude-Jaar 1914 en Nieuwe-Jaar 1915, door Dr. J. C. de Moor. — J. H. Kok, Kampen.

Beide goed, maar de oud-jaarspredikatie is de beste.

**De Hofprediker**, door E. v. Maltzahn. — D. A. Daamen, 's-Hage.

Een boeiend verhaal; maar de Roomschen zijn te slecht.

**Dogmatische Fragmenten V. De Eenheid der kerk.** — J. H. Kok, Kampen.

Ds. Knap zegt het altijd mooi.

**De Bijbel in het Smishuis**, door J. F. Decoster. — D. A. Daamen, Den Haag.

Een zeer schoon verhaal uit den arbeid onder de Roomschen in België. Vooral komt duidelijk uit, hoe men in een vrij land een geloovige kan vervolgen. Zeer aan te bevelen.

**Vrijwillige armoede**, door Surculus. — H. J. Spruyt, 's-Hage.

Dat we geen gezangen hebben voor ons kerkelijk leven, noemt deze schrijver een vrijwillige armoede.

Misschien heeft hij gelijk.

Het Zend. Blad neemt in dezen geen partij.

**Het Oude Testament, Psalmen-Maleachie**, door M. Henry. — J. H. Kok, Kampen.

Zeer aan te bevelen voor het volk, dat den Bijbel niet in de oorspronkelijke talen kan lezen.

**Menigerlei Genade, no. 29—37.**

Deze afl. bevatten Catechismuspreken van Ds. C. Lindeboom en Ds. C. van Proosdij.

**Op den Dorschvloer**, door Ds. J. J. Knap. — J. H. Kok, Kampen.

Indrukwekkend, vooral I.

**De Lendenen omgord**, door Ds. J. J. Knap, afl. 2—5. — J. H. Kok, Kampen.

Dit gebruik ik in den huiselijken kring. Het bevalt zeer goed. Het geeft vaak wat verrassends.



## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de  
Generale Kas.

Mej. Ipenburg, Lexmond, uit h. kn. f 2.50; W. Lamain, Kamperland b. f 0.80; Ds. Schouten, Hoofddorp b. f 1.60; Ds. Fokkens, Dronrijp kn. f 3.30; Brouwer, N.-Wolda kn. f 9.31; Zwiërs, Asperen gev. col. f 1.—; Ds. Wielenga, Waddingsveen b. f 8.—; Zoeters, Drimmelen, Zend.-Bl. f 9.77<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, Kalender f 3.51<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Mej. Vellenga, Oosterend fr. f 2.50; Heetebrij, A.-Vollenhove b. f 0.80; Helling, Koog a/d. Z. b. f 0.80; Romijn, Barneveld, v. d. Hulp-Zend.-Ver. f 10.—; Stegenga, Workum f 3.25; Gijsje van der Kamp te Diermen uit h. b. f 2.27<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Boersma, Scharnegoutum b. f 0.80; Pesman, Wildervank b. f 3.20; v. Sprang, Stad a/h. Haringvliet f 1.—; Dr. Hania, Steenwijk, van de Jonged.-Ver. „Maria Martha” b. f 7.32<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Simonides, Hindeloopen, v. d. Jong.-Ver. f 5.—; Beute, Tiel f 1.—; v. d. Schuur, Hillegom, verzameld in de Chr. Burgerschool f 2.75.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Jan. 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Mulder, Bellingwolda, col. Zend.dag f 5.64; Heetebrij, A.-Vollenhove f 42.40; Saldo Kal. Smilde a f 21.65; Extra-col. N. Leuzen f 12.—; Mej. Barma, Kornhorn, 130 h. c. v. d. kind. van Postema f 0.65; Possel, Scheemda, v. d. kind. der Zondagsschool f 0.80; Hamming, Enumatil, Jong. v. d. Horn f 2.83; van Dr. J. Hania te Steenwijk, uit de busjes van Berendina de Bock f 3.36, Neeltje v. d. Woude f 10.15<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, Catharina van Lier f 1.49, Pietje de Bock f 1.46, Andriesje Mol f 5.40, Heintje van Engen f 1.68<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, Koba Krikke f 3.19, Frederik Ezinga f 1.61<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, Jan Krikke f 1.19, Berend Schurink f 2.87, Hilbrand van Engen f 1.67, Sijbrigje Hania f 12.67<sup>1</sup>/<sub>2</sub> = f 46.76, van N. N. gevonden in collecte op oudejaarsavond f 10.—, van Wed. te W. voor mede-lezen van de Macedoniër f 1.—, samen f 57.76.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Jan. 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Van Ds. H. Dijkstra, door hem zelf verzameld en in het Zendingsblad verantwoord f 219.60; door Ds. J. G. Meijnen te Baarn, 10 pCt. van de inkomsten voor de Zending over 1914 in de Classe Amersfoort f 100; van J. W. te den Haag f 1.50; door W. Kirchner te Amsterdam van de lezers van de Kleine Heidenbode f 13.60; van de Geref. Kerk te Halfweg voor de Generale Kas f 22; door Ds. H. N. Basoski van de Geref. Kerk te Moerdijk f 10; door Ds. C. J. H. van Diemen te Nieuw-Leuzen, saldo Zendingskalender f 13.50; door Mej. J. Goris te Bergenheim, saldo Zendingskalender f 5; van de Jongedochtersvereniging te Visvliet f 3.40<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; door C. J. Hondius te Middelburg, 10 pCt. van de inkomsten voor de Zending over 1914 van de Kerken in Zeeland f 600; door Mevr. R. M. Bos-de Vries van de Christ. Naa school te Westbroek-Achttienhoven f 1.25; door N. Stok te Neebe van de leerlingen der Christ. School aldaar f 2; door C. Dekker te 's Gravenmoer saldo Zendingskalender f 6.60; door K. Versluis te Pernis saldo Zendingskalender f 6.69; door A. Kasper van de Zendings-Vereeniging te Winsum (Gron.) voor de Keuch. School f 5.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 23 Jan. '15.

Sinds 1 Jan. 1915 ontvangen voor de Zending te Jogja en Solo:

Van de Geref. Kerk te Halfweg f 100, gevonden in de collecte.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 23 Jan. '15.

REKENING EN VERANTWOORDING DER NED.  
GER. ZENDINGSVEREEN. OVER 1913.

### Ontvangsten.

Saldo vorig jaar . . . . .	f 398.83 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> .
Aan contributiën . . . . .	- 498.49 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> .
Aan giften, bussen, rente en legaten . . . . .	- 8737.97 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> .
Van de „Heidenpenning” . . . . .	- 100.—.
	f 9735.30 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> .

### Uitgaven.

Per afgedragen aan de Gen. Kas. . . . .	f 8300.—.
Voor het innen der kwit. en port . . . . .	- 13.20.
Aan lokaalhuur, reiskosten en diversen . . . . .	- 6.55.
Aan administratie . . . . .	- 50.—.
Saldo volgend jaar . . . . .	- 1365.55 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> .
	f 9735.30 <sup>1</sup> / <sub>2</sub> .

Nagezien en in orde bevonden in de Algemeene Vergadering der Ned. Ger. Zendingsvereen. op Maandag 28 Dec. 1914.

is get. N. A. DE GAAIJ FORTMAN, Voorz.  
C. G. TIMMERMEISTER.  
L. BERK, Secr.-Penningm.

Sinds de laatste opgave werd door de kerk van Amsterdam ontvangen van Beverwijk P. C. f 32.93, Haarlem (A) f 200.—, Haarlem (B) P. C. f 30.86, Haarlem, saldo van den classicaal Zendingsdag f 4.49, Hoofddorp f 135.35, voor Solo f 75.—, Oostzijde P. C. f 144.75, Sloterweg P. C. f 48.44, Vijfhuizen P. C. f 38.53, Zendingbusjes f 37.50, Halfweg P. C. f 215.—; Groote IJpolder van de Jonged.-ver. f 10.—, nagift f 25.—, Krommenie P. C. f 45.96, Saldo lectuur Kalenders en Zendingsblad f 4.12, N.-Vennip f 101.84, voor Solo f 100.—, Westzaan f 12.50, voor Solo f 30.—, Wormer P. C. f 32.75, Wormerveer P. C. f 25.—, Zaandam f 300.—, Alkmaar voor Solo f 112.50, Anna-Paulownapolder f 2.50, Broek op Langendijk f 75.—, Dirksborn f 25.—, Heer Hugowaard P. C. f 13.30, Helder f 100.—, Kolhorn f 4.15, E. W. f 1.—, Krabbendam P. C. f 13.12, St. Pancras f 10.—, N.-Scharwoude f 12.50, voor Solo f 29.14, Schermerhorn f 2.—, Andijk f 75.—, Enkhuizen f 75.—, Medemblik P. C. f 10.—, Hoorn P. C. f 32.23, collecte voor Solo op een classicaal Zendingsdag f 93.80, Holysloot f 3.—, voor Solo f 15.—, Landsmeer f 25.—, Nieuwendam f 13.51<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, Oostzaan f 30.—, voor Solo f 10.—, Purmerend f 7.50, Watergraafsmeer P. C. en giften f 150.—, Weesp Geref. Zend.-Ver. voor Solo f 20.—, Koog Zaandijk f 35.—, N.-Vennip voor Solo f 49.79<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, voor idem giften in de collecten f 24.89<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, Alkmaar f 98.20<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, Anna-Paulownapolder f 2.50, voor kerk te Solo f 22.50, Broek op Langendijk f 75.—, voor kerk Solo f 157.50, Dirksborn f 45.—, Heer Hugowaard f 10.—, voor kerk Solo f 30.—, Helder voor kerk Solo f 65.—, Kolhorn f 4.26, E. B. f 1.30, Krabbendam voor kerk te Solo f 37.50, Oosterend f 37.50, St. Pancras f 10.—, voor kerk te Solo f 30.—, N.-Scharwoude f 12.50, voor kerk te Solo f 80.—, Schermerhorn f 2.—, voor kerk te Solo f 7.50, Wieringen P. C. f 4.50, Enkhuizen f 75.—, voor kerk te Solo f 75.—, Hilversum f 100.—, van Mej. D. te Landsmeer uit het busje f 1.75, N. Goede te Landsmeer van de meisjesvereniging aldaar f 5.—.

Namens den Kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

Amsterdam, 4 Jan. 1915.

## ZENDING OP SOEMBA.

Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 1; Ds. Boersema te Lutten, gev. in de coll. f 10; W. P. Kampinga te Winsum, van de Zend.-Vereen, in Aug. en Nov.  $2 \times f20 = f40$ ; Mevr. v. d. Meulen te Sellingen, van de Jonged.-Ver. f 2.50; Ds. Scheps te Deventer, nag. Pinkstercoll. te Almelo f 15; Jongel.-Ver. te Baflo f 33; Ds. Kievits te Oldehove, verzameld door J. den Langen, Kl. den Langen, K. Bakker, K. Mulder, F. Dijkstra, F. Zwama, H. Roeters, L. Wiersema en H. Meima f 7.21 $\frac{1}{2}$ ; J. F. Fleurke te De Krim, van de Zend.-Ver. f 50; A. Verwer Rz. te Emmer-Compasuum, gev. in de brievenbus der Pastorie f 2.50; L. van Dijken te Stadskanaal, vier busjes van de kinderen van Roseboom f 17.97 $\frac{1}{2}$ , gev. in de coll. f 15 + f 1 + f 10 = f 26, van de Zend.-Ver. uitgaande van den Kerkeeraad: Wijk 1, L. v. Dijken f 2.70, Wijk 2, A. Niks f 36.25, Wijk 3, W. Oving f 22.70, Wijk 4, Stientje Bossema f 14.45, Wijk 5, Mej. Berg f 16.02, Wijk 6, Okken f 15.90 en nog een busje van een krank meisje H. van der Tuuk f 7.23, minus 50 $\frac{1}{2}$  cts. port = f 180.72; Ds. Bulder te Vroomshoop, huisbusje van C. Musch f 9.75; Ds. Hummelen te 't Zandt, van Harmanna Westerdijk 200 halve centen en Lubbecke Westerdijk 100 halve stuivers = f 3.50; J. F. Fleurke te De Krim, verkoop der Zend.-kal. door schoolkinderen f 4; Uithuizen, gev. in de coll. Dankdagsgaven f 10 + f 10 + f 2.50 + f 0.50 = f 23; J. Pel te Stroobos, gev. in de coll. f 3; Ds. Geerds te Appingedam, gev. in de coll. f 5, van vr. B. aan de Pastorie bezorgd f 2.50 = f 7.50; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 5; Ds. Binnema te Munnekeziel, 254 halve centen van I. Wierenga, gev. in de coll. van een zuster f 2.50, busjes in de kerk f 28 = f 31.77; Ds. Bakker te De Krim, gev. in de coll. op Dankdag f 2.50; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. op Dankdag f 5; Ds. Veenhuizen te Almelo, gift van K. f 5; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f 5.35 + f 2.50 = f 7.85; A. ten Oever te Dwingeloo, gev. in de coll. f 2.50; J. W. Braakman te Langeslag, van de Zend.-Ver. f 9.64.

Ds. Bruin te Baflo, gev. in de coll. f 1; H. Penninga te Niezijl, van Jacoba Boersema 300 halve centen = f 1.50; Ds. Meindersma te De Leek, een deel van de coll. 't Zendingsfeest Vredewold f 50; Ds. Hummelen te 't Zandt, busje van Mej. E. Bolhuis te Leermens f 10.32 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Bulder te Vroomshoop, van de Jonged.-Ver. f 2.25; Geref. Kerk te Westerlee, gev. in de coll. op Dankdag f 2.50; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 5; H. J. Kuiper te Zwartsluis, van 't Zendingcomité f 10; J. H. Steenhuis te Ten Boer, busjes in de Kerk f 20.60; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, uit het schoolbusje van den heer Toorman f 4.55; Ds. Meljering te Wildervank, gev. in de coll. f 5 + f 1 + f 5 + f 10 + op Dankdag f 5 = f 26; Z. Hopster te Vriezenveen, extra-coll. f 6.40; J. Land te Sauwerd, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Hamming te Groningen A, extra-coll. f 195.77 + gev. in de coll. f 2.50 + 300 halve centen = f 1.50 = f 201.77; Ds. Zijlstra te Hoogeveen, Pinkstercoll. f 148.77 $\frac{1}{2}$ , van de Zendingcomm. f 275, bruiloft T. Kok f 3, W. v. Zijl 300 halve centen = f 1.50, Jonged.-Ver. „Dorcas” f 8 = f 436.27 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de collectie f 1; Ds. Reijenga te Siddeburen, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Heida te Stadskanaal, uit de catechisatiebus te Springersverlaat f 2.93; J. Bos te Uithuizemeeren, van de Zending-Deput. f 40; Ds. Goeree te Wagenborgen, extra-coll. f 18.35; A. Boot te Groningen, van Mej. F. f 1.50; Mej. G. Haan te Groningen, wee maandel. storting van de Kinder-Zend.-Ver.

f 85; Dr. Flach te Zuidlaren, busjes van Welmers, Hommes en Waringa f 19.94; J. de Boer te Winsum, gev. in de collectie op Dankdag f 10; Uithuizen, van een zuster der gemeente f 1; Ds. Kok te Bedum, gev. in de coll. f 10; Joh. Hoving te Delfzijl, uit het Javaantje der Chr. School f 25; Ds. Goeree te Wagenborgen, nag. extra-coll. f 1; Ds. De Boer te Garrelswear, 2 maandel. bijdrage f 20; K. Dam te Garrelswear f 60; G. W. Renkema te De Leek, extra-coll. bij 't optreden van Ds. Scholten e Roden f 34.51; Ds. Scholten te Roden, van de Jongel.-Ver. te Een f 3.45; Ds. Geerds te Appingedam, van N. N. aan de Pastorie bezorgd door A. K. V. f 50; N. N. Postmerk Pieterburen f 10; G. Dam te Schildwolde, extra-coll. f 31.62; A. Verwer Rz. te Emmer-Compasuum, gev. in de coll. f 10; Ds. v. d. Vegt te Haren, van Mej. Naninga f 3; Ds. Lugtigheid te Nijverdal, van de Zend.-Ver., verzameld door de groote Meisjes-Vereen, f 150, door de kleine Meisjes-Vereen. f 8 = f 158.

Jac. Salomons te Gasselter-Nijveeen, extra-coll. f 50.45; Dr. Schot te Hardenberg, extra-coll. te Gramsbergen f 16.60 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Jongbloed te Deventer B, extra-coll. f 17.60, extra-coll. te Enter f 13.14 $\frac{1}{2}$ ; Mej. A. v. d. Veen te Groningen, van de Jonged.-Vereen. „Bidd en Werk!” f 7.30; Ds. De Vries te N.-Dordrecht, gev. in de coll. f 2.50; H. Helhorst te Haaksbergen, extra-coll. f 10.55 $\frac{1}{2}$ ; J. v. Dijk Hz. te Meppel, extra-coll. f 104.80; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 5; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 1 + extra-coll. f 128.15 = f 129.85; Ds. Kok te Bedum, gev. in de coll. f 2.50; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, uit de Zendingkas f 35; Wagenborgen, busjes van de kinderen van D. Troost f 3.30; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. 50 halve centen van een klein meisje = f 0.25; H. A. Buist te Enumatil, van de Jongel.-Vereen. f 10.30; Ds. Brouwer te Randwijk, van Mej. B. f 15; Ds. Meijer te Marum, saldo kal. f 8.31; Ds. v. d. Boom te Uithuizemeeden, gev. in de coll. van een Vereen f 4; Ds. Duin te Zweeloo, extra-coll. f 18.93; Ds. Dijkstra te Smilde: Mevr. T. W. te Steenwijk f 2.50, de Wed. R. te Steenwijk f 0.50, busje van de dochters van Brink en Hofman te Smilde f 6.46, van de dochter van Wedeven f 4.88 $\frac{1}{2}$ , van H. Veenstra f 3.62, gev. in de coll. te Smilde f 5 + f 2.50 = extra coll. idem f 58.74 = kinderen Christel. School te Kloosterburen f 0.56 $\frac{1}{2}$ , N. N. f 1 en Mej. N. N. f 2.50, beide te Assen, Dr. Hania te Steenwijk uit busjes f 26.65 $\frac{1}{2}$ , gift uit Norg voor extra-coll. f 3, voor Melolo van C. S. v. d. P. f 10, Roosjen te Diever saldo kal. f 3.35, door H. S. L. en Mej. N. N. te S. f 60, R. v. Til te Midwolde f 2.50 = f 193.77 $\frac{1}{2}$ ; T. Roosjen te Zuidwolde (Dr.) extra-coll. f 19.97; H. Poppen te Schoonebeek, extra-coll. f 32.50; A. Smit te Haren, lichtbeeldenavond f 32.75, van de Jongel.-Vereen f 4.08, 2 maandel. contributie f 18.65 = f 46.48; J. Havinga te Kielwindeweer, 200 halve centen van G. B. = f 1; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 1; Ds. Geerds te Appingedam, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Wielenga te Zwolle, uit Zalk f 3; Ds. De Jong te Dalfsen, van de Jongel.-Vereen. f 6.47 $\frac{1}{2}$ ; G. H. Hutman te Nijverdal, extra-coll. f 37.50; K. M. Jansen te Ulrum, extra-coll. f 57.08 $\frac{1}{2}$ .

J. DUURSEMA, Quastor

UITHUIZEN, 14 Dec. 1914.



**KERKEN,  
SCHOLEN,  
ZALEN,  
KANTOREN,  
WINKELS,  
PAKLOKALEN,  
CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,  
veegt men ZONDER OPSTUIVEN VAN  
STOF, door 't gebruik van  
„ROSASCH“  
(stofbindend veegmiddel).  
VRAAG GRATIS MONSTER.  
GEEN VETTE VLOEREN.**  
**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,  
ROTTERDAM, Nieuwehaven 99.**

## **Kuyper, Bavinck en Rutgers BIJBEL-UITGAVE.**

De beste voor Kerk, Huisgezin,  
School en Vergadering.

Prijscurant met proefpagina's op  
aanvraag **gratis.**

Kerkeraden en andere besturen bij  
minstens 10 ex. **15 pCt. korting.**

**Uitgevers-Genootschap „BIBLIA“  
te MAASSLUIS.**

Het adres voor een degelijk

## **Amerik. Orgel**

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd

**Steunenberg's Orgelhandel**

Schuttenstraat 8, Almelo.

Vraagt prijscuranten en betalings-conditiën.

## **Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GEBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**

Groosweg 160 en 115. Telefoon 5968.

Spanjaardstraat 9-11, Ruilstraat 54,

Telefoon 8677.

## **Hij is onze Vrede**

door M. v. O.

De 3e druk van dit algemeen be-  
kende Christelijke verhaal, waarvan  
de lezing reeds zoovelen tot grooten  
zegen was, kost slechts f0.90, geb.  
f1.25. De uitvoering is uitnemend,  
zoodat deze uitgave, hoewel goedkoop,  
toch een keurig cadeau is. De uitgever

**W. KIRCHNER,**

Bloemgracht 133 - Amsterdam.

**CLICHE' FABRIEK "UTRECHT"**  
**DIR. RUNCKEL** **JERUSALEMSTEEG 9**  
□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

**G. v. d. MEER Jr.,**  
OUDKERKHOF, UTRECHT. TELEPH. 1285.  
SPECIALITEIT IN PELTERIJEN.  
:: REPARATIE-INRICHTING. ::

**VACANT.**

**H. F. DE CHARRO & ZONEN,**  
Papierhandel :: DEN HAAG.  
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.  
Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.



## **VAN SON's INKTEN**

zijn hoogst duurzaam en bovendien NEDER-  
LANDSCH FABRIKAAT. Vraagt DEZE  
INKTEN steeds bij Uwen Boekhandelaar.

**P. VAN SON & Co.,**

Fabrieken van Inkten en Zegellakken,  
Deventer.

**VACANT.**

# **Simplex**

**AMSTERDAM.**

Het is niet noodig dat zij, die  
weinig geld voor een rijwiel  
willen besteden, een onbekend merk  
koopen. Raadpleegt de **Simplex-Prijs-  
courant**, U zult daarin vinden rijwielen  
van iedere keus, voor iedere beurs.

# PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren  
**KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

Elke tekst, Belijdenistekst, Trouwtekst, Jubileumtekst **binnen 4 dagen.**  
**Direct na bestelling,** elk pas of vroeger verschenen boek en kerkboek.  
**Boekhandel W. TEN HAVE, Kalverstraat, Amsterdam.**

**J. ZOMER, Electrische Drukkerij „VADA”, WAGENINGEN,**  
Dissertatiën, Attestaties naar ieder gewenscht model,  
Obligaties, Statuten enz. enz.  
Speciaal ingericht voor Handelsdrukkerwerk. **Vraagt monsters.**

LEVEN EN ONGEVALLEN  
VERZEKERING  
**DE „AMSTERDAMSCHES”**  
Keizersgracht 547-549. ADAM.  
Directie  
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN  
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN.  
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.



Het Eerste Deel is THANS COMPLEET van den

## STATEN-BIJBEL

met al de volledige en onverkorte aantekeningen,  
(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR).

**Opnieuw uitgegeven in DRIE HANDIGE DEELEN**  
en gedrukt met scherpe duidelijke letter.

De Kanteekeningen worden onmiddellijk gevonden.  
De gansche Christel. pers is eenstemmig in haar lof, en  
van verschillende particuliere zijde wordt den Uitgever met deze  
nieuwe praktische uitgave van onzen ouden Statenbijbel,  
grootte sympathie betuigd.

**Deze Statenbijbel mag in geen enkel gezin ontbreken.**

De uitgave geschiedt in 45 aflev. à 25 ct., met GRATIS drie  
Stempelbanden of 3 DEELEN à f4.—. Vraag uitvoerig  
prospectus of proefaflevering bij uw Boekhandelaar of bij den  
Uitgever J. H. KOK te Kampen.



**HET ZENDINGSBLAD**

VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**



**EN GU ZIJT MIJNE GETUIGEN**  
 ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
 GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
 TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE



REDACTIE  
**H. DIJKSTRA . Smilde.**  
**H. HOEKSTRA . Arnhem.**



Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR . ZAANDAM.**  
**W.B. RENKEMA . RENKUM.**

**INHOUD:** De genade Gods ziende, werd verblijd. — Brieven naar Antiochië. — De van Dijks. — Karoeni. — Opleidingschool. — Een ouderwetsche tocht. — Kerkgebouw te Melolo op Soema. — 26 volwassenen gedoopt. — Leestafel. — Correspondentie. — De Zendingbusjes. — Giften voor de Zending.

## De genade Gods ziende, werd verblijd.

En het gerucht van hen kwam tot de ooren der gemeente die te Jeruzalem was; en zij zonden Barnabas uit, dat hij [het land] doorging tot Antiochië toe;

Dewelke, daar gekomen zijnde, en de genade Gods ziende, werd verblijd, en vermaande hen allen, dat zij met een voornemen des harten bij den Heere zouden blijven.

Handel. 11 : 22, 23.

Hoe als één lichaam openbaar worden, wie nabij en wie verre waren. „Eene goede tijding uit een ver land is als koud water op eene vermoeide ziel.” (Spr. 25 : 25.)

„Het gerucht van hen kwam tot de ooren der gemeente die te Jeruzalem was”. In gemakkelijke en snelle reisgelegenheid, in contact van het eene oord met het andere door post en telegraaf, spant onze tijd de kroon. Maar reeds uit de Handelingen en de Brieven der apostelen kunt gij weten, dat ook toen een levendig verkeer tusschen alle deelen der wereld niet ontbrak. Bovendien de liefde is vindingrijk.

De verstrooide broederen te Antiochië vonden gelegenheid den zegen, dien God onder de heidenen aldaar geschonken had, te melden naar Jeruzalem. Ze wenschten de apostelen en het overblijfsel der gemeente aldaar te troosten met de vertroosting, waarmede zij zelve van God vertroost waren geworden. (2 Cor. 1 : 4).

Zonder noodzaak moeten we niet overvloedig zijn in het boodschappen

van kwade dingen aan elkander. Dat ontmoedigt soms. Het drukt soms neer. We moeten er veelmeer naar trachten, het opbeurende te boodschappen. Wat zal het een verkwikking geweest zijn voor de gedrukte en gesmaldeelde Jeruzalemsche gemeente, die in bestendig gevaar verkeerde, te hooren, dat God uit verlies winst had doen voortkomen.

De liefde is niet afgunstig. Ze kunnen toen te Jeruzalem wel iets gehad hebben van Paulus, die later aan de Philippensen schreef: „Ja indien ik ook tot een drankoffer geofferd worde over de offerande en bediening uws geloofs, zoo verblijd ik mij, en verblijd mij met u allen.” (Philipp. 2 : 17).

Hoe gaarne hooren de Godvruchtigen van goede dingen, die God aan de zielen van anderen gedaan heeft. Eigen geloof, hope en liefde die soms als een doove kool kunnen zijn, worden er wel door opgewekt en levendig gemaakt. Wat zullen ze in Jeruzalem verrast geworden zijn. Ze schenen daar door de vervolging uitgebluscht te worden. En zie, het moest daartoe dienen, dat de heidenen daar ver in 't Noorden, in die groote stad Antiochië, van hunne geestelijke goederen gediend werden. Zij zullen er in Jeruzalem nog geen gedachte aan gehad hebben, dat zij zelven, in de armoede die over de gemeenten in Judea komende was, eerlang door die broederen uit de heidenen met stoffelijke middelen zouden ondersteund worden. Maar zoo zorgt de Heere.

We kunnen hieruit ook zien, dat we in de dingen van het koninkrijk Gods niet een te beperkten blik moeten hebben; niet alleen 't oog moeten hebben op den naasten kring, maar kennis nemen van hetgeen de Heere elders doet in de Christelijke wereld, en onder de volkeren. Dit verruimt den blik. Het is toch één lichaam over geheel de aarde. Is er soms eens op een bepaald plekske reden tot droefenis, elders geeft de Heere weer juchensstof.

Wat deed nu de Jeruzalemsche gemeente? „Zij zonden Barnabas uit, dat hij (het land) doorging tot Antiochië toe.” Hij was een vertrouwd man. Wat was de reden dat de gemeente hem zond? De gemeente was wel verrast en verblijd, maar misschien was het nog eenigermate een verheuging met beving. Want het was alles zoo nieuw. Een groot getal heidenen daarginds, zonder dat ze door besnijdenis en 't aannemen der ceremonieele wetten eerst Joden waren geworden, geloovig geworden en tot den Heere bekeerd!

Paulus zal later ook vermanen: Leg niemand haastelijk de handen op. (1 Tim. 5 : 22). De liefde verblijdt zich wel in de genade, waar die ook valt; maar om de eere Gods wil ze ook gaarne grond hebben voor het gevoelen, dat de Heere gewrocht heeft. Een verstandig Christen gaat niet (zooals het spreekwoord zegt) over één nacht ijs. De Godsvrucht heeft er een afkeer van, die dingen slordig en los op te nemen, en al wat zich aandient, zoo maar te stempelen. Ze heeft er een afkeer van, licht en duister-nis te vermengen.

Dat was dus ongetwijfeld het doel: een vertrouwd man te zenden, opdat hij mocht kennis nemen van den toestand aldaar, en, zoo er in hope een planting Gods bleek te zijn, in naam van de Jeruzalemsche gemeente de



geestelijke gemeenschap te oefenen, en te sterken. Niet ieder is daarvoor even geschikt. Zooverre een mensch mag en moet oordeelen, moet hij in zulke gevallen met gave des onderscheids toegerust zijn, kennis hebben voor zijn eigen hart aan het werk des Geestes, den aard van geloof en hope bij ervaring kennen, menschenkennis bezitten, het genadewerk in zijn beginselen en wording weten na te speuren, door de liefde geleid worden en waarheid en gerechtigheid beminnen. Iemand, die plomp bij allen een eenvormigen maatstaf zou willen aanleggen van een bekeeringsweg, dien hij in 't hoofd heeft, zou daarvoor ongeschikt zijn. Geestelijke zin is in die dingen vereischte, teederheid en rechtvaardigheid, kennis van 't menschenhart en van hetgeen met de onderscheidene karakters samenhangt, en wijze onderscheiding.

Want natuurlijk — het was hier wel geen Labadistische zielenkeur, die van later vinding is, — maar het ging er hier ook maar niet alleen om, om te weten, hoeveel personen nominaal uit 't heidendom tot 't Christendom gekomen waren. Er zal wel degelijk nagegaan zijn, wie en hoe de personen vroeger geweest waren, en welke blijken er waren van hunne boetvaardigheid, van hun kennisse Gods, van hun geloof in Christus, en van hun bekeering van de afgoden en de zonden tot den levenden God.

En nu lezen wij van Barnabas, dat hij, daar gekomen zijnde, en de genade Gods ziende, verblijd werd. Dat was hem tot eere, en dat was die menschen tot eere, voor God.

Hem, Barnabas zelve, tot eere. Want het was niet vrucht van zijn werk, maar van 't werk van anderen, waarin hij zich verheugde.

Wat een zelfzuchtige en partijdige bekrompenheid is er soms bij ons, dat wij ons alleen kunnen verblijden in de vrucht, die God geeft, hetzij op ons eigen werk of op het werk van onze bijzondere vrienden. Bidt God om een oprecht en wijd hart, een ruim hart, door de liefde Gods in Christus ingenomen, opdat wij de genade Gods zien en erkennen mogen met verheuging des harten, aan **wiens** dienst dan ook de Heere die genade heeft willen verbinden.

En 't was een eere voor God, voor die **menschen** daar, dat Barnabas, de genade Gods ziende, verblijd werd. Laten wij ons hart er op zetten, en God bidden, dat zoo er een Barnabas tot onze gemeente kwame, om naar haar geestelijken toestand onderzoek te doen, naar staat en stand des geestelijken levens, naar rechtvaardigheid, matigheid en Godzaligheid, naar hartelijke aanneming van het woord, en heilbegeerig gebruik der Sacramenten, naar vrede en liefde, hij ook, de genade Gods ziende, verblijd mocht zijn.

Deswege is ook noodig een gezond kerkverband, tusschen de kerken van Christus, de plaatselijke kerken onderling, opdat men elkaar door onderwijzing, vermaning en Christelijke raadgeving de genade toebediene, die men gemeenschappelijk in Christus het Hoofd deelachtig is.

Zoo deed Barnabas het hier ook als afgevaardigde van de Jeruzalemsche gemeente. Hij „vermaande hen allen, dat zij met een voornemen des harten bij den Heere zouden blijven.”

Want o hoevelen wijken soms van den Heere af. Dat willen ze dan wel niet voor afwijken van den Heere gehouden hebben; maar het is het toch. Niemand bedriege zichzelf. Geeft niet aan de zonden de hand; maar maakt u, biddende om Gods genade en Geest, los uit die strikken, voor ze u ten eeuwigen verderve worden. Zoekt gedurig uw begeerte, om nabij God te wezen, de genade van Christus door 't geloof deelachtig te zijn, en van God gezegend in den kerkedienst, in uw hart en huis en bedrijf te verkeerren, levendig in u te hebben. Vernieuwt steeds de geestelijke verbintenis aan God door Christus in den Heiligen Geest. Zij er in dezen een beslist en waarachtig voornemen des harten bij u. Blijft bij den Heere, bij den God des genadeverbonds, bij Christus, bij zijn woord en volk. „Want de afwijker is den Heere een gruwel, maar zijne verborgenheid is met de oprechten". (Spr. 3 : 22).

ARNHEM, Maart 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

Indien het niet mijn vaste gewoonte was u in deze week te schrijven, liet ik het vermoedelijk ditmaal na. Ik heb veel waarover ik wel eens wat zeggen wil, maar ik heb niets dat mij dringt, dat ik schrijven moet. En ik heb altijd gehoord dat alleen welsprekend is, wie een sterken drang tot spreken gevoelt.

Ik las een aardig stukje van den intocht der Japanneezen in Tjingtou, de Duitsche stad van Kioutsjau in China. Het is van Zend. Boskamp, die twee zonen in den strijd had, waarvan de ééne sneuvelde en de andere gevangen genomen werd. Hij heeft zijn „lieben Jungen" zelf mee ten grave mogen dragen; ook mocht hij, nadat hij onherstelbaar gewond was, aan zijn sterfbed zitten en hooren hoe hij vol geloof heenging en spoedig daarna „sloot mijn „prachtige Jongen" zijn lieve oogen".

Den 16 Nov. was de intocht der overwinnaars: Japanneezen, voor-Indiërs en Engelschen. De Engelschen hadden niet deelgenomen aan den twee weken langen strijd en ook niet aan den storm, waarbij de vesting werd veroverd, maar bij de glorieuse intocht waren ze wel. Zend. Boskamp is blijde dat hij in de handen der heidenen en niet in die der Engelsche Christenen gevallen is. De verliezen van de Berlijnsche Zending in Kioutsjau worden geschat op ongeveer f 70.000.—

De Japanneezen worden geprezen wat betreft hun optreden tegenover de Zendingen. De Engelschen sloten in Oost-Afrika de Zendingen op in één hok met 400 Negers en de Japanneezen behandelden op de Karolinen de Zendingen „vriendelijk en voorkomend".

Met de inkomsten voor de Zending valt het nog al mee. De broeders en zusters, die een jaar geleden meenden dat men zijn geld bewaren kon, als men maar wilde, en die daarom soms wat zuinig waren, als hun iets voor het koninkrijk Gods gevraagd werd, hebben nu wel begrepen dat ze in een groote dwaling verkeerden, dat er geen middel bestaat om zijn geld vast te houden, en nu geven ze het maar liever aan den Heere in leen, dan dat ze het verliezen.

Als het vermogen gedurig aanwast wordt men ijdel, maar als men klappen krijgt wordt men mild.

Dus met het geld gaat het nog al. niet alleen bij ons, maar ook elders. Overigens hebben de Genootschappen in ons land bittere teleurstellingen



ondervonden. De Sangir- en Talaud-missie, verloor Zend. J. F. Schröder, die ontslag nam, Zend. C. Ferguson die ziek werd en naar het vaderland moest en de Zend. G. ten Broek en A. Kok, die voor herstel der gezondheid naar de Minahassa vertrokken, en ten slotte de broeders J. Tuiten en E. M. M. Ruijsch van Dugteren, die de Heere wegnam door den dood. De beide laatsten waren in 1913 uitgezonden. Zoo zijn er op dit oogenblik op Sangir- en Talaud zes van de elf plaatsen vacant.

De Posso-Zending van het Ned. Zend. Gen. verloor Br. H. G. van Eelen, die in 1913 vertrok en 17 Jan. '15 krank in het vaderland terugkeerde.

De Utrechtsche Zendingsvereniging die in 1911 Zend. A. H. Jansen naar Boeroe zond, kreeg bericht dat deze broeder wegens ziekte moest repatriëeren.

De verschillende vereenigingen vroegen daarom voorbede. Daar is zeker reden voor. En wat een reden van dank hebben wij. Wat onderscheidt ons?

En wordt tegenwoordig veel om voorbede gevraagd. Ik hoop dat er ook veel gebeden wordt. Soms vrees ik haast dat men de voorbede gebruikt als een middel van reclame. Op een plaats waar ik eens een keer preekte, beleefde ik voor jaren het volgende. Er waren twee menschen zestig jaar getrouwd en vroegen dankzegging in het midden der gemeente. Mij dacht daarvoor was reden. Maar één der ouderlingen zeide: Ze vragen het niet uit dankbaarheid; ze hopen op deze wijze er een voordeeltje uit te slaan, en besloten werd dat er niet gedankt zou worden. Het heeft mij later gespeten dat die oudjes op die wijze werden teleurgesteld. Dikwijls heb ik gedacht: als eens zóó alle verborgen bedoelingen op de goudschaal werden gewogen! O God treed niet in het gericht met uwen knecht!

Ik zou gaarne uw voorspraak willen, ter verspreiding van een boekje dat dezer dagen van mijn hand verscheen. Het was lange jaren in mijn hart om mijn oud-leerlingen een klein boekje mee te geven, waarin ik ze nog eens herinnerde aan den persoonlijken band, die er wordt gelegd. Die jaren lang gekoesterde begeerte is vervuld. Ik heb een boekje geschreven: „**Mijn Belijdenis**” en dat is uitgegeven bij den heer G. F. Hummelen te Assen. Misschien zijn er ook nog wel, die mijn brieven aan u lezen, die dit boekje ook willen bezitten of verspreiden. Er staat maar weinig in over de Zending; de Zending is maar een onderdeel van het leven; maar ik poog er toch in uit een te zetten, welke plaats de Zending in ieders leven behoort in te nemen.

Reeds verscheiden malen is er gevraagd om lichtbeelden van Soemba. Er stond echter niemand op, die deze zaak ter hand nam. Dezer dagen is daarin vrij onverwacht verandering gekomen. De heer B. Alkema van Deventer heeft mij gevraagd om foto's, ik heb hem gezonden wat ik had, hij heeft een 30 er van op glaasjes laten brengen en te Deventer een proef er mee genomen — en ziedaar het karretje loopt. Ik heb daaruit weer eens geleerd dat het eigenlijk alleen in ons **willen** zit; wanneer iemand iets **wil**, ernstig **wil**, dan verdwijnen al de hinderpalen, als was voor het vuur.

Anderen kunnen deze glaasjes tegen een zeer kleine vergoeding ter leen krijgen; hij heeft ook een lantaarn, die leent hij ook uit. Hij wil ze zelf ook komen vertoonen, maar dan moet hij des avonds weer naar Deventer kunnen. Belangstellenden moeten hem maar eens schrijven. Zijn adres is: B. Alkema, Deventer. De voordeelen komen voor de zending op Soemba, maar de lantaarn en de glaasjes moeten eerst betaald zijn. Waar een wil is, is een weg. Dat zal nu ook weer blijken.

Het debat over de facultatiefstelling schijnt een ongelukkig verloop

genomen te hebben. Ik meende dat wij het zoowat eens waren geworden en dat is ook werkelijk het geval, maar Min. Pleyte heeft op een verkeerd oogenblik stand meenen te moeten houden, en toen heeft de Eerste Kamer een motie aangenomen, die wel niet de Facultatiefstelling als zoodanig veroordeelt, maar wel het verkeerde drijven in die richting. Zoo kan iemand door een verkeerde taktiek het langzaam en met veel zorgvuldigheid gewonnen vertrouwen verspelen. Wellicht blijkt het later, dat het een gelukkig verloop genomen heeft.

Voor ditmaal genoeg,

Sm., 19-2-'15.

t.t. H. DIJKSTRA.

## DE VAN DIJKS.

(Bij de Plaats).

Toen we Keboemen behandelden hadden wij geen foto's. Nu hebben wij er één van de Gebr. v. Dijk met hun gezinnen.

Men gelieve van links naar rechts de

van Dijk te Keboemen op Java; Het zoontje van Ds. K. van Dijk; Mej. J. v. d. Kouwe, onderwijzeres aan Holl.-Jav. Chr. School te Keboemen; Het dochttertje van Ds. K. van



portretten te volgen: Jan Willem v. Dijk, Pajeti op Soemba; Mevr. v. Dijk—v. d. Kouwe van Soemba; Tj. van Dijk, school-opziener te Pajeti op Soemba; Mevr. v. Dijk—v. d. Kouwe van Keboemen; Ds. K.

Dijk. Achteraan in de schemering twee Javaansche vrouwen.

De achtergrond is het huis van Ds. K. v. Dijk te Keboemen.

H. D.



## KAROENI.

Het was in 1888 op de Gen. Synode te Assen, dat Ds. J. F. Bulens met al zijn bezieling voor Soemba pleitte en wel met name voor Laura. Toen was de bezetting van Laura echter niet mogelijk, het ontbrak eenvoudig aan een weg om er te komen.

Sedert heeft de Regeering wegen laten aanleggen en Ds. D. K. Wielenga heeft Laura herhaaldelijk bezocht en Ds. L. P. Krijger heeft begeerd naar dit afgelegen oord heen te trekken, en zoo is de zending in Laura geopend. Er is een Zendingshuis gebouwd, een flink huis, en Ds. Krijger heeft niet gerust alvorens alles behoorlijk in orde was; scholen sticht hij op alle plaatsen, met het geld dat de overheid beschikbaar stelt en zoo werd Karoeni in Laura een belangrijke zendingspost. Om een overzicht van het geheel te krijgen kunnen wij niet beter doen dan hem vergezellen op zijn jongsten tocht. Wie het met vrucht lezen wil, neme de kaart, die de heer G. F. Hummelen te Assen voor f 0.20 verkrijgbaar stelt er bij ter hand.

Zijn schoolbezoek begint te Pella, eenige uren ten noorden van Ello Pade, midden in de bergen, op 17 September 1914.

### Pella.

We hadden moeten zoeken naar een plekje eenigszins effen grond om de school neer te zetten, die nu klaar was en thans geopend zou worden. Volgens den nieuwen regel begonnen we met 40 leerlingen om geleidelijk van jaar tot jaar te kunnen uitbreiden.

't Is daar wel een zeer eenzame post, maar gelukkig schijnt de amboneesche goeroe met zijn nette vrouw (netter in haar huis dan de meeste anderen), zich daar heel wel te kunnen schikken. Zij zijn niet heel jong meer en maken een degelijken, eenvoudigen indruk.

Wat krijgen we nu overal ruime en keurig gebouwde gebouwen voor de volksscholen, nu het bestuur daarbij ook hulp verleent.

Vroeger was het kromste en slechtste hout goed genoeg, maar toen oordeelde daarover in hoofdzaak de Soembanes zelf, thans zijn 't allemaal sterke en kaarsrechte palen die gebruikt worden.

### Karoeni.

Te Karoeni is thans ook de oude bouwvallige school verwisseld met een ruim en sterk gebouw met woning voor het personeel, dicht bij ons huis, aan den overkant van den nieuwen weg, die nu langs ons erf loopt.

Omdat het op de hoofdplaats was, heb ik er nog wat meer zorg aan besteed.

Al het ronde hout is keurig geschaafd en ook is het netter met alang gedekt dan de Soembaneezen anders gewoon zijn.

Jammer dat de oude goeroe, die hier van het begin af aan de school geweest is, ontslagen is moeten worden.

Niet om de school, want die kan er slechts wel bij varen, want hij was een zeer ongeschikt onderwijzer, die, door eigenwijsheid verblind, ook moeilijk voor verbetering vatbaar was geworden en wiens ontevreden stemming ook schadelijk op de andere goeroe's dreigde te werken.

Maar jammer om hem zelf die reeds zoo veel jaren in de zending had gediend, evenwel niet getrouw en zonder de voor hem vooral zoo noodige controle, en die hij, nu ze werd uitgeoefend, eenvoudig niet kon verdragen.

Jammer ook om de aanleiding, zijn gedrag in eigen huis, waarom ik hem voorloopig schorsen moest, wat op onze laatste vergadering in deze maand tot zijn ontslag, zij het nog niet oneervol, heeft geleid. Hij is vervangen door de goeroe van Ello Pada. (Ambonees), wiens vrouw daar steeds ziek was en in wiens plaats de hulponderwijzer van hier gekomen is.

### Kodi.

Enige dagen nadat mijn vrouw weer thuis was gekomen, ben ik voor 't eerst naar Kodi geweest. De timmerman was vooruit gezonden om de school te bouwen, die moest ongeveer gereed zijn.

De goeroe (Ambonees) was ook reeds daarheen vertrokken. De afstand van hier naar de plaats der school is 35 paal, ruim 50 K.M. Zij staat in Kodi Bengedo, doch niet ver van de grens van Kodi Besar. Zij is ook alleen voor het eerste landschap bestemd. Groot Kodi krijgt D. V. het volgend jaar ook een school. Het is een mooie tocht naar en door deze vruchtbaarste en meest bevolkte landschappen van heel Soemba.

Zoo namen we (ik met mijn jongen, die in die streek heel goed bekend is en zoo ook de taal van Kodi goed machtig is) het pad langs de kust door Kodi Besar, over geheel vlak terrein, wel wat eentonig, maar we konden vlug opschieten.

Toch mooi, want alles om ons heen was al heerlijk groen. Geen wonder want de regens komen hier veel eerder door dan elders.

Terwijl we hier in Karoeni nog naar het eerste buitje smachten, werden we even in Kodi overvallen door een stortbui, die ons in een paar seconden doornat maakte. In

een klein tuinhuisje moest ik droge kleeren aantrekken en nog eenmaal konden we voor de nieuwe bui tijdig in een hutje schuilen.

Wij kwamen links van ons voorbij de bosschen van Marohota en Boekam Beroe, nog niet lang tevoren de schuilplaats van Wonokarka, die nu, wie weet in welken hoek van den Archipel, zijn straf uitdient.

Toen de schrik voor de in hun schaduw passeerende bevolking en patrouilles, konden wij er nu kalm doortrekken, zonder vrees van door een salvo van op goed geluk gerichte gewerschoten verrast te zullen worden. 's Middags om 3 uur waren we bij 't bivak op de grens der beide Kodi's (Bondo-Kodi) — zie de kaart — waar we den Civiel gezaghebber hebben aangetroffen en toen, nog een kwartiertje verder, kwamen we bij de school.

Eerst echter lieten we onze paarden wat bekomen in de rivier die wij door moesten trekken (het eerste water, behalve af en toe de zee, dat we sinds ons vertrek uit Laura, zagen).

Ook hier een flink gebouw met woning voor den Onderwijzer, in 't open veld, slechts een 10 minnuten van 't strand. 't Was nagenoeg klaar. De groote kampongs liggen allen op geruimen afstand in den omtrek verspreid. De verste zal in een half uur te bereiken zijn. Een gunstige plaats dus voor de school.

Tegen den avond kwam de Radja met een paar voorname hoofden een bezoek brengen. 't Is nog een jonge man, die weinig indruk maakt. Hij had maar één zoontje nog te jong voor de school, maar er waren kinderen genoeg voor 2 scholen. Den volgende morgen 27 Oct., nadat een 40 kinderen waren uitgekozen, werd de school in gebruik genomen in tegenwoordigheid van den Civielgezaghebber en de voornaamste hoofden. Dien dag ben ik nog gebleven om een paar kampongs te zien en den Radja te bezoeken. Zijn kampong was verleden jaar door een stroopende bende in brand gestoken en nog niet herbouwd. Hij was verlegen, mij op een bamboevloertje onder een afdak van alang te moeten ontvangen.

Ernstiger gevolg van het langdurig verzet was de honger in dit anders zoo welvarende land. Verleden jaar waren er bijna geen tuinen gemaakt en bovendien was de oogst nog mislukt door een muizenplaag. De gewone man voedde zich met een soort boomwortel en sommige wilde vruchten. De sterfte was groot. Een kampong werd uitsluitend bewoond door een bevolking van gemengd

Soembaneesch en Endeneesch ras. Sedert 30 jaren is er aan de kust een Endeneesche nederzetting. Velen van hen zijn geheel in de Soembaneesche bevolking opgegaan, maar wonen in een afzonderlijke kampong, waar de herinnering aan hun afkomst alleen nog bewaard wordt door het feit, dat niemand er varkensvleesch eet. Deze traditie blijft bestaan, ofschoon het Soembaneesche bloed overwegend is, daar velen weer met een volbloed Soembaneesche huwen. De Endeneesche huizen aan het strand werden, toen ik daar kwam, juist afgebroken, op last van het bestuur, daar de vreemde handelaren thans allen te Wai-kalo, in de nabijheid van de Bestuursvestiging, moeten wonen.

Alleen een paar Chineesche toko's mogen blijven, ten gerieve van de Kodi-menschen.

### Terugtocht.

Den volgende dag 28 Oct. aanvaardden we den terugtocht, maar nu niet langs de kust, maar binnendoor, over Wai-Mangoerae, waar de nieuwe school ook in aanbouw is, en waar ik dacht te overnachten.

Want hoewel deze weg maar iets langer is dan benedenlangs, is het terrein zooveel moeilijker, dat het voor de paarden wel zwaar is in één dag den geheelen afstand tot Karoeni af te leggen. Ik was echter van plan, onderweg het hoofd van het kleine landschapje Rara, dat nu een deel is van Kodi, een bezoek te brengen. De terugreis was in menig opzicht veel aangener dan de heenreis. Hoe verder van de kust en hoe dichter bij de bergen, hoe boschrijker het landschap, terwijl we talrijke riviertjes, deels nog droog, passeerden.

Dat gaf meer afwisseling en het was ook niet zoo warm als aan de kust.

Maar natuurlijk moesten we nu gedurig klimmen en dalen. Heerlijk groen waren de bergen als midden in den regentijd. Gedeeltelijk konden we reeds gebruik maken van den weg die naar Kodi in aanleg is, waardoor heel wat hellingen vermeden konden worden.

### Rara.

Regen kregen we niet voor we Rara bereikten en het huis van den Radja, dat trouwens niet moeilijk te onderkennen was, gevonden hadden. Wat een prachtig huis. Inderdaad een Soembaneesch paleis. Ik heb nog nergens op Soemba zoo'n flink en goed huis gezien. Mijn besluit was dadelijk genomen, om niet door te gaan tot Wai-Mangoera maar hier tot den volgende dag



over te blijven, hoewel het pas 9 uur in den morgen was. De Radja, ook nog jong en zonder kinderen, tot zijn groot verdriet, toonde duidelijk zijn ingenomenheid met het feit, dat wij er de voorkeur aan gaven bij hem te logeeren.

Wij waren welkom en werden zeer gastvrij ontvangen. Als huisgenooten hebben wij er tot den volgende dag vertoefd.

Wij aten gezamenlijk en zonder tegenzin kon ik hier eten, wat door Soembaneesche hand was toe bereid, ja met smaak zelfs, wat maar heel zelden mogelijk is.

Wij spraken ook veel met elkander, waarbij zelfs de vrouwen zich **niet**, zooals gewoonlijk, schuchter op den achtergrond hielden, en onderhielden elkaar over wat mij belang inboezemde, en over wat den mensch noodig is te weten om gelukkig te zijn beide in 't leven en sterven.

's Nachts had ik het erg koud, hoewel, daar ik niet op koude gerekend had, mij bereidwillig een slimoet (grootte zelfgeweven doek) tot deksel was aangeboden en 's morgens heel vroeg vertrokken wij, onder den indruk van ons inderdaad aange naam verblijf bij dezen Soembaneeschen vorst, die werkelijk de gastvrijheid verstond en door zekere welstand ook in staat was ze te verleen. Ik dacht aan Paulus op het eiland Malta, waar de barbaren hem en de zijnen geen gemeene vriendelijkheid bewezen en hen innamen en herbergden. (Handel. 28) en al waren we nu ook geen schipbreukelingen uit de zee ontkomen, soortgelijke vriendelijke gastvrijheid was ons door de barbaren van het eiland Soemba bewezen, vriendelijk ingenomen en geherbergd als ook wij waren tegen den regen en de koude.

### Wai-Mangoera.

Na een paar uur rijdens bereikten we Wai-Mangoera. Sedert einde 1912 was ik hier niet meer geweest.

Enkele veranderingen waren er sindsdien gekomen. De groote weg, toen juist in begin van aanleg (waarvan het maken wellicht de voornaamste oorzaak is geweest van het verzet en den ernal kort na ons bezoek met Ds. Colenbrander in 1912) was nu in dit gedeelte klaar. Van de vroegere goerowoning en school was niets meer te vinden en er was een nieuw bivak gebouwd. Voor de nieuwe school hebben we een andere plaats gezocht, een kwartiertje verder op een heuvel, waar het naar we verwachten wat gezonder en vrolijker wonen zal zijn, dan in de laagte.

Even het werk, dat al een goed eind ge-

vorderd was, geïnspecteerd, toen weer verder naar huis. Weer ging het omhoog langs het nog ongebaande bergpad over het zadel, dat de doortocht vormt naar de vlakke velden van Laura en toen in galop naar Karoeni.

### Thuis.

Om 12 uur waren we thuis. Alles was wel. Hier zijn de heuvels nog dor en kaal, maar het oog geniet hier de aangename afwisseling der groene sawah's (rijstvelden). De padi wordt juist rijp en de oogst is hier en daar reeds begonnen.

### Koempoelan.

Sinds de nieuwe school hier gereed is gekomen, wordt de koempoelan des Zondags daar ook gehouden en niet meer in onze achtergalerij.

Een groote verbetering. Met de komst van onze Amboneesche onderwijzeres Lucia Peilouw, die bij ons inwoont, en die zich bereidwillig ook voor arbeid buiten de school geeft, wordt er des Zondags na de koempoelan een Zondagschool gehouden met de leerlingen van de eerste en tweede klasse. Bovendien vertelt zij des middags Bijbelsche geschiedenis aan de nog ongetletterde huisgenooten, terwijl ik zelf cathedrisatie houd met de leerlingen der hoogste klas en de meer gevorderden van ons Inlandsch gezin. Een paar avonden in de week geeft zij nu ook les in schrijven en lezen, aan de groote meisjes die in ons huis wonen, wat ik eerst zelf deed.

### Standaardschool en internaat.

Van de standardschool en het internaat is nog niets gebouwd, men laat ons op Java nog altijd wachten op teekening en begroting.

Dit zal dus wel moeten wachten tot na den regentijd.

Toch zullen we met Jan, a.s. D.V. beginnen met 10 hoofdenzonen (d.w.z. echte, allen zoons van Radja's uit verschillende landschappen van West-Soemba) in huis te nemen, misschien ook enkele meisjes.

De zoon van den Radja van Laura bezoekt nu de standardschool te Pajeti. Het leek ons niet goed voor hem, wanneer hij altijd zoo dicht bij zijn vaders huis bleef. Dit leidde hem te veel af. Eens een paar jaar in een vreemde omgeving te zijn, zal hem geen kwaad doen.

### Ziekenbehandeling.

De ziekenbehandeling begint hier een heelen omvang te nemen. Ik moet eerder

remmen dan aanmoedigen.

Drie dagen in de week ben ik meestal tot den middag bezig.

Zij is van beteekenis voor de bevolking, maar niet van die beteekenis voor de prediking van het Evangelie als wij wel zouden wenschen.

Omdat het allen loopende patienten zijn, met uitzondering nu en dan van een ernstige zieke die wij in huis verplegen.

Er moet hier spoedig een dokter komen. En al is een groot aantal kleine hospitaaltjes wellicht op Soemba meer aan te bevelen dan één groot Zendingshospitaal, een inrichting voor 20 bedden zou hier op de hoofdplaats, naar mijn meening, niet te groot zijn. Wanneer er dan in de toekomst alleen voor West-Soemba over de beide onderafdeelingen verspreid, 10 hospitaaltjes kwamen voor polikliniek en geschikt voor opname van 5—10 patienten, welke inrichtingen onder dagelijksch toezicht van een inlandsch verpleger konden staan en op geregelde tijden door den dokter konden worden bezocht en wanneer dan straks hetzelfde gedaan werd voor midden-Oost-Soemba dan zou dit een zeer goedkoope en tevens doelmatige inrichting van den medischen dienst op Soemba zijn.

Laat er nu eindelijk eens ernst mee worden gemaakt. 't Is nu oorlog, maar werd niet reeds op de voor-vorige particuliere Synodes van de drie provinciën onder groot enthousiasme tot een krachtige organisatie van den medischen dienst besloten?

't Was toen midden 1912. Nu is 't eind 1914. Zeker is er wel iets gedaan maar niet wat van zulk een enthousiasme verwacht mocht worden. Moge ons dagelijksch gebed om een dokter spoedig verhoord worden.

Wanneer er een onzer broeders medici met goede gedachten aan Soemba beziel is, moge hij dan bedenken dat er nu nog niets geregeld is, dat hij nu nog alles naar zijn eigen inzicht van meet af kan inrichten. Het bestuur zal niet blijven wachten op de Zending met een regeling voor heel Soemba te treffen en wat eenmaal bestaat kan niet zoo gemakkelijk veranderd worden. Maar laat, wien dit aangaat, dan ook bedenken, dat de Zending, om het hare te kunnen doen, ook niet wachten kan, en dus aanstonds een dokter noodig heeft. En moge misschien iemand meenen, dat de tijden er nu niet naar zijn, om zulk een werk te ondernemen, die herinnere zich hoe benard de tijden waren, waarin b.v. de eerste beraadslagingen gehouden werden over de oprichting van het Nederlandsche Zendingsgenoot-

schap. Wanneer nu de plannen eener organisatie, ook voorzoover die het werk in Nederland zelf betreft, onder leiding van onzen miss, arts worden in elkaar gezet, dan behoeft de uitvoering niet te wachten.

Sedert enkele maanden is ons huis telefonisch verbonden. Van uit mijn kamer kon ik met de vergadering vorige week ten huize van Ds. Wielenga te Pajeti gehouden, en die ik niet bij kon wonen, toch spreken.

Ook overigens is 't een groot voorrecht zulk een middel van gemeenschap te bezitten in de eenzaamheid waar wij wonen."

Wij wenschen onzen broeder geluk met zijn prachtige arbeid en hopen zeer dat hij en zijn gade, met de oude opgewektheid zullen voortvaren.

Hadden ze 28 Maart een tweetal kinderen, Hendrik en Cornelia verloren door den dood, 30 November werd hun weer een Hendrik geboren.

God zegene hem!

H. D.

## OPLEIDINGSSCHOOL.

De Deputaten der Generale Synode ontvingen van Ds. D. Bakker het volgende schrijven:

„Hooggeachte Broeders!

Nu de Kerstvacantie aangebroken is, ligt er weer een half jaar arbeidens aan de School tot opleiding van helpers tot den dienst des Woords achter den rug, sedert ik mijn laatste verslag indiende. In het 2de halfjaar van 1914 konden Br. Zuidema en ik geregeld onzen arbeid voortzetten. Enkele lichte ongesteldheden uitgezonderd, genoten de leerlingen eveneens een goede gezondheid.

De cursus is nu zijn laatste periode genaderd. Met exegese Oude-Testament kwam ik tot den 15en Psalm en Jesaja 52, met het Nieuwe Testament tot Lukas 4 en 2 Cor. 1. De verklaring van den Catechismus is gereed tot de Wet. Voor dit deel van den Heidelberger verwijs ik naar het dictaat over de 10 geboden, dat door Br. Zuidema behandeld wordt. Alleen **het gebed** blijft dan nog over voor het 1e halfjaar van 1915. We kunnen dus verwachten, dat de leerlingen met een complete Catechismus verklaring de school zullen kunnen verlaten.

Dogmatiek en Kerkgeschiedenis werden bijna eenmaal doorgewerkt, zoodat er genoegzaam tijd overblijft, om het geheel nog eens door te gaan. Hetzelfde is ook het geval met de andere vakken.



De leerlingen houden geregeld catechisatie en treden nu en dan op in de Koempoolan, op de ziekenzalen en in de kerk. Ook gaan zij eens per week twee aan twee op huisbezoek onder de Mahomedanen. Zij brengen verslag uit van hun ervaringen en doen soms interessante mededeelingen omtrent hun ontmoetingen. Ik krijg den indruk dat zij ook dit werk doen met lust en opgewektheid. Hoe teleurstellend vaak hun ervaringen zijn, daar staan andere gevallen tegenover. En in het algemeen kan men zeggen, dat zij zich langzamerhand sterk genoeg gevoelen, om propagandawerk te verrichten.

Onzen arbeid in uwe voorbede aanbevelend,

Uw Broeder in Christus,  
D. BAKKER.

Djakakarta, 4 Jan. 1915.

Namens de Deputaten voornoemd,  
W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24 Febr. '15.

## Een ouderwetsche tocht.

Met deze woorden betitelt Ds. Colenbrander een tocht naar Kanangar, over Pahada, waar men om een school heeft gevraagd. Langs smalle steenachtige paadjes ging de reis. Van Melolo naar Pahada 5 uur te paard en den volgenden dag in 6 uur naar Kanangar en vandaar daarop den volgenden dag in tien uur naar Melolo. Ons dunkt, 't kan een ouderwetsche tocht genoemd worden. Voor de paarden is 't wel wat zwaar, zoodat Ds. Colenbrander bevreemd is, dat 't noodig is, er spoedig een derde paard bij te nemen.

## Kerkgebouw te Melolo op Soemba.

Daarmede zal nu een begin gemaakt worden, indien tenminste het schrijven van Deputaten aan de broeders op Soemba, om den ernst der tijden in aanmerking genomen, de meest mogelijke zuinigheid te betrachten, niet tot uitstel zal leiden. Volgens berekening zal echter de kas der kerk te Melolo aan 't eind van het jaar een f 400 bevatten, terwijl een rondgang door de gemeente ook nog f 400 heeft opgebracht. Dit is een uitnemend bericht. De broeders en zusters te Melolo betoonen, dat ze bij aanvang verstaan voor den dienst des Heeren wat over te hebben. Ds. Colenbrander voegt er dan ook terecht bij, dat hij hoopt, dat de gemeente verder haar eigen garve geheel zal kunnen bekostigen en zij dus eenigszins tot „zelf-onderhoud” zal komen.

## 28 volwassenen gedoopt.

Ds. Colenbrander schreef in een vorigen brief over treurige misstanden in de gemeente, door wat hij ons thans mededeelt, zijn wij verblijd. „Vooreerst”, aldus Ds. Colenbrander, „mag ik u schrijven, dat er in den loop der vorige week (bedoeld wordt de week van 26 Juli) 28 volwassenen, na onderzoek, tot den H. Doop zijn toegelaten; D.V. zal 16 Aug. de dag zijn, waarop zij in de gemeente zullen worden opgenomen. Bijna allen hadden meer dan twee jaren de catechisatie bezocht, zoodat zij de hoofdzaken der christelijke leer wel kenden.” Een paar domme menschen werden tot den H. Doop toegelaten op het getuigenis hunner begeerte en van hun wandel, terwijl één moest worden afgewezen. „Aan kennis ontbrak het hem niet; misschien overtrof hij daarin de meeste anderen.” Hij meende echter, dat men ook wel met een onoprecht hart ten Avondmaal kon gaan. Natuurlijk kon deze vriend tot belijdenis en Doop niet komen. Moge de Heere alsnog zijn verstand verlichten en zijn hart bekeeren tot de rechte wegen van Zijn Woord.

## LEESTAFEL.

**De Heere is mijn Herder**, Ps. 23, toegelicht door Ds. Js. v. d. Linden. — J. H. Kok, Kampen.

Dit schoone boekje kenmerkt zich door eenvoud en nuchterheid.

**Het Gebed**, door Ds. G. Doekes, 2de druk. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Bidden leeren is geen menschenwerk, maar van het rechte bidden kan Ds. Doekes ons aangenaam onderwijzen. Hij weet ook dat wij voor de Zending moeten bidden, blz. 89.

**Het Problem van den Oorlog**, door Dr. H. Bavinck. — J. H. Kok, Kampen.

Rijk in wijze opmerkingen over een probleem dat niemand oplost.

**Verklaring van den Heidelbergischen Catechismus ten dienste der Catechisanten**, door Ds. G. Elzenga, 3de druk. — J. H. Kok, Kampen.

Ds. Elzenga verklaart eenvoudig en degelijk. Geen wonder dat een derde druk noodig was.

**Pascholl!** Een verhaal uit den tijd van Napoleon I naar het Hoog-

duitsch van C. Beyer. — J. H. Kok, Kampen.

Een goed leesbaar verhaal dat ons den druk van Napoleons tijd teekent.

Bij den Uitgever H. J. Spruyt — Den Haag zal medio Maart, onder den titel van „De Goede Belijdenis”, verschijnen een bundel van 12 Geref. Predikanten, voor de jonge Leden der Kerk, die zullen komen tot openbare belijdenis des geloofs.

Het boek wordt keurig uitgevoerd, in zinrijken band naar teekening van Isings.

**De Heidelbergse Catechismus**, in leerredenen, verklaard door J. Bavinck, afl. 11—15. — Kampen, J. H. Kok.

Gelukkig geslaagde catechismus-preeken.

**666. Het Getal des mensen**, door Ph. Mauro. — Kampen, J. H. Kok.

De schrijver neemt aan, dat het getal 666 een bepaald persoon aanwijst, een soort Uebermensch, aan wien heel de wereld gehoorzaamheid zal betoonen, en geeft dan, **meer breed dan diep**, allerlei bijzonderheden over ons tegenwoordig hoogtepunt der beschaving. De eerste 25 blz. zijn interessant om te lezen.

## CORRESPONDENTIE.

Voor de goede orde lette men op het volgende:

Alle adresveranderingen, verandering in aantal bladen, enz. of expeditie van het Zendingsblad gelieve men rechtstreeks te richten aan den uitgever.

Elk Agent of Kerkeraad die 50 ex. van het Zend. Blad plaatst, kan aan het einde des jaars een geheel jaarg. ingenaaid, **gratis** ontvangen. Dat is reeds jaren zoo geweest. Maar af en toe behoeft de lijst herziening, daarom verzoekt de uitgever het volgende te plaatsen:

Zij, die in aanmerking komen voor een gratis geb. ex. Zendingsblad, gelieven dit opnieuw op te geven. Door verhuizingen of verwisseling van Secr. plaatselijke Zendingscommissies, komt het gratis ex. soms in handen waar het niet behoort. Voor de goede orde vrage men opnieuw even aan.

De Uitgever, J. ZOMER.

Drukkerij „Vada.”

## De Zendingsbusjes.

Twee soorten busjes heb ik voorhanden.

a. Knikkertjes. Dit zijn sierlijke busjes, met een Javaan er op, die knikt voor elke gave. Het is heel geschikt om op een tafel of schoorsteenmantel te zetten. Het wordt met een sleuteltje geopend. De prijs is f 2.50.

b. Kleine blikken busjes, fijn gelakt met gouden letters, geschikt om in den zak te dragen; ook om op te hangen. Deze kunnen niet geopend worden. Als ze vol zijn bevatten ze in den regel pl.m. f 8 à f 10. Men breekt ze dan open en vervangt ze door nieuwe. De prijs is 8 centen per stuk, wanneer men minstens 10 bestelt, bij kleinere getallen wordt de prijs verhoogd wegens de kosten van verzending. Wie kleiner getal bestelt betaalt 8 centen per stuk en f 0.20 port; 5 kosten dus f 0.60; 1 kost f 0.18.

De busjes worden niet anders gezonden, dan na ontvangst van een postwissel.

Onaangename ervaringen noodzaken mij in dezen voor niemand een uitzondering te maken.

Andere busjes kan ik niet leveren.

Smilde,

H. Dijkstra.

## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

v. Diggele, Koudekerk b. f 1.05; Dr. v. Es, Leiden b. f 0.80; v. d. Geest, Bunschoten b. f 0.80; Olivier, Overschie b. f 0.25; Munneke, Ommen, v. d. kinderen der Chr. School f 6.19; Abma, Wommels b. f 1.60; v. d. Haan, Vleuten Kal. f 2.60; Wouw, Terneuzen f 1.—; S. Breeuwer, Weesp, uit haar busje f 8.50; Heule, Doorn, uit het Zend.busje der Chr. School f 2.—; v. d. Weg, Leek b. f 0.60; Zend. busje Ger. Vrouwenver., Rinsumageest f 3.50; J. de B. te T. f 5.—; Uittenbogaard, v. d. leerl. der Mulo-sch. te Arnhem f 13.—; Gros, Hijum b. f 0.18; Wees, Zaandam kn. f 2.50; Looijenga, IJlst kn. f 2.50; Hoek, Asperen, uit h. kn. f 3.—; Ds. Lindeboom, Zutphen, uit de Zend.-kas f 10.—; Osterwalder, Tilburg, uit h. Zend.-busje f 5.—; Meij. v. d. Molen, Ermeloo, uit h. kn f 1.25; Ds. Idema, Workum b. f 4.—; de Haas, Surhuizumerheide, saldo kal. f 12.60; Kooiman, Rotterdam kn. f 2.50; Smit, Godlinze b. f 0.18; Groeneveld, Ruhrort b. f 4.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 20 Febr. 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Koopmans, Kuinre, collecte lokaal f 8.80; gift Ger. Kerk te Oudshoorn f 2.86½; Noort, Coevorden extra-gift f 15.—; Ds. Lindeboom, Zutphen, uit de Zendingskas f 10.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Febr. 1915.



## MED. ZENDING'S HOSPITAAL POERBOLINGGO (BANJOEMAS).

Ontvangen contributie Mei—November 1914.

Antwerpen Mevr. Verbrugge—Rook f 6.50; Berkel Mej. Wouda—Vogelaar f 45.10; Bleiswijk Mej. A. Bos f 11.05; Bommel Mej. Borgdorff f 9.—; Cap. a. d. IJssel Kerkeraad f 20.—; Charlois Kerk f 40.—; Delfshaven Kerk f 75.—; Dordrecht Mevr. Vetten—Koops f 30.62; Feijenoord Mej. Bosloper f 23.45; Giesendam Kerk f 17.50; Gorinchem Mevr. Blankers—v. Dalen f 36.67 $\frac{1}{2}$ ; 's Gravendeel Mej. M. Poget f 8.80; Hendrik Ido Ambacht Mej. Stans f 11.25; Katendrecht Kerkf. Velchuizen f 32.65; Kralingen Mej. Coepijn f 37.60, Mej. v. Linschoten f 53.—, Mej. den Ouden f 47.25; Leksmond kerk f 10.—; Maasland kerk f 25.—; Maassluis Mevr. N. Stehouwer f 54.30; Molenaarsgraaf Kerkeraad f 15.—; Nieuw Helvoet Mej. Groeneveld f 6.25; Nieuw Lekkerland Kerkeraad f 10.—; Ottoland Mej. v. Gils f 6.40; Ouddorp Mej. C. Spee f 6.—; Overschie kerk f 13.46; Pernis Mej. Noordzij f 29.—; Rhoon Mej. Vijfinkel f 10.60; Blanken-Rozenburg Mevr. Felderhof f 22.65; Rotterdam Mej. Bos f 11.40, Mej. Borstlap f 39.60, Mej. van 't Hart f 48.05, Mej. v. d. Kam f 55.35, Mej. Nijman f 110.—, Mej. Kerkhof f 44.50, Mej. Vijgenboom f 40.79; Schiedam Kerk f 50.—; Schoonrewoerd Mej. de de Leeuw f 4.—; Slidrecht Kerk f 10.—; Strijen Mej. v. d. Nadort f 20.67 $\frac{1}{2}$ ; Tinte Mej. Krijnen—Jonker f 6.—; Vlaardingen Mej. Kwakkelstein f 2.75; Vianen Mevr. Fortgens Meyer f 8.12 $\frac{1}{2}$ ; Zwiindrecht Mevr. Wed. Vliegthart f 70.—; Classe Barendrecht f 120.—, extra gift Classe Barendrecht f 100.—.

Geen bijdrage ontvangen van: Alblasserdam, Leerdam, Zuidland.

## Giften.

Rotterdam door v. d. N. van G. f 0.75, door br. Sm. van G. V. f 1, door br. K. van N. N. f 1, door Mej. Dwarshuis van Mevr. de G. f 0.50, door Mej. Bos van N. N. f 2, Gorinchem door Mevr. Blankers van Mej. Damen uit schoolbusje f 7. Heinoord door Mevr. Ds. Heidema van Meisjesveren. Bidd. en Werkt f 2, Bleiswijk door Mej. Bos van schoolbusje f 8.75, Dordrecht door Mevr. Vetten—Koops van N. N. f 10. Pernis door Mej. Noordzij van J. D. Dient elkander door de Liefde f 5, van J. M. Zoekt den Heere terwijl Hij te vinden is f 4. Katendrecht door Mej. Veldhuizen van verkocht theelood f 0.53, van Jongel. Vereen. Onesiforus f 5. Delfshaven door br. Vink N. N. f 1. Vlaardingen door Mej. Kwakkelstein van Geref. Zondagschool Joachin f 33.64.

A. v. NAGEL—v. D. HEIJDEN.

## Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door W. Zeijl te Sneek, 10 pCt. van de ontvangsten der Kerken in Friesland over het jaar 1913—1914 f 1050; door de dochters van Br. Bierenbroodspot te Wormer bij eenige vrienden der zending verzameld f 6.70; door Ds. J. Veenbaas van de Zendingsvergadering der Geref. Kerk te Koornhorn f 12.50; van E. Groeneveld te Lage Zwaluwe f 0.75; door A. R. A. Hagt, van de Geref. Kerk te Klundert f 275; door J. J. Ruijs te Anna Jacoba Parochie, uit het „Negertje” van de Christelijke school f 2.50; door Mevr. Praasterink te Helmond, de opbrengst van een door de Christ. Jonged.-Ver. aldaar gehouden Bazar f 40; door K. Verschoor te Pernis, nog nagekomen bij het saldo Zendingskalenders f 1.55; door Ds. J. v. d. Sluis te Varsseveld, 10 pCt. van de ontvangsten der Zending in de Classe Zutten f 87.50; door Ds.

H. Dijkstra, door hem verzameld en verantwoord f 97.68; door Dr. J. Hanja, van de Zendingscommissie der Geref. Kerk te Steenwijk voor de Generale Kas f 27.50; door Ds. Gerber, van de Zendingscommissie der Geref. Kerk te 's Hertogenbosch voor de Generale Kas f 30; door Adr. Romeijn van de Zendingscommissie der Geref. Kerk te Almkerk f 45; door H. F. den Hartogh te Lexmond van de kinderen der Christ. School, verzameld door Mej. van Trief f 15.15; door Ds. A. H. v. Minnen 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe den Haag over 1914 f 414.50; door J. A. v. d. Berg te Klundert, eene gift f 1.—; door L. Smit te Kampen, uit het Zendingsbusje van Gebr. Smit te Schokland f 4.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Febr. '15.

## ZENDING OP SOEMBA.

Ds. Geerds te Appingedam, gev. in de coll. f 2; P. Timmermans te Zuidhorn, van de kinderen der 3 hoogste klassen f 3.96; A. Blaak te Sappemeer, extra coll. f 35.10; Ds. van Hultzema te Nijeven, extra coll. f 20; Ds. Petersen te Veendam, extra coll. f 72.51, saldo Zend. bl. f 31.27, gev. in de coll. f 7.50 + f 2.50 = f 113.78; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 110; Ds. Broekhuizen te Aduard, extra coll. f 83.04; Ds. Waterink te Appelscha, extra coll. f 11.57; Ds. Postema te Warfum, extra coll. f 32.06; K. A. Karssies te N.-Amsterdam, extra coll. f 32.07, gev. in de coll. f 2.50 + f 5 = f 39.57; Mej. D. K. Niks—Geerds te Sellingen, van S. E. P. voor 't lezen van „Land en Volk” f 1; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. een dankoffer voor het gewas f 5; Ds. Oussoren te Borge, gev. in de coll. f 1 + f 2.50 + uit de busjes f 75 = f 78.50; Mej. G. T. Stel te Oldekerk, van de Jonged.-Ver. f 4; P. Kieft te Enumatil, van de schoolkinderen f 11.05; R. Daselaar te Wierden extra coll. f 8.10; J. v. Dalen te Ambt-Vollenhove B, extra coll. f 20. jaarl. bijdrage f 50, gev. in de coll. f 1 = f 71; J. Hoekstra te Vries, extra coll. f 15.34; Ds. Bakker te Emmen, extra coll. f 23.83; Mej. H. Noordhof te Leens, van de Jonged.-Ver. f 6.60; E. Pel te Eenrum, van de Zend.-Ver. f 11; Mej. Meike Lubberts te Zuidbroek, saldo kal. f 6.05; J. Haviga te Kielwindweer, saldo kal. f 15.75; J. v. Colmschote te Hengelo, extra coll. f 29.37; Uithuizen, van de Wedw. S. O. f 1; A. Verwer Rz. te Emmer-Compascuum, gev. in de brievenbus der Pastorie f 3; Ds. Goeree te Wageningen, van twee Zend-Studiekringen f 11.25; A. Willering te Gees, extra coll. f 14.57; D. de Bruyn Jz. te Hazerswoude, gev. in de coll. f 2; Ds. Verlaare te Kommerzijl, extra coll. f 19.64 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Scholten te Roden, extra coll. f 28.97 $\frac{1}{2}$ ; Ida Hummel f 1, Jacob Scharf 100 halve centen = f 30.98; J. v. d. Blom te Groningen B, extra coll. f 117.24 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Haspers te N.-Weerdinge, van de Jonged.-Ver. f 7.50; K. de Rork te Steenwijk, extra coll. f 38.61; H. Manrok te N.-Buinen, bus Jongel.-Ver. f 5.55; J. F. Fleurke te De Krim, verkoop kal. door de schoolkinderen f 2.50; P. L. te Nieuw-Beerta f 10; Mej. I. Vegter te Aduard, 122 halve centen verz. door een paar dames, 198 halve centen verz. door A. Wolters, A. Haviga en S. Oosterhof = f 1.60; Ds. Bos te Delfzijl, Pinkstercollecte f 94.63 $\frac{1}{2}$ ; Ds. J. v. d. Vegt te Langeslag, extra coll. f 12.65; A. Donkerbroek te Niezijl, 200 halve centen van Lucr. Moltmaker = f 1; S. P. Datema te De Krim, bus Knapen-Vereen. f 3.16; Ds. Vrieling te Scheemda, gev. in de coll. f 2.50, coll. Anti-Kermisverg. f 1, saldo kal. f 5.65 = f 9.15; Uithuizen, extra coll. f 90.06.

P. S. Ds. Bulder verzocht even te melden, dat de f 2.25 door hem einde Oct. gezonden, was uit

de bus van de Jonged.-Ver. Voorts was de extra collectie te Groningen A niet f 105.77, maar f 195.77, zooals ook uit de slotsom blijkt.

Ds. Kool te Meeden, uit busjes f 41.15; Ds. Bos te Delfzijl, uit busjes f 84.87; Ds. Broekhuizen te Aduard, verzameld aan halve centen door G. Smit, Fr. Staal, A. Wibbes en A. Veenstra f 2.73 + gev. in de coll. f 1.50 = f 4.23; Ds. Petersen te Veendam, bus Jongel.-Ver. f 8.96; J. Bernard Sr. te Zwolle, Deput. Kerkerad f 550 + een gift f 50 = f 600; Ds. De Vries te N.-Dordrecht, gev. in de coll. f 15; P. Buikema te Leens, coll. lichtbeeldenavond f 10.50; Ds. Fokkens te Hollandscheveld van N.N. f 2.50; L. v. Dijken te Stadskanaal, gev. in de coll. f 15 +  $2 \times f 10 = f 20$  + busje kinderen Wed. Smit te Drouwendermond f 7.41 + van de Zend.-Comm. f 64.10 = f 106.51; Mej. de Wed. G. Dwarshuis te Zuidwolde (Gr.), uit het Negertje van Gr. D. f 5; A. Olthof te 2e Exloërmond, van de Jongel.-Ver. f 4.25; Ds. Westerhuis te Gramsbergen, een coll. f 18.30; Tj. de Jonge te O.-Pekela, van de Zend.-Ver. f 40; Ds. Kievit, te Oldehoove, verzameld door J. de Langen, T. Hellema, K. Bakker, H. Bortors, F. Dijkstra, K. Mulder, L. Wiersema, O. Triemsma en F. Zwama f 8.90; A. H. Homan te Ten Boer, uit het Negertje der school f 14.25; Uithuizen, gev. in de coll. Oudejaarsavond f 2.50; A. de Ruiter te Enschedé, uit de Zendingskas f 140; H. Hulsebos te N.-Pekela, uit de busjes f 100. Extra collectie te: Dalfsen f 32.60, Marum f 31.12, Enumatil f 53.70, Zuidbroek f 20.70 $\frac{1}{2}$ , Siddeburen f 44.03, Meeden f 14, Winschoten f 70.63, Kielwindeweer f 20.86 $\frac{1}{2}$ , Wijhe f 12.39, Zuidlaren f 9, Onstwedde f 37.75, Sellinger f 8.75 $\frac{1}{2}$ , Onderderdam f 7.60, Oostwolde f 30, N.-Dordrecht f 12.77 $\frac{1}{2}$ , Leens f 78.50, Hollandscheveld f 14.84, Spijk f 109.65, Zuidwolde (Gr.) f 44.97 $\frac{1}{2}$ , Stadskanaal f 129.31 $\frac{1}{2}$ , Stroobos f 28.26, Westerlee f 21.22 $\frac{1}{2}$ , Ter-Apel f 10.77 $\frac{1}{2}$ , Middelstum f 115.58 $\frac{1}{2}$ , Bedum f 92.30, Enschedé f 75.67 $\frac{1}{2}$ , Einde 1914. — 1915. Uithuizen, saldo kal. door N. Kremer en D. J. Steenhuis, Jantina Wit en Jantje Steenhuis f 26.62 $\frac{1}{2}$ , A. Brouwer te Gasselter-Nijeeveen, 't Negertje en H. Brouwer en H. Ellen f 12.50; J. H. Steenhuis te Ten Boer, van de catechisanten f 5; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, saldo kal. f 10.14, busjes f 39.66 = f 49.80; Geref. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. f 20 + 120 halve centen = f 20.60; J. K. te E. f 20; R. ter Veer te Uithuizen, van de Cents-Ver. der Jongel.-Ver. f 28.03; U. te E. f 25; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, gev. in de coll. f 2.50, bus Jongel.-Ver. f 4.43 = f 6.93; Ds. Binnema te Munnekezijs, saldo kal. f 42.65, busjes in de kerk f 12, aan halve centen van R. Postma f 0.60 = f 55.25; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. Oudejaarsavond f 6; Ds. Van Wijk te Thesinge, van H. D. aan halve centen f 1.25; Ds. Bax te Holten, van een zuster der gemeente aan halve centen f 0.40; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Bruin te Baflo, saldo kal. f 4 + Javaantje te Eenrum f 4.50 = f 8.50; J. Klaassens te Ovingeloo, van de Jongel.-Ver. f 7.50; Ds. Middelveld te Hoogkerk, gecoll. op de bruiloft van J. Antoon te Leegkerk f 1.50, gev. in de coll. f 1 + f 2.50 + f 2.50 + f 1 = f 8.50; Ds. Dekkers te Zevenhuizen, saldo kal. f 6.50; A. Donkerbroek te Niezijl, coll. Zangvereen f 3.32 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Meijer te Marum, nag. saldo kal. f 1.32; P. Pilon te Stedum, van de Zend.-Ver. f 85; Ds. M. Stadig te Ezinge, busjes van L. Doornbos, R. Roggeveen, A. Geertsema, H. Swierenga, E. J. Knoop, S. v. d. Veen, G. Datema, A. Schuitema, J. Raven en D. v. Til f 17.01 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Schaafsma te Grijskerk, uit de busjes van de kerk f 9.73; P. Kostert te Valthermomd, Knapen-Ver. No. 80 f 8.60, No. 30 f 2.40, K. N. f 1, saldo Zend.bl. f 1.69 = f 13.69. Extra collectie te: O.-Pekela f 27.55, Ten Post f 70.15,

Ten Boer f 51.25, Munnekezijs f 55.47, Sauwerd f 46.72, Grootegast f 54.05, Thesinge f 78.75, Holten f 36.65, Uithuizermeeden f 63, Baflo f 28.90, Hoogkerk f 56.52, Zevenhuizen f 22.85, Genemuiden f 21, N.-Weerdinge f 22.93, Ezinge f 30.98 $\frac{1}{2}$ , Grijskerk f 27.27 $\frac{1}{2}$ , Valthermomd f 11.25.

A. Bosman te Oldekerk, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Haspers te N.-Weerdinge, gev. in de coll. een dankoffer f 10, van de Zangver. f 9 = f 19; Mej. T. Jonker te Roodeschool, van de Jonged.-Ver. f 6; H. Voordewind te N.-Pekela, van de Jongel.-Ver. f 5.90; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, bus Jongel.-Ver. f 4, saldo kas f 3.30, gev. in de coll. 0.50 = f 7.80; Mej. A. Kleef te Loppersum, van de Jonged.-Ver. f 4; C. J. Meijer te Meppel, van de Zend.-Ver. f 144.18; Uithuizen, nag. saldo kal. f 2.20; Mej. A. Westerdijk te Uithuizen, van de Cents-Ver. der Jonged.-Ver. f 36.29; J. H. Steenhuis te Ten Boer, busjes in de kerk f 10.96 $\frac{1}{2}$ ; Jan Salomons te Gasselter-Nijeeveen, gev. in de coll. f 1; P. Buikema te Leens, verz. door Mej. C. Nienhuis f 1.97 $\frac{1}{2}$ ; Zijldijk, van de Jonged.-Ver. f 2.50; C. Poortman te Valthermomd, saldo kal. f 15.60; R. Noback te Blokzijl, gev. in de coll. f 2.50 + een collectie f 35.64 = f 38.14; A. Blaak te Sapremeer, van de Zend.-Ver. f 53.50; A. Bosman te Oldekerk, 100 halve centen door vr. v. Heide + 300 halve centen door Mevr. G. = f 2; E. Delhaas te N.-Buinen, busjes Zend.-Comm. f 6.74 $\frac{1}{2}$ , Zend.bl. f 31.32, saldo kal. f 14.98, Jonged. Ver. f 6.50, Knapen-Vereen. f 6.45 $\frac{1}{2}$  = f 66; Ds. De Boer te Garrelswaer, 2 maandel. bijdrage f 20, saldo kas f 50, saldo kal. f 6, en F. R. door Zw. L. f 2.50 = f 78.50; Ds. Buikema te Stads-Musselkanaal, deel coll. Classik. Zend.dag te Ter-Apel f 20, saldo kerk f 14; Mej. C. Nienhuis te Overschild, busjes van de Jonged.-Ver. f 15; J. Havinga te Kielwindeweer, gev. in de coll. f 1; Ds. Goeree te Wagenborgen, saldo kal. f 2, van blinde Tine f 0.50 = f 2.50; J. v. Dalen te Ambt Vollenhove B, gev. in de coll. f 2.50 + uit de Zendingskas f 20 = f 22.50; W. v. Beek te Wetering (Blokzijl), van de Zondagsschool f 8.30; Dr. Schot te Hardenberg, saldo kal. en Zend.bl. van Mej. B. W. Weikamp te Hardenberg f 12.50, Mej. G. Kramer te Hoogeweg f 2.40, Mej. J. Meijerink en Mej. D. Eshuis te Brucht f 4.50, Mej. G. Hutten te Radewijk f 4.45 = f 23.85; Ds. Kolthoff te Veldhausen, extra coll. 143.03 Mark, Laar id. 82.25 Mark, Wilsium id. 72.60 Mark, Nordhorn id. 35.69 Mark, Emblichheim id. 332.26 Mark = Mark 665.35; Mej. G. Haan te Groningen, 2 maandel. storting Kinder-Zend.-Ver. f 105, busjes van de kinderen van F. v. Til te Enumatil f 6.32 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 1 + 25 halve centen van een schoolmeisje + saldo kal. en busjes = f 26.82 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Wiersma te Sauwerd, saldo Zend.bl. f 11; Ds. Veenbaas te Kornhorn, van de Geref. Kerk f 46; Mej. E. v. d. Meer te Lutjegast, van de Jonged.-Ver. f 2.

Extra coll. te: Oldekerk f 41.14, Deventer A f 35.16, Appingedam f 106, De Krim f 40, Westerembden f 19, De Wilp f 4.83, Een f 2.17 $\frac{1}{2}$ , Hardenberg f 34.20, Boerakker f 6.58 $\frac{1}{2}$ , Emmercompascuum f 37.50, Roodeschool f 59.20, Nieuw-Buinen f 14, Rouveen f 58.70, Stads-Musselkanaal f 40, Onstwedder-Mussel f 5.13, Almelo f 82.75, Delden f 21.07 $\frac{1}{2}$ , Olst f 4.60, Rijssen f 10.

Verbetering. In een vorige opgave stond: Ezinge extra collectie f 30.98 $\frac{1}{2}$ , moet zijn f 40.98 $\frac{1}{2}$ .

J. DUURSEMA, Quastor

UITHUIZEN, 25 Jan. 1915.



**KERKEN,  
SCHOLEN,  
ZALEN,  
KANTOREN,  
WINKELS,  
PAKLOKALEN,  
CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,  
veegt men ZONDER OPSTUIVEN VAN  
STOF, door 't gebruik van  
„ROSASCH”  
(stofbindend veegmiddel).  
VRAAG GRATIS MONSTER.  
GEEN VETTE VLOEREN.  
Fabrikant H. VAN RENSSSEN,  
ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.**

## **Kuyper, Bavinck en Rutgers BIJBEL-UITGAVE.**

Goedkoopste, beste Kerkbijbel  
met Psalmen, formulieren enz. f3.

Prijscurant met proefpagina's  
op aanvraag gratis.

Kerkeraden en andere besturen  
bij minstens 10 ex. 15 pCt. korting.

**Uitgevers-Genootschap „BIBLIA”  
te MAASSLUIS.**

Het adres voor een degelijk  
**Amerik. Orgel**

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd  
**St eunenbergs Orgelhandel  
Schuttenstraat 8, Almelo.**

Vraagt prijscuranten en betalings-conditiën.

## **Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GEBr. v. d. MEER, Rotterdam,**

Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.

Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54,  
Telefoon 8677.

## **H.J. SPRUYT**

Half Maart verschijnt bij mij:

### **DE GOEDE BELIJDENIS.**

Bundel St. Overdenkingen  
door Dr. B. WIELENGA en  
andere Geref. Predikanten.

Vraagt prospectus.

**DEN HAAG**

# **Meisjes- roeping.**

Men leze deannoncen in  
de Christ. pers omtrent deze  
belangrijke uitgave van:

**W. KIRCHNER,**

Bloemgracht 133 — Amsterdam.

**CLICHÉ - FABRIEK „UTRECHT.”  
DIR. RUNCKEL. JERUSALEMSTEEG 9**

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

**G. v. d. MEER Jr.,**  
OUDKERKHOF, UTRECHT. TELEPH. 1285  
SPECIALITEIT IN PELTERIEN.  
:: REPARATIE-INRICHTING. ::

## **VACANT.**

**H. F. DE CHARRO & ZONEN,**  
Papierhandel :: DEN HAAG.  
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.

*N. J. Lankhorst & Zoon,  
Sneek.  
Legons, Huizen,  
Schakels, Versoetrij-artikelen.*

## **VAN SON'S INKTEN**

zijn hoogst duurzaam en bovendien NEDER-  
LANDSCH FABRIKAAT. Vraagt DEZE  
INKTEN steeds bij Uwen Boekhandelaar.

**P. VAN SON & Co.,**

Fabrieken van Inkten en Zegellakken,  
Deventer.

# **Simplex**

**AMSTERDAM.**

Het is niet noodig dat zij, die  
weinig geld voor een rijwiel  
willen besteden, een onbekend merk  
koopen. Raadpleegt de **Simplex-Prijs-  
courant**, U zult daarin vinden rijwielen  
van iedere keus, voor iedere beurs.

**Wilt U inteekenaren aanbrengen op: „Een schat in Aarden Vaten?”**  
Een werk voor alle meelevende Gereformeerden!

Vraagt condities aan E. J. BOSCH JBZN. te Nijverdal.

# PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren  
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

Elke tekst, Belijdenistekst, Trouwtekst, Jubileumtekst binnen 4 dagen.  
Direct na bestelling, elk pas of vroeger verschenen boek en kerkboek  
--:- Boekhandel W. TEN HAVE, Kalverstraat, Amsterdam. --:-

J. ZOMER, Electriche Drukkerij „VADA”, WAGENINGEN,  
Dissertatiën, Attestaties naar ieder gewenscht model,  
--:- --:- Obligaties, Statuten enz. enz. --:- --:-  
Speciaal ingericht voor Handelsdrukkerij. — Vraagt monsters.

LEVENSEN ONGEVALLEN  
VERZEKERING  
DE „AMSTERDAMSCHES”  
Keizersgracht 547-549. ADAM.  
Directie  
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN  
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN.  
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.



## BIJBELVERKLARING van MATTH. HENRY, HET OUDE TESTAMENT

LAATSTE GEDEELTE,  
(Psalmen - Maleachi).

Alom is de teekening thans opengesteld op de uitgave van het laatste gedeelte dezer uitnemende en door de gansche Christel. pers zoo warm aanbevolen Bijbelverklaring, met een inleidend woord van Prof. Dr. H. BAVINCK. Ook dit gedeelte is compleet in 50 afleveringen à 30 cent met drie gratis Stempelbanden of in 3 deelen à f5.30. Elke aflev. bevat minstens drie vel druks en verschijnt om de 14 dagen.

Die dit werk koopt, verschaft zich een SCHAT voor zijn gansche leven en een ERFENIS voor zijn kinderen

Vraag uitvoerig prospectus of proefaflevering bij Uw Boekh. of bij den Uitg. J. H. KOK te Kampen.



**HET ZENDINGSBLAD**

VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**



EN GY ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE



.HAND-1483

REDACTIE  
**H. DIJKSTRA . Smilde**  
**H. HOEKSTRA . Arnhem**



Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR . ZAANDAM**  
**W. B. RENKEMA . RENKUM**

INHOUD: Zie, er vloten wateren uit! — Brieven naar Antiochie. — Pajeti. — Soerabaia. — Batavia. — Een school te Weton. — Ibrahim wil loerah worden. — Pijnlijke Nieuwsgierigheid. — Plaatselijke Berichten. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

## Zie, er vloten wateren uit.

Daarna bracht hij mij weder tot de deur van het Huis, en zie, er vloten wateren uit, van onder den dorpel des Huizes naar het oosten; want het voorste deel van het Huis was [in] het oosten; en de wateren daalden af van onderen, uit de rechterzijde des Huizes, van het zuiden des altaars.

En hij bracht mij uit [door] den weg van de noorderpoort, en voerde mij om [door] den weg van buiten, tot de buitenpoort, den weg, die naar het oosten ziet; en zie, de wateren sprongen uit de rechterzijde.

Ezech. 47 : 1, 2.

Het laatste stuk van Ezechiël (de hoofdstukken 40 tot 48) gaat over de voleindiging, over de dagen van Messias' komst en wederkomst. Onmiddellijk vooraf gaat de ondergang van de wereldmacht, gelijk die principieel heeft plaats gehad door het kruis en de opstanding van Christus, uitgewrocht wordt door de eeuwen heen, en zijn beslag zal krijgen in de wederkomst van Christus.

Ge weet, hoe breedvoerig de beschrijving is van den tempel, dien God in 't verheerlijkte Kanaän hebben zal. Alles symbolisch. Geheel naar den aard der Oud-Testamentische profetie in de beschrijving zich aansluitende aan „het wereldlijk heiligdom” (Hebr. 9 : 1), dat van ouds onder Israël geweest was. Nochtans symbolisch. Het is de tempel, zooals die er **nu** is, en zooals die er **wezen** zal in den nieuwen hemel en de nieuwe aarde. Zooals die er **nu** is. „Vrouw, geloof mij, de ure komt, wanneer gijlieden noch op dezen berg, noch te Jeruzalem, den Vader zult aanbidden. . . . . wanneer de ware

aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid." (Joh. 4 : 21, 23).

Zooals die er **zijn zal** in 't rijk der heerlijkheid. „Ik zag geen en tempel in haar; want de Heere, de almachtige God, is haar tempel, en het Lam." (Openb. 21 : 22). Daarom eindigt ook heel de profetie van Ezechiël met de kenschetsing van het geestelijk karakter, dat de stad Gods dragen zal, in deze woorden: „En de naam der stad zal van (dien) dag af zijn: (Jahvé sjamah, dat is:) De Heere is aldaar."

Ezechiël heeft gezien, hoe de heerlijkheid des Heeren haren intocht deed in dezen tempel. De tempel en de stad zullen nu niet meer verontreinigd kunnen worden.

Kanaän is hier nu het **ware** Kanaän. Het is „de erve der heiligen in het licht" (Coloss. 1 : 12), die in Christus nu reeds in wortel en aanvankelijke genieting het deel aller geloovigen uit alle natiën is, en die in de toekomst van Christus geopenbaard zal worden in den nieuwen hemel en de nieuwe aarde.

Oud-Israël heeft ook wel gevoeld, dat deze dingen op de voleindiging door Messias doelden. Immers hebben ze na den terugkeer uit Babel zelfs niet beproefd, het „wereldlijk heilighdom", dat ze herbouwden, naar deze beschrijving in te richten.

Er is in deze gezichten een „Man", die den profeet alle deze dingen toont (40 : 3. 44 : 1, 2, 5). Het is **de Engel des Heeren** die zelf **de Heere is**; het is de Christus. **Dat** is die **hij**, van wien hier staat: „Daarna bracht hij mij weder tot de deur van het Huis" . . . dat is de deur van het Heilige. Hij is met den profeet **in** het tempelgebouw. Straks zal hij met hem naar buiten gaan, om hem aan den buitenmuur weder dat water te toonen, dat er ritstelt uit het heilighdom: levend water. Hij kan echter daartoe niet den kortsten weg naar buiten kiezen; dat zou door de oostpoort zijn, 't front van den tempel. „Het daghet uit den oosten". Maar **die** deur is gesloten. Dat is de „porta clausa". Daar is de heerlijkheid des Heeren door ingegaan. Daar mag alleen „de Vorst" inkomen (43 : 2. 44 : 1—3). Zooals de heerlijkheid, dat is al de „goedigheid" (Exod. 33 : 18, 19) des Heeren in de mensche lijke natuur van Christus is ingekomen, zóó komt ze tot **hem alleen**. In hem is ze origineel. **Wij** hebben het afgeleide. „Uit zijne volheid hebben wij allen ontvangen, ook genade voor genade" (Joh. 1 : 16). Dus, de oosterpoort blijft gesloten. Daarom brengt die Man den profeet de **noorderpoort** uit, en leidt hem om den hoek van den buitenmuur heen, tot vóór de frontpoort, die naar het oosten ziet. En zie, er sprongen wateren uit, aan de rechterzijde van de oostpoort. Men had ze aan de rechterhand, wanneer men vóór de oostpoort met 't aangezicht naar 't oosten stond. Het waren de wateren, die hij zoo pas onder den dorpel van het Heilige had zien uitvlieten. Mysteries kwam dat heldere, klare, levende water uit Gods woning Zoo was het eigenlijk vroeger ook altijd geweest, toen Salomo's tempel nog stond. De tempelberg was rijk aan levend water. Vooral de Gihon, aan de oostzijde, was een krachtige bron, thans nog de Mariabron genoemd. Vandaar uit werd door kanalen en waterwerken het heerlijke water geleid naar den zuid-oosthoek van Jeruzalem; dat waren de wateren van Siloah, die zachtens gingen (Jes. 8 : 6), zacht kabbelend; beeld van de gunste Gods over Israël, door Israël wel gering geacht, in tegenstelling met de macht der wereldrijken, waarop Israël vertrouwde, overlopende wateren als van den Euphraat, door welke het volk des Heeren dan ook wel verzwolgen en Immanuëls land bedekt zou worden.

Maar merk nu eens **dít** heerlijk onderscheid tusschen schaduw en vervulling. Toen de groote koning van Assyrië naderde, Sanherib met Rabsake



en zijn andere legeroversten, toen heeft Hizkia de Mariabron van buiten onzichtbaar gemaakt, en den afvoer der wateren naar buiten de stad doen ophouden, opdat de vijand geen water zou vinden, en hij heeft een onderaardschen tunnel gegraven, om 't water uit die bron **binnen** de stad te houden (2 Kon. 20 : 20. 2 Kron. 32 : 3, 4, 30. Jes. 22 : 9—11). Maar hoe gaat het **nu**, naar dit gezicht van Ezechiël? De Heere zal zeggen: „Gezegend zij mijn volk, de Egyptenaars, en de Assyriërs, het werk mijner handen, en Israëel, mijn erfdeel” (Jes. 19 : 25). De vijandschap zal worden afgelegd. Sions wateren zullen zijn voor alle volken.

De Man, die den profeet alles laat zien, toont hem eerst aan de deur van het Heilige, hoe daar van onder den dorpel wateren afvloeien; want het binnenste van het tempelgebouw lag het hoogst. Die wateren nemen de richting naar het oosten, en vloeien, als men daar met 't aangezicht naar 't oosten staat, langs de rechterzijde, of de zuidzijde van 't brandofferaltaar heen, dat in 't binnenste voorhof staat. Ze gaan onder den muur van 't binnenste voorhof door, loopen door het buitenste groote voorhof, en gaan onder den buitenmuur door, waar de profeet ze aan den buitenkant weder te voorschijn ziet ritselen.

Gelijk **ook** in de natuur op mysterieuze wijze 't bronwater opkomt — zoo komt 't heil op onnaspeurlijke wijze uit 't ontoegankelijk licht waar God woont. Geen oog heeft 't gezien, geen oor gehoord, in 't hart des menschen is het niet opgeklimmen, wat God bereid heeft dien die Hem liefhebben. (1 Cor. 2 : 9). Laaft u dan allen aan die bron; want zij is zuiver. Het is levend water, dat eeuwig doet leven. Het komt van God Drieëinig zelf. „Uit Hem zijt gij in Christus Jezus” (1 Cor. 1 : 30). Want zou 't niet betekenissen hebben, dat 't brandofferaltaar hier vermeld wordt, langs 't welk de wateren vloeien? Verdienden **wij** niet in de vlammen van Gods toorn op te gaan? En heeft Christus zich daartoe niet gegeven, opdat wij het leven uit de dooden zouden hebben, en de verzoening met God door 't omklemmen van de hoornen des altaars, met zijn bloed besprengd? Ziedaar dus de oorsprong van het heil des Heeren.

„Welzalig, Heer, die op U bouwt,  
En zich geheel aan U vertrouwt”. (Ps. 84 : 6).

„Gijlieden zult water scheppen met vreugde uit de fonteynen des heils.” (Jes. 12 : 3).

Als 't door den mensch uitgedacht of uitgewrocht ware, zou 't ons in nood en dood begeven. Maar „alle deze dingen zijn uit God”. . . . (2 Cor. 5 : 18). Er lagen redenen, niet in ons, maar eeuwiglijk in God. Wie zich daarop laat zinken, heeft God tot zijn deel, zijn Vader, zijn rots, zijn eeuwig goed, en zal verlost zijn van zonde, satan en dood. „Eere (zij) God in de hoogste (hemelen), en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen”.

(Luc. 2 : 14).

Arnhem, April 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

Gel! Een onzer beste vrienden is dezer dagen heengegaan. Ik bedoel den Heer **Willem Hovy**. De dood heeft meer dan één weggerukt, ook onderscheidene onzer warme vrienden, maar ik geloof toch dat hij ons onder allen het naaste is. Hij is als vriend der zending bekend geweest, jaren lang; als bestuurslid van de Ned. Ger. Zend. ver. zag ik hem op de Middelburgsche Synode; het laatst ontmoette ik hem te Edinburg, waar ik nog in de gelegenheid kwam hem een genoegen te doen; zoover ik weet de eenige gelegenheid in mijn leven.

Uit het verslag van de rede van Dr. A. Kuyper bij zijn graf vernamen velen met mij dat onze vriend W. Hovy uit de kringen der Hernhutters kwam en dat het daaraan ook te wijten was, dat hij in het bijzonder naar Zeist getrokken werd. Dr. A. Kuyper onderging ook dat eigenaardige „goede en zoete” van den Zeister kring, toen hij een bezoek aan Hovy bracht. Laat ik een klein stukje uit dat verslag overnemen:

Hoe 't te verklaren, dat hij, die onder de broederen werd méégeteld, zóó uitstak en van alle zijden zóó hoog wordt geschat? Als spreker het antwoord op die vraag moet geven, zegt hij: die verklaring is te vinden in het huis, waarin Hovy gestorven is.

Hij toch is, aan den avond zijns levens, teruggegaan naar het leven der Zeister Broedergemeente, onweerstaanbaar aangetrokken door het vriendelijke en lieve in de levensuiting der Hernhutters. Bij het jongste bezoek, dat spreker aan den heer Hovy bracht, weinige dagen vóór zijn sterven, genoot hij mede van dat goede en zoete, en was 't een stil en geestelijk genot onder het spreken met den kranke.

### En verder:

Toen is er een andere toon onder ons volk gekomen; zelfs onder hen, die gewoon waren de zeven nieten van hun onmacht uit te roepen; een andere geest werd vaardig, toen men bemerkte, dat met Gods Woord de strijd te strijden viel.

De glans was bij velen onder ons verdoofd, het leven verstijfd; het faalde menigmaal aan de kracht van den geest, die alleen leven wekken kan. Hoe hoog men het Gereformeerde element schatte, dikwerf ontbrak de kracht maar al te zeer in die dagen. Maar Hovy, die in zijn jeugd den geest der Hernhutters had ingedronken, deed zijn werk. De Hernhutters hadden de valsheid van het denkbeeld Volkskerk ingezien; hadden in Duitschland uitnemende Christelijke scholen gesticht, waaruit mannen van groote paedagogische bekwaamheid zijn voortgekomen; waren evenzeer voor het Hooger Onderwijs opgekomen, en zoo is het te verklaren, dat Hovy met hart en ziel meeging met de doleantie; dat hij ijverde voor het Christelijk onderwijs, waarvoor hij een slag sloeg, als geen ander; dat hij mildelijk voedde en steunde waar hij kon; en dat hij ook behoorde onder de warmste vrienden van de Vrije Universiteit; voor welke stichting hij een eerste gift van f 25.000 schonk.

De Hernhutters hadden, door de ervaring geleerd, allerlei bedrijf ter hand genomen en de winst, daarin gemaakt, werd besteed in des Heeren dienst; bijvoorbeeld voor de Zending; hun krachtig werk op dit gebied in Suriname is bekend. In eenzelfden geest werkte Hovy. Voor de Zending klopte zijn hart met groote warmte; aan zijnen disch kon men vaak mannen uit binnen- en buitenland vereenigd vinden, met wie hij zich over de Zending en allerlei geestelijk belang onderhield.

### Hij laat een plaats ledig als weinigen.

Het Jaarverslag der Unie is dezer dagen verschenen. De heer R. Derksen heeft zich veel moeite gegeven om ook een volledig overzicht te geven van het Christelijk schoolwezen in Ned. O. en W.-Indië. Ik zou u gaarne dat geheele verslag overschrijven, maar dat gaat natuurlijk niet.

Hij vond acht scholen m. den Bijbel voor Europeesche kinderen, waarvan 5 in de buurt van Batavia, 1 te Djokja en 2 te Soerabaia.

C. H. O. scholen, voor Chr. Holl. onderwijs aan Javanen, Chineezen, Bataks of Alfoeren vond hij er veertien, waarvan 12 op Java, 1 in de Bataklanden op Sumatra en 1 in de Minahassa op Celebes.

Kweekscholen tot opleiding van Chr. Onderw. en helpers heeft hij er zestien ontdekt, over geheel O. Indië verstrooid.

De Zendingsscholen, voor inlanders, in inlandsche talen, waar een inlander aan het hoofd staat, heeft hij naar het schijnt niet nauwkeurig kunnen tellen. Het aantal onderwijzers is 2449 en 't aantal leerlingen 85.428. Het is nog maar kort geleden dat er in geheel O. Indië van dit alles niets was, behalve een enkele zeer droevig ingerichte Zendingsschool. De Zen-



ding heeft in dezen veel aan de Regeering, de Regeering ook veel aan de Zending te danken.

In West-Indië is de heer Derksen gekomen tot 32 Chr. Scholen allen uitgaande van de Broedergemeente; het aantal leerlingen heeft hij niet opgeteld. Nederland brenge voor de West hulde aan de Broedergemeente!

Laat mij eindigen met een poging om een misvatting weg te nemen. Op het Sept. blad van den Kalender van dit jaar vindt men het gezin van den Heer B. Siemons, toen nog te Djokja, bij het Openb. Onderwijs, nu te Magelang aan het hoofd van de Holl.-Chineesche school. Die foto is mij gegeven door een vriend van den heer Siemons en wij vonden het juist aardig dat het gezin zoo huiselijk bij elkander zat. Maar de heer Siemons is daarover ontevreden, en zegt dat die foto alleen voor familieleden en intieme vrienden gemaakt is en niet voor publicatie. Verder komen er allerlei fouten voor in de beschrijving op de achterzijde. De heer Siemons heeft niet één jongen, maar **drie** en dan heeft hij bovendien twee meisjes, die ouder zijn dan de jongens. Dat is een prachtig gezin en het doet mij oprecht leed dat ik dat gezin verkleineerd heb. Het is bepaald erg om twee lieve meisjes zoo maar te verdonkeremanen.

Eindelijk heb ik den indruk uitgesproken, dat de heer Siemons toch niet recht thuis was bij het Gouv. (neutraal) onderwijs, want hij is, zelfs met geldelijke schade, tot het Chr. Onderwijs teruggekeerd. Dat is verkeerd begrepen. De heer Siemons is nog precies dezelfde. Hij begeerde naar Indië te gaan, hij kon geen benoeming krijgen bij het Chr. onderwijs, toen ging hij bij het Openbare. Toen hij echter 19 maanden bij het Openbaar onderwijs werkzaam was, kreeg hij een benoeming van een Christelijke school en ging volgens zijn oude begeerte zich daaraan teruggeven.

Dit zegt in het minst niet dat hij zich op de Openb. school niet thuis gevoelde. Hij raadt alle onderwijzers aan, zijn voorbeeld te volgen en gelijk alle consequente menschen zegt hij: „vast **blijft** voor mij echter staan, dat ook de Gouv. School onze krachten behoeft en stond ik in Holland op het oogenblik voor dezelfde keuze als in 1913, dan zou me, met de ervaring die ik nu heb, de keuze niet moeilijk vallen: Ik ging terstond weer in de Gouv. school.”

Gij weet dat ik ook in 1913, toen die kwestie druk ter sprake kwam, me ongeveer op hetzelfde standpunt heb geplaatst; en op dit moment denk ik er nog zoo over. Ik wil u echter niet verzekeren dat ik nooit veranderen zal. En het zou ook zoo vreemd niet zijn, nu de heer Siemons met eigen oogen de Indische toestanden ziet, dat hij de zaken anders beoordeelde dan voorheen.

Nu heb ik geloof ik, alle fouten weer hersteld. Als ik nu maar niet weer nieuwe gemaakt heb! Ik hoop het niet! Gelukkig eindigt de heer Siemons zijn bezwaarschrift met te zeggen: „wanneer ik u overigens op eenige wijze van dienst kan zijn, stel ik me zeer gaarne tot uwe beschikking.” Dat is een mooi slot en ik stel mij voor van dit aanbod nog wel eens gebruik te maken. Hij zou al vast kunnen beginnen met wat foto's (en dan, al of niet in huiselijk gewaad) van scholen en menschen. Magelang is voor onze lezers nog een maagdelijk terrein. En laat hij dan mevrouw hartelijk van mij groeten en de beide meisjes een kus geven.

Intusschen wil ik blijven uwe en zijne vriend, in des Heeren dienst.

H. DIJKSTRA.

Smilde, 24 Maart '15.

## PAJETI.

**Het Huis.**

Eindelijk is het doel bereikt, om een paar plaatjes te geven, die bij het overzicht behooren. Onze eerste foto stelt ons voor, het nieuwe huis te Pajeti, dat nu door Ds. D. K. Wielenga wordt bewoond. De heer T. v. Dijk heeft het oude huis van Ds. D. K.

Tj. v. Dijk en zijn gade en hun eersteling met 36 leerlingen van de Standaardschool. De achtergrond wordt gevormd door een partij prachtige palmen.

Deze school is vooreerst onze voornaamste inrichting te Pajeti. Een gemeente van Soembaneezen is er nog niet. Ds. D. K.



Wielenga betrokken. Wie zich de oudere huizen heinnert, zal wel zien, dat de bouwstijl op Soemba goeden voortgang maakt. Ik bezit geen nadere omschrijving, ik weet dus ook niet, welk kereltje of er bij den pilaar staat. De rechterzijde vertoont ons de huiskamer, met tafel en stoelen, de linkerzijde vermoedelijk de studeerkamer van Ds. Wielenga. Heel links vindt men een afdak; dat zal wel naar de bijgebouwen leiden. De lezer weet dat men in Indië meest getrouwde bedienden heeft, die in de bijgebouwen een eigen woning hebben, en dat daar dan ook de keuken is en andere vertrekken. Deze zijn met een afdak met het huis verbonden, om ook in tijden van zware regens bereikbaar te zijn. Het huis is flink ruim en hoog gebouwd en het bovenste deel van het dak laat de lucht door en dientengevolge blijft het in huis frisch.

**De School.**

Op de tweede foto vindt men den heer

Wielenga meent, dat men met het doopen van de Soembaneezen niet al te haastig moet zijn. De menschen moeten eerst weten wat ze doen. Maar van deze school is veel verwachting.

De heer T. van Dijk schrijft d.d. 22 Aug. 1914, dat hij 29 jongens heeft; toen deze foto genomen werd, waren er 36 en het doel was nog 4 toe te laten en het daar eerst bij te laten. Men ziet die Soembaneesche jongens met plezier aan. Wat ferme, aardige, verstandige gezichten!

Onder deze jongens zijn er eenige hoofdenzonen, bestemd om later hun volk te regeren. Voorts zijn er eenigen, die bestemd zijn om onderwijzer te worden. Voorts zijn er een twintig die meer bestemd zijn om „goeroe" te worden. Dit schijnt te beteekenen, dat ze niet voor het schoolonderwijs zijn bestemd, maar meer voor helper van de Miss. Pred. Heel duidelijk is dit deel van den brief niet; maar dat maakt ook zooveel



niet. Het onderwijs is voor de meesten toch gelijk. Allen zijn eerstbeginnende leerlingen, zittende in de eerste klas, en worden onderwezen door het hoofd van de Standaardschool, een Ambonees. Vermoedelijk zit hij links van Mevrouw op de foto, de eenige die niet in het wit is gekleed. De leerlingen leeren de allereerste beginselen van lezen en schrijven.

Een soort tweede klas wordt gevormd door „goeroe's". Dit komt zoo. Overal waren heel jonge kweekelingen in dienst, die bij één van de Miss. Pred. wat opleiding hadden genoten. Die opleiding was echter zeer gebrekkig. En nu zijn die jongens nog eenigen tijd onder leiding gekomen van den

De gewone leertijd voor de kweekelingen is twee jaar, d.w.z. voor de eerstbeginnenden. Gedurende deze twee jaren is hun geheele onderhoud voor Gouvernements-rekening. De broeders oordeelen echter, dat er nog een jaar bij moet met het oog op het onderwijs in den godsdienst. Dit laatste jaar zouden ze dan voor rekening komen van de zendingskas. De kosten van zoo'n twintig van die jongens zouden vermoedelijk een paar duizend gulden per jaar bedragen.

Al deze jongens zijn bij den heer T. v. Dijk in huis, en moeten door hem worden verzorgd. Men behoeft niet te vragen, of hier werk en zorg mee is. Zoo'n 40 Soem-



heer T. v. Dijk, om ze wat bij te werken. Ze leeren ook praktisch het schoolhouden. Na een jaar zullen ze waarschijnlijk het examen als kweekeling kunnen doen.

Van Ds. Wielenga krijgen ze les met het oog op hun toekomstigen arbeid in de zending en de evangelisatie.

Bovendien worden ze nog onderwezen in handenarbeid. Mattenvlechten, nettenbreien, touwslaan, timmeren, kleermaken. Dit laatste hoofdzakelijk met het oog op het maken van hun eigen kleeien. Als ze later in de wildernis zitten, kunnen ze daar een groot gemak van hebben. Ook zal dit op de bevolking een goeden invloed oefenen.

baneezen, ten deele zoo ruw uit de wildernis aangevoerd, in orde te houden, behoorlijk te kleden, te voeden en te onderwijzen en dan ook nog wel zorgen dat ze met twee jaar klaar zijn, dat kost moeite en inspanning.

„Maar", schrijft de heer T. v. Dijk, „het is een heerlijke arbeid. Mocht God geven, dat de kinderen, die Hij aan onze zorgen toevertrouwde, oprechte kinderen van Hem mochten worden, opdat ze straks, herwaarts en derwaarts uitgaande, lichtende lichten mogen zijn, te midden van het duistere heidendom. Die hoop geeft mijn vrouw en mij moed en kracht tot den arbeid."

Ds. Wielenga schrijft over het werk van den Heer T. v. Dijk:

„De man, die aan het hoofd van school en internaat staat, is volkomen berekend voor zijn taak. Het gaat uitstekend. Met den arbeid gaat het gestaag, maar langzaam vooruit. Aan de kweekelingen van den Normaal-cursus geef ik twee uren per week les. Een weinig theologische kennis moet hun noodzakelijk bijgebracht. Het is zelfs zeer de vraag, of we verantwoord zijn onze jongelingen, na een dergelijke tweejarige opleiding, te belasten met de verantwoordelijke taak van hoofd eener school. Het zal er wel van moeten komen, dat van zendingswege hun een extra-jaar gegeven wordt, met het oog op hun zendingsarbeid.”

Dat is dus hetzelfde wat de heer van Dijk ook voorstelt.

De taak van den heer T. v. Dijk is niet beperkt tot den arbeid te Pajeti. Hij is schoolopziener voor geheel Soemba en moet overal het onderwijs op gang brengen. Het plan is, dat er een vijftig scholen op Soemba zullen worden geopend, maar dan moeten er eerst onderwijzers zijn voor zoo-veel scholen.

Midden-Aug. is er nog weer een school geopend te Lewa-Pakoe. Men zoekt het maar eens op op de kaart van Soemba, die bij den heer Hummelen te Assen is uitgegeven, midden in het groote landschap Lewa. Te Lakoka, een weinig verder westwaarts, was men toen aan den schoolbouw bezig.

### Medische hulp.

De Medische Dienst is nog weinig op gang. Te Pajeti is een hulp-hospitaal. Het is den lezer bekend, dat zuster M. W. Lock in 1913 is uitgezonden om aan het hoofd van dit hulphospitaal te staan. Ze zou een jaar te Djokja blijven, in het Petronella-hospitaal, en daar haar opleiding voltooien en examen doen als vroedvrouw. Zoo was het plan.

Eer het jaar verstreken was en het examen afgelegd, kreeg ze een brief van Ds. L. P. Krijger, dat hij zoo gaarne wilde, dat zij naar Soemba kwam om zijn vrouw bij te staan. Ze meende dat toen te moeten doen, en onderbrak daartoe haar studie, en trok naar Soemba. Eer ze echter naar Karoeni trok om mevr. Krijger bij te staan, bewees ze denzelfden dienst te Pajeti. 2 Oct. 1914 werd de jongste dochter van Ds. D. K. Wielenga geboren en 30 November de jongste zoon van Ds. L. P. Krijger. En nu is ze nog op Soemba, voorloopig in het

hulphospitaal, waar ze zeer nuttig werkzaam is om de zaken wat op orde te stellen.

En waarom is zij niet onverwijd weer naar Djokja vertrokken om haar examen te doen? Ja, dat zijn vrouwenzaken, en die vertelt men liever niet zoo openlijk. Heb maar wat geduld!

Aan het hulphospitaal te Pajeti was ook een verpleger verbonden, die van Java is gekomen, met name Sarmo. Helaas de vrouw van Sarmo is ziek geworden en toen heeft Sarmo haar naar Djokja gebracht en is zelf na ongeveer een maand teruggekeerd. Maar toen kon Sarmo op Soemba ook niet meer aarden. Hij moest weer naar zijn vrouw toe. Het is nog niet bekend of zijn plaats door een ander is vervuld. Er is anders wel behoefte aan.

Ds. W. W. Smitt schreef onlangs naar aanleiding van Sarmo's vertrek:

### Gebrek aan een verpleger.

Het ziekenhuisje te Pajeti is gereed, maar nu is er gebrek aan een verpleger. Telkens komen er menschen, die voor opname in de termen vallen. „Zoo pas nog”, schrijft Ds. C. „werd er eene vrouw gebracht, die zich zelve met een mes in den buik gestoken had. Ik ben bang, dat het haar dood zal worden. Oneenigheid met haar man schijnt de oorzaak te zijn.”

Met de kinderen van Ds. C., die nog al koorts gehad hebben, gaat 't nu weer naar wensch. Uit onze onmiddellijke nabijheid, zal, zoo de Heere wil, eerlang een dokter naar Java vertrekken, wanneer zal de blijde mare gehoord worden, dat er ook een naar Soemba gaat? Onze hoop is, dat allen die Soemba liefhebben, ook in dezen, biddende niet vertragen.”

De Kweekelingen van den heer T. v. Dijk krijgen ook eenige les in het behandelen van wonden; maar dat is natuurlijk zeer gering. De hoop is nu op zuster Lock; want een dokter is er nog niet en de oorlog is ook niet bevorderlijk om kostbare dingen te ondernemen.

Het is een groot bezwaar op Soemba, dat de medische dienst niet voldoende is. Ds. D. K. Wielenga schrijft dat hij elken morgen van 9—10 uur polikliniek houdt, wij zouden zeggen „zituur”, om patiënten te ontvangen en dat er dan wel een dertig à veertig komen. Bovendien zijn er nog interne patiënten, die elken dag moeten behandeld worden. Zonder behoorlijke hulp gaat dat niet. De tijd zal leeren, hoe dat verder zich ontwikkelen zal. H. D.



## SOERABAJA.

Het Zendingsblad heeft nog geen bericht maar men schrijft aan de „Stand.“:

De Gereformeerde Gemeente van Soerabaja heeft Vrijdagavond (22 Jan. 1915) haar geliefden herder en leeraar, ds. W. Pera, die van buitenlandsch verlof terugkeerde, feestelijk ontvangen en begroet.

Het kerkgebouw had een feestelijk aanzien gekregen. Smaakvol was het versierd met rijkdom van planten en vlaggedoek. Zoo gezellig stonden overal tafeltjes, waarom heen stoelen gegroepeerd waren en waarop tal van bouquetten prijken, door gemeenteleden gezonden.

De vergadering werd geleid door ouderling Wijbenga. Deze opende met gebed en het laten zingen van Ps. 68 : 2. Daarop zongen een aantal kinderen een „Welkomstlied“. Hierna sprak de Voorzitter ds. en mevr. Pera toe. Hij feliciteerde ze met de genezing van mevr. in Holland, met hun aangenaam verblijf aldaar en met de behouden thuiskomst. Hij heet ze daarna namens de gemeente hartelijk welkom en draagt de herderlijke zorg voor de gemeente weer over aan Ds. Pera. Hij spreekt daarbij den wensch uit, dat God Z.Eerw. mag sterken in zijn gewichtigen arbeid om de gemeente te leiden, te hoeden en te onderwijzen, dat predikant en kerkeraad weer eendrachtig mogen samenwerken, opdat het de gemeente welga en Gods Naam er door geprezen worde.

Hierop wordt Ds. en Mevr., staande, de zegenbede uit Ps. 134 : 3 toegezongen.

In de pauze was er gelegenheid om de aangekomenen te begroeten, waarvan ieder natuurlijk gebruik maakte. Door de opgewekte stemming duurde de pauze nog al eenigen tijd. Ververschingen werden rondgedeeld.

Na heropening der vergadering sprak ds. Pera. Hij begon met zijn innigen dank uit te spreken voor de hartelijke, vertroostende, bemoedigende woorden hem door den voorzitter, mede namens de gemeente, toegesproken en voor de goede wenschen daaraan toegevoegd. Z.Eerw. herinnert aan de vergadering in Maart 1914, toen hij afscheid nam om, uit oorzaak van de ziekte van mevrouw, naar Holland te gaan. Hij spreekt van de bange oogenblikken daar beleefd en vertelt dan uitvoerig wat hen in Holland en op reis is wedervaren. Zij hadden veel genoten, ook in de vroegere gemeenten van ds. Pera (Hallum en Scheemda), maar toch — in Holland voelden ze zich niet geheel meer thuis en ze verlangden weer naar Soerabaja. En ze zijn blij hier weer te zijn. Te blijder om de hartelijke ontvangst. Ds. Pera herinnert dan nog aan het verschil in dit opzicht met hun eerste aankomst te dezer plaatse, nu 14 jaar geleden.

Daarin ziet hij de goede hand Gods. En hij hoopt en bidt een instrument in Gods hand te mogen zijn om tot eere van Zijn grooten Naam hier werkzaam te mogen zijn. Ds. Pera eindigt zijn woord met de gemeente te vragen in 't gebed voor hen en hun arbeid niet te vertragen.

De voorz. brengt nu nog dank aan allen, die hielpen dezen avond zoo goed te doen slagen, waarna gezongen wordt vers 10 van Psalm 68 en ouderling Visser voorgaat in dankgebed. Menigeen bleef nu nog een poosje gezellig babbelen. Het was een goede ure, die getuigde van den hartelijken band, die er ligt tusschen leeraar en gemeente.

Zondag daarop (24 Jan.) ving ds. Pera zijn arbeid weer aan met een kostelijke predikatie over: God is getrouw.

## BATAVIA.

We hebben in Ned. O.-Indië een „Kerkblad“ gekregen, dat de plaats inneemt van de „Getuige“, die Ds. Wijers vroeger uitgaf. Dit blad heeft tot Hoofd-redacteur Ds. D. Bakker te Djokja; maar de berichten van de nummers, die ik ontving, komen voor het meerendeel uit Batavia.

### Afscheid Ds. Wijers.

Zondag 20 December nam Ds. D. J. B. Wijers afscheid van zijn gemeente te Batavia, na 15 jaren aldaar gearbeid te hebben. Hij werd 26 Nov. 1899 te Batavia be-

vestigd en deed den 3 December zijn intrede. Hij is geboren 26 Juni 1864. Zijn emeritaat kreeg hij dus op den leeftijd van 50 jaar. Hij preekte afscheid over Fil. 4 : 24. „De genade van onzen Heere Jezus Christus zij met u allen, Amen.“

Den eersten Kerstdag vertrokken hij en de zijnen uit Batavia naar Bandoeng, waar hun dochter Mej. H. E. Wijers, onderwijzeres is aan een Holl. Inl. school.

Groot zijn de veranderingen sedert zijn komst te Batavia. Toen had de kerk één Dienaar des Woords en het tractement van

f 300.— per maand moest nog voor een groot deel uit Holland komen.

Nu zijn er twee Dienaren één voor het Hollandsche en één voor het Maleische deel en hun tractement wordt bijna geheel te Batavia gevonden.

Toen was er één Chr. onderwijzer lid der gemeente.

Nu zijn vijftien onderwijzers te Batavia, die leden zijn van de Gereformeerde kerk. Het aantal christelijke scholen klom tot vijf.

De gemeente groeide sterk. De plaatsen in het kerkgebouw zijn steeds goed bezet.

Bij zijn afscheid werd Ds. Wijers een „klein geschenk” aangeboden. „Met warmen handdruk” werd afscheid genomen. „Uit alles voelde men den innigen band, die den leeraar en zijn catechisanten en oud-catechisanten verbindt”.

Ds. Wijers zou in Indië, niet in Holland, nog wel een kleine gemeente willen dienen, in een koele streek.

### „Dorcas”.

De vereeniging „Dorcas” te Batavia hield haar jaarvergadering. Zij mocht nu reeds meer dan 25 jaren armen en ellendigen helpen.

De vereeniging Dorcas zoekt haar arbeidsveld vooral onder vrouwen en kinderen. Het aantal bedeeiden aan wie Dorcas elke maand rijst en andere bedeeling uitreikt, bedraagt thans ongeveer 40. Aan zieken en zwakken worden versterkende middelen als eieren, enz. gegeven. Eens in de week verzamelen de ondersteunden zich in het schoollokaal te Kwitang, alwaar eene korte vergadering met hen wordt gehouden tot bespreking van hunne stoffelijke belangen. Het huisbezoek is een hoofdzaak in den arbeid. Zoo veel mogelijk wil Dorcas de behoeftigen, met wie zij in aanraking komt het levensonderhoud doen verdienen door naaiwerk of anderen arbeid. Dit doel kan niet altijd worden bereikt wegens gebrek aan de middelen om dat werk te betalen. Ook werkt Dorcas door eene naaischool, die nu 20 kinderen telt. Een ander tak van onzen arbeid is het kinderruis, dat tot onze smart tijdelijk is opgeheven.

Het Bestuur zag de noodzakelijkheid in, om de meisjes van de jongens te scheiden, maar het bouwfonds laat het ons tot nog niet toe een ander gebouw op te zetten voor eene meisjesafdeeling, ook konden wij geen geschikt persoon vinden om aan het hoofd der meisjesafdeeling te staan, zoodat het Bestuur besluiten moest de meisjes, die in de inrichting waren, tegen eene maandelijksche vergoeding in een ander tehuis

te plaatsen, terwijl de oudste pupil in eene betrekking ging, waar zij veel reden van tevredenheid geeft. Het kinderruis wordt tijdelijk bewoond door de wed. Westerloo en hare 5 jongens. De secretaresse eindigt haar verslag met een woord van dank aan allen, die op eenigerlei wijze onzen arbeid hebben willen steunen door contributies of gaven of eenig ander blijk van belangstelling. Inzonderheid wordt dank gebracht aan mevrouw Wijers, onze geliefde en geachte Presidente, die wegens vertrek naar Bandoeng haren arbeid in Dorcas moest neerleggen. Zij heeft zich geheel gegeven ook in dezen arbeid en de ledige plaats zal niet licht vervuld worden. Aan Ds. Wijers werd gevraagd voorloopig adviseur te willen blijven. Tot andere Bestuurslid in de plaats van mevrouw Wijers werd gekozen: mej. van Marle, zoodat het Bestuur nu bestaat uit mevrouw Rijks, mevr. Westhoff, mej. van Marle en mej. Vernet.

Het bleek dat Dorcas een groot maandelijksch te kort had door dat vele contribuanten vertrokken waren, die niet door anderen werden aangevuld. Tot het nazien der rekening en verantwoording werden benoemd Ds. Wijers en Ds. Tiemersma. Moge het maandelijksch tekort spoedig gedekt zijn, doordat velen als contribuanten toetreden.

### Een school te Weton.

Ds. K. v. Dijk schrijft:

Ten slotte nog een korte mededeeling. Onlangs schreef ik U over de kans om eene nieuwe school te openen in Weton, ten Westen van Poering. Er moest nog over gesproken worden met het Binnenlandsch Bestuur, in verband met de plannen, die al vroeger gemaakt waren tot oprichting eener desa-school in de nabijheid van die plaats. Volgens dat plan zou de desa Weton tot het gebied van die desa-school behooren. Dat is nu veranderd. Officieel is mij meegedeeld, evenals aan het hoofd van de desa, dat met het oog op het groote aantal Christenen, die daar wonen, deze desa, als zij een zendingsschool krijgt, niet zal hebben bij te dragen in de kosten van het onderhoud der desa-school te Filamaja. De zendingsschool zal als de school voor de desa Weton beschouwd worden. Wat hiermee voor ons gewonnen is, is zoo heel veel niet. Alleen krijgen wij ruimte voor een nieuwe school, en dat op een plaats, waarvan voor de toekomst der zending meer verwachting schijnt te zijn dan van Karanganyar. Ik hoop nu dus te-



meer, dat Gij het zult goedvinden, dat wij Karanganjar voorloopig verlaten en het eens in genoemde desa probeeren. Misschien kunnen we dan later, als we hier een dokter hebben, in Karanganjar eens een hulp-hospitaal beginnen. Maar dat zou dan toch op een andere plaats moeten staan. We zitten niet goed daar in de priesterwijk.

### Ibrahim wil Loerah worden.

Dat de Javanen menschen zijn van gelijke beweging als wij, leert het volgende verhaal van Ds. K. v. Dijk.

Voor al ééne zaak is er, die in de gemeenten reden tot droefheid geeft. Er is een gezin, dat avallig dreigt te worden. De loerah van Boewana is ziek. Het schijnt wel, dat hij niet weer beter zal worden. Telkens was er al sprake van, dat hij wegens ziekte ontslag zou krijgen uit zijne betrekking. Dan moet er een nieuwe loerah (dorpshoofd) zijn. Een lid van de gemeente, te Boewana wonende, ambieert die betrekking. Maar hij stelt daarbij zijn vertrouwen niet op God. Hij begon reeds met een Javaanschen waarzegger te raadplegen, die hem verschillende wenken gaf. Hij moest o.a. een offer brengen in den vorm van een witte kip. Verder geeft hij voortdurend slametans, om de geesten vriendelijk te stemmen en tevens om zich uit de desa-menschen zooveel mogelijk vrienden te verwerven. Want die slametans zijn offers in den vorm van maaltijden, die door den dorpsgeestelijke gezegend en door de vrienden genoten worden. Ibrahim, zoo heet de man, keert door deze manier van handelen aan het Christendom openlijk den rug toe. Hij komt ook niet meer in de kerk, en verbiedt zijne vrouw en kinderen daarheen te gaan. Intusschen wordt hij boos als hij bestraft wordt, en houdt vol, dat hij een goed Christen kan blijven, al slaat hij tijdelijk dezen verkeerden weg in. Dat hij niet in de kerk komt wijt hij vooral aan den helper, die volgens zijn zeggen hem beledigd heeft. De menschen staan reeds onder de kerkelijke censuur, en zullen, indien ze in hun zondigen weg volharden, weldra van de gemeente worden afgesneden. Ibrahim maakte reeds lang den indruk van een mondbelijder, wien het aan waarachtige vernieuwing des harten ontbrak.

### Pijnlijke Nieuwsgierigheid.

Zend. Ferguson kwam bij de Sangir-eilanden op Batundelang, een heel aardig eiland, met een heel aardige bevolking en aanvankelijk een heel aardige gemeente en beschrijft de pijnlijke nieuwsgierigheid van die

menschen.

„Rechts allerliefste eilandjes met heerlijke stranden en koele grotten en aller-mooiste schelpen. Recht voor ons Batundelang, en wij zien reeds de menschen staan op 't kleine strand, ge kunt ze ook al zien wuiven!

Dat is Pina zeker, en Hanoch en Enzong, En nu steken ze de hoofden bij elkaar en kijken en turen. Ze hebben gezien, dat ons bootje tot zinkens toe vol is met allerlei vreemde Hollandsche menschen, en ze begripen er niets van.... Wie zijn dat, en waar komen ze vandaan? Een paar menschen hollen 't dorp in om 't te gaan vertellen.

Nu moet ge niet verlegen zijn, lieve vrienden. Ge zult aangestaard worden den ganschen dag. Ge zult niets, niets kunnen doen, zonder dat 100 oogen op u gericht zijn door spleten in de wand en reten in den vloer, onder tafel, van 't dak, achter boomen, achter gordijnen.... Overal en overal gluren u pikzwarte oogjes tegen en zoodra ge ze ziet, zijn ze weg, en dan komen ze weer.

Ge begrijpt direct, dat dit een zeer moeilijk ding is voor den zendeling. Ge kunt niets doen of men ziet het. Hij woont in een glazen huisjel!"

### Plaatselijke Berichten.

— Nieuwe-Pekela, 14 Febr. '15.

Zondagavond j.l. hield de Zendings- en Evangelisatiecomm. haar 4e jaarvergadering in de Ger. Kerk onder leiding van Ds. Hagen. De verslagen getuigden van toemendenden bloei. De ink. voor de Zend. bedroegen f 1046.15, de uitgaven f 726.78. Ook de Evangelisatie-arbeid (prediking, huis- en ziekenbezoek, verspreiding van Bijbels en traktaten, Zondagsscholen enz.) had zich zeer uitgebreid. „De Zendingsmisjes." hadden weer getrouw haar werk verricht.

Ouderl. Boer hield een keurig referaat over „Licht en Duisternis".

Uit alles bleek, dat er ruime stof was, om den Heere te danken. Zegene Hij onzen arbeid tot de komst van Zijn Koninkrijk.

### Korte Berichten.

**Goed nieuws!**

Mochten we voor enkele weken meedeelen, dat tot onderwijzer aan de Holl. Chineesche School in Magelang benoemd werd de heer P. Lok te Niebert, we mogen thans daaraan het verblijdende bericht toevoegen, dat zoowel deze broeder als zijne echtgenooten en hun drie jonge kinderen door den

tropenarts zijn gezond verklaard en geschikt om naar Indië te gaan. Binnen korten tijd hoopt dit gezin naar Magelang te vertrekken.

Van ds. Merkelijn kwam bericht in, dat het aantal leerlingen op de Holl. Chineesche School zoo zeer wast, dat nog een onderwijzer noodig is, en wel een met hoofdacte en acte Engelsch. Zijn er onder onze lezers, die zich daarvoor willen aanmelden bij ondergeteekende? Het zal hem aangenaam zijn. De voorwaarden zijn gelijk aan die, welke onlangs in onze Kerkbode stonden afgedrukt. Spoedige uitzending ook van dezen nieuw te benoemen onderwijzer is gewenscht. Ds. M. zou gaarne zien, dat hij reeds 1 Juli in functie kon treden.

De gezegende gang van den arbeid in Magelang vereischt telkens nieuwe zorgen, maar wij hopen, dat mede door onzen arbeid Gods Koninkrijk kome onder de bevolking op ons Zendingsterrein, zoowel onder Chinezen als Javanen.

Dat ook onder onze Onderwijzers het vuur van Zendingssijver eens ontvlamme!

Indië's bevolking levert voor hen zulk een prachtig arbeidsveld. KERKHOF.

#### Chr. Holl. onderwijs.

Aan de Rott. wordt gemeld, dat te Rotterdam in een door den heer J. van der Molen Tzn. geleide bijeenkomst is opgericht de Vereeniging voor Christelijk-Hollandsch Onderwijs ten behoeve van de Inlandsche bevolking op het Zendingsterrein van de Ger. Kerken van Zuid-Holland ten Zuiden, in de residentie Banjoemas.

### LEESTAFEL.

De Lendenen omgord. Bijbelsch Dagboek, door Ds. J. J. Knap Czn. — J. H. Kok, Kampen. — Afl. 6—12.

Dit is nu compleet en zal wel bevallen. Aan het slot is gezorgd voor een stukje op den Schrikkel-dag, Goede Vrijdag, Paschen, Hemelvaart en Pinksteren. Den schrikkel-dag worden wij herinnerd aan het stilstaan der zon. Joz. 10. Een nette band is er bij gevoegd.

De Heidelbergsche Catechismus met teksten uit de Heilige Schrift en verwijzing naar de beide andere Formulieren van Eenigheid, door Ds. H. C. v. d. Brink te Dieren. — Js. Bootsma, 's-Gra venhage.

De teksten zijn door den bewerker zelden met zorg gekozen. Vorm en uitvoering zijn prachtig.

Het antwoord op vraag 48 is door de Gen. Synode niet aangenomen. Dus is het fout.

Een schat in aarden vaten. De „afscheiding" in levensbeschrijvingen, geschetst door J. A. Wormser. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Dat belooft wat!

De Bijbel met Kantteekeningen, in drie deelen, afl. 17—23 Job.—Jes. 14. — Kampen, J. H. Kok.

Nette uitvoering. Handig formaat.

„Die ons uit zoo grooten nood verlost heeft", door Ds. G. Doekes. Tweede herziene druk. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Zeven preeken over de verlossing. Ds. G. Doekes valt blijkbaar in den smaak.

Triumfen van het Kruis, door Ds. H. Beets. Tweede druk. — Eerdmans en Sevensma, Grand-Rapids.

Deze tweede druk is heel wat aangevuld en verbeterd. Ook heeft Prof. Dr. H. Bavinck er een prachtig stuk in geplaatst over „De Zending in de Heilige Schrift". Dit boek worde gelezen in Zendingssamenkomsten en huisgezinnen. Het verdient warme aanbeveling.

Later, als de derde druk komt, moet Dr. Beets de stukken niet door anderen laten bijwerken maar alles zelf schrijven. Hij kan inlichtingen genoeg vragen; maar niemand kan zijn schrijftoon pakken.

Mededeelingen van wege het Nederlandsch Zendinggenootschap. Red. Dr. A. M. Brouwer, Dr. J. F. Fokkema, Dr. J. W. Gunning, Ds. J. Rauws. — Wijt en Zonen, Rotterdam.

Zeër aan te bevelen voor degenen die studie van de Zending willen maken. Men leze het artikel van Dr. Brouwer: Hoe te prediken voor Heidenen en Mohammedanen. Hoofdst. VI, „De prediking en het beschavingspeil der broeders". Men zal het er niet mee eens zijn, maar er toch veel uit leeren.

De Goede Belijdenis. Een bundel stichtelijke overdenkingen voor hen die komen tot openbare belijdenis des geloofs door: Ds. R. E. v. Arkel, Ds. J. Douma, Dr. K. Dijk, Ds. K. Fernhout, Ds. W. H. Gispén Jr., Dr. G. Keizer, Ds. H. W. Laman, Ds. C. Lindeboom, Ds. F. C. Meijster, Ds. J. J. Mie-



dema, Ds. J. C. Rullman, Dr. B. B. Wielenga.

Predikanten van naam; zorgvuldige behandeling; prachtige uitvoering; een kostelijk Belijdenis-geschenk, voor uw zoon of dochter, broeder of zuster, bruidegom of bruid.

**Een vreeselijke Bidstond.** Een leerrede van Ds. C. Murray, 5de druk.  
— Kampen, J. H. Kok.

Ja, wel vreeselijk.

**De grootheid des Drieëenigen Gods,** door F. Bettex. — J. H. Kok, Kampen.

Er zit tegenwoordig veel Godloochening in de lucht. Maar Bettex verkondigt ons in schoone woorden de grootheid des Drieëenigen.

**Menigerlei Genade.** Zond. 38—44.

Deze Catechismus-preeken worden bewerkt door Dr. B. en Ds. G. Wielenga.

## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Goedbloed, Maarssen Kal. f 0.20; Bidstond Jong-Ver. Abcoude f 16.50; Eggink, Ter Apel f 2.50; Ippel, Werkendam Kal. f 3.65; Dijkstra, Lioessens b. f 0.18; Meesters, Rotterdam b. f 0.80; Saldo Kalender 1915 f 713.36; Wed. H. V., Ermeloo f 3.—; Ger. Kerk Uitweg en Waardhuizen f 12.30; van de dochtertjes A. en T. Boomsma, Eewal b. Lichtoord, uit haar spaarpot 200 h. c. f 1.—; N. N. te Z. f 1.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Maart 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Dunsbergen, Breukelen, gev. Kerkz. f 50.—; Mej. G. v. Dalfsen, Genemuiden f 10.11½; Grimmus, Enumatil f 0.18; Gev. Kerkzakje Steenwijk f 10.—; Louwen, Meisjes-Ver. „Persis“, Meppel f 5.50; Busje H. Veenstra te Smilde f 4.13.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Maart 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door H. G. Meijer te Groningen, de helft van het saldo van door den Raad der Geref. Kerk (B) verspreide Zendingsbladen over 1914 f 20; door J. Aarts te Blokzijl, saldo Zendingskalenders f 1.65; door W. v. d. Linden te Utrecht, 10 pCt. van de ontvangsten in de Classe Harderwijk over 1914 door Ds. Middelkoop afgedragen aan de Kerk te Utrecht f 126.84; door Ds. R. Smeding te Nijmegen 10 pCt. van de ontvangsten over 1914 voor de Zending in de classe Arnhem f 100; door Ds. W. T. v. Dam te Willemstad, uit de kas voor Evangelisatie en-Zending der Geref. Kerk aldaar f 51.75.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Maart '15.

## ZENDING OP MIDDEN-JAVA.

Sinds de vorige opgave ontvangen: Van de Geref. Kerk te Ijmuiden voor den Miss. dienst f 150 en voor Kerkbouw te Solo f 50; door Ds. R. Hamming te Groningen, voor de courantverspreiding op Java, gevonden in de collecte te Groningen f 2.50; van X. te Zaandam f 20, bestemd voor den Med. dienst; van de Geref. Kerk te Wormerveer voor den Kerkbouw te Solo f 22.50; van de Geref. Kerk te Oostzijde voor idem f 50; van de Geref. Kerk te Nieuw-Vennip voor idem f 157; van de Geref. Kerk te Beverwijk voor den Miss. dienst f 45; van de Geref. Kerk te Oostzijde voor den Colportage-arbeid van Ds. H. A. v. Andel saldo Zendingskalenders f 10.65.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Maart '15.

Sinds de laatste opgaven werd door de kerk van Amsterdam ontvangen: van Buiksloot f 30.—; Edam f 7.50; Holysloot f 6.—; Landsmeer f 20.—; Marken f 45.—; Monnikendam f 30.—; Purmerend f 7.50; Zunderdorp f 10.—; speciaal voor den kerkbouw te Solo van Buiksloot f 30.— en Edam f 2.50 en Monnikendam f 35.— en ibid. van Mej. T. f 3.— en Nieuwendam (in de collecte) f 25.—; uit het huishuisje van de fam. L. van Wijngaarden te Nijmegen f 3.32; door den heer K. Brug, hoofd der School met den Bijbel op Eiland Marken, van de kinderen voor Solo f 7.50; door den heer D. Breeuwer te Weesp, overschot abonnementsgeld van het Zendingsblad f 2.50; voor den kerkbouw te Solo van de Zondagsscholen van ouds. Patriomonium's Zondagsscholen te Amsterdam f 25.—; door P. R. Holtman te Stellendam van de kinderen der Christelijke School voor het werk te Solo f 6.—; Ankeveen f 8.—; 's Graveland f 40.—; Huizen f 40.— en voor Solo f 7.—; Muiden f 12.50; Mulderberg f 5.—; Naarden f 30.—; Sloterdijk f 69.50; Beverwijk voor kerk te Solo f 27.70 en ibidem gift in de collecte f 100.—; Sloterweg f 16.30; Nieuw-Vennip, Zendingsbusje der Zondagsschool 81.85; Westzaan f 12.50; Ijmuiden f 150.— en voor de kerk te Solo f 50.—; Zaandam f 300.— en ibidem onder lett. X. voor den medischen dienst f 20.—; Groningen door Ds. Hamming voor de courantverspreiding op Java f 2.50; Anna Paulownapolder f 2.50; Broek op Langendijk f 75; Heer Hugowaard f 5.—; Helder f 50.—; Kolhorn f 2.20 en ibidem van E. B. f 1.—; Noord-Scharwoude f 25.—; Oosterend f 18.75; Sint Pancras f 10.—; Schermerhorn f 2.—; voor den kerkbouw te Solo: Anna Paulownapolder f 22.50 en Kolhorn f 15.— en Wieringen f 7.50; Andijk over '14 f 80 en over '15 f 100.—; Urk f 200.— en voor de kerk te Solo f 70.— en voor de Vereeniging „Dr. Scheurer's Hospitaal“ f 15.—; Hoorn f 14.81; Holysloot f 3.—; Landsmeer f 15.—; Purmerend f 7.50; voor den kerkbouw te Solo: Edam f 25.— en Holysloot f 15.— en Marken f 30.— en Nieuwendam f 20.—; extra-giften uit Monnikendam, fam. de R. f 5.05 en Mej. D. f 2.25.

Namens den Kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

Amsterdam, 13 Maart 1915.

## GIFTEN VOOR DE LINNENKAMER.

Door Mej. v. d. Kam van Zendingskrans Per-toeloeng f 50.—; door Mevr. Greydanus van Geref. Jonged.-Vereen. f 6.—; door Mevr. Goslinga van Zendingskrans f 25.—; door A. v. d. Kooy van N. N. f 6.25; van Kinderzendingsvereen. Hei-

denpenning te Feijenoord f50.—; door Mevr. Bavinck van N. N. te Overschie f10.—; van Mej. B. f1.—; G. B. en D. B. f2; Wed. V. f5.—; N. N. f1.—; door Mevr. Bouman van S. f1.—.

MEVR. A. V. D. NAGEL—V. D. HEIJDEN,  
Penningmeesteresse.

ROTTERDAM, Noordsingel 206, 12 Febr. '15.

### ZENDING OP SOEMBA.

Uithuizen, gev. in de coll.  $4 \times f1 = f4$ ; G. H. Hutman te Nijverdal, bijdrage van de Zend.-Ver. f230; Ds. Elzinga te Grootegast, nag. extra coll. f25; Mej. T. Wildeboer te Siddeburen, saldo kal. f16.09; Ds. Boersma te Lutton, saldo kal. f5; Stadskanaal, van de Jonged.-Ver. Dorcas f14.50; K. Havinga te Houwerzijl, van de Zend.-Ver. f85; D. de Boer te Nijveen, van de Zend.-Ver. f10; Loppersum, Geref. Kerk, saldo kal. f9.73 + nag. f1.22 = f10.95; T. Scholtens te Roodeschool, van de Zend.-Ver. f67.90 + schoolbusje f2.54 = f69.44 $\frac{1}{2}$ ; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f1; H. Haan te Westerlee, saldo kal. f10.07; J. Nijmeijer te Beilen, gev. in de coll. f5; Ds. Scholten te Zuidhorn, busje van L. Tamerling f18.08 $\frac{1}{2}$ , aan halve centen f0.70, van de Zangver. f3.19, H. Poort, saldo kal. f10.70 = f32.67 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Meijer te Marum, busjes in de Kerk f25; Ds. Oosterheert te Midwolda, van de Jonged.-Ver. f10, saldo kal. f22.50 = f32.50; A. Oosterbrink te Heemse, gev. in de coll. f2.50; Ds. van Leeuwen te Houwerzijl, gev. in de Oudejaarsavondcollecte f10 + schoolbusje f12.50 = f22.50; W. Kampinga te Winsum, van de Zend.-Comm. f20; Ds. Meijer te Bierum, saldo kal. f9, busjes J. van Dijk f9, B. Oldenhuis f9.56, J. Meijer f10.28, H. Meijer f10.78 = f48.62; Mej. R. E. Broost te Spijk, van de Jonged.-Ver. f450; N. N. te K., een gelofte f300; Ds. Middelveld te Hoogkerk, van Mej. J. Boerema, busje Jonged.-Ver. f12.65, K. Geertsema Jz., saldo kal. f32.87 $\frac{1}{2}$ , van de Zend.-Comm. f30, N. N. verzam. halve centen f0.50 = f76.02 $\frac{1}{2}$ , uit Bedum B, verzam. door H. O. Jr. f10.40; Ds. Middelveld te Hoogkerk, door Ds. Hamming te Groningen van E. B. 100 halve centen = f0.50, A. D. halve centen + f1 = f1.50, N. N. f0.50, N. N. halve centen = f0.50, een dienstmeisje f1, gev. in de coll. f0.50 + f1 + f1.25 + f2.92 $\frac{1}{2}$  + f25 = f35.42 $\frac{1}{2}$ ; L. Mulder te Deventer A, uit 't busje f14.61; Ds. Waterink te Appelscha, uit Haulerwijk, gev. in de coll. f4 + f2.50 + f2 = f8.50, uit Borgervan de Jonged.-Ver. f2.50; Ds. Gerber te 's-Hertogenbosch, nam. 't Comité voor de Zending en Evangelisatie f15; N. v. d. Blom te Smilde, saldo kal. f1.30; J. Bosman te Nieuweroord, van de Zend.-Comm. f111.28; Ds. Wielenga te Zwolle, gev. in

de coll. van de week der gebeden f4.

Extra collecte te: Schoonoord f5.17, Oldehove f21.89 $\frac{1}{2}$ , Vroomshoop f54, Bergentheim f20, Lutten f26, Avereest f14.00 $\frac{1}{2}$  en f15.07 $\frac{1}{2}$ , Heemse f57.76, Dedemsvaart f100, Lemele f6.20 $\frac{1}{2}$  en f3.26 $\frac{1}{2}$ , Den Ham f31.15, Woldendorp f4.36, 2e Exloërmond f27.70, Overschild f9.52, Zuidhorn f32.26 $\frac{1}{2}$ , Zoutkamp f25.63, Pieterburen f12.66, Houwerzijl f29.93 $\frac{1}{2}$ , Winsum f57.21 $\frac{1}{2}$ , Schouwerzijl f10.50, Bierum f97.22, Bedum B f6.80, Haren f25.42, Haulerwijk f21.54, 't Zandt f34.82 $\frac{1}{2}$ , Nieuweroord f14.66.

Ds. Gispen te Zwolle: extra coll. te Hasselt f29.30, id. te Oldemarkt f5.66 $\frac{1}{2}$ , id. te Ambt Vollenhove A f13.79, id. te Stad Vollenhove f11.45, id. te Wilsum f3, id. te Zalk f22.22, een gift uit Zalk f2.50 + saldo kal. f12.50 = f15; A. ten Oever te Dwingeloo, extra coll. f19.38; Ds. Sybrandy te Niezijl, extra coll. f19.45; P. Pilon Pz. te Stedum, extra coll. f47.19; Ds. Hoeksema te Nieuwolda, extra coll. f14.73; Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. f1 + f5, bus Jonged.-Ver. f10.80, saldo kal. Zd.bl. f38 $\frac{1}{2}$  = f54.80; Ds. Broek Roelofs te Schildwold, busje C. Stuurwold f5.30, H. Klok f2.20 = f7.50; K. Beute te Steenwijk, van de Zend.-Comm. f62.50; J. Hoving te De Wilp, saldo kal. f5.99; Wed. L. v. W. te De Wilp 180 halve centen = f0.90; Ds. Spielman te Stroobos, saldo kal. f13.30 + van de Jonged.-Vereeniging f3 = f16.30; J. Snoek te Nieuwlande, saldo kal. f2.30; Stedum, van de Jonged.-Zend.-Ver. f25; E. Kruithof te Olst, saldo kal. f1.50; H. Poppen te Schoondebeek, gev. in de coll. f2.50 + f3, saldo kal. f2.70 = f8.20; J. Fleurke te De Krim, van de Zend.-Vereen. f100; J. Dekker te Wildervank, van de Zend.-Ver. f100; L. Brouwer te Wildervank, van de Jongel.-Ver. f10.20; Mevr. Texer—Ofringa te Groningen, van de Zangvereen. „S. D. G.” f550; G. Oldenbeuving te Buinen, een legaat van wijlen Mej. M. Diemer te Borgervan f200; R. Smit te Ulrum, van de Zend.-Ver. f50; H. Boddeus te Bedum, van de Centsver. „Onze Roeeping” f179; A. Wittenholt te Kommerzijl, saldo kal. f7.30; Uithuizen, gev. in de coll. f2.50; G. de Vries te Niezijl, van de Zend.-Ver. „Onze Plicht” f30; P. Pilon Pz. te Stedum, van de Jongel.-Ver. f8.56, schoolkinderen f7.50 = f16.06; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f2.50; J. Aarts te Blokzijl, van de Zondagsschool f12.90 $\frac{1}{2}$ ; G. J. Breukink te Holten, saldo kal. f12.55, Zendingsbl. f5.20 = f17.75; Ds. Sybesma te Wijhe, busje van Maria Huisman f8.25; G. Timmermans te Ommen, extra coll. f47.27 $\frac{1}{2}$ .

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 22 Febr. 1915.

### Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.



**KERKEN,**  
**SCHOLEN,**  
**ZALEN,**  
**KANTOREN,**  
**WINKELS,**  
**PAKLOKALEN,**  
**CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,**  
 veegt men **ZONDER OPSTUIVEN VAN**  
**STOF,** door 't gebruik van  
**„ROSASCH”**  
 (stofbindend veegmiddel).  
**VRAAG GRATIS MONSTER.**  
**GEEN VETTE VLOEREN.**  
**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,**  
**ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.**

Een zeer bevoegd beoordeelaar schrijft ons over:

## Meisjesroeping

door Mevr. AD. HOFFMANN.

De zacht-indringende, liefdevol-onderwijzende toon is zóó warm en verkwikkend, dat er wel invloed van uit MOET gaan. Immers er blijkt uit van welken Geest dit alles is”.

De prijs van dit uitnemend boek is f 2.25 in prachtband van ISING f 2.90.

**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS**  
 IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:



**T. FABERIJ DE JONGE**  
**GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73**  
 FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

**CLICHÉ - FABRIEK "UTRECHT"**  
**DIR. RUNCKEL. JERUSALEMSTEEG 9**

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

**G. v. d. MEER Jr.,**  
 OUDKERKHOF, UTRECHT. TELEPH. 1285  
 SPECIALITEIT IN PELTERIJEN.  
 :: REPARATIE-INRICHTING. ::

**VACANT.**

**H. F. DE CHARRO & ZONEN,**  
 Papierhandel :: DEN HAAG.  
 PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.

Het adres voor een degelijk  
**Amerik. Orgel**  
 en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd  
**Steunenbergs Orgelhandel**  
 Schuttenstraat 8, Almelo.

Vraagt prijscouranten en betalings-conditiën.



**Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GEBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**  
 Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.  
 Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54,  
 Telefoon 8677.

**VAN SON'S INKTEN**  
 zijn hoogst duurzaam en bovendien NEDER-  
 LANDSCH FABRIKAAT. Vraagt DEZE  
 INKTEN steeds bij Uwen Boekhandelaar.  
**P. VAN SON & Co.,**  
 Fabrieken van Inkten en Zegellakken,  
 Deventer.

Uw Boekenverzameling is incompleet en absoluut NIET bij, als daarin niet aangetroffen wordt Deel I van  
**„Op Leven en Dood”**  
 door M. VAN DER STAAL.  
 Dit is HET boek van den tegenwoordigen tijd.  
 Prijs in prachtige reliefband f 3,35. 400 Pagina's; waarin 300 illustr. en teekeningen. Wij zenden het op gemakkelijke betalingsconditiën aan wien het niet past in eenen te betalen. Bestel het boek direct. Zoo ontvangt U het met een enkelen dag franco thuis gezonden. De Uitgeefster: Drukkerij „LIBERTAS” - ROTTERDAM.

# Simplex

**AMSTERDAM.**

Het is niet noodig dat zij, die weinig geld voor een rijwiel willen besteden, een onbekend merk koopen. Raadpleegt de **Simplex-Prijs-courant**, U zult daarin vinden rijwielen van iedere keus, voor iedere beurs.

Een werk voor alle meelevende Gereformeerden!  
 Wilt U inteekenaren aanbrengen op: „Een Schat in aarden Vaten?”  
 Vraagt condities aan bij den Uitgever E. J. BOSCH JBZN. te Nijverdal.

# PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren  
**KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

Elke tekst, Belijdenistekst, Trouwtekst, Jubileumtekst binnen 4 dagen.  
Direct na bestelling, elk pas of vroeger verschenen boek en kerkboek  
-- Boekhandel W. TEN HAVE, Kalverstraat, Amsterdam. --

J. ZOMER, Electrische Drukkerij „VADA”, WAGENINGEN,  
Dissertatiën, Attestaties naar ieder gewenscht model,  
-- -- Obligaties, Statuten enz. enz. -- --  
Speciaal ingericht voor Handelsdrukkerwerk. — Vraagt monsters.

LEVEN EN ONGEVALLEN  
VERZEKERING  
DE „AMSTERDAMSCHES”  
Keizersgracht 547-549. A'DAM.  
Directie  
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN  
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN.  
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.



## BIJBELVERKLARING van MATTH. HENRY, HET OUDE TESTAMENT

LAATSTE GEDEELTE,  
(Psalmen - Maleachi).

Alom is de teekening thans opengesteld op de uitgave van het laatste gedeelte dezer uitnemende en door de gansche Christel. pers zoo warm aanbevolen Bijbelverklaring, met een inleidend woord van Prof. Dr. H. BAVINCK. Ook dit gedeelte is compleet in 50 afleveringen à 30 cent met drie gratis Stempelbanden of in 3 deelen à f 5.30. Elke aflev. bevat minstens drie vel druks en verschijnt om de 14 dagen.

Die dit werk koopt, verschaft zich een **SCHAT** voor zijn gansche leven en een **ERFENIS** voor zijn kinderen

Vraag uitvoerig prospectus of proefaflevering bij Uw Boekh. of bij den Uitg. J. H. KOK te Kampen.





**HET ZENDINGSBLAD**

VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**

EN GY ZULT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

JAVA  
SOEMBA

REDACTIE  
H. DIJKSTRA . Smilde  
H. HOEKSTRA . Arnhem

Commissie van Toezicht en Controle.  
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.  
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Het Pinksterfeest. — Hebt gij het gezien, Menschenkind? — Brieven naar Antiochië. — Onderwijzers die naar Oost-Indië willen gaan. — De School van Ds. D. Bakker te Djokja. — Onder Gereformeerden in de verstrooiing — Een Getuigenis. — De Doekoen op Java. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

## HET PINKSTERFEEST.

Dat de Heere Zijn Geest uitgestort heeft, legt ons verplichtingen op. Wij hebben hem te leeren kennen, te leeren liefhebben en te leeren dienen. Deze dingen alle werkt de Heilige Geest. Dat *dienen* vloeit uit het kennen en liefhebben voort; dat dienen geschiedt met toewijding van krachten en gaven, maar inzonderheid ook met het opofferen zijner goederen. Pinksterfeest is een offerfeest en het jaar 1915 zal wel toonen, dat het volk des Heeren de wonderbare bescherming des Heeren weet te waardeeren. Heel de wereld staat in brand en wij zitten rustig en viëren ons Pinksterfeest in kerken en huizen.

H. D.

## Hebt gij het gezien, menschenkind?

Voorts mat hij [nog] duizend, [en] het was eene beek, waar ik niet kon doorgaan; want de wateren waren hoog, wateren waar men door zwemmen moest, eene beek waar men niet kon doorgaan. Ezech. 47 : 5.

„Niet door kracht, noch door geweld, maar door mijnen Geest (zal het geschieden), zegt de Heere der heirscharen.”

Denk aan het gezicht van de twee olietakken of olijfboomen, dat we vinden onder de nachtgezichten van den profeet Zacharia, in het vierde hoofdstuk.

De twee olijfboomen stellen den Christus voor met zijn licht, met zijn heil. Twee. Dat kon toen niet anders voorgesteld, naar den aard der oude bedeeing. Want de genade Gods in Christus was over dat oude Israël in de nederige heerschappij van den Davidstielg Zerubbabel en in de bediening van den hooge priester Jozua, die niet schitterend was maar als 't ware in vuile kleederen geschiedde.

Dit ontmoedigde wel het volk. Maar nu bemoedigt hen de Heere. Hij zegt, dat Hij toch zijn lichtgevendend kandelaar onder zijn volk heeft, een kandelaar met zeven lampen, geheel van goud.

Beter nog dan de symbolische kandelaar in 't heilige des tempels; want die moest gedurig door priesterhand met olie verzorgd worden. Maar dit was de **ware**, licht en heil verspreidende kandelaar. God zelf deed de goudgele olie vloeien in zijn gouden kruiskens, uit die twee olijfboomen, die voor den Heere der gansche aarde stonden.

Welnu dan mochten ze moedig voortvaren met den tempelbouw. Hier gold het woord, door Haggaï gesproken: „Wees sterk, gij Zerubbabel . . . en wees sterk, gij Jozua, zoon van Jozadak, hooge priester, en wees sterk, al gij volk des lands, spreekt de Heere, en werkt; want Ik ben met u, spreekt de Heere der heirscharen; met het Woord, in hetwelk Ik met ulieden (een verbond) gemaakt heb, als gij uit Egypte uittrokt, en mijnen Geest, staande in het midden van u; vreest niet”. (2 : 5, 6).

Er mag een groote berg van tegenstand zijn. Maar die zal voor het aangezicht van Zerubbabel worden tot een vlak veld. De dag der kleine dingen is niet te verachten. Als in Zerubbabels hand het tinnen gewicht is, het paslood, opdat de muren recht opgetrokken mogen worden, mag de vijand spotten, en mag de kleinmoedige weinig verwachting hebben; maar de Heere zal zich verblijden in zijne werken. De zeven oogen Gods, die over de gansche aarde schouwen, zullen er met welgevallen op rusten. Hoe zwak de arbeid schijne, de volheid des Geestes zal er toch in werken.

„Niet door kracht, noch door geweld, maar door mijnen Geest” . . . . . Zeker, dit woord heeft ons wel wat te zeggen, zoo wij in de werkzaamheid voor het koninkrijk Gods van onzen arm heil verwachten, en het gebedsleven kwijnt, en er niet veel behoefte aan de werking van Gods Geest gevoeld wordt.

Maar het is niet een woord om bij de Godvruchtigen, die oprechtelijk Sions heil zoeken, en de komst van het Godsrijk, de energie te dempen, den moed uit te blusschen, de werkzaamheid te verlammen. Integendeel is het een bemoedigend woord voor wie, ziende op de kleinheid hunner kracht en de macht van den tegenstand, versagen zouden. Reden tot ontmoediging zou er zijn, zoo kracht of geweld de uitkomst moest teweeg brengen; maar niet nu het door Gods Geest geschieden zal. Dit woord klinkt als het slotaccoord van Paulus' hoofdstuk over het leven der



opstanding: „Zoo dan, mijne geliefde broeders, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet, dat uw arbeid niet ijdel is in den Heere". (1 Cor. 15 : 58).

Deze dingen leert ons ook het gezicht van Ezechiël, aangaande den aanwas van het heil des Heeren. Die Man leidde den profeet langs de beek, den weg naar het oosten. Hij had een meetsnoer in zijne hand. Duizend ellen mat hij De profeet moest proefondervindelijk den aanwas van het water opnemen. Hij ging er door; de wateren raakten tot aan de enkelen. Nog duizend ellen verder; nu raakten ze tot aan de knieën. Wederom duizend ellen; de profeet ging er tot aan de lendenen door. Eindelijk nog duizend ellen; en nu was het een beek, waar hij niet meer kon doorgaan; want de wateren waren hoog, wateren waar men door zwemmen moest, een beek waar men niet kon doorgaan.

Toen zeide hij tot den profeet: Hebt gij het gezien, menschenkind? Gij verstaat, met die vraag laat die Man den profeet gevoelen, dat hij niet in twijfel verkeert aangaande de gedachten, die deze dingen bij den profeet hebben opgewekt. Geen beek van buiten af had haar water in deze beek ontlast. De toeneming in diepte en breedte, gansch ongekend in die mate bij natuurlijk bronwater, was alleen door de wondere, intensieve kracht, van dat water uit het heilighdom.

Zoo is het nu met het heil des Heeren. Het is in uw persoonlijk leven zoo, in den mikrokosmos van hart en leven van den Godvruchtige. In de bron is alles reeds gegeven wat zich verderop in 't leven, en eenmaal in de eeuwigheid openbaren zal, gelijk vrede als eene rivier en gerechtigheid als de golven der zee (Jes. 48 : 18). Van buiten af, uit andere bron, komt er niets aan toe. Het ligt alles hieraan: „Uit Hem zijt gij in Christus Jezus, die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing" (1 Cor. 1 : 30).

In de eerste ritselingen van het levende water, gelijk het uit den troon Gods en des Lams voortkomt (Openb. 22 : 1), ligt de volle energie reeds in van heel het geestelijke en eeuwige leven. „Indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, zie, het is alles nieuw geworden" (2 Cor. 5 : 17). Aan het geplant zijn in het huis des Heeren, hangt het groeien, dat gegeven zal worden in de voorhoven onzes Gods (Ps. 92 : 14). Heeft God, naar zijn genadeverbond met zijn volk en hun zaad, in een kindeke of zuigeling den wortel des geestelijken levens ingewrocht, dan ligt daar heel het koninkrijk der hemelen met al zijn schatten reeds in. Deze waarheid moet ons, volwassenen, tot verootmoediging en kinderzin stemmen. Wij maken soms zooveel hoogheid van hetgeen bij ons uitgegroeid leven is, of ook wel van hetgeen wij daarvoor houden. Maar uit de genoemde waarheid blijkt overweldigend klaar, dat het niet is desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.

Evenwel — bij ons, opgegroeiden, moet aan het uitkomen van het leven in ongeveinsd geloof, in kennis des Gods, in bekeering en in Godzaligheid, de aanwezigheid des levens blijken. De ritselende beginselen des levens moeten tot een beek worden, steeds breeder en dieper. En dit gaat bij ons, redelijke en naar Gods beeld geschapen menschen, door middel van de eigen geestelijke werkzaamheid, waartoe Gods Geest ons verwekt. Dat is het, wat Christus zegt: „Blijft in mij, en ik in u. . . die in mij blijft, en ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder mij kunt gij niets doen." (Joh. 15).

Komt, laten wij dan zoeken, dat ons hart en leven doorstroomd worde van die levenwekkende wateren. Als wij daarin volharden, dan zullen we meer en meer in 't Woord des Heeren, in de waarheid Gods, in het

heil des Heeren zóó leeren inzien, dat het ons heerlijk en kostelijk is, die Godvruchtig en heilbegeerig in te denken. Het is niet uit te spreken, hoe zoet het indenken van de eeuwige dingen ons dan is. Rijkdom op rijkdom zal zich dan voor ons geheiligd nadenken opdoen. En we vinden er ten slotte grond noch bodem in. En is het zoo ook niet, wat de schatten onzer verzoening met God en rechtvaardigmaking, wat de volheid en de veelzijdigheid des geestelijken levens, wat den rijkdom onzer verlossing en uit nooden en dooden aangaat? Gewis — 't zal ons een stroom zijn, die eerst de enkelen, daarna de knieën, daarna de lendenen raakt, en waar men ten slotte door zwemmen moet. Laten we staan naar zulk een in leven in de eeuwige dingen, die bij God in Christus voor ons zijn, door den Heiligen Geest, opdat we ook daardoor verwekt worden tot levendigen en krachtigen arbeid voor het Koninkrijk Gods, en voor de Zending. Want ook in den makrokosmos der wereld geldt dit beeld van den aanwas der wateren.

De honderdtwintig in Jeruzalem's opperzaal, na de hemelvaart, dat is het ritselen der beek. En op den Pinksterdag in de toebrenging van de drie duizend, raakt het reeds tot aan de enkelen. En 't zal een stroom worden die niet door te waden is, als de twaalf maal twaalf duizend uit de stammen van het geestelijk Israël aller natiën er zullen zijn, de schare die niemand tellen kan, uit alle natie, en geslachten, en volken, en talen. (Openb. 7 : 4, 9). Dit toont u immers de wereld- en kerk- en zendingsgeschiedenis, als ge haar maar niet in al te kort tijdsbestek, maar in den loop der eeuwen overblijkt?

Hebt dan goeden moed, en leeft en werkt uit geestelijke kracht. Hebt ook crediet in Gods macht en goedheid en in zijnen Geest, wat de doorwerking van het heil des Heeren in 't nationale leven der volkeren aangaat. Want deze toeneming die de profetie in uitzicht stelt, geldt niet alleen van uw eigen innerlijk leven, en niet alleen van het **getal** dergenen die zullen worden toegebracht, maar ook van de doorwerking van het nieuwe leven in het volksleven der natiën. De **volkeren** zullen niet alleen in 't eeuwige Jeruzalem ingebracht worden maar ook „de heerlijkheid en de eere der volkeren” zal daarin worden ingebracht. (Openb. 21 : 26).

Arnhem, Mei 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

Gel! De „Acta” zijn verschenen en nu kan men dus weten onder welke bewoordingen het verzoek van Dr. A. Kuyper in zake de Buiten-Bezittingen in de „Acta” is vermeld. Men vindt dit op Blz. 83, waar aan Dep. der Gen. Syn. voor de Zending opgedragen wordt „te overwegen of er, met inachtneming van de goede bearbeiding van Java, middelen zouden kunnen gevonden worden om een nieuwen arbeid op de B. B. te beginnen, en, voor zooveel noodig, de eerstkomende Generale Synode te dezer zake te dienen van gemotiveerd advies.”

Bij de bespreking heeft Dr. A. Kuyper een verklaring ingediend; het bekende stuk dat opgenomen werd in het Zendingsblad 1914 bl. 147—151 en in de „Mac.” 18 bl. 337—344; ook in de „Acta” is te vinden Bijlage LXXXIX; en daarna lezen wij:

„Voorts worden op zijn (Dr. A. K.'s) verzoek de te benoemen Deputaten voor de Zending uitgenoodigd, hem in de gelegenheid te stellen zijne bezwaren nader bij hen te



adstrueeren, ten einde zij op deze punten de komende Synode dienen van consideratie en advies".

De onderstreepte woorden zijn in de acta gewoon gedrukt; die streep heb ik er er onder gezet omdat mij voorkomt dat dit het is, waarop het aankomt. Dr. Kuyper krijgt derhalve gelegenheid om zijn bezwaren te „adstrueeren". Ik heb dat vreemde woord eens even opgezocht bij Kramer en die zegt dat het beteekent: „Bijhouden, beweren, betoogen".

We weten derhalve nu wat Dep. mogen verwachten, als ze ten minste Dr. A. Kuyper in de gelegenheid stellen, en vermoedelijk zal het daaraan niet ontbreken. Als Zijn Exc. gelieft te spreken, zullen Dep. hooren met 12 paar ooren, daar kan Zijn Exc. zeker van zijn.

Het bovenstaande leest men in „mijn Camera" van de Macedoniër. Het komt mij voor dat er misschien hier en daar vrienden zijn, die hierin belangstellen. Daarom zend ik het ook aan u.

Ds. D. K. Wielenga van Pajeti heeft ook een artikel over dit onderwerp in de „Mac." geschreven. Hij legt er vooral nadruk op dat wij verplicht zijn de Animisten op de Buitenbezittingen het Evangelie te brengen, omdat onze Nederlandsche Regeering door haar optreden de geheele gedachtenwereld van die arme menschen in verwarring heeft gebracht. We hebben „hun maatschappelijk leven in de fundamenteën geschokt" en daarom is ons Christenvolk verplicht nu het Evangelie met alle beschikbare krachten te brengen". Zoo redeneert Ds. Wielenga.

Wat mij betreft, nu de aangevangen Zending op Java en Soemba maar behoorlijk is gewaarborgd, heb ik niet het minste bezwaar om een arbeidsveld te zoeken op de B. B. en ik geloof ook wel, dat er geld en mannen voor te vinden zullen zijn. We kunnen wel niet zoo ruim over „menschensmateriaal" beschikken als de oorlogvoerende mogendheden en wij zullen er derhalve wat zuiniger mee zijn, maar het loopt wel los.

De eenige kwestie is voor mij een geschikt terrein. Ik vraag aan alle menschen om ons een geschikt terrein aan te wijzen. Ik heb een oude liefde voor Bali, maar dat is geen Animistisch volk. Dus dat zal wel geen bijval vinden. Het komt mij altijd voor dat de Balineezen het waard zijn, om ernstig geroepen te worden tot het Christelijk geloof. Waarom? Omdat ze eeuwenlang den Islam weerstaan hebben, en hun heidendom trouw gebleven zijn. Ze zouden zich ook niet gemakkelijk aan het Christendom geven, maar het zou toch de moeite waard zijn om ze te winnen.

Maar zij zijn niet animistisch, ten minste niet van de ruwe soort, welke tegenwoordig opgeld doet. Daarom heb ik niet de minste hoop, dat ik het zal beleven dat er Gereformeerde Balineezen komen.

Dus ik blijf zeggen: Noem mij den naam van de Animistische bruid, die gij wilt omhelzen. Alleen wijs mij een volk dat het bekeeren waard is en dat nog geen andere bearbeiding heeft gevonden. Een maagdelijk terrein moeten wij hebben. Hebben wij zulk een terrein ontdekt, dan gaan wij er met alle overblijvende krachten op af.

Nu ik toch over de Zending onder de Animisten schrijf, wil ik u eens verhalen van een ontmoeting met den bekenden. Dr. Adriani uit Posso. De omstandigheden leidden er toe, dat ik hem vroeg wat hij dacht van Medische Zending onder de Animisten. Gij weet dat de Medische Zending zich voornamelijk wendt tot de heidenen en Mohammedanen, die op iets hooger trap van ontwikkeling staan dan de Animisten. We hebben over dat onderwerp gedurig gecorrespondeerd met onze broeders op Soemba; ze willen daar gaarne een dokter, maar ze gevoelen ook wel dat het een dokter moet zijn van een heel bijzonder soort en het kwam mij voor dat Dr. Adriani dat geheel met hen eens was. Niet een groot hospitaal; maar

een heel klein hospitaal om een zeer bijzonder geval, dat volstrekt niet in huis behandeld kan worden, aldaar te behandelen. Overigens een dokter, die onder de bevolking verkeert, den menschen leert, hoe ze hun zieken moeten behandelen, zooveel mogelijk toeziet of het ook zoo gebeurt en veel met de menschen praat. Een dokter die de taal niet kent, kan in een hospitaal op Java misschien eenig nut doen, maar onder Animisten zal zijn waarde al uiterst gering zijn. Volgens Dr. Adriani moet het zijn een dokter die te gelijk **preekt**.

Toen heb ik hem nog eens gevraagd, wat hij voor Soemba straks als zesde man liever had, een predikant of een dokter en het antwoord luidde: **een dokter**; maar een dokter die ook predikantswerk doet.

Een ander, die ook dit gesprek mee aanhoorde, oordeelde dat we zulk een dokter niet gemakkelijk zouden vinden. Hij wilde predikanten zenden, die wat dokteren konden. Ik geloof dat het gesprek op deze wijze vrij goed is weergegeven, maar ik wil niet gaarne beslissen, wat het dan wezen moet: Een dominé-dokter of een dokter-dominé. Dat zal er veel van afhangen. Komt gij een dokter-dominé tegen, houdt hem voor ons vast, maar **is** het een dominé-dokter, laat hem niet loopen. Laten wij alle dagen God bidden om geschikte arbeiders.

Dit gaat alleen over den zesden, (zevendén) man op Soemba. We hebben er nu vijf n.l. Ds. C. de Bruijn, Ds. D. K. Wielenga, Ds. J. F. Colenbrander, Ds. L. P. Krijger en den Schoolopziener Tj. v. Dijk en de kerk van Nijverdal zoekt nu om een predikant, dat wordt dan de vijfde predikant, de zesde man. Het vragen aan Dr. Adriani ging over den zevenden man, of dat nu een dokter moet zijn of een predikant. Dus we behoeven nog niet op staanden voet een besluit te nemen.

Met dien vijfden predikant, die bestemd is voor het westen, naast Ds. Krijger, gaat het niet zoo vlot. Soms gebeurt het, dat iemand wel wil maar niet kan; het gebeurt ook omgekeerd dat iemand wel kan maar geen roeping gevoelt. Willen en kunnen en kunnen en willen moet samenstemmen en ik heb wel eens een spreekwoord gehoord, ongeveer aldus: het is een groot bedrijf om tien zinnen te maken tot vijf. Maar in dezen gebeurt het meermalen, dat er niet tien zinnen tot vijf moeten komen, maar dertig tot vijf. Ge hebt zeker niet het kalf van Simson noodig om dit raadsel op te lossen. Als gij maar begrijpt dat gij elken predikant, die **wil en kan**, moet aanhouden en opzenden. Gij zult Soemba en de roepende kerk en uw dw. dn. daarmee een grooten dienst bewijzen.

t.t.

H. DIJKSTRA.

Smilde, 24-4-'15.

## Onderwijzers, die naar Oost-Indie willen gaan.

Door „het Christelijk Comité voor Indie” werd bij onzen uitgever (J. Zomer te Wageningen) een „Gids voor verschillende Gouvernementsbetrekkingen uitgegeven”. Dit boekje kan men voor enkele centen koopen en daarom zal ik er niet te veel van vertellen.

Omdat het nog al eens voorkomt dat onderwijzers bij mij om inlichtingen vragen, druk ik hier over wat op hen betrekking heeft.

**Onderwijzers.** In verband met de gestadige

uitbreiding en de geregelde aanvulling van het corps Indische onderwijzers kunnen doorlopend onderwijzers uit Nederland voor het openbaar lager onderwijs in Nederlandsch-Indië worden uitgezonden.

Hoewel het bezit van de hoofdakte, van eene akte voor de Fransche taal, of van eene andere bijakte niet anders dan tot aanbeveling kan strekken, kunnen ook evengoed zij, die alleen de akte als onderwijzer hebben, voor uitzending in aanmerking komen. Zoolang zij echter de hoofdakte niet



behaald hebben, blijven zij onderwijzer der 3de klasse, terwijl voor de hoofdakkebezitters bevordering tot onderwijzer der 2de en der 1ste klasse openstaat.

De onderwijzers der 1ste klasse staan aan het hoofd van scholen, terwijl de onderwijzers der 2de klasse zoowel hoofd eener school als eerste onderwijzer kunnen zijn.

Behalve bij het Europeesch lager onderwijs kunnen de onderwijzers ook bij een aantal inrichtingen voor Inlandsch onderwijs geplaatst worden, zoo bv. aan de Kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers, de Normaalscholen voor Hoofdonderwijzer, de Opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren, de voorbereidende klassen van de scholen tot opleiding van

Inlandsche Artsen en van de Inlandsche Rechtsschool, de Hoofdschool te Tondano, de Ambonsche burgerschool, aan de scholen voor kinderen van aanzienlijke Inlanders, de scholen voor kinderen van christensoldaten, de Hollandsch-Indische en Hollandsch-Chineesche scholen en aan de Openbare Inlandsche scholen der 1ste klasse.

Voorts zij hier nog opgemerkt, dat onderwijzers met eene middelbare akte, meermalen kunnen belast worden met de waarneming van eene leeraarsbetrekking bij het middelbaar onderwijs.

Wie nadere bijzonderheden weten wil, wende zich tot het Informatiebureau, Loosduinsche Kade 80, 's-Hage.

### De School van Ds. D. Bakker te Djokja.



Dit maal ontbreekt weer een foto, behorende bij het stuk over de Gereformeerden in de verstrooiing. Op deze foto, die mij in 1913 werd toegezonden, ziet men de school van Ds. D. Bakker. Dat is iets anders dan de Keucheniuschool. Op de Keuch. School worden jongens opgeleid voor onderwijzers. Ds. Bakker leidt jongens op voor „helpers in den dienst des Woords”. Het schoolgebouw is ruim en hoog en een ruime veranda,

vrij van de scherpe Indische zon, lokt tot rustig werken.

Aan de linkerhand vindt men zoo een en ander van het dak van Ds. Bakkers huis, dat door een gang met de school is verbonden. Aan de rechterhand staat eenig boomgewas, en onder de boomen door ziet gij de woningen der a.s. helpers, de leerlingen van Ds. Bakker. Het zijn namelijk getrouwde mannen, die reeds eenigen tijd als onder-

wijzer werkzaam zijn geweest en die nu, met vrouw en kinderen, naar Djokja gekomen zijn om hun opvoeding te voltooien.

Als het mag slagen, kan van hen veel nut komen. D.

## Onder Gereformeerden in de verstrooiing.

### Iets over mijn reis naar Medan.

Dat er iets voor de verstrooid wonende Gereformeerden in Ned. Indië moet worden gedaan, is algemeen erkend. De zaak is gebracht op de jongste Gen. Synode, die eene commissie benoemde, die de zaak in onderzoek zal nemen, om de volgende Synode van advies te dienen en met omlinnde voorstellen te komen.

Gegevens, vooral uit Indië, zullen die commissie zonder twijfel van harte welkom zijn. En waar de kerkeraad van Batavia mij tot tweemaal toe, eerst in September van het vorige jaar en nu opnieuw, naar Sumatra zond, om de broeders al daar te bezoeken, kan ik eenige gegevens verstrekken, die wellicht niet van belang zijn ontbloom.

Ik meen niet beter te kunnen doen, dan van mijne reis en bevindingen eene korte beschrijving te geven. Van mijne reis naar Telok Betoeng in September l.l. vindt ge een verslag in het Zendingsblad van Januari l.l. onder het opschrift: „Een reisje over zee”. <sup>1)</sup> Thans iets over mijn reis naar Medan, die ik in het begin van deze maand deed.

Reeds 4 jaar geleden kwam van eene familie van Medan het verzoek, om hun kind te doopen.

Ds. Wijers zou van zijn verlof uit Holland terugkeeren. De kerkeraad droeg daarom aan Ds. Wijers op, op zijne terugreis naar Indië, van Singapoer naar Medan over te steken om daar Woord en Sacramenten te bedienen.

Er is eene wekelijksche verbinding tusschen Singapoer en Medan en de passagiers van de mailbooten kunnen op Singapoer afstappen en met eene volgende bootgelegenheid de reis voortzetten zonder bijbetaling. 14 dagen kan men dan op Medan blijven.

Sedert begin van dit jaar doen de booten van de maatschappij Nederland Belawan, de havenplaats van Medan, aan, en kan een predikant komende van en gaande naar Holland zonder eenige kosten de broeders en zusters aldaar bezoeken.

Ds. Wijers heeft tot zijn spijt aan het verzoek van den kerkeraad niet voldaan.

Nu heeft de kerkeraad hetzelfde verzoek gedaan aan Ds. Pera, die in December l.l. uit Holland van verlof terug kwam. Maar de desbetreffende brief, die naar Colombo was gezonden, heeft ds. Pera niet tijdig bereikt.

Zoo waren de broeders en zusters tot tweemaal toe teleurgesteld, en zijn er die reeds 4 jaar hebben gewacht op eene gelegenheid om hun kind gedoopt te krijgen.

De kerkeraad begreep dat nu niet langer mocht worden gewacht. Hij vroeg aan Ds. Bakker om te gaan, maar deze schreef, niet zoolang uit zijn werk te kunnen. Dr. H. A. van Andel was bereid te gaan, zoo hij meteen zou kunnen collecteren voor het Zendingshospitaal te Solo. Maar nu de regeering wegens den oorlog voorloopig de noodige gelden voor den bouw van het hospitaal niet toestaat, kan met den bouw van het hospitaal niet worden begonnen, en konden er ook moeilijk gelden voor worden gevraagd.

Zoo kwam het dat de kerkeraad mij zond. En zoo ging ik 4 Februari l.l. op reis naar Medan met het stoomschip „De Koningin”. Van Donderdagavond tot Zondagavond was ik op zee. Zondag morgen hield ik godsdienstoefening aan boord.

Van Belawan, de havenplaats, loopt een trein naar Medan, die dien avond 11 uur pas aankwam. Het was wel laat geworden, maar ik vond de familie Slotema nog op, en bleef daar overnachten. Den volgenden morgen werd ik gebracht bij de familie Colijn, waar ik zou logeeren.

Medan is een stad in opkomst. Heele straten van Europeesche huizen, en solide gebouwen, komen er bij.

De oorspronkelijke bevolking zijn Maleiers. Zij zijn belijders van den Islam. De moskee is een van de mooiste, die ik ooit heb gezien. Zij heeft een ½ miljoen gulden gekost, en is geheel voor rekening van den sultan van Medan gebouwd.

Van uit Voor-Indië zijn naar hier Klingeelen verhuisd, die voor het meerendeel Roomschen zijn.

Ook wonen hier verscheidene Christen Batakkers, die er eene zelfstandige gemeente vormen van pl.m. 250 zielen en een eigen Batakschen goeroe hebben.

<sup>1)</sup> Mij niet bekend. H. D.



De Europeesche Christenen te Medan zorgen voor zijn traktement. De Gereformeerden ter plaatse dragen daartoe ook bij. De Bataksche goeroe werkt onder toezicht van den predikant van Medan.

Groot is ook het aantal Chinezen. Onder hen werkt sedert een paar jaar een zendeling der Amerikaansche Methodisten.

Van al dien arbeid nam ik met belangstelling kennis. Ik had wat Maleische leetuur medegeporteed, en heb er twee morgens mede gecolporteerd. Ik hoop er in geslaagd te zijn, dat dit colportagewerk en de verspreiding van de Bentara Hindia na mijn vertrek zal worden voortgezet.

In Medan zelf wonen 9 Gereformeerde gezinnen, en een bijna gelijk aantal wonen op dichteren of verderen afstand van Medan. Deze laatste zijn gevraagd, om met de komende avondmaalsviering (Zondag 14 Febr.) naar Medan te komen.

Maar niet allen konden daaraan voldoen. Voor sommigen was de reis naar Medan te kostbaar. Anderen konden geen twee dagen uit hun werk.

Het spreekt van zelf, dat ik deze broeders en zusters moest bezoeken. Ik ging daarom reeds den volgende dag op reis naar Langsa, met de beide tusschen stations Pangkalan Soesoe, en Pangkalan Berandan, waar ook een Gereformeerd gezin woont.

Ik vertrok des morgens 6 uur van Medan met den trein naar Berandan. Verder loopt de spoor niet. Eerst over een paar jaar zal de trein kunnen doorloopen naar Langsa en verbinding krijgen met de Atjehtram.

Zoolang die spoorverbinding nog niet bestaat, kan men Langsa alleen bereiken met een stoombootje, waarmede men de Babalan-rivier afzakt naar zee. De Babalan is zoo breed als de Maas bij Rotterdam, doch heeft geen huizen rechts en links, maar ondoordringbare bosschen langs beide oevers.

Na een uur stoomens waren wij in zee, en voeren een paar uur langs de kust tot wij kwamen aan de Aroebaai. Daar deden wij Poelan Sembilan aan, en vervolgens Pangkalan Soesoe, waar een etablissement is van de Bataafsche Petroleum-maatschappij en de familie Tulp woont, wiens kind ik zou doopen. Ik voer echter door naar Langsa en zou op de terugreis Pangkalan Soesoe aandoen.

Te Pangkalan Soesoe krijgt de Aroebaai den vorm van een binnensee, met tal van ondiepe plaatsen, waar groepjes boomen uit de zee zich verheffen. Een schilderachtig gezicht. Een groot schaakbord gelijk, waar-

van het oerwoud de groene omzooming is, en de groepjes boomen over tal van plaatsen verspreid als het ware de figuren van het schaakbord zijn.

Het bootje vaart tot Solak-Hadji, waar ik aan wal stapte, en met een rijtuig den weg vervolgde naar Kwala Simpang. Van Kwala Simpang loopt de Atjehtram over Langsa naar Kota radja. De tram was reeds vertrokken, toen ik aankwam, zoodat ik te Kwala Simpang moest blijven overnachten. Den volgende morgen kon ik door na Langsa.

Langsa behoort tot het zuidelijk grensgebied van Atjeh, waar enkele jaren geleden nog uitsluitend woeste gronden waren, en de Atjehers het onveilig maakten, zijn nu tal van landelijke ondernemingen en laat de veiligheid niets te wenschen over. Langsa ligt aan zee, heeft een goede haven, en gaat een groote toekomst tegen.

Te Langsa wonen drie Gereformeerde gezinnen. Bij een dier families kwamen wij dien avond aan en hield ik godsdienstoefening.

Donderdagmorgen ging ik terug langs denzelfden weg, dien ik gekomen was. Te Solak Hadji moest ik een paar uur wachten op de komst van het bootje, dat mij zou brengen naar Pangkalan Soesoe, waar ik de kleine van br. en zr. Tulp zou doopen.

Te Solak Hadji kon ik telefoneren, en gaf ik bericht van mijn komst. Ik kreeg ten antwoord, dat de familie Tulp niet ter plaatse was, maar een uur geleden met het bootje vertrokken naar Solak Hadji. Zoo kwamen br. en zr. Tulp kort daarna aan met het bootje waarmede ik vertrekken zou naar Pangkalan Soesoe. Zij waren overgeplaatst naar Perlak, waar ook de familie Lever woont, en zij namen de reis over Langsa, waar zij den volgende nacht zouden overnachten.

Zij wilden graag hun kind gedoopt hebben en vroegen mij met hen terug te gaan naar Langsa, waar dan dienzelfden avond Godsdienstoefening bij een der broeders aan huis zou kunnen worden gehouden en de kleine gedoopt. Daar zeker in geen jaren voor hen de gelegenheid zich zou voordoen hun kind gedoopt te krijgen, besloot ik terstond aan hun verlangen te voldoen, en inplaats van in het bootje te stappen, om naar Pangkalan Soesoe te varen, stapte ik met hen in een wagen, en reed terug naar Langsa. En zoo kwam ik op Langsa terug en hield aan den avond van dien dag andermaal godsdienstoefening in de woning van br. en zr. Jansen, en doopte de kleine van br. en zr. Tulp.

Ik kon nu de terugreis naar Medan nemen over zee met een boot van de Pakketvaartmaatschappij, en kwam Zaterdagmorgen 13 Februari weder op Medan.

Zoo was ik van Dinsdag tot Zaterdag uit geweest om de broeders te Langsa te bezoeken.

Den volgende dag, Zondag 14 Febr., zou er tweemaal godsdienstoefening zijn te Medan, des morgens en des avonds. In de morgengodsdienstoefening zouden eenige kinderen worden gedoopt, des avonds zou het Heilig Avondmaal worden bediend.

De predikant van Medan, Ds. N., was zoo vriendelijk ons het kerkgebouw dien morgen af te staan, en mij in zijne plaats te doen optreden. Zoo had ik Zondagmorgen niet alleen de Gereformeerden ter plaatse onder mijn gehoor, maar ook hen, die gewoon zijn des Zondags bij Ds. N. ter kerke te gaan. Ds. N. zelf woonde ook de godsdienstoefening bij. Des avonds was er Avondmaalsbediening, waaraan 15 broeders en zusters, allen leden der kerk, deelnamen.

Maandag 15 Februari hadden wij des avonds eene samenkomst ten huize van broeder Hogervorst, waar de verschillende belangen van de verstrooid wonende Gereformeerden werden besproken.

Noodig werd geoordeeld, dat te Medan een adres werd opgegeven, waar de broeders en zusters, die uit Holland komen, en zich op de Oostkust van Sumatra vestigen, zich kunnen vervoegen. Het was toch in den laatsten tijd bij herhaling voorgekomen, dat kerken in het vaderland attestaties medegaven aan vertrokken broeders voor de kerk van Medan. Blijkbaar weten die kerken niet, dat er te Medan geen Gereformeerde kerk is, en deze attestaties moeten worden afgegeven aan de kerk van Batavia. Om zulks in het vervolg te voorkomen, worden de broeders en zusters, die uit Holland komen en naar de Oostkust van Sumatra gaan, verzocht, zich te vervoegen bij Mr. R. Slotema, die bij aankomst de noodige hulp en raad zal verleen, en zoo noodig voor doorzending van de attestaties naar Batavia zal zorgen. De kerken in het vaderland worden verzocht in hare kerkbladen van dit adres melding te maken.

De broeders te Medan achten den tijd nog niet gekomen, om zich tot een kring te vereenigen, en elken Zondag saam te komen om een preek te lezen. Vroeger hebben zij dat gedaan, toen te Medan een modern predikant was. Eene plaats van samenkomst is er niet. En al is Ds. N. niet Gereformeerd toch vinden de broeders in zijne prediking geestelijk voedsel. Zich nu tot een kring

te vormen, zooals de broeders te Bandoeng hebben gedaan en saam te komen, acht men niet gewenscht.

Maar wel acht men het gewenscht, en het is een uitdrukkelijk verzoek van de broeders te Medan, om, zolang de reizende predikant voor Sumatra er nog niet is, dat een der predikanten van Batavia minstens eens per jaar naar Medan komt, om daar de broeders te bezoeken en Woord en Sacramenten te bedienen.

Het voornaamste punt van bespreking op deze vergadering was de uitzending van een reizend predikant voor Indië. Allen zijn overtuigd van de noodzakelijkheid van zoo'n reizend predikant, en betreuren het, dat die er eerst over 3 of 4 jaar kan komen. Zij meenen, dat die predikant Medan tot standplaats moet hebben en uitsluitend moet wezen ter verzorging van de verstrooid wonende Gereformeerden op Sumatra. De broeders te Bandoeng en de op andere plaatsen van Java verstrooid wonende Gereformeerden kunnen, naar zij meenen, door de predikanten van Batavia, Soerabaja en Midden Java worden verzorgd, terwijl Sumatra van alle geestelijke verzorging is verstoken. Ook is, naar hun zeggen, Medan een onbezet Zendingsterrein, en zou een predikant, die zich te Medan vestigt, overvloed van werk vinden.

Het slot van de bespreking was, dat eene commissie werd benoemd, bestaande uit de broeders Colijn en Slotema, die zich in verbinding zullen stellen met de broeders op de Westkust van Sumatra en vervolgens een schriftelijk rapport zullen indienen bij den kerkeraad van Batavia, waarin zij hopen aan te toonen de noodzakelijkheid van een predikant voor Sumatra.

Ten slotte werd ik op deze vergadering nog verrast met de toezegging van bijdragen voor de uitrusting en overtocht van den te beroepen predikant. Den volgende morgen voor mijn vertrek werden die bijdragen mij overhandigd tot een bedrag van f 182. Enkele broeders, die de vergadering niet konden bijwonen, of buiten Medan wonen, zouden hunne bijdrage voor dit doel rechtstreeks opzenden aan den kerkeraad.

Ik was met de mailboot gekomen en ging met een Paketboot terug. Ik had een retour 2e klasse genomen. De 2e klas mailboten zijn heel goed, maar die van de Paketvaart Maatschappij, laten wel wat te wenschen over voor Europeanen, die bijna uitsluitend 1e klas reizen op de Paketbooten. Ik was echter van plan ook op de Paketboot 2e klas te reizen, maar de broeders te Medan hadden hiertegen bezwaar. Zij



boden aan, het ontbrekende bij te betalen, wat ik dankbaar aanvaarde.

Zaterdag, 20 Februari, bracht de „Buyskes" mij op Batavia terug. Zoo was ik 16 dagen uit geweest, waarvan 7 dagen op zee en 9 te Medan. Op zee maakte ik mijn preek voor den volgende Zondag en schreef ik dit verslag van mijn reis. Moge het eene welkome bijdrage zijn voor hen, die in opdracht hebben de kwestie van den reizend predikant in studie te nemen, en de komende Gen. Synode van advies te dienen.

Aan boord van het stoomschip „Buyskes",  
20 Februari 1915.

L. TIEMERSMA,  
Geref. pred. te Batavia.

P.S. Dit reisverhaal leert ons wel dat de nood der Gereformeerden in de verstrooiing groot is, en dat ter voorziening, in hun noodmaatregelen noodzakelijk zijn. Ik had gaarne bij dit stuk een paar foto's gehad; laat Ds. Tiemersma in het vervolg daaraan denken. Gaarne vergoed ik de kosten daarvan.

H. D.

## Een getuigenis.

**Zendingshospitaal.** De Locomotief schrijft:

In het zendingshospitaal te Jogjakarta worden sinds geruimen tijd Javaansche ziekenverplegers opgeleid. Uit de besten worden er eenigen gekozen om na eenige verdere opleiding meer zelfstandig werkzaam te zijn in de desa en aan het hoofd der hulphospitalen als desa-dokters.

De cursus bestaat uit een afdeling A (cursus voor Z. V.), die door allen wordt gevolgd, en een afdeling B (cursus voor D. D.), waartoe alleen toegelaten worden degenen, die getoond hebben door plichtsbef en eenige begaafdheid uit te munten.

De resultaten, tot dusver bereikt, zijn zeer bevredigend, lezen we in de Java-Bode. Deze geven het recht te verklaren, dat het groote nut der medische zending voor de bevolking minder gelegen is in het groote centrale hospitaal, waar enkelen op Europeeschen voet geholpen worden, dan wel in de talrijke kleine hulphospitalen, waar de duizenden hulp vinden voor hunne ziekten.

Dat dit inzicht juist kan worden geacht, mag worden opgemaakt uit het feit, dat medici zoowel in als buiten de zending meer gebruik beginnen te maken van de te Djokja gevolgde methode.

Het is voor den bekenden missionnair-arts aldaar, dr. H. S. Pruijs, een groote voldoening, dat hem door den hoofdinspecteur van den geneeskundigen dienst verzocht is de cursussen A. en B. ter beschikking te stellen van

de collega's, die van wege het gouvernement belast worden met de opleiding van inlandsche ziekenverplegers, aan welk verzoek de dokter natuurlijk gaarne voldeed.

De door dr. Pruijs samengestelde, ook voor een leek interessante handleiding voor de opleiding van inlandsche ziekenverplegers en desadokters wordt door dr. De Vogel op ruime schaal verspreid.

„Stand." No. 13081.

## De Doekoën op Java.

De doekoën, die zoowel een man als een vrouw kan zijn, vereenigt in zich de functies van kwakzalver en waarzegger. Het vertrouwen op zijn medische hulp is veel minder gebaseerd op zijn praktische bedrevenheid in het aanwenden van allerlei kruiden en huiselijke geneesmiddeltjes — waarbij men hem of haar den lof niet kan onthouden de praktische ondervinding der eeuwen over te leveren, die metterdaad het vaak bij het rechte einde blijkt te hebben — dan wel haar of zijn kennis van een menigte tooverspreuken en bijgeloovige gebruiken. Tot hem wendt men zich niet alleen bij ziekten maar ook in alle moeilijke omstandigheden, alsmede kinderloosheid, ongelukkige liefde, bij koop en verkoop enz. Hij is hierin vaak de concurrent van den dorpsgeestelijke, die juist ook het populairst is, naarmate hij het meest bedreven is in het labyrinth van tooverspreuken enz. Bij het klimmen van den Arabischen invloed stellen vele doekoens er hoe langer hoe meer prijs op hun wijsheid te steken in een Mohammedaansch of althans Arabisch kled. De eenvoudige Arabische letterteekens zonder veur, door den ongeletterde met grooten eerbied aangestaard, spelen bij zijn geheimzinnige operaties dikwijls een groote rol.

Dr. B. J. ESSER.

## Korte Berichten.

### Afscheid en vertrek te Utrecht.

Donderdag 22 April namen Ds. W. S. de Haas en Dr. C. J. Flach afscheid van Utrecht, bij hun vertrek naar Poerworedjo.

Ds. P. J. W. Klaarhamer, sprak namens de kerk van Utrecht, Ds. A. Boekenooogen van Apeldoorn namens de samenwerkende Classes, Dr. J. Hania namens Deputaten der Gen. Synode, Ds. L. Adriaanse namens de vereen. voor den Medischen Dienst, en Ds. J. C. Rullman namens Ds. Ingwersen.

Met de „Prins der Nederlanden", vertrokken 24 April, zullen genoemde broeders, alsmede de heer P. Bergmeijer, onderwijzer te

Batavia aan de Paul-Krüger school, en Dr. J. W. Oosterhuis bestemd voor het Medische werk op het Friesche Zendingsterrein te Keboemen, met hunne gezinnen, uit Genua vertrekken.

#### Missionair arts voor Java.

De Kerkeraad der Geref. Kerk van Amsterdam besloot, naar de Stand. meldt, in zijn jongste vergadering te benoemen tot geneesheer aan een der hospitalen op Midden-Java, den arts S. T. Heidema.

De benoemde, die een zoon is van den predikant der Geref. Kerk van Heinenoord, ds. R. Heidema, is thans werkzaam in de Psychiatrisch-Neurologische Kliniek van prof. dr. L. Bouman aan het Valeriusplein te Amsterdam, en is aangewezen om werkzaam te zijn in het Zendingshospitaal te Solo.

### De Zendingsbusjes.

Twee soorten busjes heb ik voorhanden.

**a. Knikkertjes.** Dit zijn sierlijke busjes, met een Javaan er op, die knikt voor elke gave. Het is heel geschikt om op tafel of schoorsteenmantel te zetten. Het wordt met een sleuteltje geopend. **De prijs is f 2.50.**

**b. Kleine blikken busjes,** fijn gelakt met gouden letters, geschikt om in den zak te dragen: ook om op te hangen. Deze kunnen niet geopend worden. Als ze vol zijn bevatten ze in den regel pl.m. f 8 à f 10. Men breekt ze dan open en vervangt ze door nieuwe. **De prijs is 8 centen per stuk,** wanneer men minstens 10 bestelt, bij kleinere getallen wordt de prijs verhoogd wegens de kosten van verzending. Wie kleiner getal bestelt betaald 8 centen per stuk en f 0.20 port; 5 kosten dus f 0.60; 1 kost f 0.18.

De busjes worden niet anders gezonden, dan na ontvangst van een postwissel.

Onaangename ervaringen noodzaken mij in dezen voor niemand een uitzondering te maken.

**Andere busjes kan ik niet leveren.**

Smilde.

H. DIJKSTRA.

#### Een vraagteeken.

Aan Bijzondere Kweekscholen biedt de Minister van Koloniën de noodige gelden aan, die Indische jongelui konden behoeven, om zich hier te lande voor de betrekking van onderwijzer te laten opleiden.

Zoo onze onderstelling juist is, zouden de aldus opgeleide Indische kandidaten, na met gunstig gevolg afgelegd examen, geplaatst worden bij de openbare school in Indië.

Daar nu de belijdenis van den Christus naar onze overtuiging niet samen kan gaan met het verbod van belijden van Zijn Naam, waaronder de publieke, d.i. neutrale school zucht, zien we niet in, hoe de Bijzondere Christelijke Kweekschool, bij welks Bestuur het: **Christus vóór alles!** den regel stelt, aan deze uitnoodiging zou kunnen voldoen.

Is deze onderstelling juist, dan mogen we het hier aangeboden niet aanbevelen.

„Stand.“ No. 13188.

#### Docters-nood.

Ds. Netelenbos schreef:

„Zoo werd er onlangs een koetsier bij ons gebracht. Hij had een trap van zijn paard gehad en kon niet meer loopen. Nu begon voor ons de oude moeilijkheid weer. De helper beweerde: „het been is gebroken“. Goed; maar de behandeling baatte niets. Dus, we verzochten den inlandschen geneesheer (een goed opgeleiden dokter; geen doekoen), om advies. Die beweerde: het was niet gebroken; we moesten dus een andere behandeling toepassen. Doch de helper was het hier niet mee eens. Wil U dit geval even indenken. In Holland haalt ge den besten geneesheer er bij. Maar stel U voor dat er tien uur in den omreik geen dokter is. En nu brengt men zoo'n zieke bij U. Wat dan? Welnu, ik wist er geen raad op. En 'k kon ook niet zeggen: breng den man weer naar zijn huis terug; want dan was hij eerst recht te beklagen. Gelukkig moest dr. Van Stokkum naar Samarang. Hij reisde via Wonosobo. En zoo kon ik zijn oordeel vragen. Dat stemde vrijwel overeen met de meening van den dokter djawa. Meteen wees hij ons de manier van verplegen aan. En zie — enkele dagen geleden kon onze koetsier weer op eigen beenen naar huis terug“.

### LEESTAFEL.

**Wildvogel,** door Runa, uit het Zweedsch, door A. Lukkier. — D. A. Daamen, 's-Hage.

De groote Zendingsgedachte, dat wij niet leven voor ons zelve maar voor anderen boeiend beschreven, is zuiver Nederlandsch.

Lees hierbij: Pred. 1 : 15a.

**Van Oorlog en Vrede,** overdenkingen naar aanleiding van den grooten oorlog door Mej. H. S. S. Kuyper. — D. A. Daamen, Den Haag.

Goede overdenkingen, rustig en wijs, uitgegeven ten bate der Zending. Oorlog en



vrede ten bate der Zending — een aardig idee.

**Als een, die zijn moeder troost,**  
door J. L. F. de Liefde. — D. A.  
Daamen, Den Haag.

Niet ongeschikt voor treurende moeders.

**Met de Bijbeltasch door Brazilië.**  
— Breedee's Boekhandel.

Met deze belangrijke beschrijving over een onbekend land opent jaarg. 1915 van „Lichtstralen op den akker der wereld”, een tijdschrift dat zes op zichzelf complete boekjes per jaar geeft en slechts f 0.80 kost. Zeer aan te bevelen voor jong. ver. en dergelijke leesverenigingen.

## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de  
Generale Kas.

Eekma, Nijkerkerveen, deel van het schoolbusje f 1.50; Jansen, Oudelande b. f 0.80; Verleur, Hillegom b. f 0.80; Boom, Bergen op Zoom kn. f 5.—

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 April 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Steenwijk, gev. in de coll. f 1.—; Dr Hania, Steenwijk, uit de busjes van Pietje de Bock f 1.81<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Femmigje Beverwijk f 2.52<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Heintje van Engen f 1.96; Berend Schurink f 2.10<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Berendina de Bock f 3.15; Zwanetie de Huin f 1.02<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Hilbrand van Engen f 1.22<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Jan Krikke f 1.72<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Catharina van Lier f 1.55; Neeltje v. d. Woude f 2.10<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Frederik Ezinga f 1.87<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Sjoukje Kolk f 2.26<sup>1</sup>/<sub>2</sub>. Samen f 23.32<sup>1</sup>/<sub>2</sub>.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 April 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door W. Feringa te Putten op de Veluwe, <sup>1</sup>/<sub>2</sub> der collecte op de Jaarvergadering der Christ. Jonged.-Vereeniging f 3.17 en van N. N. f 4.83, te zamen f 8.— door Ds. H. Hoekstra, een dankoffer voor de Zending van een uitkrankheid herstelden Broeder uit de Provincie f 5.— door Ds. C. A. v. Nood te Lopik, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Casse Utrecht over 1914 f 102.60; door Mej. Otte Politiek, <sup>1</sup>/<sub>3</sub> der opbrengst van de Bazar, gehouden door de Geref. Jonged.-Vereeniging te Makkum f 35.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 April '15.

NED. GER. ZEND. VEREEN.

's Gravenhage, van S. Jansens f 2.50 en den heer Lanser f 1.—; St. Anna Parochie, door W. R. Spoelhof, uit het busje f 2.25; Afdeeling Amsterdam: J. C. Brouwer f 1.25; van de Kinder-Zendingsvereen. „de Jonge Zendbode” f 3.—; aan huis bezorgd van de kinderen van V. uit de Indische buurt, eenig zilverpapier en capsules en f 0.30; van Mej. J. H. Schut v. d. Zendingskrans „Trifosa” f 50.—. Voor de „Heidenpenning”: Dordrecht d. C. Asmus f 5.50; Varsfeld d. L. F. A. Westerbeek v. Eerten, v. d. Zondagschool te Sinderen f 2.12;

Nijkerk d. M. E. v. d. Waals f 5.20; Maasland d. A. v. d. Knaap f 7.50; Amsterdam v. J. Brandt v. d. Jonge Zendbode f 7.50.

L. BERK.

Penningm. der Ned. Ger. Zendingssver.  
AMSTERDAM, Heerenmarkt 5.

## CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS.

Sedert onze laat-te verantwoording mochten wij in dank ontvangen. Bijdr. Geref. Kerk Wiidum door P. v. d. P. f 15.—; gev. kerkcoll. Heerenveen door J. A. L. f 2.50; bijdr. uit Tzum door N. M. f 5.19<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; bijdr. S. H. te Dokkum f 10.—; coll. Ger. Kerk Jutijp-Homnerts door S. v. d. V. f 14.—; bijdr. uit Schraard door F. D. E. f 14.—; opbr. lichtb. voorst. Ger. Kerk Bellikum door S. v. d. H. f 10.—; bijdr. uit Oosterbierum door K. H. f 24.—; idem Ger. Kerk Bergum door Ds. K. f 1.—; id. A. Q. Ferwoude f 25.—; id. uit Buitenpost door J. H. f 7.25; id. Zendingskrans Kollum door Mej. A. K. f 5.—; uit het busje van de wed. P. S. te Ee f 15.50; bijdr. R. D. H. te Makkum f 2.50; contr. R. H. te Makkum door Ds. C. V. f 5.—; coll. Ger. Kerk Hijlaad door Ds. O. f 18.30; bijdr. Ger. Zend. Ver. Oudeleije door B. D. v. d. M. f 5.—; id. uit Hillum door B. D. f 17.30; id. uit Loilum door P. Y. V. f 40.—; id. uit St. Annapar. door J. S. f 10.—; id. uit Nijemirdum door B. A. v. d. M. f 6.—; id. Mej. L. Y. te Minnertsgea f 1.50; extra coll. Ger. Kerk Beetgum door Ds. A. f 16.61; bijdr. N. N. Brits m. door W. v. d. H. f 12.—; id. H. D. v. d. K. te Kampen f 2.—; verz. in het ligentje van J. B. te Scharnegoutum door K. S. B. f 3.—; id. uit Gerkesklooster door S. K. f 16.40; id. uit Vijfhuizen (Haarlemmermeer) door O. v. d. W. uit de schoolbusjes f 4.90; Ger. kerk te Holwerd door D. D. f 10.—.

Bijdr. uit Hantum ca. door M. H. en P. B. f 11.75; coll. Ger. Kerk Rottevalle door Kerker f 3.31; bijr. Ger. Kerk Huizum door J. F. f 10.—; bijdr. uit Witmarsum door G. Br. f 4.— onder het motto „Uw koninkrijk kome” uit Ureterp (?) f 1.—; bijdr. Geref. Jonged.-Vereen. „Bid en Werk” Gaastmeer door Mej. T. S. f 80.—; id. Ger. Kerk Scharnegoutum door K. S. B. f 5.—; id. uit Dronrijp door F. S. de J. f 11.40; id. uit Wijlterp door J. J. K. f 4.— (waarvan f 2.— af te dragen aan 't hospitaal); id. Zend.-Comité Westergeest door M. O. f 25.—; id. Ger. Jonged.-Vereen. Tzummarum door Mej. H. H. f 4.50; id. Geref. Kerk Hylum door J. B. f 2.50; id. Zend.-kas Geref. Kerk Ferwerd f 25.—; id. catechisanten aldaar f 5.—; id. huisbusje Ds. v. d. K. Ferwerd f 5.—; id. Ger. Kerk St. Annapar. A door Ds. V. f 20.—; id. Wed. I. de J. te Ee f 15.—; id. uit het busje van Elisabeth v. d. Veer, overleden te Koudum f 5.—; „Restant Zendingblad” door P. K. te Doorn f 6.—; bijdragen uit Raard door C. van der K. f 18.75; uit Metslawier door J. T. f 1.—; id. S. te S. f 1.—; ontv. op postkw. f 147<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; bijdr. uit Droegham B. door Ds. T. f 22.50; uit het busje der Jonged.-Vereen. „Bid en Werk” Cubaard door Mej. A. v. d. R. f 2.20; bijdr. Zend. Vereen. Marrum door G. G. S. Jr. f 12.—; id. uit. Schettens door S. P. v. A. f 51.50; id. uit Smaar door Mej. T. S.— v. d. V. f 4.20; id. Trijnietje te Bellikum door Ds. I. f 3.—; gev. kerkzakje Ger. Kerk Oenkerk door Ds. Gr. f 10.—; door Ds. v. H. van de Jongel.-Ver. O. B. Zijl f 6.30; van de Vrouwenver. te Woukum f 25.— van M. te Terschelling f 5.—; van Ds. Pint te Tzum f 6.—; van K. H. Hz. te Oosterbierum f 10.—; Wed. J. v. D. te Kortzwaag f 10.—.

De Penningm. der Ver. voor C. H. O.  
J. J. TALSMA.

METSLAWIER, Maart 1915.

## ZENDING OP SOEMBA.

Ds. v. Goor te Groningen, uit zijn catechisatiebus f 14.50; Ds. Scholten te Zuidhorn, van de Jonged.-Vereen. f 7.—; Ds. Dijkstra te Smilde, door hem verantwoord in 't zendingsblad f 185.91<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 15.— + f 2.50 + f 1.50 = f 9.—; H. G. Meijer te Groningen (B), saldo Zendingsbl. f 20.—; A. Verwer Rzn. te Emmer-Compascuum, gev. in de coll. f 2.50; Uithuizen, nag. kal. f 1.— + gev. in de coll. f 1.— + uit het busje van de Wedw. W. f 1.— = f 3.—; Ds. v. Goor te Groningen een dank-offer f 2.50; G. Baatema te Nieuw-Waerdinge, ge- coll. op de Knapen Vereen. f 5.—; Ds. Lambers te Loppersum, uit de busjes van eenige meisjes f 12.48; Ds. Venhuizen te Almeda, gev. in de coll. f 5.— + f 2.50 = f 7.50; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 1.—; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, gev. in de coll. f 2.50 + saldo kal. f 8.75 = f 11.25; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 1.—; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f 1.— + f 3.— = f 4.—; Appingedam, van een gezellige avond van de vioolclub f 5.42<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; A. Boot te Groningen, van een Gron. Militair f 3.—; D. Hekman te Stadskanaal, van de Jongel.-Vereeniging „D. H. J. M. B.” f 13.—; Ds. Tazelaar te Lutjegast, saldo kal. f 16.16 + extra coll. f 37.20 = f 53.36; A. Smit te Haren 2 mdl. contrib. f 29.40 + een gift f 10.— + saldo kal. f 7.93 = f 47.33; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 10.—; Ds. De Boer te Garrelsweer, 2 mdl. bijdrage f 20.—; J. v. d. Zwaag te Westernieland, van de schoolkinderen voor den Medischen dienst f 8.72; Ds. Dekkers te Zevenhuizen, busje Jonged.-Vereen. f 2.95; J. Havinga te Kiewindeweer, gev. in de coll. f 5.—; Ds. Scholten te Zuidhorn, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Stadig te Ezinge, saldo kal. f 16.97<sup>1</sup>/<sub>2</sub> + nag. extra coll. f 1.— + verzam. door O. Raven, H. Wierenga, D. v. Til, R. Baatema, E. Knoop, R. Geertema, G. v. d. Veen, B. Hoogeveen en Doornbos f 18.02<sup>1</sup>/<sub>2</sub> = f 35.—; D. Sluiste Staphorst, saldo kal. f 8.07<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, van de Jonged.-Vereen. f 5.—; J. Kuipers te Westeren, saldo kal. f 6.55; J. H. Steenhuis te Ten Boer, uit de busjes in de kerk f 16.04<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; A. Bosma te Oldekerk, saldo kal. f 18.40; Z. Hopster te Vriezenveen, gev. in de coll. f 2.50.

H. J. Kuipers te Zwartsluis, extra coll. f 26.54; Mej. G. Haan te Groningen twee maandel. storting der Kinder-Zend.-Vereen. f 90.—; Ds. Oussoren te Borger, extra coll. f 12.77<sup>1</sup>/<sub>2</sub> + gev. in de coll. f 2 = f 14.77<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Ds. Woldenga te Ten Post, coll. jaarverg. Jonged.-Ver. f 3.25 + busje Jonged.-

Ver. f 3.84 = f 7.09; Mej. T. Bolhuis te Bedum, van de Jonged.-Ver. f 10; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, busje van de schoolkinderen van Mej. Mooibroek f 14.65; K. G. v. D. te B., Zendingsbusje f 6.50; H. Knut te Middelstum, van de Jongel.-Ver. f 150; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 2.50 + f 2.50 + f 2 + f 16.86<sup>1</sup>/<sub>2</sub> = f 23.86<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Ds. Dijkstra te Smilde: busje van H. Venstra f 4.13, door Dunsbergen te Breukelen, gev. in de coll. f 50, Mej. G. v. Dalfsen te Genemuiden f 10.11<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, Grimmus te Enumail f 0.18, gev. in de coll. te Steenwijk f 10, van de Jonged.-Vereeniging Persis te Meppel f 5.50; J. Vredevoegd te Middelstum, uit een busje f 10; Ds. Reijenga te Siddeburen, busje van de Jongel.-Ver. f 1.21; Ds. Beumee te Stedum, busje kinderen J. v. d. Molen f 0.83; Ds. Kool te Meeden, saldo kal. f 6.11; Ds. Scholten te Roden, van een dankbare broeder en zus er f 10; Ds. Waterink te Appelscha, extra coll. te Haulerwijk f 21.15; Geref. Kerk te 't Zandt, gev. in de coll. f 2 + van de Zend.-Ver. f 30 = f 32; Ds. Bosch te Almkerk, van N. N. f 2.50; P. Koster te Valthermond, een dankoffertje van den militair Hagen voor een gelukkige geslaagde operatie in 't Elisabeths-gesticht te Tilburg f 11; A. Stating te Assen, extra coll. f 77.76 + van de Zend.-Comm. f 210 = f 287.76; K. D. v. d. Kooy te Winsum, van de kinderen der Chr. School f 13.75, Uithuizen, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Scheepma te Roodeschol, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Buikema te Sads-Musselkanaal, gev. in de coll. f 10; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 2.50 + f 2.50 = f 5; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 3; Geref. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. 2 × 100 halve centen = f 0.97; K. Nienhuis Jz. te Sanwerd, van de schoolkinderen f 4.75; A. Verwer Rzn. te Emmer-Compascuum, gev. in de coll. f 1 + saldo kal. f 15.30 = f 16.30; G. W. Renkema te De Leek, coll. Zendingsrede door Ds. Meindersma f 23.52; Ds. Postema te Beilen: extra coll. f 34.10 + gevonden in de coll. f 1 = f 35.10, extra coll. te Diever f 14.50, extra coll. te te Hijken f 7.16 + saldo kal. f 3 = f 10.16, extra coll. te Vledder f 4.20; D. Meijer te Middelstum, van de leerlingen der 5e klasse f 3.72; Mej. B. Bakker te Emmer-Compascuum, uit het Nikkerij der school f 1.90; Mej. J. G. H. Sluys te Staphorst, van de Jonged.-Ver. f 9; Ds. Schaafsma te Grijnskerk, uit de busjes in de kerk f 8.15; A. Blaakte te Sappemeer, contrib. van de Zend.-Ver. f 37.80, uit busjes f 8.86 saldo Zend.bl. f 9.28, gift van H. B. f 0.70 = f 56.64; Ds. v. d. Kouwe te Feerwerd, van N. N. f 2.50; Mej. H. T. Wildehoer te Siddeburen, van de meisjes der hoogste handwerkklassse f 1.50.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 6 April 1915.

### Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts. Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.



**ERKEN,**  
**SCHOLEN,**  
**ZALEN,**  
**KANTOREN,**  
**WINKELS,**  
**PAKLOKALEN,**  
**EMENT- EN ANDERE VLOEREN,**  
**veegt men ZONDER OPSTUIVEN VAN**  
**TOF, door 't gebruik van**  
**„ROSASCH“**  
**(stofbindend veegmiddel).**  
**VRAAG GRATIS MONSTER.**  
**GEEN VETTE VLOEREN.**  
**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,**  
**ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.**

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN**  
**IN ZILVER, VERZILVERD EN DOOPBEKKENS**  
**EN DOOPBEKKENS**  
**IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS.**



**T. FABERIJ DE JONGE**  
**GOES**  
**FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN**  
**HOFLEVERANCIER**  
**TELEF. 73**

**Het adres voor een degelijk**  
**Amerik. Orgel**  
**en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd**  
**Steunenberg's Orgelhandel**  
**Schuttenstraat 8, Almelo.**

**Vraagt prijscouranten en betalings-conditiën.**

**Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT**  
**uit de Electr. Bakkerijen van**  
**GEBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**  
**Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.**  
**Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54,**  
**Telefoon 8677.**

**Uw Boekenverzameling is incompleet en absoluut NIET bij, als daarin niet aangetroffen wordt**  
**Deel I van**  
**„Op Leven en Dood“**  
**door M. VAN DER STAAL.**  
**Dit is HET boek van**  
**den tegenwoordig n tijd.**  
**Prijs in prachtige reliefband**  
**f 3,35. 400 Pagina's; waarin 300**  
**illustr. en teekeningen. Wij zenden**  
**het op gemakkelijke betalingscon-**  
**ditie aan wien het niet past in**  
**eenen te betalen. Bestel het boek**  
**direct. Zoo ontvangt U het met**  
**een enkelen dag franco thuis ge-**  
**zonden. De Uitgeefster: Drukkerij**  
**„LIBERTAS“ - ROTTERDAM.**

**Hij is ::**  
**onze vrede.**

**Dit alom bekende schoone**  
**verhaal van M. v. O. kost**  
**slechts f 0.90 ingenaaid**  
**f 1.25 gebonden.**  
**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

**CLICHE - FABRIEK - UTRECHT -**  
**DIR. RUNCHEL. JERUSALEMSTEEG 9**

**G. v. d. MEER Jr.,**  
**OUDKERKHOF, UTRECHT. TELEPH. 1285**  
**SPECIALITEIT IN PELTERIJEN.**  
**:: REPARATIE-INRICHTING. ::**

**VACANT.**

**H. F. DE CHARRO & ZONEN,**  
**Papierhandel :: DEN HAAG.**  
**PAPIERFABRIEK TE EERDEEK.**  
**Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren**



**VAN SON's INKTEN**  
**zijn hoogst duurzaam en bovendien NEDER-**  
**LANDSCH FABRIKAAT. Vraagt DEZE**  
**INKTEN steeds bij Uwen Boekhandelaar.**  
**P. VAN SON & Co.,**  
**Fabrieken van Inkten en Zegellakken.**  
**Deventer.**

**Simplex**

**AMSTERDAM.**

**De Simplex prijs-courant is uit en**  
**wordt op aanvraag toegezonden.**  
**„... een geestig plaatje van Hoeksema**  
**op den omslag en een duidelijk geïllustreerde**  
**uitleg van het Cycoloïde systeem als inleiding**  
**... ook voor niet-wielrijders allerbelangrijkst**  
**om te lezen“.**  
**AMSTERDAM, Overtoom 271.**  
**Vertegenwoordigers in alle belangrijke plaatsen.**

**Een werk voor alle meelevende Gereformeerden!**  
**Wilt U inteeckenaren aanbrenge op: „Een Schat in aarden Vaten?“**  
**Vraagt condities aan bij den Uitgever E. J. BOSCH JBZN. te Nijverdal.**

# PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren  
**KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

Elke tekst, Belijdenistekst, Trouwtekst, Jubileumtekst binnen 4 dagen.  
 Direct na bestelling, elk pas of vroeger verschenen boek en kerkboek  
 -- Boekhandel W. TEN HAVE, Kalverstraat, Amsterdam. --

Het 2de SUPPLEMENT van de officiële KERKENORDE, RENKEMA  
 en DE MOOR, is thans verschenen.

Op ontvangst van f 0.20, franco toezending.

Prijs van den COMPLETEN KERKENORDE met Eerste en Tweede  
 Supplement f 1.—.

De Uitgever: J. ZOMER, Electriche Drukkerij „VADA” - Wageningen.

LEVEN EN ONGEVALLEN  
 VERZEKERING

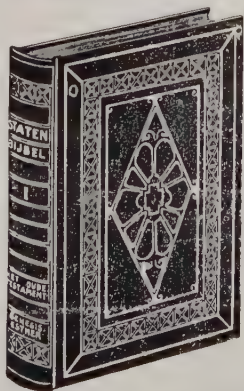
DE „AMSTERDAMSCHES”  
 Keizersgracht 547-549. A. ADAM.

Directie

Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN

Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN.

Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.



Het Eerste Deel is THANS COMPLEET van den

## STATEN-BIJBEL

met al de volledige en onverkorte aantekeningen,  
 (vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR).

Opnieuw uitgegeven in DRIE HANDIGE DE ELEN  
 en g drukt met s herpe duid-lijke letter.

De Kantteekeningen worden onmiddellijk gevonden.

De gansche Christel. pers is eenstemmig in haar lof, en  
 van verschillende particuliere zijde wordt den Uitgever met deze  
 nieuwe praktische uitgave van onzen ouden Statenbijbel,  
 groote sympathie betuigd.

De Staten bijbel mag in geen enkel g zin ontbreken.

De uitgave geschiedt in 45 aflev. à 25 ct., met GRATIS drie  
 Stempelbanden of 3 DEELEN à f4.—. Vraag uitvoerig  
 prospectus of proefaflevering bij uw Boekhandelaar of bij den  
 Uitgever J. H. KOK te Kampen.



# HET ZENDINGSBLAD

VAN DE

## GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.



JAVA

EN GY ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

MANDELA



SOEMBA

REDACTIE  
H. DIJKSTRA . Smilde.  
H. HOEKSTRA . Arnhem.



Commissie van Toezicht en Controle.  
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.  
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Het zal leven. — Brieven naar Antiochie. — Magelang. — Karoeni. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

## Het zal leven.

Toen voerde hij mij, en bracht mij weder tot den oever der beek. Als ik wederkeerde, zie, zoo was er aan den oever der beek zeer veel geboomte, van deze en van gene zijde.

Toen zeide hij tot mij: Deze wateren vlieten uit naar het voorste Galiléa, en dalen af in het vlakke veld; daarna komen zij in de zee; in de zee uitgebracht zijnde, zoo worden de wateren gezond.

Ja het zal geschieden, [dat] alle levende ziel, die er wemelt, overal waarhenen eene der twee beken zal komen, leven zal, en er zal zeer veel visch zijn, omdat deze wateren daarhenen zullen gekomen zijn, en zij zullen gezond worden, en het zal leven, alles waarhenen deze beek zal komen.

Ook zal het geschieden, dat er visschers aan haar zullen staan, van Engedi aan tot En-eglaïm toe; er zullen [plaatsen] zijn [tot] uitspreiding der netten; hun visch zal naar zijnen aard wezen als de visch van de Groote Zee, zeer menigvuldig.

Doch hare modderige plaatsen en hare moerassen zullen niet gezond worden; zij zijn tot zout overgegeven.

Aan de beek nu, aan haren oever, zal van deze en van gene zijde opgaan allerlei spijsgeboomte, welks blad niet zal afvallen, noch de vrucht daarvan vergaan; in zijne maanden zal het nieuwe vruchten voortbrengen; want zijne wateren die vlieten uit het Heiligdom; en zijne vrucht zal zijn tot spijs, en zijn blad tot heeling.

Ezech. 47 : 6—12.

Ziehier de uitwerking van het heil des Heeren. Eerst daardoor komt het tot zijn wereldvervullenden voortgang.

Die Man voerde den profeet (vs. 6) en bracht hem weder tot den oever

der beek. Dat moet eigenlijk vertaald worden: langs den oever der beek. Want immers was hij steeds door aan den oever? Maar de bedoeling is, dat hij **nu** ver genoeg den aanwas gezien had. Nu wordt hij teruggeleid langs de beek, opdat hij zie, hoe het er aan de **oevers** uitziet, waaraan tot nu toe de aandacht niet geschonken was, en opdat hij van Godswege onderricht worde over den verderen loop van den stroom van Gods heil en de uitwerking daarvan.

Er was „aan den oever der beek zeer veel geboomte, van deze en van gene zijde”. Johannes heeft het zoo ook gezien in 't rijk der heerlijkheid. Een zuivere rivier van het water des levens, klaar als kristal, voortkomende uit den troon Gods en des Lams (Openb. 22 : 1 v. v.). En aan beide zijden de boom des levens, dat wil zeggen: het hout des levens, het geboomte des levens. Het is de vervulling van hetgeen de Boom des levens in 't Paradijs ons toespreekt. Eeuwig te doen leven in volkomene zaligheid — dat had Gods genade in dien Paradijsboom gelegd of gesymboliseerd. Wat wij nu verwierpen in 't Paradijs, zoodat wij den dood in zijn drievoudigheid over ons brachten, dat **herstelt God**, onverliesbaar in 't rijk der genade, in de bedeeling des heils. Christus heeft voor ons en voor alle natiën in zich alle lieflijke, aangename, heilzame vrucht, die ons tot het eeuwige leven voedt en verkwikt. Maar hierover straks nog iets meer.

Eerst hooren wij uit den mond van den uitlegger, waarheen dat levende water verder loopt en wat het uitwerkt.

Hij zeide: „Deze wateren vlieten uit naar het voorste Galiléa”. . . . Het voorste — dat is hier het oostelijke; want men stond hier met 't aangezicht naar 't oosten, waarheen ook het front des tempels lag, waarhenen ook de wateren vloten. En Galiléa dat is hier niet het bekende Galiléa, geheel in 't noorden, dat een heel anderen kant uit lag. Maar het woord of de naam Galiléa beteekent een omtrek, een **omstreek**. En zoo komt het meermalen voor in het Oude Testament, als de een of andere omgrensde landstreek. **Hier** is het, het diep liggende bekken, waardoor de Jordaan stroomt, voor hij zich in de Doode Zee ontlast, door hooge rotsen ingesloten, verschrikkelijk heet, dor en onvruchtbaar, zonder plantengroei tot op den huidigen dag. Dit geldt ook van het „vlakke veld” waarheen deze wateren vervolgens komen; er staat eigenlijk: de Arába, dat is de bekende benaming voor den west- en den oostoever van de Doode Zee, ook al door hooge rotsen en zoutsteen ingesloten, heet en dor.

Daarna stort dat levende water, dat uit het heiligdom is, zich „in de zee”, dat is de Doode Zee, uit met haar zout, walgelijk en dik water, zoo zwaar dat een mensch er op blijft drijven, waarin geen levend wezen zijn kan, noch visch, noch zelfs mosselen of koralen.

Maar als dit levende water er in komt, dan worden door de kracht en werking daarvan die wateren der Zoutzee „gezond”, klaar en helder, drinkbaar en zoet, een element ook, waarin de visch leven kan.

Ja, overal waarhenen die wateren uit 't heiligdom komen, hetzij in 't bekken van den beneden-Jordaan, hetzij in de Araba, hetzij in de Doode Zee, zal het van levende zielen, van visch wemelen, van velerlei aard, als de visch van de groote, de Middellandsche Zee. Er zal dan ook leven en vertier zijn; want de visschers zullen hun werk doen aan de eertijds Doode Zee, van Engedi aan, in 't midden van de westkust dier zee, tot En-egláim toe, 't welk bij de monding van den Jordaan zal gelegen hebben; en er zullen (plaatsen) zijn (tot) uitspreiding der netten.

Van „twee beken” wordt hier nu ook gesproken, of een „dubbele” beek. Misschien is de tweeheidsvorm hier gekozen, om de kracht van den stroom uit te drukken; misschien duidt hij aan, dat bij 't inkomen in de



zee, de heilige wateren naar twee zijden uiteengaan.

Dat in deze dingen de eeuwige Wijsheid hare symboliek, die ze in het scheppingsleven inlegde, laat doorschemeren, de eeuwige Wijsheid, die in de dagen des vleesches, uit de dingen van het natuurlijke leven onderwijzen voortbracht aangaande 't koninkrijk Gods, die verborgen waren van de grondlegging der wereld (Matth. 13 : 35, Ps. 78 : 2, 49 ; 5), die sprak van visschers van menschen — wie zal het ontkennen!

Boodschapt dan zijn heil van dag tot dag. In uw roeping, in uw kring. Weest visschers van menschen, al ware het in een oorspronkelijke woestijn of dorre plaatsen of Dooder Zee.

Vertelt ook onder de heidenen zijne eere, onder alle volken zijne wonderen (Ps. 96 : 2, 3). Want overal, waar het levende water komt, zal het wemelen van levende zielen, alles naar zijnen aard.

Weliswaar, ook daar zal het geloof niet aller zijn. En er kunnen streken zijn, waar wel 't water uit 't heiligdom overheen vloeit, maar die zonder leven blijven. Gelijk in de Dooder Zee „modderige plaatsen en moerassen” zijn, die in regentijd met water bedekt zijn, maar spoedig drassig land worden, door de sterke verdamping spoedig met een zoutkorst bedekt, alle opkomst van leven belemmerend, ook als de levenwekkende wateren er overheen mogen gekomen zijn. Die plaatsen „zullen niet gezond worden; zij zijn tot zout overgegeven”.

Wordt dit eens ondervonden in den arbeid van het koninkrijk Gods, ook in de Zending — laat het u tot droefheid stemmen; maar rust ook in dezen in God. Ziet, zegt de Heere, Ik heb het u voorzegt. En laat het u den moed niet benemen. Elders zullen de woestijn en de dorre plaatsen vroolijk zijn, en de wildernis zal zich verheugen en zal bloeien als een roos (Jes. 35 : 1). En bovenal, zet er uw gansche hart op, dat gij zelf geen zoute of onvruchtbare grond moogt zijn, en ge u gereed zoudt maken voor de rechtvaardige en eeuwige vervloeking; maar zoekt uit den grond uws harten den Heere, weest niet zorgeloos en lichtvaardig, maar leeft. Laten de vensteren van uw hart dagelijks naar boven geopend zijn. Zoekt bij God in Christus uw vrede, uw leven, uw bekeering van de zonden, uw licht, uw troost, en uw blijdschap. Eet van het geboomte des levens, en geeft anderen, ook den heidenen, er van te eten. Want waar het Woord komt, en de Geest werkt, waar de wateren uit Gods woning komen, daar is de Christus, daar is het geboomte, dat door zijne vrucht eeuwig doet leven. Geniet er van met een begeerig hart, „indien gij althans gesmaakt hebt, dat de Heere goedertieren is”. (1 Petr. 2 : 3).

Wat spijsgeschoon is niet als de aardsche vruchtboomen. Die hebben hun tijd van vruchtdragen, maar ook van kaal zijn; van bebladerd, maar ook van bladerloos zijn. Maar van dit geboomte valt 't blad niet af, en van maand tot maand is er altijd weer nieuwe vrucht. Gij zult nimmer tevergeefs tot God in Christus komen, om voedsel, om versterking, om verkwikking voor uw ziel. Het heil des Heeren in Christus is nooit verdord, is nooit zonder levengedende kracht. Ware het uit de aarde, het zou zoo zijn. Maar het is uit God. „Zijne wateren, die vlieten uit het Heiligdom; en zijne vrucht zal zijn tot spijze, en zijn blad tot heeling.”

Ja, tot heeling. Want er zijn vele smartende wonden op aarde. Vanwege de zonden, die God zijn volk leert betreuren. En ook vanwege de moeite en 't verdriet en den tand des doods. Maar er is een geboomte, welks blad is tot heeling. „Ik (zegt de Heere), Ik ben het, die u troost”. (Jes. 51 : 12).

Ja, noodigt de menschen, ook de heidenen, onder dezen wijnstok en vijgeboom (Zachar. 3 : 10). Het zal eenmaal nog in 't rijk der heerlijkheid, waar niemand meer genezing zal noodig hebben, waar geen inwoner zal

zeggen: Ik ben ziek (Jes. 33 : 24), nog gedacht worden dat die bladeren waren tot genezing der heidenen (Openb. 22 : 2).

„Looft (dan) den Heere, alle heidenen, prijst Hem, alle natiën. Want zijne goedertierenheid is geweldig over ons, en de waarheid des Heeren is in der eeuwigheid. Hallelujah." (Ps. 117).

Arnhem, Juni 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

De Rotterdammer van 10 Mei bevat een stuk over „Den Islam en de Zending onder Mohammedanen", blijkbaar geschreven door iemand, die op de hoogte is. Hij ontleent weer een deel van zijn licht aan den Miss.-arts Dr. J. H. Young te Aden. Volgens dezen zijn er vier soorten van Arabieren.

**a. De Europeesche,** die veel omgaan met Europeanen en Engelsche en Egyptische bladen lezen. Zij hebben Engelsch licht. De schuld van den den oorlog draagt het Duitsche Militairisme en de Duitsche Keizer heeft hem gewild; zij bidden om de zegepraal van Engeland.

**b. De vijanden der Zending.** Zij maken van den oorlog een wapen tegen de zendelingen, wier prediking van den zachtmoedigen Jezus door dezen strijd wordt gelogenstraft. Hun aantal is vrij talrijk.

**c. De wraakzuchtigen.** Ze willen wraak over de groote mogendheden, inzonderheid over Duitschland en Engeland, omdat zij Turkije in den steek gelaten hebben, toen Italië voor een paar jaren Tripoli nam, en toen de Balkanstaten Turkije kortwiekten. Ze denken dat Allah door dezen oorlog die Mogendheden straft.

**d. De geloovigen.** Zij houden het voor zeker dat de Islam eenmaal de geheele wereld zal overdekken; ze gelooven dat Allah steeds met fellen toorn ontstoken is tegen de Christenen; ze zien in dezen oorlog één der middelen, waardoor Allah den Islam tot overwinning voert en de Christenen straft.

Men kan niet zeggen, volgens dezen schrijver, dat de Islam de zendelingen veel leed doet. Engelsche zendelingen hebben het meeste last en sommigen hunner werden voor eenigen tijd gevangen genomen; maar na een lichte gevangenschap, waarin ze een uitnemende behandeling genoten, weer losgelaten. Hij weet slechts van vijf zendelingen in Palestina, die door de Turken worden vastgehouden, om, in geval van een aanval der Engelsen op een opene stad, als gijzelaars te worden behandeld.

In Engelsch-Indië schijnen de menschen zeer in spanning over dezen oorlog; ten minste de Medische zendeling Cox, die in het Noord-Oosten van dat groote schiereiland werkt, schrijft:

„Ons aller gedachten bewegen zich om den oorlog. Onze patienten hier interesseeren zich meer voor den oorlog dan voor hoestmiddelen en dergelijke. Dat geeft ons een goede gelegenheid, tot hen van den „goeden strijd" te spreken. En de geestdrift, waarmee nu allen aan het wereldsche leven den rug toekeeren, om zich aan het leger aan te sluiten en den goeden strijd te strijden, geeft ons een uitnemend middel aan de hand, om dien aanschouwelijk te maken. Inderdaad, de geestdrift van allen, hier buiten, is verheffend. Wij zijn hier in Indië meer één geworden en de gedachte, dat de Pannhaler en de Parthon schouder aan schouder met de Britten en Franschen strijden mogen, werpt menigen scheidsmuur omver. De oorlog zal ten slotte een grooten zegen brengen, en terwijl hij dezen geest der eens-



gezindheid en zelfverloochening in werking brengt, moet hij den Vrededorst den weg bereiden.

Ons prediken en onderwijzen in het hospitaal, op de school en in de Zondagsschool moet voortdurend aangevuld worden door de nieuwe oorlogsberichten en door de kaart, en de tijd is niet verloren. Gij zult allen verblijd zijn, als gij hoort, dat de Modiri de regeering meegedeeld hebben, dat zij al hare troepen van de grenzen kon wegnemen, dat zij zelve voor den vrede in dezen hoek der aarde zorgen zullen."

Gij merkt, dat deze medicus volbloed Engelsch is en dat hij op de zegepraal van Engeland hoopt en rekt.

Te midden van al de oorlogsellende zou ik bijna de ellende van Java vergeten. Jarenlang woedt reeds de pest op dat dichtbevolkte eiland en elken dag sterven heele gezinnen. Alle middelen ter beteugeling schijnen onvruchtbaar. Wat ons nu deed schrikken is het feit, dat ook te Solo, de stad waar Dr. van Andel als predikant en Dr. Vogelesang als med.-zendeling arbeiden, die ontzettende krankheid zich heeft vertoond. Een geval kwam voor vlak in de nabijheid van de woning van Dr. H. A. v. Andel. Zelfs kwam er ook een geval voor in het hospitaal. In een ander nummer zal ik den interessanten brief overnemen. Hij vertelt ons veel over de pest en het ontstaan der ziekte en over het bijgeloof enz. Ook deelt hij ons mede, hoe de pestlijder in het hospitaal kwam.

Beware God onze broeders en zusters en de stad hunner inwoning en gebiede Hij ook een halt! aan de gevreesde ziekte!

De heer Js. Bootsma te 's-Gravenhage heeft een leerzaam boekje uitgegeven, getiteld: „**Bladen uit het Levensboek eener Iraëlietische**". Het is geschreven door een Jodin, die wel spoedig sterven zal, naar het schijnt, en die sterven mag **in den Heere**.

Deze Jodin was zoekende naar Jezus van hare kindsheid af. Als 12-jarig meisje luisterde ze naar het zingen van Christelijke liederen in een naburig huis en ze was reeds getrouwd en moeder toen ze eindelijk, na talrijke lotswisselingen, gelegenheid vond om het Christelijk geloof nader te leeren kennen. Hare geschiedenis wil ik u niet verhalen; gij moet het boek zelf lezen; maar ik vond in dat boek een zware beschuldiging tegen ons Christenvolk. Dat een Jodin in ons midden woont en 20 jaar zoekt met oprechten ernst, eer ze tot kennis der waarheid komt, is dat geen ernstige beschuldiging tegen ons? Dat moest immers niet mogelijk zijn?

De uitgever stak dit boek in een aantrekkelijk kleed; ik zou denken, dat hij zich met voorliefde er aan wijdde. Ik twijfel niet of hij zal er succes mee hebben.

Dr. J. Warneck geeft in A. M. Z. van April een mooi stuk over den oorlog als opvoeder voor den arbeid der zending. Een jaar geleden was Edinburg alles; de dagen, aldaar genoten, werden telkens herinnerd; de broederlijke omgang met mannen van verschillende landen en kerken was leerzaam en nuttig. Het blaadje is nu omgekeerd. Het „Verschwommen Kosmopolitismus" dat in Edinburg heerschte heeft een doodelijken stoot gekregen, en de Duitsche eenheid, die sterk maakt en die allerlei scheidsmuren slecht, is tot een levensrijke waarheid, tot een heerlijke ervaring, geworden. Die opvoedende les acht Dr. Warneck van veel belang.

Een andere les leert de oorlog, n.l. hoe men voor een gemeenschappelijk doel alle krachten inspant. Voor den oorlog doet ieder Duitscher wat hij kan, geeft alles wat hem dierbaar is, man en zoon, geld en goed, dat zullen de Christenen voortaan ook doen voor de zending. Dit is ten deele ook al ervaren; want, te midden van de oorlogsellende, laat men de zending nog geen gebrek lijden.

Verder leert deze oorlog den Inlandschen Christenen de handen uit de mouw te steken. De zendelingen worden in de gevangenis geleid, de toezending van geld wordt verhinderd en zoo wordt de inlandsche helper en de gemeente gedwongen om aan te pakken. En ze doen het ook. Hij weet te verhalen van een school, waar vroeger het tractement van den onderwijzer geheel uit Duitschland kwam, en waar de ouders nu den kostenden prijs zelf betalen.

De meeste zendingen werden veel te veel uit het vaderland geleid; zoowel de zendelingen als de gemeenten lieten zich leiden. De inlandsche Christenen, weinig gewoon na te denken en zich rekenschap te geven, lieten alles aan de zendelingen over; de zendelingen deden wel eens een poging om wat meer hun eigen weg te gaan, maar men maakte hun duidelijk dat zulks niet betaamde.

Nu de correspondentie verhinderd, of ten minste zeer belemmerd wordt, moeten de Besturen hun patriarchale leiding wel laten glijpen.

Dr. Warneck hoopt, dat dit alles er ook toe zal leiden, dat men meer werk zal maken van het ordenen en in alle rechten laten optreden van Inlandsche predikanten. Nu als dit het gevolg mocht zijn, zal het zeker een gezegende vrucht zijn.

Voor ditmaal eindig ik,

Sm., Mei 1915.

t.t. H. DIJKSTRA.

## MAGELANG.

Magelang is één der mooist gelegen plaatsen van Java. Rijk aan natuurschoon, aan heerlijke wandelwegen, aan schoone vergezichten en van gezond klimaat, is het een begeerlijke woonplaats. Magelang ligt betrekkelijk hoog, op een hoogte van 380 meter, 260 meter hooger dan Djokja, maar in zijn omgeving ligt het laag. Men ziet er drie vuurspuwende bergen, den Soembing, op een hoogte van 3336 meter, den Merbaboe op 3103 en den Merapi op 2865.

Het is er ook een gezellige woonplaats voor de Zending gezinnen. Men vindt er Ds. Merkelijn en verschillende onderwijzers en er is een gemakkelijke gemeenschap met Djokja, zoodat de broeders en zusters dagelijks gelegenheid vinden voor goeden omgang.

Onze wakkere broeder Ds. A. Merkelijn werkt er met grooten ijver. Hij is iemand, die weet van aanvatten; maar hij heeft er een deugd bij, die velen missen; hij weet ook van **vasthouden**. Hij verwerft zich op die wijze vijanden en vrienden (de eersten het meest) en de warme sympathie van de Zeeuwsche Kerken. De lezer weet, dat Middeburg in samenwerking met al de Zeeuwsche kerken hem uitgezonden heeft. Hij is nog slechts korten tijd op zijn arbeidsveld; den 28 Jan. 1912 kwam hij te Batavia, den juiste datum van zijn vestiging te Magelang, is mij ontgaan. Twee jaren later, in een

brief d.d. 4 Aug. 1914, maakt hij melding van den doop van vijf Javanen. Zie hier wat hij er van verhaalt:

### Vijf gedoopt.

Laat ik nu maar gelijk meedeelen, dat ik het eerste vijftal heb mogen doopen; vijf Javanen hebben belijdenis gedaan van hun geloof in den Christus; u begrijpt welke blijde dagen we hier doormaakten, nu God reeds zoo spoedig de eerstelingen van den oogst deed binnenhalen; we zijn nauwelijks aan 't zaaien of God geeft ons reeds te mogen maaien.

De eerste, die den doop begeerde, was een vrouw, die met een Europeaan was getrouwd; lang was er al van de zijde van haar man aangedrongen om tot den christelijken godsdienst over te gaan, maar even lang had ze telkens aan dien drang weerstand geboden. Eindelijk wilde ze dan toch wel de koempoellan eens bijwonen, en hoewel ze veel vrees voor deze samenkomst had te overwinnen, zette ze toch door; die eerste keer was de aanvang van een trouw bezoek van koempoellan en catechisaties; en daar ze een helder verstand van God ontvangen heeft, waren haar de hoofdwaaierheden van den christelijken godsdienst spoedig duidelijk. Met een verrassende snelheid nam zij het ontvangen onderwijs in zich op. Toen begeerde ze den doop; ze



wenschte in de gemeente ingelijfd te worden en haar belijden was zoo klaar en eenvoudig, en maakte zoo den indruk van oprechtheid, dat we met blijdschap aan haar verzoek voldeden.

No. 2 was een gewezen santri (leeraar) uit een dessa nabij Magelang; hij was dus vroeger iemand geweest, die zelf onderwijs gaf in den Mohammedaanschen godsdienst. Reeds meer dan een jaar woonde hij getrouwd de koempoellan bij, waarna hij nog eens in 't bijzonder onderwijs ontving. In het begin was hij gekomen uit nieuwsgierigheid maar die nieuwsgierigheid werd belangstelling, zijn twistvragen van het begin veranderde in een belangstellend onderzoek, totdat hij openlijk beleeid in den Christus te gelooven en nu ook begeerde het teeken en zegel des doops te mogen ontvangen. Mijn helpers verzekerden me, dat deze begeerte oprecht was en vrij van bijbedoelingen; en zoo heb ik ook aan dezen, na een onderzoek, waarin hij een duidelijk inzicht toonde te hebben in den weg des heils, den H. Doop mogen toedienen. Deze gedoopte wilde nu ook aanstonds meehelpen aan de verbreiding der Evangelieprediking, en vroeg, of wij elke week in zijn huis een samenkomst wilden houden, waarbij hij dan zijn vrienden en geburen zou uitnoodigen. Jammer, dat ik uit gebrek aan helpers zijn verzoek niet geheel kon inwilligen, elke week ging niet; 't is nu echter zoo geregeld, dat er eens in de 14 dagen een helper heengaat om op eenvoudige wijze aan de verzamelden het Evangelie te brengen.

De derde van dit vijftal is een eenvoudige dessabewoner, op wien de prediking des Woords een krachtigen invloed had, op 's mans leven was heel wat aan te merken en hij stond in zijn dessa bepaald ongunstig bekend; er was van dezen koempoellanbezoeker dan ook weinig verwachting, doch hij bleef trouw komen en weldra mochten we hooren, dat er een zichtbare verandering was ingetreden in zijn leven, 't was opmerkelijk hoe deze prediking zich een kracht betoonde te zijn in het leven van dezen eenvoudigen man, de betering des levens hield aan, en eindelijk gaf ook hij zijn begeerte te kennen om den doop te mogen ontvangen, dien we na onderzoek met blijdschap toedienden.

Bij het onderzoek naar zijn kennis van den christelijken godsdienst, had ik er hem op gewezen, hoe het nu ook zijn roeping was om mede te arbeiden aan de komst van Gods Koninkrijk, en hij zijn geloof moest belijden tegenover zijn dessagenooten. De eerste koempoellan, die weer in zijn dessa

gehouden werd, telde enkele nieuwe hoorders, zij waren meegebracht door Tjokro (zoo heet de man, die den doop ontving) en op de laatste koempoellan was het getal nieuwe hoorders, die hij meebracht, zes, wel een bewijs hoe ijverig hij werkzaam is om zijn makkers deelgenoot te maken van wat hij zelf nu bezit.

De vierde, dien ik met vrijmoedigheid heb mogen doopen was een priajati, een dus, die tot den Javaanschen adelstand behoort; zijn titels zijn: raden mas, d.w.z. een die in den vierden graad verwant is aan den Sultan van Djokja. Deze priajati is afkomstig uit den kraton, en is het eerst in aanraking gekomen met het Evangelie in het hulpziekenhuis van Toengkak, een der hulphospitalen in Djokja; toen hij eenige belangstelling in de prediking ging toonen en bleef toonen, ook nadat hij het hospitaal verlaten had, had hij in den kraton nog al achteruitzetting te verduren en zocht hij weg te komen.

Toen ik dat vernam heb ik hem uitgenoodigd om naar Magelang te komen, daar ik een schrijver noodig had om al de adressen te schrijven van onze Javaansche krant. Met graagte nam hij die uitnoodiging aan, spoedig voelde hij zich in zijn nieuwe omgeving goed thuis en was verblijd, dat hij nu naar zijn begeerte zijn leven kon inrichten zonder telkens van vijandige zijde op zijn vingers getikt te worden.

Al spoedig begeerde hij den doop en daar hij met bijzonders ijver zich het godsdienstonderwijs had eigen gemaakt en de ernst van zijn begeerte niet betwijfeld kon worden werd hij door den doop in de gemeente opgenomen.

De vijfde was evenzoo een priajati en wel uit Magelang; over hem heb ik al eens wat geschreven, en van het begin af, dat ik kennis met hem maakte, voelde ik hoe grootte zegen het zou zijn, wanneer deze priajati eens aan de gemeente werd toegevoegd. Het is een Hollandsch-sprekende Javan, die eerst begonnen is met de Hollandsche godsdienstoefeningen bij te wonen, en ten slotte overgegaan is naar de Javaansche koempoellan. Het is een Javan met bijzondere bekwaamheden, helder van begrip en bijzonder sympathiek van karakter. Zijn chef, onder wien hij werkzaam is, roemt hem als den trouwsten en bekwaamsten van al zijn personeel, dat meer dan 30 bedraagt. Dan is het een Javan, die overwicht heeft op vele andere Javanen, die aangenaam is in den omgang en bijzondere tact heeft om met menschen om te gaan.

Met blijdschap dus zag ik de belangstelling in de prediking des Woords bij hem

groeien, hoorde ik de vragen, die hij mij elke week stelde en die van veel nadenken getuigden; hoorde ik hem met genoegen vertellen de gesprekken, die hij in huis en met zijn makkers had gehad en boven alles was het een blijdschap, als hij op eenvoudige wijze zijn kinderlijk gebedsleven verhaalde; het was alles zoo onopgesmukt, zoo natuurlijk, zoo heerlijk.

Meermalen was ik bevreesd, dat het iets van voorbijgaanden aard zou zijn en dat hij bezwijken zou als de tegenstand begon los te komen, en gevoelde ik de noodzakelijkheid van het gebed, of God zelf hem leiden mocht en brengen tot het geloof in den Christus. Doch de Heere heeft alle vreeze beschaamd; hij bleef standvastig; eindelijk begeerde hij den doop; gaarne had hij dien te gelijk ontvangen met een vriend van hem, die zich op 't laatste oogenblik echter terugtrok; hij ging echter door en hoewel deze beslissende stap niet zonder strijd was gedaan, na de beslissing lag er iets vastberadens in zijn spreken en zijn geheele optreden, en het was voor hem zelf een blijde dag toen hij door den doop in de gemeente werd opgenomen.

Ik behoef u wel niet te zeggen, dat deze eerstellingen zeer groote behoefte hebben aan uwe voorbede; zij staan in hun omgeving zoo alleen; zij leven temidden van een Heidensch-Mohammedaanschen adat, die elken dag zijn invloed laat gevoelen en waartegen zij telkens weer den strijd moeten aanbinden.

Deze laatste Javaan was het, die voor enkele maanden, dus vóórdat hij gedoopt werd, onder de viering van het H. Avondmaal zoo'n sterke begeerte in zich voelde opkomen om deel te nemen aan het H. Avondmaal, dat hij opstond en zich wilde neerzetten aan den disch. Toen moest ik hem nog te kennen geven, dat hij daartoe nog niet gerechtigd was; dat wist hij wel, maar hij wou het maar eens probeeren omdat hij er zoo'n behoefte aan gevoelde.

Zijn chef, een Europeaan, is iemand die altijd weinig vrijmoedigheid heeft om aan de viering van het H. Avondmaal deel te nemen; in een gesprek dat zijn chef met hem daarover hield, zeide deze prijaji: „ik begrijp die onvrijmoedigheid niet; Jezus noodigt daar juist degenen, die behoefte hebben aan versterking van hun geloof, en hebt u dan geen behoefte aan die versterking?" Aardig is het om zoo'n eenvoudig-geloovenden Javaan te hooren spreken over bezwaren, die sommige vrijmoedige christenen te berde brengen.

Ook deze Javaan belijdt met kinderlijke

vrijmoedigheid, en juist omdat het bij hem zoo sterk den indruk maakt van oprecht te zijn, is het telkens weer een verkwikking, hem over zijn geloof te hooren spreken.

### Sadrachianen.

Ds. Merkelijn eindigt hiermee zijn mededeelingen over de vijf Mohammedanen die hij doopte. In een volgenden brief, van 10 Nov. 1914, weet hij weer van uitbreiding der gemeente te spreken. De lezer kent de Sadrachianen, volgelingen van Sadrach, die indertijd tot onze zending heetten te behooren, maar zich in de jaren 1890—1895 hebben afgescheiden en Apostolisch zijn geworden.

In den regel vindt ge eerder aansluiting bij de Mohammedanen dan bij de Sadrachianen, vooral in die dessa's waar nog al wat Sadrachianen wonen. In die dessa's toch worden geregeld bijeenkomsten gehouden door Sadrachiaansche helpers, wel zeer primitief, maar toch geregeld. Er zijn er die iederen Zondag uren lang loopen, om zulke samenkomsten te bereiken. In de samenkomst van deze Sadrachianen bestaat de godsdienstoefening in den regel slechts in het voorlezen van een gedeelte uit Gods Woord en het zingen van psalmen. Maar hoe primitief ook, deze samenkomsten vormen een sterken band, die het aan ons Zendelingen moeilijk maakt om in die kringen ingang te vinden.

Anders is het echter in die dessa's, waar slechts enkele Sadrachianen wonen, wter getal te klein is om saam te komen en die bovendien te ver verwijderd wonen van de plaatsen waar Sadrachianen saamkomen, om er elke week heen te gaan. In dat geval verkeerde Glagahomba.

Ds. Merkelijn schrijft hiervan:

„Nu mag ik in dezen brief u meedeelen, dat onze Javaansche gemeente l.l. Zondag 8 November weer een uitbreiding mocht ontvangen, en wel door de toetreding van vier Sadrachianen. Deze vier wonen in de desa Glagahomba, een der eerste dessa's waar we aansluiting vonden; op advies van mijn helpers heb ik daar indertijd een huisje gekocht, opdat een mijner helpers daar blijvend zou kunnen wonen. Sinds mijn helper daar woont, is het clubje hoorders bijna niet uitgebreid, maar deze vier Sadrachianen bleven getrouw de godsdienstoefeningen en de catechisaties bijwonen.

Eindelijk begeerden ze de toelating tot het Heilig-Avondmaal. Op mijn studeerkamer heb ik ze toen onderzocht naar de kennis, die zij van onze Christelijke belijdenis 'ebber, en nadat ze openbare belijde-



nis gedaan hadden in het midden van de gemeente konden ze worden toegelaten tot het Heilig-Avondmaal. Deze vier zijn de eerstelingen uit den kring der Sadrachianen, die in het Magelangsche wonen.

Die 8ste November was een heerlijke dag; we vierden H. Avondmaal, waaraan, het 8-tal Europeanen meegerekend, 28 luidjes aanzaten. Ons gebouwtje was bijna te klein om ze allen te bevatten, want behalve de Avondmaalgangers, zaten er nog een 14 koempoellanbezoekers, die nog tot het H. A. niet gerechtigd zijn. In het geheel zaten er dus 42 man.

Zoo'n groote club hebben we natuurlijk niet elke week; dit was alleen zoo, omdat we H. A. vierden. Op zulke dagen toch noodig ik ook de Christenen uit de dessa uit om naar Magelang te komen; in de dessa zitten ze zoo alleen, en het verkeer in een grooteren kring, de kennismaking met Christenen uit andere dessa's, die daar evenzoo alleen staan, wekt weer op en geeft nieuwe kracht."

Er is meer dan één bemoedigend verschijsel. Een nieuwe post is Setjang, een kwartier ten noorden van Magelang, waar de krantenverspreider is gevestigd. De samenkomsten zijn aanvankelijk bemoedigend. In Glagahomba blijft het goed gaan. De loerah (het dorpshoofd) toont eenige toenadering. Zelfs heeft hij een stuk grond van zijn eigen erf en de helft van de bouwkosten voor een school aangeboden. Een verblijvend teeken, dat de hoop op voortgaanden zegen aldaar niet weinig versterkt. Tusschen 2 Nov. en 14 Dec. j.l. doopte Ds. Merkelijs in deze dessa niet minder dan 8 kinderen van toegetreden Sadrachianen. In het geheel bestaat de gemeente van Magelang en omstreken reeds uit 78 zielen, waarvan 34 Europeanen en 44 Javanen. Hierbij zijn 12 Sadrachianen en 12 Mohammedanen. Wel mag de zendeling schrijven „dat het wonderlijk is en dat God veel zegen geeft".

### Lezingen.

Ds. Merkelijs zoekt op verschillende manieren het Javaansche volk te naderen. Velen zijn bang voor een kerkgebouw en voor godsdienstoefeningen, daarom houdt hij lezingen. Wij zullen hemzelfen nogmaals het woord geven:

Ditmaal wil ik u wat vertellen over Grabag, een plaats, die een uur met de tram van Magelang is gelegen, aan den voet van den Merbaboe. Daar in Grabag is een priajaji komen wonen, die reeds meermalen in aanraking geweest is met de prediking van het Evangelie, eerst in Keboe-

men, in de dagen dat ds. Bakker daar arbeidde, later in Seporan, waar hij in de samenkomsten van de heilsoldaten optrad als tolk. Christen is hij echter nog niet, den doop begeert hij ook niet, want zoo zegt hij: „ik ben nog niet bekeerd."

Dezen priajaji heb ik enkele malen opgezocht, eerst alleen, daarna met dr. Pilon, en hem eindelijk verzocht of we zijn huis mochten gebruiken voor het houden van een 10-tal lezingen voor priajaji's over het Christendom. Mijn bedoeling was om in zijn huis de priajaji's van Grabag te verzamelen, en koos daarom het meer deftige woord lezing, dat reeds een Javaansch woord is geworden, om daardoor de priajaji's te lokken.

Lezingen zijn tegenwoordig onder de vooruitstrevende Javanen aan de orde van den dag, lezingen, die dan steeds gaan over de kamadjengan — vooruitgang.

Ik liet een 50 uitnoodigingen drukken, waarin ik de priajaji's van Grabag meedeelde, dat ik een 10-tal lezingen over den Christelijken godsdienst zou houden, terwijl ik ze vriendelijk uitnoodigde deze lezingen te willen bijwonen.

De eerste samenkomst wachtte ik met spanning af; zouden er komen? Op den dag dat ik er voor het eerst heenging nam ik Prawata, onzen Hollandsch-sprekenden priajaji, die lid is van de gemeente, mee voor het geval er vragen mochten gedaan worden, wier beteekenis mij niet duidelijk zou zijn.

We werden niet teleurgesteld, een 5-tal priajaji's en het hoofd van de Chineesche bevolking aldaar waren opgekomen; weinig zult ge zeggen, maar ik vond het veel en heb met opgewektheid daar mijn eerste lezing gehouden. Den tweeden keer waren er 17 priajaji's; den derden keer één, zegge: één; dus mislukt? zult ge zeggen; neen nog niet; de oorzaak van die geringe opkomst was gelegen in een vergadering van Sarikat Islam, die op denzelfden tijd werd gehouden, waarop ik anders mijn lezingen hield. Had ik dit vooruit geweten, ik zou er niet heengegaan zijn, daar ik dan vooruit op mijn vinger had kunnen narekenen, dat er niemand zou komen. Toch heb ik voor den eigenaar van het huis en voor den eenen, die opgekomen was, gesproken; en de zeer belangstellende vragen, die na afloop van mijn spreken gehouden werden, maakten duidelijk dat ook deze zeer slecht bezochte samenkomst niet tevergeefs gehouden was.

De vierde lezing had weer een 6-tal hoorders; en zoo zullen we doorgaan, totdat er of een pertinente weigering komt om me nog langer te ontvangen of totdat deze samen-

komsten door een gewone koempoellan kunnen vervangen worden.

Interessant zijn de vragen, die na afloop van de lezing worden gesteld; ik zal er u enkele opnoemen: Wat beteekent het, dat er op de aarde een vloek rust, zijn er dan geen menschen zonder zonde?

Hoe is het mogelijk dat God een Zoon kan hebben?

Waarom mag men niet begeeren? Als ik daar een kopje zie staan, mag ik dan niet begeeren om ook zoo'n kopje te hebben? (Deze vraag werd gedaan toen ik op een morgen de wet had laten lezen).

Wat gebeurt er na den dood met menschen, die niet in Jezus geloofd hebben?

Bestaat er in de hel geen gelegenheid meer tot bekeering?

Hoe komt het, aangezien alle menschen toch zondaren zijn, dat de een veel zwaarder moet lijden dan de ander?

Hebben kinderen ook reeds zonde?

Als iemand blindgeboren wordt, is die blindheid dan ook reeds straf op de zonde en van welke zonde? Wat moet ik doen, om van de zonde bevrijd te worden?

Dit zijn enkele vragen, die me te binnenschieten uit vele, die gedaan werden.

De aanvankelijke zegen, dien ik op dezen arbeid mocht hebben, deed me besluiten om zoo iets ook eens in Magelang te probeeren, om ook hier een aantal lezingen te houden voor priijaji's, maar dan in een Javaansch vergaderlokaal. Nu, de eerste samenkomst met priijaji's mag wel geslaagd heeten. Ds. Bakker, dien ik uitgenoodigd had om deze eerste samenkomst te leiden, was overgekomen en we mochten het genoegen smaken, dat ruim een 20 priijaji's gehoor hadden gegeven aan de uitnoodiging tot bijwoning van deze samenkomst. U begrijpt, dat we nieuwsgierig zijn naar den verderen loop van deze bijeenkomsten en dat we bijzonder de noodzakelijkheid van het gebed gevoelen of God deze poging ter bereiking van de priijaji's wil doen slagen.

In Magelang hebben dus iedere week de gewone godsdienstoefeningen plaats en behalve deze eens in de 14 dagen een samenkomst afzonderlijk voor priijaji's.

Het is zeer de vraag, of deze lezingen op den duur bijval zullen vinden. De laatste berichten zijn niet erg bemoedigend.

In Grabag is de tegenwerking van verschillende zijde zoo sterk, dat het aantal hoorders is achteruitgegaan. Even teleurstellend is het verloop van de aparte samenkomst voor priijaji's te Magelang, die aanvankelijk veel belofde.

## Overzicht.

Ds. Merkelijn houdt dus verschillende vergaderingen:

a. De Koempoellan; de gewone Jav. Godsdienstoefening in het kerkje te Magelang, elken Zondagmorgen van 9—10 uur. Beurteelings wordt deze door hemzelf en door zijn helper geleid. Hier komen 20 à 25 hoorders.

b. De lezing te Grabag, om de 14 dagen des Zondagmorgens.

c. Een vraagdienst, Zondags 4—5 uur in het kerkje te Magelang.

d. Een Koempoellan te Pantjessan nabij Moentilan; geleid door den helper, 10 hoorders.

e. Een Koempoellan te Glagahomba, geleid door den helper, 15 à 20 hoorders.

f. Een Europeesche dienst in de Gouv. kerk voor Gereformeerden. Elken Zondagavond.

De dagen in de week worden besteed aan bezoeken, het houden van sommige catechisaties (2 voor Europeanen en 2 voor Javanen) het houden van koempoellan in Pantjessan (Donderdagavond) terwijl twee van mijn helpers op Woensdag en Donderdag uitgaan naar de dessa's om de menschen op te zoeken, die elke maand ons Javaansch krantje ontvangen en van wie we vernomen hebben, dat ze eenige belangstelling voor den inhoud van dit blaadje aan den dag hebben gelegd.

## Zijn Courant.

Dit laatste brengt ons op een ander terrein van zijn arbeid. Ds. Merkelijn geeft een Javaansche Courant uit: „Mardi Rahardjo”.

Dat blad wordt gratis verspreid, in niet minder dan 12000 exemplaren, onder menschen van eenige ontwikkeling en die Courant oefent zooveel invloed, dat de vijanden reeds een tegenblad hebben opgericht. Alle predikanten helpen deze Courant verspreiden. In Magelang worden ongeveer 2000 geplaatst. Ds. Merkelijn vertelt, hoe men dit aanlegt:

„Hiermee kom ik op de verspreiding van het Javaansche maandblaadje Mardi-Rahardjo. Tegenwoordig worden er iedere maand 3500 exemplaren van dit blaadje verspreid in de afdeling Magelang. Een groot gedeelte van die blaadjes wordt door de post verzonden, maar het ligt in mijn bedoeling een 6-tal personen te zoeken, aan wie de verspreiding kan worden opgedragen.

Een tweetal van zulke personen heb ik reeds, door bijdragen uit Magelang daartoe in staat gesteld, kunnen aanstellen; de eene woont in Karanglo, 4 uur loopen ten Zuiden



van Magelang en de andere in Setjang, twee uur loopen ten Noorden van Magelang. Zij ontvangen iedere maand ieder 750 exemplaren van Mardi-Rahardjo met de bedoeling, die in hun ressort te verspreiden.

Deze krantenverspreiders moeten nauw-

van den krantenverspreider dient dus als plaats van samenkomst. De samenkomst zelf wordt geleid door een van mijn helpers, die tevens nagaat of de krantenverspreider zijn werk goed verricht en met hem uitgaat om de luidjes te bezoeken, wier namen in het



De heer P. Lok en Gezin.

keurig nagaan wie dit blaadje met eenige graagte ontvangen en bereid zijn er een gesprek over te voeren; de namen dier luidjes worden opgeteekend, terwijl ze door den krantenverspreider worden uitgenoodigd om de koempoellan bij te wonen, die eens per week in zijn huis gehouden wordt. Het huis

aanteekboekje van den verspreider voor- komen.

De man, die de kranten verspreidt, doet ook dienst als colporteur voor de dessa; telkens als hij kranten verspreidt neemt hij ook gedeelten van bijbels en geheele bijbels mee en tracht die te verkoopen. Die boe-

kenverkoop in de dessa gaat tamelijk goed; van de 200 Maleische scheurkalenders, die 35 cent per stuk kosten, werd ongeveer de helft in de dessa verkocht.

#### Onderwijs.

Het wordt tijd dat wij nu ook iets medeelen van hetgeen te Magelang geschiedt op het gebied van het onderwijs.

Men vindt er een Christelijke Hollandsch-Javaansche School, hoofd de heer J. Bos en onderwijzer K. van Oosten. Leerlingen 60. Op deze school gaan Javaansche kinderen, die het onderwijs in de Nederlandsche taal kunnen volgen. Het is de vroegere Horstmannsschool, die van Temanggoeng naar Magelang is verplaatst. Ze gaat uit van de vereeniging voor C. H. O.

Verder vindt men er de Christelijke Hollandsch Chineesche school voor Chineezzen, die het onderwijs in de Nederlandsche taal kunnen volgen. 100 Leerlingen. Hoofd de heer B. Siemons, onderwijzer de heer P. Lok. Van den laatste geven wij ditmaal een portret en daarom ook een enkel woord van hem en de zijnen. Hij is achtereenvolgens onderwijzer geweest te Ruinerwold, te Lunteren, te Hoogeveen en te Alblisserdam; daarna werd hij hoofd te Boerakker, waar hij zes jaar heeft gewerkt en veel aan Evangelisatie deed. Hij had echter een ideaal; hij wilde de zending dienen door de school in Indië en dat ideaal heeft hij nu mogen bereiken.

Met zijn echtgenote, wier geboortenaam is G. de Weerd, afkomstig van Ruinerwold, en hun drie kinderen Boukje, 6 jaar, Wilhelmina, 4 jaar, en Gerrit Willem, 2 jaar, heeft hij 8 Mei 1915 per Prinses Juliana de reis aanvaard.

Deze school staat wel in nauw verband

met de zending der Zeeuwsche Kerken, maar gaat uit van een vereeniging.

Met dit alles is men te Magelang nog niet waar men zijn wil. In de Nederlander no. 6574 las men dezer dagen een stuk van den heer B. R. Dekker, waarin hij bepleit de oprichting van een christelijke meisjes-school met internaat; een vereeniging is er reeds voor gesticht en Ds. Merkelijn heeft het plan toegelicht, maar Ds. Barlema is voorzitter geworden en de heer B. Siemons, secretaris.

#### Vijandschap.

De veelzijdige actie, die van Ds. Merkelijn uitgaat, wekt vijandschap.

Een treffend staaltje van de vijandschap deelt ds. Merkelijn in zijn jongsten brief mee; hem werd een nummer van zijn courant teruggezonden, waarin zijn naam en de namen zijner helpers met bloed zijn doorgehaald.

#### Het oudste dochtertje.

Het laatste bericht van Magelang is zeer bitter. Dep. schrijven:

„We staan intusschen ook voor ongedachte uitgaven. Het kranke dochtertje van ds. Merkelijn zal naar Nederland komen. De beproeving is niet geweken, ondanks alle middelen, die zijn aangewend ter genezing. Overeenkomstig geneeskundig advies besloten nu de ouders, in het vaderland verpleging voor hun kind te zoeken. En de Zende-Kerk nam op zich, in de overtochtskosten benevens een gedeelte van de verpleegkosten voor één jaar te voorzien.”

Leide de groote Herder der schapen ook deze zaak ten goede en sterke Hij onzen broeder en zuster in dezen weg van bitter leed.

H. D.

## KAROENI.

15 Maart 1915.

Geliefde Broeders!

Met blijdschap ontvingen we uw brief van 17 Dec. 1914:

Voor de hartelijke en welgemeende gelukwensen met de geboorte van onzen zoon betuigen wij u onzen dank. Thans zullen de bijzonderheden uit mijn schrijven aan u, u wel bekend zijn en zult u ook vernomen hebben, hoe de Heere alles zoo bijzonder welgemaakt heeft en mijn vrouw ook weer geheel, door Gods gunst over ons, hersteld is.

Zeer verblijdde ons ook de mededeeling dat nu spoedig het beroep van een 2de Dienaar des Woords voor West-Soemba mag verwacht worden. Nu 't toch zoo ver

is gekomen, mag ik ook wel te kennen geven, dat het voor den arbeid in 't Westen ook hoognoodig is. Ik behoef niet uit te weiden over den omvang van het werk hier.

Alleen herinner ik er aan, dat door al de gelegenheden, welke de Heere schenkt, met name ook voor 't onderwijs, West-Soemba niet de geleidelijke groei en uitbreiding doormaakt die gewoonlijk bij een nieuwe zendingspost gezien wordt.

Wij breiden niet uit maar worden als 't ware uitgebreid. Er blijft ons geen keus over, zelfs van welk werk wij het eerst of het meest noodig zouden achten. Het werk dient zichzelf aan en bekommert er zich niet om, dat het te maken heeft met



een dienaar die zelf nog groeien moet. Hij wordt geroepen en heeft slechts te volgen; en zoo is zijn positie niet geheel ongelijk aan iemand die nog in de jaren van voorbereiding door de omstandigheden genoot wordt als meester in 't vak op te treden. Nu zou men zich kunnen troosten met het, al doende leert men, maar voor wat b.v. de taal betreft gaat dit niet op, wanneer niet althans een paar rustige jaren voor taalstudie vooraf zijn gegaan.

Gelegenheid voor oefening is er wel, maar waar vind ik den tijd om eerst in het „geheim” van de taal wat door te dringen? Van harte hoop ik, dat de gelegenheid mij daartoe in deze periode in voldoende mate geschenken zal worden. Ik wil maar zeggen, dat ik de helft van wat er is en elk jaar nog meer wordt, gaarne aan een mededienaar wil overgeven.

Toch zal ik er nog wel een paar jaar alleen voor staan. Nu, als de Heere maar gezondheid en kracht schenkt en Zijn gunst ons in het huiselijk leven mag zegenen, dan heb ik er nog wel moed op dat het wat mee zal vallen.

Evenwel ook dit schrijven kan niet eindigen zonder de vermelding van een schaduw, welke enkele dagen geleden over onzen arbeid is gekomen.

Zooals gij weet, behoort, vooral sinds het begin van dit jaar, tot onze taak ook de zorg voor de opvoeding van een aantal hoofdenzonen uit de verschillende landstreken van West-Soemba.

Juist hadden we ze allen in huis gekregen en verheugden we er ons telkens in, dat geen van allen bijzondere moeite gaf; daar krijgt den 11den dezer 's avonds één wat buikpijn, het zoontje van den hoofdbestuurder van Wai-Djewai, een aardig ventje van 10 of 11 jaar.

Pas enkele weken was hij bij ons en voelde zich zoo geheel thuis; 's nachts werd het niet veel erger. Toch bleef hij den volgende morgen thuis van de school.

(Slot volgt).

## Korte Berichten.

— Adressen der verschillende vergaderingen van Zendings-arbeiders op Midden-Java. Scriba v. d. algem. verg., Ds. L. Netelenbos te Wonosobo.

Scriba v. d. afzonderlijke vergadering van Dienaren des Woords, Ds. K. v. Dijk te Keboemen.

Scriba v. d. Raad van Toezicht op de Keuch. School, Ds. A. Merkelijn te Magelang.

Scriba v. d. Raad van Toezicht op de

hospitalen, de heer K. Dijkema, w.n. Directeur van de Keuch. School te Djokjakarta.

Kerkelijke bladen gelieven dit bericht over te nemen.

## LEESTAFEL.

**Gereformeerd Theologisch Tijdschrift**, onder redactie van Dr. G. Ch. Aalders, Dr. T. Hoekstra, Dr. G. Keizer, Ds. C. Lindeboom en Dr. J. Ridderbos.

G. A. Gezelle Meerburg, Heusden.

Dit Tijdschrift heeft bij het begin van den 16 Jaarg. een nieuw kleed gekregen en deze afl. bevat schoone stukken.

### Menigerlei Genade.

De catechismus is nu compleet en de vijfde jaarg. begint weer met vrije stoffen. Deze preeken bevallen wel.

**Het brandend Braambosch**. Lezing over wat God gedaan heeft met zijn kerk in de eeuw der onafhankelijkheid, door Dr. B. Wielenga. J. H. Kok — Kampen.

Dit is een beschrijving van de geschiedenis van Scheiding en Doleantie in een kort bestek. Uitnemend voor ons opkomend geslacht.

**Jaarverslag van den Evangeliesatiewerk der Ger. Kerken in N.-Brabant en Limburg over 1913 1914.**

Dit werk gaat gezegend en Ds. L. G. Goris is een bevallig verteller.

**De Sjeool en de Nederdaling ter helle**, door Spero.

E. J. Bosch — Nijverdal.

De schrijver is het eens met de kanttelling en niet met Dr. A. Kuyper. Wij gelooven en prediken aan Heiden en Mohammedaan het: „Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven.”

**Tot Prijs Zijner Heerlijkheid**, tien leerredenen over Efez. 1 : 1—2 : 10, door H. Hoekstra, Arnhem.

E. J. Bosch — Nijverdal.

Wat heeft Ds. Hoekstra lang gezweigd! Nu, onze lezers kennen hem. Hij weet den toon te treffen die velen pakt.

**Gedachten over onzen diepen val en de verlossing, die in Christus Jezus is**, door wijlen Docent A. Steketee.

Oosterbaan en le Cointre — Goes.

Diepzinnig en schriftmatig. Zijn vele oude vrienden grijpen er met vreugde naar.

Wij vernemen dat bij den Uitgever J. H. Kok te Kampen met enkele dagen verschijnen zal een door Ds. J. H. Landwehr voor huis- en schoolgebruik bewerkte **Kerkgeschiedenis**, in twee deeltjes. Deze uitgave zal geen losse op zich zelf staande Tafereelen uit de Kerkgeschiedenis geven, maar bewerkt zijn als een aaneengesloten **Leesboek over de Geschiedenis der Kerk**. Deze twee deeltjes zullen versierd worden met verschillende bijzondere portretten.

Ds. Landwehr heeft voorts de bewerking op zich genomen van een geheel **nieuwe Serie Catechisatieboekjes**, die niet alleen wat de bewerking, maar ook wat de typografische uitvoering betreft, onderscheiden zijn van de thans in gebruik zijnde Vragenboekjes. Deze Serie zal bestaan uit boekjes voor leerlingen van 10—13 en van 13—16 jaar, welke boekjes spoedig het licht zullen zien.

## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Mej. Tj. Bredée van A. Pan, Amersfoort f7.50; Valk, Delft b. f1.40; wijlen de Wed. A. Oussoren te Amstelveen f300.—; Catechisatiebus Abcoude f5.—; Horneman, Ulrum b. f1.20.

SMILDE, 20 Mei 1915.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Jong-ver. de Krim f6.59 $\frac{1}{2}$ ; Gev. kerkzakke Smilde a f10.—; H. Munneke, Ommen, uit het huisbusje f13.—; van de Meisjesver. Ommen f3.56.

SMILDE, 20 Mei 1915.

H. DIJKSTRA.

VOOR DE ZENDING TE WONOSOBO.

Ontvangen van de Zendingsvereniging „Maranasha" te Scheveningen f250.

De Quaestor v/d. Zending v/d.  
Class. 's Gravenhage,

Mei 1915.

A. H. v. MINNEN.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door J. M. Warnsink van de kinderen der Christ. School te Deventer f1.75; van de Christ. Jonged. Ver. te Surhuisterveen f26.45; door Ds. N. H. Basoski van de Geref. Kerk te Raamsdonk f8.22; saldo Zendingsblad 1914 f8007.10 $\frac{1}{2}$ ; door D. de Ruijter te Burgerveen, uit het busje der Zondagsschool f9.67 $\frac{1}{2}$ ; door Mej. H. Krook Jd. van de Zendingscommissie der Geref. Kerk te Fijnaart f60.

ZAANDAM, 25 Mei '15.

W. BREUKELAAR.

Zending op Midden-Java, Djogja-Solo.

Sinds de vorige opgave ontvangen: Van de Zendingskrans Prescilla te Koog-Zaandijk, voor den Kerkbouw te Solo f110; van de Geref. Kerk te Hoofddorp voor den Kerkbouw te Solo f75; saldo Zendingsbusjes te Vijfhuizen f1.80; van de

Geref. Kerk te Haarlem C. voor den Hoofddienst f250 en voor den Kerkbouw te Solo f165.

ZAANDAM, 24 Mei '15.

W. BREUKELAAR.

Sinds de laatste opgave is door de kerk van Amsterdam ontvangen voor den missionairen dienst: van de kerk van Bussum over 1914 f120, extra gift voor Jogja en Solo f20, gift voor Solo f0.65; uit het negertje van mej. Miedema te Enkhuizen (voor het hospitaal te Solo) f6; uit de classe Alkmaar: Anna Paulowna-polder f2.50, ibid. P. C. f4.85 $\frac{1}{2}$ , Broek op Langendijk f75, Heer Hugowaard f7, Helder f65, Kolhorn f4.23, Oosterend f18.75, Schermerhorn f2, Sint Pancras f10 voor kerkbouw te Solo: Alkmaar f37.50, Helder f157.50, Oosterend f75, Sint Pancras f30; uit de classe Enkhuizen: Enkhuizen f75; uit de classe Edam: Edam f10, Holysloot f3, Landsmeer f15, Purmerend f10, voor kerkbouw te Solo: Landsmeer f100.

Namens den Kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

Amsterdam, 25 Mei 1915.

## ZENDING OP SOEMBA.

J. Wit te Oldenzijl, van de Jongel.-Ver. f6; D. Zijlstra te Hoogeveen, extra coll. f142.30 + van de Zend.-Comm. f275 = f417.30; R. Noback te Blokzijl, van een broeder f5; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f2.50 + f2.50 + busje van de Jonged.-Ver. f7.22 $\frac{1}{2}$  = f12.22 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f3.27 + 200 halve centen van P. S. f1 = f4.27; Ds. Kievits te Oldehove, verzameld door J. de Langen, T. Hollema, F. Dijkstra, T. Zwama, L. Wiersema, K. Mulder, H. Roeter en K. Bakker f9.61; J. de Boer te Winsum, gev. in de coll. f1; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f5 + f1.50 + f2.50 + f1 + f1 + f1 + f1 = f13; E. Kieft te Zijldijk, van Ida Musch 140 halve centen = f0.70; Ds. Postema te Bellen, gev. in de coll. f1; Ds. Wiersma te Sauwerd, catechisatiebus f14.69 + gev. in de coll. f1 + busje van Joh. K. f2.50 + saldo Zend.bl. f7.21 = f25; Geref. Kerk te Vriezenveen, gev. in de coll. f2.50; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f5; H. Poppen te Schoonebeek, gev. in de coll. een dankoffer f10; A. Bosma te Oudekerk, gev. in de coll. f1 + f1 + f2.50 = f4.50; A. Donkerbroek te Niezijl, van Gr. v. d. Leest 100 halve centen = f0.50; Ds. E. Bronsema te Hoogezand f2; C. Goote te Balkbrug, saldo kal. f3.55 + van T. Buma f1.05 aan halve centen = f4.60; Ds. Westerbeek van Eerten te Kampen, uit Kamperveen met bilschrift: in 't verborgen beloofd, f10; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f1 + f1 + f25 = f27; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold—Koekange, extra coll. f51.25 $\frac{1}{2}$ , busje Jongel.-Ver. te R. f3.10, busje Jonged.-Vereen. te R. f4.50, van de Jongel.-Ver. te R. coll. bij een rede f6.26 $\frac{1}{2}$  = f65.12; A. Schuyt te Appingedam, gev. in de coll. f1; J. Bos te Uithuizermeeden, van de Zend.-Ver. f55.66; G. Collet te Bussum, gev. in de coll. f10; F. Pleinma te Zoutkamp, van de Zend.-Ver. f50; Ds. Postema te Bellen, gev. in de coll. f1, extra coll. uit Westerbork f11.78; H. Bos te Ten Boer, van eenige leden der Zangver. „Excelsior" te Thesinge f2.50; Koekange, van de Jonged.-Ver. f4.22; Ds. Duin te Zweelo, gev. in de coll. f1; W. Jager te Winschoten, gev. in de coll. f2.50; Joh. Hovingh te Delfzijl, uit het Javantie der school f10; Ds. Zijlmans te Hengelo, van eenige lezers van 't Zend.bl. f2.56; Mej. D. M. C. v. Mechelen te Rouveen, van de Jonged.-Ver. f15; J. v. d. Laan Ez. te Pieterburen, saldo kal. f7.40; J. Verhout te Nieuwkoop, saldo kal. f3.50.

J. DUURSEMA, Quaestor.

UITHUIZEN, 6 Mei 1915.



**KERKEN,  
SCHOLEN,  
ZALEN,  
KANTOREN,  
WINKELS,  
PAKLOKALEN,  
CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,  
veegt men ZONDER OPSTUIVEN VAN  
STOF, door 't gebruik van  
„ROSASCH“  
(stofbindend veegmiddel).  
VRAAG GRATIS MONSTER.  
GEEN VETTE VLOEREN.  
Fabrikant H. VAN RENSSSEN,  
ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.**

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN  
EN DOOPBEKKENS  
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:**



**T. FABERIJ DE JONGE  
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73  
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN**

**Het adres voor een degelijk  
Amerik. Orgel  
en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd  
Steunenberg's Orgelhandel  
Schuttenstraat 8, Almelo.**

Vraagt prijscouranten en betalings-conditiën.

**Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT  
uit de Electr. Bakkerijen van  
GEBRS. v. d. MEER, Rotterdam,  
Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.  
Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54,  
Telefoon 8677.**

Uw Boekenverzameling is incompleet en absoluut NIET bij, als daarin niet aangetroffen wordt Deel I van  
**„Op Leven en Dood“**  
door M. VAN DER STAAL.  
Dit is HET boek van  
den tegenwoordigen tijd.  
Prijs in prachtige reliefband  
f 3,35. 400 Pagina's; waarin 300  
illustr. en teekeningen. Wij zenden  
het op gemakkelijke betalingscon-  
dities aan wien het niet past in  
eenen te betalen. Bestel het boek  
direct. Zoo ontvangt U het met  
een enkelen dag franco thuis ge-  
zonden. De Uitgeefster: Drukkerij  
„LIBERTAS“ - ROTTERDAM.

**Hij is ::  
onze vrede.**

Dit alom bekende schoone  
verhaal van M. v. O. kost  
slechts **f 0.90 ingenaaid  
f 1.25 gebonden.**

**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

**CLICHÉ - FABRIEK „UTRECHT“  
DIR. RUNCHEL. JERUSALEMSTEEG 9**

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

**G. v. d. MEER Jr.,  
OUDKERKHOF, UTRECHT. TELEPH. 1285  
SPECIALITEIT IN PELTERIJEN.  
:: REPARATIE-INRICHTING. ::**

**VACANT.**

**H. F. DE CHARRO & ZONEN,  
Papierhandel :: DEN HAAG.  
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.**

Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.

*N. J. Lankhorst & Zoon  
Sneek  
Logons, Tuikhon  
Schakels, Verscherij-artikelen*

**VAN SON'S INKTEN**  
zijn hoogst duurzaam en bovendien NEDER-  
LANDSCH FABRIKAAT. Vraagt DEZE  
INKTEN steeds bij Uwen Boekhandelaar.  
**P. VAN SON & Co.,**  
Fabrieken van Inkten en Zegellakken,  
Deventer.

**Simplex**  
CYCLOÏDE.

Wat is het Cycloïde-Rijwiel?  
Een duidelijk antwoord vindt men in  
onze Rijwiel-Prijscourant seizoen 1915,  
die zoo juist van de pers is gekomen.  
Gratis en franco op aanvraag te verkrijgen.  
AMSTERDAM, Overtoom 271.  
Vertegenwoordigers in alle belangrijke plaatsen.

**Wilt U inteekenaren aanbrengen op: „Een Schat in aarden Vaten?“**  
Een werk voor alle meelevende Gereformeerden!  
Vraagt condities aan bij den Uitgever E. J. BOSCH Jbz. te Nijverdal.

# PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren  
**KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

Elke tekst, Belijdenistekst, Trouwtekst, Jubileumtekst binnen 4 dagen.  
Direct na bestelling, elk pas of vroeger verschenen boek en kerkboek  
-:- Boekhandel W. TEN HAVE, Kalverstraat, Amsterdam. -:-

Het 2de SUPPLEMENT van de officiële KERKENORDE, RENKEMA en DE MOOR, is thans verschenen.

Op ontvangst van f 0.20, franco toezending.

Prijs van den COMPLETEN KERKENORDE met Eerste en Tweede Supplement f 1.—.

De Uitgever: J. ZOMER, Electrische Drukkerij „VADA” - Wageningen.

LEVEN EN ONGEVALLEN  
VERZEKERING

DE „AMSTERDAMSCHES”  
Keizersgracht 547-549. A. ADAM.

Directie

Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN

Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN.

Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.



## BIJBELVERKLARING van MATTH. HENRY, HET OUDE TESTAMENT

LAATSTE GEDEELTE,  
(Psalmen - Maleachi).

Alom is de intekening thans opengesteld op de uitgave van het laatste gedeelte dezer uitnemende en door de gansche Christel. pers zoo warm aanbevolen Bijbelverklaring, met een inleidend woord van Prof. Dr. H. BAVINCK. Ook dit gedeelte is compleet in 50 afleveringen à 30 cent met drie gratis Stempelbanden of in 3 deelen à f 5.30. Elke aflev. bevat minstens drie vel druks en verschijnt om de 14 dagen.

Die dit werk koopt, verschaft zich een SCHAT voor zijn gansche leven en een ERFENIS voor zijn kinderen

Vraag uitvoerig prospectus of proefaflevering bij Uw Boekh. of bij den Uitg. J. H. KOK te Kampen.





# HET ZENDINGSBLAD

VAN DE  
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.



EN GIJ ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

— HANDEL —



REDACTIE  
H. DIJKSTRA . Smilde.  
H. HOEKSTRA . Arnhem.



Commissie van Toezicht en Controle.  
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.  
W.B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Gij verkondigster van goede Boodschap. — Brieven naar Antiochië. — Dr. B. J. Esser.  
— Soemba. — Solo. — Op den bodem der zee. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

## Gij verkondigster van goede boodschap.

O Sion, gij verkondigster van goede boodschap, klim  
op eenen hoogen berg . . . . . Jesaja 40 : 9.

Sion wordt hier opgeroepen, alom bekend te maken, met blijdschap en groote vrijmoedigheid, de verschijning van Immanuël, den Machtige Jacobs, den Herder Israëls.

Ge weet, dit tweede deel van Jesaja vangt aan met den grondtoon: „Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen.” Welnu, wie van God getroost wordt, is meteen ook gemaakt tot een evangelist, tot een bren-ger van een goede en blijde boodschap aan zijn mede-zondaren. Dat blijft niet uit. Ge kunt het bij uzelf weten. Als de Heere u oprecht gemaakt heeft — en dat sluit niet uit, maar in, dat ge altijd nog wel behoefte ge-voelt van God te bidden, dat Hij maar rechte lijnen trekke in uw van nature arglistig hart, door de werking van Jezus' bloed en Geest — ik zeg: als de Heere u oprecht gemaakt heeft, en uw hart en leven naar Hem henen gericht heeft, om in Christus aan Hem verbonden te mogen zijn door den Heiligen Geest — dan blijft 't ook wel niet achter, dat uw naar genade en bekeering begeerig hart van God getroost wordt. **Gij** behoort dan **ook** tot dat Jeruzalem, naar welks hart de Heere gesproken wil hebben. En 't zal niet missen: dan wordt gij op uw wijze een soort evangelist. Ge kunt 't niet verborgen houden, en er niet van zwijgen; het zal van uw woord en van uw leven afstralen, hoe groot de goedheid en de genade Gods in Christus is over zondige menschen, zooals wij allen zijn, die alles verbeurd hebben. En die roeping vervullen ze niet op eenvormige wijze. Want eenvormigheid en eentonigheid is verre van hetgeen God werkt. Maar een iegelijk doet het op zijn wijze; en **die** soms niet 't minst,

die nauwelijks weten dat ze 't doen, bij wie het zoo door genade een vanzelfsheid is, die het ook niet op commando van andere menschen doen, en die bij zichzelf wel eens denken: gaat er niet al te weinig licht van mij uit?

Er is wel eens een Sion, dat in een of anderen drukweg denkt: de Heere heeft mij verlaten, en de Heere heeft mij vergeten (Jes. 49 : 14); dat echter van God niet vergeten wordt, al zou ook eene vrouwe haren zuigeling vergeten. Verworpen schijnt Jeruzalem wel eens te zijn van Gods aangezicht. Denk aan Israël in Babels doodenvallei. En toch is het van God zóó onuitsprekelijk geliefd en bemind, en heeft God de zaak van dat volk, naar zijn eeuwig welbehagen, zóó met zijn eigen Goddelijk wezen vereenzelvigd, dat Hij kan zeggen: „Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd. . . .” Met andere woorden: Zoolang God God is, zullen **zij** zijn bemind volk zijn. Zouden **zij** voor eeuwig vervallen, dan moest **God** vallen. Hun vastigheid ligt in God zelf. Jeruzalems muren kunnen wel eens in puin liggen. Maar God zegt: „Uwe muren zijn steeds voor Mij.” Tijdelijk mogen ze verwoest zijn; maar in Gods welbehagen en raad **staan** ze; zooals de psalm zegt: „Telt zijne torens; zet uw hart op zijne vesting; beschouwt onderscheidenlijk zijne paleizen; opdat gij het aan het navolgende geslacht vertelt” (48 : 13, 14). God kent die muren met een kennis des welbehagens alzoo, dat geen stad veiliger, en beter bewaard zal zijn dan de stad Gods, waarin Philistijn, Tyriër en Moor geboren zullen zijn.

Al is het dan ook, dat er in de ballingschap slechts een ruïnestuk van Jeruzalems muren overblijft, namelijk van den Schaapstoren, aan de zijde van het oude fort Ophel — het zal gaan, gelijk Micha profeteert (4 : 8): „En gij, Schaapstoren, gij Ophel der dochter Sions, tot u zal komen, ja daar zal komen de vorige heerschappij, het koninkrijk der dochter van Jeruzalem.”

Die tijd is nu gekomen. In dat tijdsgewricht verplaatst ons dit profetische woord. De Heere is zijn volk verschenen. De Messias is daar. De levendmaking des volks uit Ezechiël's doodenvallei gaat nu in vervulling. „(Ik) de eerste (zeg) tot Sion: Zie, zie ze (daar)!” (namelijk die heugelijke dingen, die voorzegd zijn), en tot Jeruzalem: „Ik zal eenen blijden boodschapper geven” (Jes. 41 : 27). Nu gaat het, gelijk eertijds, toen God zijn volk uit 't Egyptische diensthuis verlost had, ze door de woestijn in Kanaän bracht, en koningen der heirscharen voor hun aangezicht vloden. „De Heere gaf te spreken; der boodschappers van goede tijdingen was eene groote heerschaar” (Ps. 68 : 12).

Nu — wat eigenlijk weg was en te niet was, wordt door God verwekt om de blijde boodschap alom te brengen, dat de Heere daar is met zijn heil voor de menschen. Want Sion, Jeruzalem, was weg, was te niet. Het lag onder zijn zonden en schulden door God in den dood geworpen. Ze hadden immers 't verbond vernietigd, hoewel de Heere ze getrouwd had. Een beeld van 't geen wij allen ons waardig gemaakt hebben voor den Heere.

Maar wat weg was en te niet — dat verwekt de Heere ten leven; en Hij maakt ze tot goede en blijde boodschappers van het goede. Zooals het met hun Borg en hun Hoofd is geschied. Vrijwillig heeft Gods eeuwige Zoon zich in ons vleesch en bloed onder onze schuld voor God en in onzen dood begeven. De Messias is uitgeroeid. Hij was weg en te niere gemaakt. Dood en graf, hel en duivelen triumfeerden. Maar aan Gods recht was voor ons genoeg gedaan. Hij is verhoogd; en nu gaat het naar het woord: „Zoo zal ik uwen naam mijnen broederen vertellen; in het midden der gemeente zal ik u prijzen.” Hij is de groote Evangelist.



Zijn dood nu werkt in zijne leden, maar ook zijne opstanding. Zijn **dood**: in de verdrukking die hen overkomt van de zijde dergenen die God niet vreezen; in de kastijdingen Gods die over hen komen; in de droefheid naar God die ze leeren kennen; in hun oprechte erkentenis den dood verdiend te hebben; in de dooding van de zonden in hen. Maar ook het **leven** van Christus werkt in hen. Uit de kracht van dat leven, vragen ze naar God, den Rotssteen Israëls, en zoeken ze zijn aangezichte, in den Middelaar van Hem aan zondaren geschonken en in zijne genoegdoening aan Gods heilig recht. Door de kracht van dat leven zegt hun hart: ik zal tot God mij wenden om genade en bekeering, want zijne barmhartigheden zijn vele. Door de kracht van dat leven zegt hun ziel: Heere, dat ik altijd op U hopen mag; want Gij wilt noch kunt beschaamd maken, die tot u toevlucht nemen.

Door de kracht van dat leven is Gods woord en 't leven dat God in zijn volk werkt, hun zoo aangenaam en zoo kostelijk. Ze **genieten** het heil des Heeren in den Messias. En ze kunnen er daarom van spreken, het boodschappen, het evangeliseeren, zoodat het, uit hun hart en mond als een levende vonk overslaan kan in alle harten, waarin God datzelfde leven geeft.

Zie, dat is het: „O Sion, gij verkondigster van goede boodschap. . . .” Wie anders zal den menschenkinderen een blijde tijding kunnen brengen, van Gods troon, een blijde tijding van verlossing van de zonde, van satan en van den dood, een blijde tijding van eeuwige zaligheid en heerlijkheid — wie anders dan 't volk, dat door God verkoren en bestemd was om, in den Messias in zijnde, als leden zijns lichaams, licht te geven, en getuigen van Gods heil te zijn tot aan 't einde der aarde. Wie anders zal verkondigster van goede boodschap kunnen zijn, dan de uit den dood levendgemaakte jonkvrouwe Israëls, wier zonden vergeven en uitgedelgd zijn in een weg van genoegdoening aan Gods recht, en die genade gevonden heeft in Gods oogen. „De Heere is mij verschenen van verre (tijden). Ja Ik heb u liefgehad (met) eene eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken (met) goedertierenheid (Jerem. 31 : 3)”.

Daarom luidt 't hier: „O Sion, gij verkondigster van goede boodschap, klim op eenen hoogen berg;” . . . . De bedoeling is natuurlijk: opdat uw stemme, die de blijde tijding brengt, heinde en verre door het land gehoord worde. Dit klimmen op een hoogen berg is hier echter niet anders dan als **beeld** bedoeld, om te kennen te geven, dat de goede boodschap alomme zal gehoord worden. Denk aan de profetie: „Maar in het laatste der dagen (dat is de tijd der openbaring van vorst Messias, tijd van zijn komst en wederkomst, die in de O.-Testamentische profetie in één tafereel samenvallen) zal het geschieden, dat de berg van het huis des Heeren (dus: de tempelberg met 't huis Gods daarop) zal vastgesteld zijn op den top der bergen, en hij zal verheven zijn boven de heuvelen; en de volken zullen tot hem toevloeien” . . . . (Micha 4 : 1, Jes. 2 : 2).

In eigenlijken zin zou natuurlijk geen mensch zich daarvan een enigszins mogelijke en gezonde voorstelling kunnen maken. Israël heeft dan ook wel verstaan, dat dit alles symbolisch uitgedrukt was. De Christus zal met zijn volk, met zijn kerk, over de gansche aarde bekend zijn, en men zal op de aarde Gods weg kennen, onder alle heidenen zijn heil (Ps 67 : 3). Zoo is 't ook in dit woord uit Jesaja 40.

## Brieven naar Antiochie.

Gel.! Ik weet niet of gij den vorigen keer het Mei-nummer van het Zendingsblad geheel en met aandacht gelezen hebt. Het zou mogelijk zijn, dat gij één of meer stukjes overgeslagen hadt. Vooral het laatste stukje, dat staat onder den titel: „Giften voor de Zending” is vermoedelijk niet heel aantrekkelijk. Als men zelf eens een gift gezonden heeft, kijkt men licht eens na of die verantwoord wordt. Maar overigens gelooft men het wel, dat er veel voor de zending gegeven wordt en dat er altijd nog meer noodig is en vertrouwt men wel dat het in goede handen is.

Daarom willen wij nu uw aandacht even op deze rubriek vestigen, want er staat metterdaad iets in, dat van veel belang is. Zoek nu het Mei-nummer nog eens op en kijk eens.

Nu, ziet gij iets? Gij begrijpt zeker wel wat ik bedoel: „**Saldo Zendingsblad 1914 f 8007.10½.**”

Dat is eigenlijk maar een deel van het **saldo**. Elk, die het zendingsblad leest, krijgt, ten minste dat hopen wij, een geestelijk saldo. De meditatie van Ds. H. Hoekstra van Arnhem leidt hem in in de Heilige Schrift; en mijn brieven aan u, ik hoop dat ze nu en dan aanleiding geven tot hartelijke vreugde en warme voorbede. Ik hoorde onlangs, dat er menschen zijn, die er nu en dan om lachen. Nu, dat neem ik heelemaal niet kwalijk, ze meenen het wellicht heel goed, maar ik wil u toch verzekeren, dat ze meestal in diepen ernst geschreven zijn.

Dan volgt de eigenlijke hoofdinhoud van het blad. Men leest wat onze broeders op Java en Soemba ondervinden. Hoe roerend blij ze zijn, als ze eens vijf mogen doopen en hoe ze met moederlijke teederheid alles van die gedoopten vertellen wat ze maar weten. Hoe ze te worstelen hebben, evenals voor eeuwen de Apostel Paulus, met vele tegenstanders. Die dingen doen iemand meeleven en meebidden met de broeders en zusters op het zendingsveld. Dan vindt men meestal ook een fotografie meer of minder van belang maar toch altijd wel bezienswaard. Eindelijk vindt men een „Leestafel”, waarop wat boeken worden aangeboden, die den lezer middelijkerwijze een geestelijken zegen kunnen geven. En dan komt men aan de rubriek van **Giften**. Wie zich daaruit laat onderwijzen, koopt voor één gulden meer goeds, dan hij die er mee naar de Fransche bazar gaat.

Dat over het geestelijk saldo.

Maar stoffelijk geeft het Zendingsblad ook veel meer saldo dan f 8007.10½. Hoe dikwijls zou iemand door het lezen er van bewogen worden om iets bij zichzelf weg te leggen, naar dat hij welvaren verkregen heeft van den Heere, om het ter zijner tijd in de zendingscollecte te werpen. En dan komt die kleine jongen aan de deur en brengt het zendingsblad; het kost **drie centen**, maar men geeft hem een dubbeltje; die zeven overige centen gaan in het zendingsbusje. Niemand kan berekenen wat geldelijk voordeel het Zend. Bl. op die wijze geeft.

De drukker-uitgever, de heer J. Zomer te Wageningen, kan op een halve cent na uitrekenen hoeveel hij overhoudt van het geld, dat door de abonné's betaald wordt. Van elken abonné krijgt hij maandelijks drie centen binnen en dan betaalt hij daarvan het papier en de drukkosten, de kosten van inpakken en van verzenden enz. enz en als hij dan alles betaald heeft en hij maakt de rekening op met 1 Jan., dan houdt hij wat over, en dat bedraagt nu over het jaar 1914 f 8007.10½.

Hoe komt dat? omdat iedereen zijn best er voor doet. Er is op elke plaats een broeder of zuster, die door den kerkeraad daartoe is verzocht



of uit eigen aandrang des harten het heeft aangepakt, die ontvangt het pak van den uitgever en zorgt dat elk het zijne ontvangt en dat het geld binnen komt en dat doet bijna overal iedereen zonder andere vergoeding dan de bewustheid dat hij een goed werk steunt. Daardoor heeft de uitgever weinig kosten voor colportage.

Voor ditmaal schrijf ik u niet meer, want ik heb nu ten doel om heel uw aandacht te vragen voor deze zaak. Wie weet of gij er ook nog niet wat voor doen kunt.

De uitgever zendt u gaarne een handvol nummers toe om er de aandacht op te vestigen.

Smilde, Juni 1915.

Uw vriend,

H. DIJKSTRA.

### Dr. B. J. ESSER.

Onze foto geeft geen gelegenheid om veel bij te schrijven, en zegt toch zeer veel.

Voor eenigen tijd kwam Dr. B. J. Esser, de M. D. van Rotterdam te Poerbolinggo, naar Nederland, met vacantie, — ja; maar velen wisten dat het was om de krankheid van me-

dat mevrouw hersteld is en de kleine Cornelie voorspoedig groeit en dat de zendeling zelf zich in blakenden welstand verheugt. Hun plan is den 10 Juli met het stoomschip „De Rindjani” van Rotterdam te vertrekken. Het schijnt, dat ze de reis geheel per boot zullen



vrouw en men fluisterde, dat zij wellicht nooit weer de schoone bergen van Java zou aanschouwen. En zie, nu hebben ze, alvorens te vertrekken, zich met hun drieën, — de kleine Cornelie, hun eenig dochttertje, dat den 6 Nov. dezes jaars den leeftijd van 5 jaar D.V. zal bereiken, in het midden — laten foto grafeeren, om de heele wereld te laten zien.

maken, want de volkeren van Europa gedragen zich als wilden, en wie reist nu graag door een land der wilden? Als dit blad onder de oogen onzer lezers komt, zijn ze reeds op weg. God vergezelle hen en doe ons steeds het goede van hen hooren. Saluut!

H. D.

## SOEMBA.

**De brand te Karoeni.**

„Uit mijn Camera". Van de Macedoniër nemen wij over het volgende:

House Burned.

Van Ds. L. P. Krijger te Karoeni ontvingen Deputaten voor Soemba 4 Juni 1915 het volgende telegram:

House burned all well no trouble.

Krijger.

Men wordt aan alles gewoon. Geweldig was de ontsteltenis toen in 1905 het bericht kwam dat Ds. Wielenga gewond was en zijn huis verbrand. De schrik was al minder erg toen in 1906 het nieuwe huis van Ds. Wielenga te Pajeti verbrand was. Het diep ingrijpend bericht van den brand te Karoeni werd met buitengewone kalmte ontvangen.

Het is erg. Buitengewoon erg. Ds. Krijger heeft zijn huis in de wildernis, op drie dagen te paard van de andere Zendelingen, pas voltooid en dat heeft hem veel moeite en de broeders en zusters in Nederland veel geld gekost; (de penningmeester had net het hoofd weer boven water en ziedaar nu krijgt hij weer een veertigponder aan zijn been en zinkt weer als een baksteen). Het Zendingswerk was mooi aan den gang, er waren heel wat Soembaneesche jongens bij Ds. Krijger in huis en het onderwijs ging goed van de hand, en ziedaar nu ligt alles er weer!

Dat is eenvoudig om te schreien.

Maar laat ons eerst het telegram samen lezen:

„House burned". — Het huis verbrand, dat is zoo duidelijk als de dag. Dat huis had meer dan f 12000.— (zegge twaalfduizend!) gekost. Ds. Krijger had eens heel secuur gebouwd en van extra goed hout, opdat de witte mieren het huis niet zouden opeten. Het was een gebouw van „Kikerou" (ziet er van af) maar het is in heel anderen zin, dan wij en hij het bedoelden, een gebouw gebleken waar wij af moeten en kunnen zien.

Het is weg, totaal weg, heel dat huis gebouwd met ijver en toewijding!

Meer dan f 12000.— in dubbeltje en kwartjes door talrijke handen en handjes in liefde samengebracht; f 12000.— waaraan kleefte het zweet des werkmans en de weelde van den genotzuchtige — weg! geheel weg!

Neen toch niet weg. Als de rook van een offer is het opgegaan tot God in den hemel.

„All well". Dit zegt dat Ds. Krijger en mevrouw en hun kinderen en de Soembaneezen en het bedienden-personeel er gezond en wel uit gekomen zijn. Dat is een prachtig bericht. De bouwer van het huis, dat verbrand is, is er nog en hij zal een nieuw

bouwen. All well. Huis weg, meubels weg, sieraden weg, kleeren weg! All well!

„No trouble." Dat zal wel ongeveer betekenen: geen oproer, geen wraakneming. Men weet dat beide vorige branden op Soemba aangestoken waren. Dat „no trouble" zegt waarschijnlijk dat dit niet aangestoken is maar per ongeluk in brand is geraakt.

Nu dat kan wel waar zijn. Ik zal me niet vermeten om het beter te weten dan Ds. Krijger. Het kan zijn dat hij met ontwijfelbare zekerheid kan zeggen dat er geen opzet in het spel is.

Maar de Soembaneezen willen gaarne aan de geesten hunner voorvaderen een bewijs geven dat ze al die nieuwe dingen niet zonder tegenstand op de erve der vaderen toelaten en dan is een brandje, in een land waar alles zoo gemakkelijk branden wil, een zeer geschikt middel om ongestraft den voorvaderen een teeken te geven van zijn oude gezindheid tot hunwaarts.

All well, zegt Ds. Krijger. Wat God doet is welgedaan. All well no trouble! Onze vrienden zullen wel zorgen dat er weer geld komt. No trouble, onze broeder en zuster zullen er zich wel door klaren.

Het huis was verzekerd, niet bij een Maatschappij; assurance-maatschappijen willen geen pand op Soemba verzekeren. Het was verassureerd bij onze talrijke vrienden en vriendinnen. Elk van hen heeft een klein deel er van in zijn beurs. Dat komt te recht.

Het is nog hooger verzekerd. Het is verzekerd bij den Heere, die gezegd heeft dat wij op West-Soemba het Evangelie zullen prediken. Die vergoedt de schade en laat deelen in winst. „All well", wat wij Hem in liefde wijden, keert op ons in zegen terug. Reeds maken onze jongedochters zich op om van huis tot huis te gaan.

Het geld komt er wel. Als onze broeder en zuster maar maar moed houden en niet bezwijken in hun zielen.

En de nieuwe predikant? Wie zal het zijn? De man des Raads wacht reeds op de roeping om heen te gaan naar dat land der eenzaamheid. Waar is hij? Zal de Heere hem spoedig bekend maken?

Waarom zoo kalm onder dit alles? Omdat uit het kwade steeds het goede voortkwam.

Tot zoover de „Macedoniër".

En nu verder.

Toen dat telegram Vrijdag 4 Juni bij den voorzitter der Soemba-Deputaten ontvangen was, riep hij des Maandags een vergadering samen om over dit onderwerp te beraadslagen. Er was een oogenblik verslagenheid,



maar op de vraag van den voorzitter, of wij nu den arbeid op West-Soemba ook moesten opgeven, omdat de kosten en de risico wellicht te groot waren, werd door één der broeders geantwoord en door allen toegejuicht: „Zouden wij om één brandje heel West-Soemba los laten?"

We hadden bij den aanvang onzer vergadering gelezen Ps. 24 „De aarde is des Heeren mitsgaders hare volheid, de wereld en die daarin wonen, want Hij heeft ze gegrond op de zeeën en heeft ze gevestigd op de rivieren", en wij meenden er vast op te mogen rekenen, dat die rijke God ons niet beschaamd zou stellen.

Besloten werd aan Ds. Krijger een telegram te verzenden, dat hij onzen brief af moest wachten en in dien brief, die hem eerst na 6 weken bereikt, als hij niet op een dwaalweg raakt, zooals dat in dezen tijd soms ook gebeurt - werd hem, na een woord van deelneming, de verzekering gegeven dat het werk zou worden voortgezet en het huis zou worden herbouwd; dat de Broeders van Soemba maar eens een overzicht van de schade en een begroting moesten opzenden. De vergadering was zeer kalm en bedaard, als iemand, die met volle beslistheid, wetende dat het moet, een taak aanvaardt, die moeilijk lijkt. Toen de vergadering uiteenging en de voorzitter ten slotte alleen op de zaal was achtergebleven, gevoelde hij zich volkomen gerust. Deze zaak zou stevig en goed, rustig en kalm, met warmte en met geloof worden behandeld. All well. No trouble.

Een ander gevoelde vermoedelijk evenzoo, maar alleen van den voorzitter mag ik spreken.

En hoe dacht de Quaestor aan geld te komen? Het is geen kleinigheid; 15 of 20 duizend en dat uit de  $86 + 35 + 47 = 168$  kerken der Drie Provinciën, waarvan enkelen ook nog zeer zwak zijn, ruim f 100 uit elke kerk; hoe zal dat gaan? De plannen van den Quaestor lagen al dadelijk gereed, maar hij vertelt ze nog niet aan het algemeen; hij heeft er mij wat van verklapt. Hij wil een mobilisatie op 't touw zetten van de jonge dochters in de 168 kerken. De jongelingen zijn in de mobilisatie opgeroepen door H. M. de Koningin der Nederlanden; hij wil de jonge dochters oproepen in naam van den hoogsten Koning.

Op één dag, die nog nader moet worden vastgesteld, des morgens om negen uur, zullen ze allen moeten aantreden en een geheelen dag mobiel blijven en dan zal des avonds de benodigde som bijeen zijn. Of hij ook vrijstellingen geven wil? Ja enkele. Hij wil vrijstellen allen die bloede en

bangst van hart zijn en allen die geen warmte gevoelen in haar hart voor Soemba. Zoo wil hij een Gideons leger van Amazonen verzamelen en dat zal er van op uit, gewapend met een busje of met een tasje of met eenig ander voorwerp, waar wat in kan.

Nu heb ik u zijn snoode plannen tegen onze jonge dochters verraden, ik zie ze al glunderend kijken als ze er van hooren en ik hoor ze al verzekeren, dat ze wel durven en wel willen.

En wanneer dan? Dat weet ik nog niet. De nauwgezette Quaestor is een wonder man. Hij wil graag geld hebben, maar hij is bang om te veel te vragen. Hij is bang de menschen lastig te vallen. Maar als hij eenmaal alles uitgerekend heeft en hij weet, hoeveel hij noodig heeft, dan is alle vrees er uit, dan houdt hij niet op voor hij den laatsten cent binnen heeft. Zoo begrijp ik nu de zaak ook. Hij wil eerst brieven van Soemba hebben en begrotingen en dan weet hij hoeveel er zijn moet. Hij wil niet te veel hebben, of liever hij wil de broeders en zusters niet te veel bezwaren. Als al de berichten binnen zijn dan gaat het mobilisatie-bevel uit en dan is het „voorwaarts marsch!"

En hoe gaat het mijn broeder en zuster Krijger op Soemba nu, terwijl wij corresponderen en verzamelen enz. enz. Misschien brengt een volgende brief ons daarover licht; wij weten er, terwijl ik dit schrijf, nog niets van. Wel wil ik, zonder nader bericht, verzekeren dat ze niet ontmoedigd en verslagen op de puinhoopen van hun huis nederzitten en weenen. Zoover ik weet, hebben ze geen van beiden daarvoor den aanleg. Vermoedelijk zitten ze in een zeer luchtig opgeslagen hutje, zonder meubelen, of zelfs zonder de allernoodigste keukengereedschappen, en behelpen zich op alle manier om toch maar bij elkander en bij hun werk te blijven. Hij zal moeilijk weg kunnen, want er zijn verscheidene scholen en daar moet hij oog op houden en dat kan een ander ook niet gemakkelijk van hem overnemen en zij zal bij hem blijven, als het even mogelijk is. Maar dat kan ook heel anders uitkomen. Hij zal het, of liever zij zullen het er niet bij laten zitten. „Voor één brandje heel West-Soemba opgegeven!" dat nooit.

All well. No trouble!

### Het sterven van Boeloe.

Den vorigen keer was een begin gemaakt met een brief van Ds. Krijger, gedateerd 15 Maart 1915. Die dagteekent derhalve uit een tijd lang vóór den brand. We zullen dien nu voortzetten. Hij handelt van het sterven van een hoofdenzoon, die bij Ds. Krijger in

huis was. Hij was des morgens niet al te wel en thuis van school.

Eerst tegen zes uur 's namiddags; toen het al donker begon te worden, kreeg hij op eens een hevige bloedontlasting.

Hoe wij schrokken, zonder nog het ergste te vermoeden! Hij beschikte schijnbaar nog over al zijn krachten, kon nog gaan en staan zonder bepaalde hulp en ziel! Omstreeks 8 uur, terijl mijn vrouw iets voor hem gereed maakte, en ik zelf met de andere jongens in het avondgebed om zijn herstel smeekte, kwam het meisje, dat even mijn vrouw vervangen had, ons mededeelen, dat hij stervende was. Zoo snel veranderde zijn toestand, dat zelfs mijn vrouw, die steeds bij hem was, enkele oogenblikken tevoren aan zulk een omkeer niet dacht.

Wij vermoeden, dat een hevige buikvliesontsteking zulk een onmiddellijke wending en verhaasting in het verloop der ziekte gebracht heeft.

Maar wij stonden vóór de werkelijkheid dat hij, de kleine Boeloe heengegaan was, toen het nauwelijks tot ons was doorgedrongen, dat zijn toestand ernstig zou kunnen worden.

Wat een zware beproeving en hoe greep het ons aan, vooral nu we juist in deze dagen telkens herinnerd werden aan Maart 1914 en wat we toen met onze lievelingen doorgemaakt hadden, onder gelijke ziekteverschijnselen. En dan de gedachte die wij niet van ons af konden zetten en die ons den ganschen daarop volgenden nacht geen oogenblik slaap gunde: wat dit voor onzen arbeid zou beteekenen en hoe het zou opgenomen worden door de familie? God heeft het ons echter duidelijk gemaakt, dat Hijzelf de gevolgen geheel voor Zijne rekening nam.

Hoe duidelijk vertoonde zich Zijne voorzienige leiding! Wij vernamen, dat juist een broeder van den vader zich in de kampong Karoeni bevond.

Nog dienzelfden avond kon het lijke dus door de familie naar Wai Djewa vervoerd worden. Maar wat ook een lichtpunt was: een man uit de naaste omgeving van des jongens huis was er getuige van geweest dat Boeloe den middag voordat hij ziek werd, en terwijl hij met de andere jongens op de wandeling was, omdat hij zoo'n hevige dorst had, gedronken had uit een vuil rivierviertje, dicht bij het bivak, hetgeen wij trouwens reeds vernomen hadden en aanstonds als de meest waarschijnlijke oorzaak van zijn ziekte hadden aangenomen. Met een bezwaard hart ben ik des Zondagsmorgens van Oemboe Pati, den vader gereden, maar (gisteren) naar Ello Pada naar de kampong

ik mocht bevinden, dat geen verkeerde uitlegging, waarvoor wij ons zoo bezorgd hadden gemaakt, de gemoederen bezig hield. Ik vond ze allen in diepe smart, maar het vertrouwen ook van den vader was niet geschokt. Het was mij haast te wonderlijk; alleen dit werd mij duidelijk, dat God **leven** zoowel als **dood** gebruiken kan om Zijn zaak te doen dienen en dat gedeelde smart de harten meer zich voor elkaar doet openen en meer aan elkaar bindt dan gedeelde **vreugde**.

Met een zeer verruimd hart keerde ik naar huis terug. Wij hebben aanstonds allerlei maatregelen tegen besmetting getroffen en gelukkig zijn wij allen tot nog toe in goeden welstand.

Moge niemand na het lezen van dit bericht denken: dat Karoeni schijnt toch wel een ongezonde plaats te wezen. Voor Indië achten wij Karoeni eerder een gezonde plaats.

Maar zooals u wel duidelijk is, het is de **waterkwes**tie die steeds te Karoeni zooveel zorg en moeilijkheid oplevert en voor de onvoorzichtigen groot gevaar medebrengt. Wij hebben in huis nu steeds zuiver water, maar het moet op tamelijk verren afstan' en dikwijls met veel bezwaar aangevoerd worden. Wij hopen, dat op de een of andere wijze nog eens afdoende in deze zaak zal kunnen voorzien worden.

Na de spannende dagen, die nu weer achter ons liggen, is de reactie bij mijn vrouw niet uitgebleven, maar wij hopen dat zich dat wel spoedig weer herstellen zal.

Verl. maand (Februari) heb ik met Br. v. Dijk de meeste scholen bezocht. 't Was een aangename reis. Ik zal maar geen verslag geven, want allicht doet Br. v. Dijk dit zelf wel, en beter dan ik 't gewoon ben.

Dank nog voor de toezending van het nog overblijvend bedrag der bouwkosten enz. Gaarne zie ik ook het andere dat ik nog tegoe heb tegemoet.

Ik eindig nu met onze hartelijke groete en heilbode voor ieder uwer in 't bijzonder en gedenkt gij ook steeds aan ons in uw gebied.

Uw br. in Chr.,

LOD. P. KRIJGER.

P.S. Over enkele dagen ga ik naar Kodi D.V. Kort voor het sterven van Boeloe, hadden we twee ernstige zieken uit de onmiddellijke omgeving van den radja van hier in huis opgenomen ter verpleging. Zij kwamen zelf dit verzoeken toen zij de toestand ernstig inzagen.

Beiden een klein jongetje en een jongen van 15 jaar, zijn met Gods hulp toen genezen.



Maar wie zal nu een hospitaaltje hier moeten bouwen? Ik hoop toch zoo: de dokter die God voor hier bestemd heeft. Wordt er ijverig gezocht?

L. P. K.

### Allerlei.

De brieven van Soemba komen langzaam, maar ze komen toch. Den 21 Juni ontvingen wij een brief, die gedateerd is: Melolo, 1 April. Die heeft derhalve ruim 2½ maand noodig gehad om in onze handen te komen. Ds. Colenbrander meldt in dien brief, dat de Heere hem voorspoedig een zoontje, Hendrik, deed geboren worden op den 29 Maart; juist op den dag dat Ds. Krijger een jaar geleden zijn dochttertje verloor. Hij schrijft daarbij met hooge waardeering over de hulp van zuster Lock. Deze was toen nog op Soemba; of ze nu weer naar Djokja is om haar studie voort te zetten, weet ik niet goed; in elk geval 29 Maart was zij te Melolo en bewees daar goede diensten.

Dat gaan van zuster Lock naar Soemba was eigenlijk zoowat buiten de orde, zij zou eerst op Java haar examenen doen, althans dat was de bedoeling en nu was er al zoo eens door een der Dep. aan één der broeders geschreven, dat de broeders, die haar hadden laten komen, ook de kosten van haar tractement en verblijf maar moesten betalen. Gelukkig was die brief niet van den penningmeester en droeg dus geen officieel karakter. Met den penningmeester zullen de broeders klaar komen, vermoed ik. Ik deel dit mee om daarop te laten volgen, dat Ds. Colenbrander zich bereid verklaart om te betalen, als dat noodig is, en daardoor een tastbaar bewijs wil geven, hoe hoog hij de hulp van zuster Lock waardeert.

Ze heeft den tijd tevens gebruikt om het ziekenhuis te Melolo te helpen inrichten. Dat is nu zoo netjes geworden, dat de eerste patiënt, die zich aanbood, vriendelijk verzocht, of hij maar in den paardenstal mocht slapen; in het ziekenhuis was het zoo netjes, hij durfde er niet in. Nu met Soembaneezen moet men soms handelen als met kinderen, men moet ze maar eens hun zin geven, als er niet veel kwaad bij is. Onze patiënt kreeg dus een leger in den stal. Na een paar dagen kreeg hij langzamerhand begeerte om ook eens in dat mooie huis te slapen en dit werd hem vergund en de zaak was in orde. Hij vond het erg interessant, dat hij de eerste patiënt was. Ds. en zuster zullen het zeer zeker nog meer interessant vinden, als die eerste patiënt goed en wel genezen vertrokken is.

In het ziekenhuis kwamen in de eerste

dagen na de opening ongeveer 30 menschen om geneesmiddelen vragen. Het was zoo erg druk, want er waren vele Soembaneesche oemboe's van de bergen, die te Melolo moesten zijn voor onderscheiden belangen. Het schijnt wel, dat de pastorie daar zoowat als herberg dient, tenminste de Oemboe's logeerden er en de paarden stonden op het erf. Velen hunner bleven zelfs 14 dagen lang.

„Het is, schrijft Ds. Colenbrander, natuurlijk uitstekend om connecties te krijgen — maar ook wel eens lastig. En als ze dan ten slotte nog een kwartje te kort komen, voor de belasting, vragen ze dat ook nog, want: „Gij zijt onze vader en wij allen zijn uw kinderen!” Dachten ze er ook maar zoo over als het aankomt op het volgen onzer lessen!”

Ds. Colenbrander heeft in de maand, die aan dit schrijven voorafging, een reisje gemaakt naar Mata-Wai. Dat staat niet op de kaart van Ds. Wielenga, ge moet een stipeltje maken 1 centim. landwaarts van Kalioedang. Daar is onze broeder tweemaal g weest, eerst midden-Febr. op gewoon bezoek en toen op 23 Maart nog eens weer, omdat hij bericht kreeg, dat de goeroe te Mima, 1½ uur van Baing, aan de kust, waar een paar Savoneezen wonen, ernstig ziek was. Gelukkig viel die ziekte nog al mee. De goeroe heeft zijn werk weer hervat. In het begin van Maart heeft onze broeder een reisje gemaakt naar Kananggar, ook om de school te bezoeken. Op alle drie plaatsen gaan de scholen goed. Vooral de radja van Kananggar helpt dapper mee. Onlangs was er een jongen, die naar huis geloopt was, maar de radja liet hem netjes ophalen, hield hem een nacht bij zich in huis en daar sliep hij met de voeten in den stok. Geloof maar, dat die baas den volgende morgen graag naar school wilde. Het middel is echt Soembaneesch, maar het zal misschien wel helpen.

Ds. Wielenga schreef een brief uit Scerabaia, gedateerd 29 April, die tegelijk met die van Ds. Colenbrander door ons werd ontvangen. Hij was toen op Java. In verband met de regeling van enkele subsidie-aanvragen, die eenige toelichting behoeften en andere besprekingen met de Regering te Batavia, was goedgevonden, dat Ds. Wielenga eens naar Batavia zou gaan. Onze broeder heeft meer dan een week in Batavia vertoefd en roemt zeer de vriendelijke ontvangst, bij hoog en laag en de bereidwilligheid om hem vooruit te helpen met allerlei inlichtingen. Hij heeft de hoop meegenomen, dat alles naar onze wenschen zal kunnen geschikt worden en twijfelt volstrekt niet aan de gewilligheid daartoe.

Hij heeft te Batavia ook nog een spreekbeurt voor Soemba vervuld en ik meen ook een keer gepreekt. Op midden-Java heeft hij slechts vier dagen vertoeft en den 3 Mei hoopte hij weer scheep te gaan naar Soemba. Hij zou dan binnen de maand weer bij zijn vrouw, die intusschen op het huis en op alles pastte, terug zijn. Wat ruime dankenstof hebben wij, dat Soemba's zending zulk een goede naam heeft.

Wat Ds. D. K. Wielenga te Batavia vertelde, heeft de Kerkbode ons overgebracht. Dat zullen wij wellicht nog eens aan de lezers geven; maar nu is er geen plaats.

Smilde, Juni 1915.

H. D.

### SOLO.

Mesen, 29 Maart 1915.

#### De Pest.

Het onderwerp van den dag te Solo is de intrede van de pest. Reeds lang dreigde het gevaar van den kant van Oost-Java. De vrees werd werkelijkheid, en in een der kampongs, der stadsgedeelten, brak de pest met felle woede uit. Vele Javanen en vier Hollanders bezweken er in weinige dagen aan. De afdeeling Solo is toen aanstonds besmet verklaard door pest. De betrokken kampong is ontruimd.

Deze kampong ligt vlak bij het station van Solo, dat station Djebres heet. Vermoed wordt, dat met goederen uit Oost-Java ook pestratten ingevoerd zijn, en dat deze zich in die kampong hebben verspreid. Bepaaldelijk de rattenvlooiën zijn de overbrengers van de ziekte. In den regel hebben ratten gemiddeld slechts één vlooi bij zich. De vlooiën verhuizen van de doode ratten naar de nog levende; en bij een groote sterfte onder de ratten krijgen de overblijvende er dus hoe langer hoe meer. Daarom wordt een hoog vlooiencijfer beschouwd als het bewijs van een hoog sterftcijfer, en dus van pest onder de ratten. In een goederenloods van genoemd station werd een rat gevangen waarop 49 vlooiën werden gevonden, welk cijfer op een zeer groote rattensterfte wijst. En als die vlooiën geen ratten meer vinden, dan komen ze ook op de menschen en besmetten hen met de pestbaccillen.

De kampong, die zooveel zag sterven, ligt vlak naast ons huis. Deze gedachte is voor ons natuurlijk niet aangenaam. Moge dit gevaar ons en alle anderen dringen tot schuilen bij den Heere.

In Psalm 91, waaraan men als vanzelf denkt in zulke dagen, trof me bijzonder de uitdrukking: „de pestilentie, die in de donkerheid wandelt.” De onderzoekingen van

den nieuweren tijd brachten aan het licht, dat de ratten de pestilentie met zich voeren. Zij wandelen in de donkerheid en komen des nachts in de huizen. Ook hier weer, gelijk zoo telkens in Gods Woord, blijkt de gekozen uitdrukking, die slechts een dichterlijke inkleeding scheen, nauwkeurig overeen te stemmen met de veel later ontdekte gegevens.

Eén man, een Javaan uit Klaten, heeft in den Soloschen Zendingskring veel moeite en zorg gebracht. Zijn moeder diende in een der huizen in de besmette kampong. Zij had koorts en hij kwam haar halen. Hij plaveide zijn weg, dien hij met zijn zieke moeder door Solo ging, met leugens. Langs dien met leugens geplaveiden weg bracht hij zijn moeder eerst in het huis van onzen helper Stefanus, hem wijsmakende, dat hij te laat voor den trein was gekomen en dat ik hem toen naar Stefanus gezonden had om daar intrek te nemen. Langs dien weg wist hij zijn moeder den volgenden morgen in ons ziekenhuis opgenomen te krijgen, stellig verzekerende dat de ziekte zoo juist van den trein uit Klaten kwam. Dr. Vogelesang vond het ziektegeval toch wat verdacht en isoleerde de zieke. Den volgenden morgen overleed ze; het onderzoek wees uit dat zij aan pest gestorven was. Het is in deze omstandigheden een voorrecht, dat dr. Vogelesang twee jaar geleden gedurende enkele maanden den burgerlijken geneeskundigen dienst te Madioen waargenomen heeft, toen daar ook pest heerschte. In het vóór een jaar uit Madioen geïmporteerd geval en ook in het bovenbeschreven geval nam hij, al was de ziekte nog niet vast te stellen, aanstonds de noodige maatregelen.

Stefanus en zijn gezin werden voor zes dagen in hun eigen huis geïsoleerd; het erf werd afgesloten en door politie bewaakt. De school, die op 't zelfde erf staat, werd gesloten en mocht Zondag niet voor godsdienstoefening worden gebruikt. Gelukkig is de interneering heden opgeheven en mag het kerkelijk leven weer zijn gewonen gang gaan.

Het afzonderlijk bamboe-huisje, waarin de zieke gestorven was, werd verbrand. Het geval toont, dat ondanks groote waakzaamheid, toch nog wel eens pestlijders in het ziekenhuis kunnen binnenkomen. En bovendien is het gevaar niet denkbeeldig, dat opgenomen patiënten de ziekte onder de leden hebben, of dat bezoekers de besmetting binnen brengen. Het zou heel wat zijn, als zulk een ziekenhuis met zijn 100 patiënten geïsoleerd moest worden, afgezien



nog van het gevaar van snelle verbreiding der ziekte onder zooveel „die tot de zieken en zwakken behooren. In dezen tijd mag het ziekenhuis met zijn nooden wel bijzonder voor den Heere gedacht worden in uwe gebeden.

Een der hoogere Javanen zei met overtuiging: „De Javanen gelooven niet aan pest, maar aan „Setans“. De ziekte wordt toegeschreven aan den invloed van booze geesten; of liever: het kwaad wordt niet als een ziekte beschouwd, doch als de wraak van een verstoorden geest.

In de pest-kampong staat een ketappangboom. Twee menschen hieuwen een dooden tak daarvan af, een derde nam wat van het hout. Deze drie menschen stierven. Een Hollander kocht een deel van het hout; hij zelf, zijn huishoudster, twee kinderen en een baboe stierven. Een oude Mohammedaansche godsdienstleeraar vond een stuk hout op den weg en nam het mee naar huis. Toen hij hoorde, dat het van den „geestenboom“ was, bracht hij het onder den boom terug, offerde spijze aan den geest en bad onder den boom; het mocht niet baten; ook hij stierf.

De gedachte der Javanen is, dat de geest van iemand, die niet goed gestorven is, gedurende veertig dagen in dezen boom verblijft houdt. Dit niet-goed-sterven is het lot van menschen, die slecht geleefd hebben of die niet willen sterven als het doodsuur gekomen is. Men kan het bij hun sterven zien; als zij rustig de armen kruisen en kalm het hoofd buigen en den geest geven, dan gaan zij naar het paradijs. Maar als zij bij het sterven wilde bewegingen maken, dan gaan zij „den verkeerden kant“ uit. Hun geest kan dan veertig dagen lang geen rust vinden en neemt zoolang intrek in een boom of in iets anders. Wee hem, die in die dagen aan den boom raakt; ten minste indien hij een bewoner der zelfde kampong is; de wraak treft alleen de bewoners van de kampong van den geest. De menschen weten niet, dat de boom „bewoond“ wordt en handelen dus in onkunde; maar toch kost hun zulk een daad het leven. De Javanen leeft dan ook gestadig in de vrees van op een of andere wijze een geest te beleedigen en daardoor zijn leven te verliezen. Veler godsdienst bestaat voornamelijk in vrees voor de geesten, in vrees voor hun wraak.

Welk een tegenstelling met den waren godsdienst, wiens liefde alle vrees kan buitensluiten. En hoe weinig gegrond is het zeggen van velen, dat de zending de menschen liever moest laten in „den godsdienst,

waarin ze zich nu eenmaal gelukkig voelen“. Bovenal voor hun eeuwige toekomst, maar ook voor hun leven op aarde brengt het Christendom den menschen een zegen. Het geeft vrede des harten en rust in alle levensomstandigheden.

H. A. VAN ANDEL.

## Op den bodem der zee.

Zend, Ferguson voer langs de kusten van de Sangir-eilanden en gaf in het „Penninske“ de volgende beschrijving van de pracht van den bodem der zee.

Maar wij zijn de rivier al voorbij, en gaan nu zachtjes glijdend langs groote steenen en rotsen en over heele klippen van koraal. En nu moet ge al maar rechts beneden in die sprookjeswereld kijken. Ge kunt het met de oogen haast niet bijhouden, al die kleuren en vormen. Tusschen roode en witte koraal, zweven en zwenken, glijden en schieten de allerkleinste vischjes in roode, geele, blauwe, witte, oranje, groene, gestreepte en gevlekte kleedij. Ze zitten elkaar na, springen uit 't water, spelen kiekeboe in holen en gaten en genieten van hun paradijs daar onder water. Op 't zand liggen heel rustig groote en kleine roode, blauwe, bruine, gevlekte en witte zeesterren, en dan zeeëgels en zeekomkommers; en dan een beest met allerlei truine stekels en daartusschen in, prachtige blauwe en roode oogen. Heel stil kijken — niet met een riem of stok er in porren of roeren. Dan wordt 't op eens leelijk, vol modder. Het is een beklemmende waarheid dat de mensch 't schoonste werk van God bijna altijd leelijk maakt door zijn neus of vinger er in te steken.

Wat is de Heer toch mild, om daar in de diepte van de zee zulk een overvloed van moois te geven. Wij vinden het bijna overdaad, en dan nog zoo verborgen en waar men zoo moeilijk bij kan. Ja, juist op die verborgen en moeilijke plaatsen zet God de heerlijkste dingen.

## Korte Berichten.

### Mevr. Zuidema.

Den 27 Mei zou Mevr. Zuidema, echtgenoot van onzen leeraar aan de Keuch. School te Djokja, met twee dochters en een zoon, met het stoomschip „De Koningin der Nederlanden“ naar Amsterdam vertrekken.

De oudste dochter is zeer ernstig krank en heeft geleide noodig van moeder en zuster. Als dit bericht gelezen wordt zal het viertal waarschijnlijk reeds in Nederland

zijn aangekomen. We nemen zeer deel in haar bitter leed en bidden haar de vertroosting van des Heeren toe. H. D.  
Smilde, 25-6-'15.

### Met hartelijk welkom!

Onze broeder D. Koelewijn is in het Vaderland met zijn gezin. Dit werd ons medegedeeld in het volgende schrijven.

Wr. Br.!

Zooals gij weet is Br. D. Koelewijn den 2e Juni gearriveerd. Zijn adres is: Zeestraat 66, Beverwijk. Gij zegt er zeer wel iets van in 't Zendingsblad.

Hartelijk groetend,  
t.t.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 15 Juni '15.

Overigens hebben wij tot op heden van de aankomst en den welstand van Br. Koelewijn en de zijnen nog niets vernomen. Geen bericht, goed bericht!

We maken van deze annonce gebruik om hen hartelijk welkom te heeten. We zullen wel eens spoedig elkanders aangezicht mogen aanschouwen. Dat zal een vreugde zijn!

Aan zijn krachtig en welberaden optreden is het, middelijkerwijze, te danken, dat onze Keuch. School onder de scholen op Java een goeden naam heeft. We mogen den Heere danken, dat Hij ons mannen geeft, die het werk der Gereformeerde Kerken, dat zij op Java en Soemba mogen doen, zóó doen, dat ook de vijand er goeds van getuigen mocht. H. D.

### Een verblijvende verbetering.

Bzg., 26/4 '15.

Zeer geachte Ds. Dijkstra,

Uit een der jongste Zendingsbladen maakte ik op, dat U nog niet bekend is met den loop der exprestreinen op Java (sinds 1912). Als drukwerk zend ik U daarom een spoorboekje van verleden jaar, dat U misschien nog wel eens van dienst kan zijn. In 1916 hopen we in één dag van Batavia naar Soerabaja te sporen, wanneer de nieuwe N.-Z. lijn Cheribon—Kroja (bij Maos) gereed zal zijn.

Met beleefde groete en heilbede,

Hoogachtend,

Uw Dw. Dnr.,

A. A. L. RUTGERS.

We zijn zeer dankbaar voor deze welwillende poging om één der vele leemten in ons weten aan te vullen. H. D.

## LEESTAFEL.

**Palestina en de Bijbel. Toelichting van Zeden, Gewoonten en Beeldspraak in de Heilige Schrift**, naar het Engelsch van Dr. James Neil, bewerkt door J. A. Wormser. — Kampen, J. H. Kok.

Zooals deze titel reeds aangeeft, is het doel van dit werk om de Oostersche beelden en beeldspraak in de H. S. voor ons Westersch begrip duidelijk en verstaanbaar te maken.

Afl. 1 en 2 met veel genot gelezen.

**Een Schat in Aarden Vaten.** —

E. J. Bosch, Nijverdal.

Van deze geschiedenis der „Afscheiding“ kondigen wij met genoegen afl. 4—7 aan.

**De Heidelbergsche Catechismus van**

**Ds. J. Bavinck.** Tweede druk. —

Kampen, J. H. Kok.

De tweede druk is compleet. Deze uitgave van den Catech. is voor vacante kerken bijzonder geschikt.

**M. Henry, verklaring v. h. Oude**

**Testament.** — Kampen, J. H. Kok.

De uitgave is nu gevorderd tot aan Ps. 118. De uitgever wijdt er alle zorg aan.

**De Dordtsche Leerregelen**, door Ds.

T. Bos. — Kampen, J. H. Kok.

Die Leerregels hebben voor velen wel verklaring noodig en Ds. T. Bos is de man om ze te verklaren. Laten de genen die er behoefte aan hebben van deze schoone gelegenheid gebruik maken!

De Zending heeft nog altijd het hart van den grijzen Dienaar. Men leze het warme woord op blz. 152.

**De Dochter van Jeruzalem.** Een

verhaal uit den tijd van Judas den Maccabeër. Uit het Engelsch van J. Ludlow. — Kampen, J. H. Kok.

Om te rillen en te ijzen!

**Philip Mauro.** I. Leven in het woord

vertaald door Nellie. 3de Druk.

II. Een Getuigenis. III. De tegenwoordige stand van het Gewas.

's-Hage, D. A. Daamen.



I. is een mooi boekje. Ph. Mauro, een advocaat, bekeerd 24 Mei 1903, oud 45 jaar, op het zondaarsbankje, geeft een prachtig getuigenis van de kracht van het Woord in de ziel.

II. is een afzonderlijke uitgave van het eerste Hoofdstuk van I.

III. spreekt over Openb. XIV : 15. „De oogst der aarde is rijp geworden,” beweert dat God een buitengewone proef neemt met Amerika of er nog wat van het menschedom is te maken, (bl. 20) beweert dat God aan Satan de tegenwoordige wereld heeft overgegeven, en bewijst dat de advocaat nu de pen maar moet neerleggen.

## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Gr. en J. Algera, Dokkum kn. f 3.—; P. en S. Spieringa, Scharnegoutum, uit den huiselijken kring f 1.50; H. A. Meijer, Terschelling, uit het busje f 2.15; Mej. Aalders Achlum b f 5.—; J. Pouwer, Tholen b. f 0.80; A. Homoet, Veenendaal f 5.—; Völkers, Nijverdal kn. f 2.50; M. Reinds, IJmuiden b. f 0.18; v. d. Meulen, Wijnjeterp kn. f 10.12<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Bouman, Groningen b. f 0.18; Hilbers, Gees kn. f 3.—; Pinkster-collectie N.-Lekkerkerk f 21.70; Mej. Brummelman, Eefde, van de Chr. Meisjesver. f 4.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Juni 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Pinkster coll. Smilde a met gevonden in het Kerkzakje f 25.— en nagiften f 21.—, samen f 100.14<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; uit het busje van H. Veenstra te Smilde f 6.50; F. Haverkamp, de Krim, van de Meisjesveren. f 2.75; T. Haverkamp, de Krim f 2.47; Pinkstercoll. Zuidwolde Dr. f 33.88<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; busje J. Wedeven, Smilde f 8.03<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; M. Reinds, IJmuiden f 0.32; steentje voor het huis van Ds. Krijger, gev. kerkzakje Rotterdam f 1.—; voor hetzelfde M. J. v. Schelven te Velp f 2.50, gev. kerkzakje Smilde a f 5.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Juni 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Van de Geref. Kerk te Rotterdam, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in 1914 van de Kerk te Rotterdam en de met haar samenwerkende Kerken f 1004.14; collectie Geref. Kerk te Hilaard voor de Generale Kas f 15.30, collectie Geref. Kerk te Burum voor de Generale Kas f 36.56; door B. Westerveld te Purmerend van de kinderen van P. Ernsting opgespaarde halve centen f 1.25 en gift van Mej. de Wed. C. Groot f 1.50; Pinkstercollectie van de Geref. Kerk te Nijkerk voor de Generale Kas f 66.9; Pinkstercollectie van de Geref. Kerk te Klundert f 109.85; door Ds. P. Roos te Vinkeveen 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Breukelen f 51.30; door Ds. R. v. Reenen, collectie voor de Generale Kas van de Geref. Kerk te Reitsum f 10.77; door Ds. J. Mulder, van de Zendingsvereniging „Paulus” te Ede f 4.—; van A. M. te Vlaardingen voor de Zending f 47.—; van

Ds. H. Dijkstra door hem in het Zendingsblad verantwoord f 445.99; door Jonkvr. C. C. v. d. Poll van den Zendingskring „Kersbergen” te Zeist f 50.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Juni '15.

Zending op Midden-Java, Djogja-Solo

Sinds de vorige opgave ontvangen:

Pinkstercollectie van de Geref. Kerk te Vijfhuizen f 55.12<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; idem Beverwijk f 34.53<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; idem Halfweg met inbegrip van een nagekomen gift ad f 100 f 435.07<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; idem Hoofddorp f 143.16; idem Nieuw Vennip ex port f 231.81; idem Krommenie f 43.63<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; van de Kinder-Zen 'ingsvereniging te Krommenie f 5; saldo Zendingsblad te Krommenie f 4.12<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; van de Geref. Kerk te Nieuw Vennip voor kerkbouw Solo f 28; van de Geref. Kerk te Zaandam bijdrage 1e halfjaar 1914 f 300 en voor den kerkbouw te Solo f 375.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Juni '15.

ZENDING OP SOEMBA.

R. v. Dieren te Wilsom, van den Zendingskring f 22; W. Jager te Winschoten, van N. N. uit een spaarpot van het overleden zoonje Jan f 3.85; Westerveld, van de Jonged.-Ver. f 2; Ds. Meijer te Marum, gev. in de coll. een dankoffert 1875—1915 f 10; Dr. Schot te Hardenberg, uit Ommen f 20.64, uit Dedemsvaart f 100; H. Boddens te Bedum, uit het Nikkertje van de kerkfietsen f 2; J. F. Fleurke te De Krim, van de Zend.-Ver. f 35; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 1; Ds. Dwars-huis te Boornbergum, van de Jonged.-Ver. f 2.50; K. D. v. d. Kooy te Winsum, van de Zend.-Ver. f 20; Ds. Bruin te Baflo, van de Jonged.-Ver. f 15; Ds. v. d. Munnik te Leens, van de Zend.-Ver. f 100; Ds. Reijenga te Siddeburen, van Jantje Batjes 240 halve centen + opbrengst Bazar Jonged.-Ver. f 20 = f 21.20; D. Rurica te Glanerbrug, bijdragen van de Geref. kerk f 9.75; W. Roffel Tz. te Odoornerveen, verzameld bij de huizen f 17; Jac. Salomons te Gasselter-Nijveen, gev. in de coll. f 1; D. De Boer te Garrelswier, 2-maandel. bijdrage f 20; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f 5; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f 5; A. Smit te Haren, 2-mndl. contrib. f 15.30, van de Jonged.-Ver. f 4.32<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, een gift f 2 = f 21.62<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Mej. de Wed. Wibbens te Middelsluis, uit een busje f 10; Mej. J. Tilbuscher te Middelsluis, van de Jonged.-Ver. f 100; Ds. Scholten te Zuidhorn, coll. bruiloft Geertsema en Van Til f 6; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 1; Mej. I. Postema te Warfum, van de Jonged.-Ver. f 37.25; R. S. Wigboldus te Zuidwolde, van de Zend.-Ver. f 27.50; Ds. Scholten te Zuidhorn, gev. in de coll. f 10; A. H. Homan te Ten Boer, uit het Negertje der school f 10; Ds. Gispert te Zwolle: uit Zalk, gev. in de coll. f 2, uit Cidemarkt, busje B. Brouwer f 5.69, C. Sneep f 4.21, saldo Zend.bl. f 13.90; Ds. Dijkstra te Smilde: gev. in de coll. f 10, uit Steenwijk, gev. in de coll. f 1 + uit de busjes van Dr. Hania f 23.32<sup>1</sup>/<sub>2</sub> = f 24.32<sup>1</sup>/<sub>2</sub>, uit De Krim, van de Jonged.-Ver. f 6.59<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 10 + van de Jonged.-Ver. Wildervanksterdallen f 20 = f 30; B. Kamphuis te Sellingen, saldo Zend.bl. en kal. f 10.42; A. E. Ufkes te Westerveld, verzameld op een gouden bruiloft f 5.55; Mevr. Texer—Offringa te Groningen, van de Zangveren. „S. D. G.” f 6.51<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; van den Kerkeraad te Stadskanaal, busje Zondagsschool K. Aten te Eendracht f 9.50, gev. in de coll. f 5 + f 15 + f 10 + f 10, in de brie-

venbus van Ds. Heida f 1, van de Zendings-Comm. wijk I f 13.45, II f 24.97, III f 21.27, IV f 16.65, V f 12.81, VI f 4.44 = f 144.09; Mej. G. Haan te Groningen, 2 maand. storting van de Kinder-Zendings-Vereen. f 95.

J. H. Steenhuis te Ten Boer, uit de busjes in de kerk f 24.27 $\frac{1}{2}$ ; R. Noback te Blokzijl, van de Geref. kerk f 30.65; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f 1; Jac. Salomons te Gasselternijvee, gev. in de coll. f 20; A. Zomer te Kampen, van den Zendingskring f 700; J. van Dalen te Ambt-Vollenhove B, gev. in de coll. f 1 + f 1 + f 2.50 = f 4.50; Mej. J. v. Houten te Groningen, busje van de Jonged.-Ver. „Weest een zegen” f 6; Ds. Goeree te Wagenborgen, 't Negertje van W. en P. Smit f 3; J. Stavinga te Uithuizen, verzameld op een bruiloft f 2.50; R. Beute Kz. te Steenwijk, gev. in de coll. f 5; K. Kremer te Berlicum (Friesl.), van de schoolkinderen f 13; Jac. Salomons te Gasselternijvee, uit de kerkbusjes f 2.92; Ds. Ligter te Zuidbroek, coll. op de Zondagsschool f 1.03 $\frac{1}{2}$ ; H. Poppen te Schoonebeek, gev. in de coll. een extra gift f 27.50; Ds. Schaafsma te Grijpskerk, busje van P. en D. Boersema f 4; Ds. Oussoren te Borger, gev. in de coll. f 7.50; A. Donkerbroek te Niezijl, 100 halve centen van Jacoba Hekstra = f 0.50; Geref. kerk te Loppersum, van N. N. f 1; Ds. Vrieling te Scheemda, coll. Zondagsschool f 2.25, coll. Jongel.- en Jonged.-Ver. f 2.50 = f 4.75; J. H. Kok te Kampen, van H. Uittenbogaard te Haarlemmermeer f 2; W. Jager te Winschoten, saldo kal. f 7.90; Ds. Middelveld te Hoogkerk, gev. in de coll. f 2.50 + f 2.50 = f 5; Ds. Kerssies te Den Ham, Mej. O. f 1.64, Jonged.-Ver. f 2.50, saldo Zend.bl. f 1.86 = f 6; Ds. Ploos van Amstel te Ulrum, een deel van de coll. op den Classik. Zendingsdag te Leens f 15.86 $\frac{1}{2}$ ; H. J. Kuiper te Zwartsluis, van de Zend.-Comm. f 140; Ds. Scholten te Roden, gev. in de coll. een dank-offer f 10; K. Veenkamp te Thesinge, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Duin te Zweeloo, uit Emmen van de schoolkinderen te Zuidbargte f 4.75, uit N.-Amsterdam, gev. in de brievenbus der Pastorie f 2.50.

Pinkstercollecte te: Uithuizen f 297.81 $\frac{1}{2}$ , Baflo f 66.61, Leens f 155.93, Ulrum f 86.85, Ten Post f 76.41, Garrelswier f 78, Saopemeer f 72.53, Gasselternijvee f 91.20 $\frac{1}{2}$ , Zuidbroek f 28.20 $\frac{1}{2}$ , Siddeburen f 91.33, Schoonebeek f 55.67, Ter-Apel f 25.14, Grijpskerk f 36.95 $\frac{1}{2}$ , Roodeschool f 109, Borger f 48.75 $\frac{1}{2}$ , Oostwold f 250.—, Loppersum f 71.17, Grootegast f 185, Winsum f 98.20, Sellinger f 23.74 $\frac{1}{2}$ , Westeremden f 41.58, Scheemda f 50.16, Lutjegast f 41.53 $\frac{1}{2}$ , Winschoten f 212.92 $\frac{1}{2}$ , Kampen f 259.29, Hoogkerk f 133.04, Kommerzijl f 38.20 $\frac{1}{2}$ , Zuidwold (Gron.) f 111.67 $\frac{1}{2}$ , Vlagtwedde f 6.90, Onstwedder-Mussel f 6.32, Stroobos f 44.72, Marum

f 53.87, Zwartsluis f 79.44, Oldekerk f 87.28, Bierum f 156.05, Roden f 38.18, Westerlee f 43, Gees f 30.50, Thesinge f 125, Emmen f 61.34, N.-Amsterdam f 50.50, N.-Dordrecht f 17.09 $\frac{1}{2}$ , Zweeloo f 23, Aduard f 241.88.

A. P. Stol te Lutjegast, van een vriend uit G. f 10; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, busje Toorman van de schoolkinderen f 4.84; J. H. Zwartsenberg te Sauwerd, gev. in de coll. f 1; Ds. Ligter te Zuidbroek, gev. in de coll. f 1; Ds. v. d. Boom t. Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 2.50 + f 2.50 + f 1 = f 6; Mej. T. Koning—Venhuizen te Leens, uit een busje f 3.27 $\frac{1}{2}$ ; J. Havenga Jz. te Kielwindeweer, gev. in de coll. een dankoffer f 10; J. de Boer te Winsum, gev. in de coll. f 10 + f 5 = f 15; M. Bekkering te De Krim, van de Knapen-Ver. f 2.15; Ds. Veenbaas te Kornhorn, van de Jonged.-Ver. f 4.79; Ds. Stadig te Ezinge, op een bruil. bij de fam. B. f 3.71 $\frac{1}{2}$ , verzam. door T. Raven, H. Swierenga, D. v. Til, R. Datema, M. Bosma, R. Geertsema, G. v. d. Veen, L. Muller, M. Doornbos en W. Schuitema f 20 = f 23.71 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 2; Ds. G. Husmann te Ihrhove, extra coll. Emden 36, Pinkstercoll. 30, extra coll. Campen 60, Pinkstercoll. 108.02, uit een kinderbusje 2.40, uit Zendingsbusjes 25, Jonged.-Ver. te Bunde 40, Pinkstercoll. te Neermoor 37, Ihrhove 110.10 = tot. 448.52 M. = f 228.84; Mej. A. M. Oosterhuis te Groningen, van een Zendingsstudiekring f 2.70; W. Jager te Winschoten, nag. Pinkstercoll. f 1.50; Ds. Oussoren te Borger, nag. Pinkstercoll. f 1; Ds. Lanning te Dwingeloo, van de Jonged.-Ver. f 10; Ds. Van Halsema te Nijvee, uit de catechisatiebus te Meppel f 12.45; H. Vleeming te Velp, gev. in de coll. f 5; Ds. Elzinga te Grootegast, nag. Pinkstercoll. f 2; Westerlee, nag. Pinkstercoll. f 1; Ds. Bakker te De Krim, uit zijn huisbusje f 1; Ds. Geerds te Appingedam, van den heer K. Bolt van de Zondagsschool f 25, kinderbusjes van W. Burema, J. v. Dijken, G. Jager, R. Wiersema, E. Dam, M. Jager en J. Hoekzema f 99.89.

Pinkstercollecte te: Onstwedde f 47.30, Sauwerd f 55.83, N.-Buinen f 56.88, Bedum B f 16.78, Uithuizermeeden f 114.89, Bedum A f 208.04 $\frac{1}{2}$ , Kielwindeweer f 30.54 $\frac{1}{2}$ , Wagenborgen f 36.75, Rouveen f 88.82, Kornhorn f 39.93, Ezinge f 83.40 $\frac{1}{2}$ , Zwolle + Pinkstercoll. Zondagsschool f 250, Leek f 63.34, Midwolda f 104.72 $\frac{1}{2}$ , Hollandscheveld f 29.49, Ommen f 93.39 $\frac{1}{2}$ , Sleen f 30.59, 2e Exloërmond f 48.09, N.-Weerdige f 22.80, Nijvee f 42.52 $\frac{1}{2}$ , Ten Boer f 63.95, Overschild f 13.42 $\frac{1}{2}$ , 't Zandt f 71.13 $\frac{1}{2}$ , Nijverdal f 56.89, De Krim f 66.05, Meppel f 237.29, Appingedam f 147.42 $\frac{1}{2}$ .

UITHUIZEN, 7 Juni 1915.

J. DUURSEMA, Quaestor.

### Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.



**KERKEN,**  
**SCHOLEN,**  
**ZALEN,**  
**KANTOREN,**  
**WINKELS,**  
**PAKLOKALEN,**  
**CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,**  
 veegt men **ZONDER OPSTUIVEN VAN**  
**STOF,** door 't gebruik van  
**„ROSASCH”**  
 (stofbindend veegmiddel).  
**VRAAG GRATIS MONSTER.**  
**GEEN VETTE VLOEREN.**  
**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,**  
**ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.**

# Hij is :: onze vrede.

Dit alom bekende schoone  
 verhaal van M. v. O. kost  
 slechts **f 0.90 ingenaaid**  
**f 1.25 gebonden.**

**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

Nimmer verscheen belangrijker werk  
 voor ons Gereformeerde volk, dan

„Een Schat in aarden Vaten”  
 De „Afscheiding” in levensbeschrijvingen geschetst.

U teekendet toch reeds in? Vraagt uit-  
 voerig prospectus bij Uw Boekhandelaar  
 of bij E. J. BOSCH Jzn., Nijverdal.

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN**  
**EN DOOPBEKKENS**  
**IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS.**



**T. FABERIJ DE JONGE**  
**GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73**  
**FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN**

**Het adres voor een degelijk**  
**Amerik. Orgel**

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd  
**Steunenberg's Orgelhandel**  
**Schuttenstraat 8, Almelo.**

Vraagt prijscouranten en betalings-conditiën.

**CLICHÉ-FABRIEK „UTRECHT”**  
**DIR. RUNCHEL. JERUSALEMSTEEG 9**

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

**G. v. d. MEER Jr.,**  
**OUDKERKHOF, UTRECHT. TELEPH. 1285**  
**SPECIALITEIT IN PELTERIEN.**  
**:: REPARATIE-INRICHTING. ::**

**VACANT.**

**H. F. DE CHARRO & ZONEN,**  
**Papierhandel :: DEN HAAG.**  
**PAPIERFABRIEK TE EERDEEK.**

Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.

**ZELFBINDERTOUW.**  
**N. J. LANKHORST & Zn. SNEEK.**

**Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT**

**uit de Electr. Bakkerijen van**  
**GEBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**  
**Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.**  
**Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54,**  
**Telefoon 8677.**

**VAN SON'S INKTEN**  
 zijn hoogst duurzaam en bovendien NEDER-  
 LANDSCH FABRIKAAT. Vraagt DEZE  
 INKTEN steeds bij Uwen Boekhandelaar.

**P. VAN SON & Co.,**  
**Fabrieken van Inkten en Zegellakken.**  
**Deventer.**

Uw Boekenverzameling is incom-  
 pleet en absoluut NIET bij, als  
 daarin niet aangetroffen wordt  
 Deel I van

**„Op Leven en Dood”**  
 door M. VAN DER STAAL.

Dit is HET boek van  
 den tegenwoordigen tijd.

Prijs in prachtige reliëfband  
**f 3,35. 400 Pagina's;** waarin 300  
 illustr. en teekeningen. Wij zenden  
 het op gemakkelijke betalingscon-  
 dities aan wien het niet past in  
 eenen te betalen. Bestel het boek  
 direct. Zoo ontvangt U het met  
 een enkelen dag franco thuis ge-  
 zonden. De Uitgeefster: Drukkerij  
**„LIBERTAS” - ROTTERDAM.**

# Simplex

**MOTORRIJWIELEN.**

In de nieuwe prijscourant van de Sim-  
 plex zijn de voornaamste organen, waar-  
 aan de Simplex motorrijwielen hun be-  
 kende betrouwbaarheid danken, beschre-  
 ven en afgebeeld. De prijscurant is op aan-  
 vraag gratis en franco te verkrijgen.

**Simplex motorrijwielen f 520.—.**

**AMSTERDAM, Overtoom 271.**

# PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren  
**KLEEDINGMAGAZYNEN**

In alle voornamen plaatsen

Elke tekst, Belijdenistekst, Trouwtekst, Jubileumtekst binnen 4 dagen.  
 Direct na bestelling, elk pas of vroeger verschenen boek en kerkboek  
 -:- Boekhandel W. TEN HAVE, Kalverstraat, Amsterdam. -:-

De officiële KERKENORDE van RENKEMA, RUDOLPH en DE MOOR  
 met 2 Supplementen, worden U op ontvangst van  
 -:- postwissel f 1.— franco toegezonden. :-  
 ELECTRISCHE DRUKKERIJ „VADA” :-: WAGENINGEN.

LEVEN EN ONGEVALLEN  
 VERZEKERING

DE „AMSTERDAMSCHES”  
 Keizersgracht 547-549. A'DAM.  
 Directie  
 Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN  
 Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN.  
 Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen heden de 1e aflevering van : : : :

## PALESTINA EN DE BIJBEL

TOELICHTING VAN ZEDEN, GEWOONTEN  
 EN BEELDSPRAAK IN DE HEILIGE SCHRIFT

NAAR HET  
 ENGELSCHE VAN

**Dr. JAMES NEIL**

BEWERKT DOOR  
 J. A. WORMSER

MET GEKLEURDE TITELPLAAT EN 23 OPHELDERENDE  
 PENTEEKENINGEN VAN DEN KUNSTSCHILDER C. KOPPENOL

COMPLEET IN 10 AFLEVERINGEN à 25 CENTS

Prijs gebonden in prachtige Stempelband f 2.90

Dit boek is voor elken Bijbellezer van de grootste beteekenis, daar Dr. NEIL's opmerkin-  
 gen en uitleggingen tal van bladzijden uit den Bijbel op verrassende wijze verduidelijken.



# HET ZENDINGSBLAD

VAN DE

## GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.



JAVA

EN GY ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE



SOEMBA

REDACTIE  
**H. DIJKSTRA**, Smilde.  
**H. HOEKSTRA**, Arnhem.



Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR**, ZAANDAM.  
**W. B. RENKEMA**, RENKUM.

INHOUD: Ziet, hier is uw God. — Brieven naar Antiochië. — De Brand op Soemba. — Wono-sobo. — Wat Ds. D. K. Wielenga vertelde. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

## Ziet, [hier] is uw God.

O Jeruzalem, gij verkondigster van goede boodschap,  
hef uwe stemme op met macht; hef ze op, vrees niet,  
zeg den steden van Juda: Ziet, [hier] is uw God.

Jesaja 40 : 9.

Hier gaat vooraf: „O, Sion, gij verkondigster van goede boodschap, klim op eenen hoogen berg.” En wat nu volgt, doelt wederom op het overal bekend worden van het heil des Heeren. Sion, Jeruzalem, moet niet alleen de hoogste plaats uitkiezen, maar ook hare stemme opheffen met macht.

Beide zaken bedoelen, dat niemand in den lande onkundig zal blijven van de verschijning des Heeren aan de menschen tot hunne verlossing. En als ge dat gevoelt, dat deze dingen daarop doelen — dan krijgt ge een indruk in uw ziel van de goedertierenheid van God onzen Zaligmaker en zijne liefde tot de menschen. Zoo waarachtig als Ik leef, zoo Ik lust heb in den dood des goddeloozen! Maar daarin heb Ik lust, dat hij zich bekeere en leve. Alle gij einden der aarde, wendt u naar Mij toe, wordt behouden.

Weet ge, **wie** dat weten, **wie** dat gevoelen in hunne harten, dat het Evangelie zoo ruim is; dat God er lust in heeft den goddelooze te rechtvaardigen, en den zondaar te bekeeren; dat Hij gaarne de zonden vergeeft, en wie kinderen des toorns waren van nature, tot zijne kinderen aanneemt, en dat het Hem ernst is, als Hij bij u laat aandringen: Laat u met God verzoenen....? Weet ge, wie dat weten en wie dat gevoelen in hunne harten, dat er in Christus zulk een welbehagen Gods in de menschen is, dat God liefde is? Ik hoop, dat gij het weet bij uzelfen. Want diegenen weten en gevoelen het, die gekomen zijn tot den Heere en tot

zijne goedheid, in 't laatste der dagen. Zij weten het, die uit den grond huns harten God hebben leeren zoeken en zijne genade die in Christus is. Zij, die geleerd hebben hun hart te zetten op de bekeering van de zonden tot God. Als dat bij u ook zoo is, dan heeft God u ook niet zonder kennis van zijne genade gelaten. Dan weet ge er door eigen ervaring iets van, wat het is, als een arm, verkeerd, doemwaardig zondaar, verloren in uzelf, een prooi der hel, genade vonden te hebben in de oogen des Heeren, die zijn oor tot uwe smeking geneigd heeft. Dan zegt uw hart: wie ben ik, dat Hij op mij heeft willen nederzien. Dan denkt gij: het kan niet luide en verstaanbaar genoeg gepredikt worden, en overal waar menschen wonen, moeten ze het hooren, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om de zondaren zalig te maken. Want zeker, de verandering des zondaars is Gods werk. Maar laten we nu hope hebben voor 'n iegelijk, wiens naam mensch, zondaar is. Want hoe groot is deze goedheid, en hoe kostelijk is dit rantsoen.

„Hef ze op", namelijk uwe stemme, zoo volgt er. „Vrees niet." Hoe komt dat hier zoo tusschen? Wel, dat dient, om de lichtvaardigen te waarschuwen en om de oprechten te bemoedigen. Gij zegt: hoe kan dat dienen om de lichtvaardigen te waarschuwen? Antwoord: De lichtvaardigen gebruiken 't Evangelie slechts of liever misbruiken het, om zich wat te pleisteren, zonder dat ze lust hebben hunne zonden te laten varen, en naar God uit den grond huns harten te vragen. Nu dient dit „Vrees niet" om hen te laten gevoelen, dat de Heere een volk begenadigt, dat vreezen kan; vreezen voor zijne gerichten; vreezen vanwege de macht des vijands, des doods en der zonde, die ze gevoelen; vreezen, dat ze eens bevonden zouden kunnen worden buiten de genade te staan. „Heere (zegt Habakuk 3 : 2), als ik uwe rede gehoord heb, heb ik gevreesd."

Maar bijzonder is dit woord bemoedigend voor de oprechten. Gij, die hartelijk en oprecht de gemeenschap met den Drieëenigen God begeert en zoekt, die 't hart er op gezet hebt, in Christus te mogen zijn, en tot God bekeerd te mogen wezen en op den eeuwigten weg uwe voeten te richten, gij weet er iets van, hoe veel er tegen opkomen kan, om de hope en 't gevoelen van Gods genade buiten uw hart te houden, en u dan ook te verlammen in het vrij uitspreken van de genade en liefde Gods, die in Christus is, voor de menschen.

Deswege nu dit: „Vrees niet". Hoop maar volkomenlijk voor uzelf op de genade Gods. Vrees niet. Geen macht in of buiten u zal u buiten de zaligheid kunnen houden, zoo gij 't oprecht en rechtstreeks op Gods genade die in Christus is voor uzelf aanhoudt, door den Heiligen Geest.

En vrees ook niet, die genade breed uit te meten voor de menschen en in al haar diepte haar te ontvouwen. De duivel neemt wel eens een rechtzinnige gedaante aan, alsof hij de menschen moest waarschuwen voor zelfbedrog, en een advocaat moest wezen voor de vrijmacht Gods of voor de rechtvaardigheid en heiligheid Gods, en ik weet al niet waarvoor nog meer. Maar „vrees niet." Predik onversaagd de liefde en genade Gods in Christus over menschen die niets anders zijn dan verlorene zondaren.

„Zeg den steden van Juda: Ziet, (hier) is uw God."

„Den steden van Juda". In den grond der zaak wordt hier door den Heiligen Geest heel de wereld bedoeld. Maar alles staat hier in 't kader van de Oud-Testamentische bedeeling en in 't spraakgebruik van den dag der schaduwen. Tot Israël gaat dan ook 't eerst 't woord en 't heil des Heeren uit. Het is als in de engelenboodschap: Ziet, ik verkondig u groote blijdschap, die „al den volke" wezen zal. „Ziet, (hier) is uw God". Dat is de



boodschap. Dat is het Evangelie. Niet u pijnigen om in den afgrond neder te dalen van ik weet niet wat zware wegen, alsof gij den Heere ergens zoeken moest, waar Hij zich schuil hield. Niet in den hemel op te klimmen, door ik weet niet wat ongeestelijke of geestelijke opkalefateringen van u zelven of opschroeiverijen of opwindingen. Neen, God is **tot u** gekomen. Gij kondt niet tot Hem komen. Als Hij zich verbergt (en daar was toch reden voor!), wie zal Hem dan aanschouwen!

„Ziet, (hier) is uw God”. Dien gij beleedigd en vertoornd hebt, in zijn deugden en volmaaktheden, in zijn goedheid bovenal, welke u van uw eersten ademtocht aan omringde. (Ziet) — opent uwe oogen, laat het niet onopgemerkt door u blijven — „Ziet, (hier) is uw God”. In uw eigen vleesch en bloed. Onder uw zonde, onder uw schuld. In uwen doodsstaat. Hij, de eeuwige, levende God, de rechtvaardige Heiland, de Levensvorst. Die de verzoening met God medebrengt, inkomende in uw armoede, in doeken gewonden, liggende in de kribbe.

„Ziet” — niet maar in de verte, negentien eeuwen terug; neen, maar „ziet”, in dit heden, op dit oogenblik — want met de kracht en werking van zijn kribbe en kruis, van zijn dood en opstanding, is hij bij u en om u — „ziet, — (hier) is uw God”. Laat u dan met God verzoenen. Gelooft in zijn naam. Gaat in, uit den grond uws harten, tot hem, zooals zijne liefde en genade, zijne goedheid, tot u uitstraalt. Dat is zijn naam. Zijn naam, dat is de zon, gelijk ze in haar licht en warmtestralen u nabij en om u is. Weest in hem geplant door den Heiligen Geest, levende lidmaten. Groeit in de voorhoven onzes Gods, Hem tot eere, den naaste tot stichting. Verlaat u, in leven en sterven, in nood en dood, alleen op dezen uwen God.

Zóó was het, in eerste schemering, toen de Messias uit zijn graf in Babel weer opstond, wat zijn kracht en werking aan zijn volk betrof. Toen hij dat volk uit de doodenvallei met zich levend maakte en 't veilig door de woestijn weer in 't Kanaän Gods bracht. Toen viel daarin te smaken voor het volk Gods 't wederkomen van hunnen God tot hen in gunst en schuldvergeving in den Messias.

Maar wat was die schemering vergeleken bij den dag, dien ge in Lucas I en Lucas II ziet aanlichten? O, wat is dat wonderbaar heerlijk. Een Maria, en Zacharias, — ziedaar Sion, de verkondigster van goede boodschap. De herders, een Simeon, een Hanna — ziedaar Jeruzalem de verkondigster van goede boodschap. Allen roepen als om strijd den steden van Juda toe: „Ziet, (hier) is uw God”.

Wel mag ons dit herinneren aan 't psalmwoord (68 : 12): „De Heere gaf te spreken; der boodschappers van goede tijdingen was eene groote heerschaar.”

Alles leeft daar, want Israëls verlossing, der zondaren heil, verzoening met God, levendmaking uit de dooden, is geboren. De Immanuël ligt in de kribbe; God met ons. God en mensch in één persoon. O, daar is de hooge berg. Heel de wereld ziet nu zijn top met den tempel Gods gekroond. O, wat een opheffen der stemme met macht. Het klinkt de eeuwen door. Ook wij vernemen 't nog telkens. „Opdat wij den Heere dienen zouden **zonder vreeze**, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, alle de dagen onzes levens”.

En 't is meer dan historie. 't Is levende historie; eên levend werk Gods, dat de eeuwen doorloopt in zijne kracht. Het is **nu ook**, op dit oogenblik, waarheid en werkelijkheid voor iedere ziel die zich tot God wendt: „Ziet, (hier) is Uw God”.

O wie dit vindt, vindt het leven, en trekt een welgevallen van den Heere. Christus tot uw deel — laat dan den Heere over, hoe lang uw tijd nog wezen

zal op de aarde, en wat Hij nog voor u te doen en te werken heeft. Christus tot uw deel — dan zijt gij behouden, en leeft gij in door het geloof, in dat betere vaderland, waarheen uw reize gaat.

Arnhem, Augustus 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

„De Minister van Koloniën vroeg en verkreeg een crediet voor het stichten van onderwijzers-cursussen over Indië, onder warme instemming van de heeren Bogaardt en Scheurer. Het doel: belangstelling te wekken voor Indië, had ook de instemming van den heer De Visser, doch deze had liever gezien, dat aan de kweekscholen, die in de centra liggen, wandelleeraren voor dit doel werden aangesteld, — een denkbeeld dat hij den Minister nog eens warm aanbeval. De Minister zeide bereid te zijn aan elk degelijk plan, dat het doel diende, zijn steun te verleenen.

Aan onze kweekscholen dus de taak den Minister van Koloniën zulk een plan voor te leggen."

Bovenstaand bericht vond ik in de „Nederlander" no. 6667, dit deed mij grijpen naar het Kamerverslag. En wat bleek mij?

De minister heeft een bescheiden sommetje van f 2500.— aangevraagd om cursussen te laten houden over Indische onderwerpen te Haarlem en te Deventer. Te Haarlem werden deze lezingen gehouden door den heer Boes en te Deventer door den heer Lekkerkerken. Uit Deventer had de minister op 13 Juli nog geen bericht; in Haarlem waren de lezingen aanvankelijk bijgewoond door 103 personen. Door mobilisatie en andere omstandigheden is dit getal in den loop des jaars verminderd, maar de heer Boes schrijft toch:

„Ik meen dan ook te mogen verklaren, dat deze cursus heeft beantwoord aan het met de instelling daarvan beoogde doel, n.l. het verspreiden van juiste denkbeelden omtrent land en volk onzer koloniën onder de onderwijzers in mijn dienstkring en de onmiddellijk nabij gelegen gemeenten."

De minister omschreef zijn doel in deze woorden:

„Hier echter kwam het er op aan, om meer Indische belangen te dienen, om te trachten de verschillende onderwijzers, die zoowel bij het bijzonder als bij het openbaar onderwijs werkzaam zijn, op de hoogte te brengen van de wijze, waarop de Europeanen onder de inlandsche bevolking leven.

Het is van algemeene bekendheid, dat het niet gemakkelijk is het getal onderwijzers, dat men in Indië noodig heeft, op peil te houden. Allerlei maatregelen zijn daarvoor reeds beproefd. Verleden jaar nog heeft men studiebeurzen ingesteld voor de openbare kweekscholen en er komen er ook voor de bijzondere, maar de onderwijzers, die eenmaal voor het Indische onderwijs zullen uitkomen en die men verwacht, dat in Indië een goede toekomst zullen vinden, moeten op andere wijze bereikt worden."

De Minister kreeg zijn f 2500.—, zijn streven vond algemeen toejuiching.

Onze onderwijzers krijgen dus weer een goede kans om eens wat meer van Indië gewaar te worden. De heeren Bogaardt, Scheurer en Visser hebben elk op zijn wijze er op aangedrongen, dat deze lezingen of cursussen niet tot twee plaatsen beperkt zouden blijven en tevens dat er een weg zou geopend worden, in welken ook de onderwijzers van bijzondere scholen en de kweekelingen der onderscheiden kweek- en normaalscholen van deze gelegenheid zouden kunnen profiteeren.



De Minister deelde nog mede, welke onderwerpen te Haarlem waren behandeld. Er zijn er twintig. Twee lezingen waren gewijd aan den Godsdienst, waarbij den eersten middag Animisme, Brahmanisme, Boeddhisme en een tweeden middag Islam en Chr. Zending werden behandeld.

Onderwijs en nog eens onderwijs is het onderwerp van den dag, in Indië zoowel als in Nederland. In Batavia's „Kerkblad" 2 Juni 1915 vond men een verslag van de Chr. Holl. Inlandsche School te Kwitang, geschreven in nieuwe spelling. Hieruit blijkt, dat die school zich onder haar Hoofd, den heer J. de Wit, reusachtig ontwikkelt. Het is nog slechts haar derde jaar, en reeds heeft ze een hoofd, twee onderwijzers en drie onderwijzeressen. We nemen een stukje van het jaarverslag over, in de eigenaardige spelling van den secretaris:

„'t Leerlingenaantal klom tot 300. Om 't gehalte te kunnen verbeteren en 't onderwijs meer tot zijn recht te doen komen, werd meerdere uitbreiding voorlopig ongewenst geacht. Door verhoging van schoolgeld zal bij de nieuwe cursus getracht worden de stroom wat te keren. Mochten hierdoor leerlingen getroffen worden, die men gaarne zou behouden, dan ware hiervoor 'n suppletiefonds te stichten.

Met 't oog op de groote uitgaven, noodzakelijk voor meer salarissen, vernieuwing van meubilair, aanschaffing van leermiddelen enz. werd 'n beroep gedaan op allen, die de school voorstaan, om haar met 'n maandelikse bijdrage te steunen.

Uit het finantiëel verslag blijkt, dat uitbreiding van zoo'n school een mooi ding is, mits het maar gepaard gaat aan evenredige uitbreiding van inkomsten. Terwijl de inkomst schoolgelden met 60 pCt. steeg, rees het salarissen-cijfer echter tot 100 pCt. boven dat van het vorige jaar. De contributies stegen niet noemenswaard.

Niet alleen dat dus hier en daar ernstig bezuinigd moest worden, maar men moest zelfs overgaan tot leentjebuurs spelen. Wat de school nodig heeft, is een klein kapitaaltje, om zich finantiëel altans een weinig beter te kunnen bewegen."

Dit is een school die in rechtstreeks verband staat met onze gemeente te Batavia.

Voor het onderwijs, althans ten deele, was ook het gezelschap dat 10 Juli j.l. uittrok. Mej. H. S. S. Kuyper schreef er een stukje over en plaatste dit in verschillende bladen. Wij nemen het over:

### Naar het Zendingsterrein.

Geachte Redactie.

Zaterdag, 10 Juli, vertrokken van Rotterdam met het s.s. „Rindjani" eenige arbeiders en arbeidsters voor 't eerst of opnieuw naar het zendingsveld op Java.

En verscheidene vrienden en familieleden hadden zich mede aan boord begeven, om hen uitgeleide te doen.

Dr. en mevr. Esser-Rutgers vertrokken naar Poerbolingo, Mej. C. van An del naar de Prinses Juliana School te Soekaboemi, en mej. A. C. Jonkhoff, de pas benoemde derde onderwijzeres aan de Koningin Wilhelmina School (Christelijke School voor meisjes uit den Javaanschen adelstand), naar Jogjacarta.

Onder hen, die uitgeleide deden, merkten wij op: prof. Rutgers, de Rotterdamsche predikanten ds. Bavinck en dr. Kuyper Jr., de heer en mevrouw Brummelkamp, de heer en mevrouw Rutgers-Hovy, en de dames H. en J. Kuyper, resp. secretaresse en penningmeesteresse van het „Comité van Bijstand voor de Koningin-Wilhelmina School".

Het was een ernstiger ure dan zulk afscheid gewoonlijk pleegt te zijn. De bijzondere beschrijving van de boot met de kleuren der Nederlandsche vlag en met haar naam in reusachtige letters, herinnerden er nog eens duidelijk aan, dat de „Rindjani" uitvoer in oorlogsgevaar.

Moedig gingen ze uit op de ongewone baren, de vertrekkenden. Dapper stonden ze hun geliefden af, de blijvenden, bekwaam en bezielde door dezelfde genade Gods, die ons meer schenkt, als wij meer behoeven, maar ook vraagt dat wij meer zullen geven als de nood grooter is.

Nauwelijks was mej. Jonkhoff, wegens den snellen groei der Koningin-Wilhelmina School, tot derde onderwijzeres benoemd, of het Bestuur in Indië vraagt het Comité hier te lande om te zien naar een vierde onderwijzeres, die als hoofd van een tweede internaat, zou kunnen optreden.

Het aantal kostmeisjes bedraagt nu reeds 38, en voortdurend komen nieuwe aanvragen in.

En niet alleen het aantal, ook de stand gaat vooruit.

Reeds telt de school onder hare leerlingen, twee prinsesjes van den bloede, twee nichtjes van den sultan.

Ieder die Java kent, weet welk een hoogst verblijdend verschijnsel dit is, en hoeveel goeds het profeteert voor de toekomst.

Nog grootere uitbreiding der school zelve, zou haar echter haar huiselijk karakter doen inboeten. Daarom zijn er plannen in den maak, niet: de school te vergrooten, maar op het ruime erf een tweede internaat te bouwen, en hiervoor een adjunct-directrice te zoeken.

Dat alles beteekent veel arbeid en groote kosten. Het eerste is niets — het tweede is... véél, vooral in onzen tijd.

Het is voor Bestuur in Indië en Comité hier te lande niet gemakkelijk, bij een zoo sterken bloeitijd, als de school thans blijkbaar beleeft, altijd de nering naar de toring te zetten.

Mag ik langs dezen weg de aandacht nog eens op onze school en haar belangen, óók de financieele, vestigen?

H. S. S. KUYPER.

Secretaresse van het Comité van Bijstand voor de Koningin-Wilhelmina-School te Jogjacarta.

Het was wel een tamelijk Gereformeerd getint gezelschap dat hier ten afscheid samen kwam, maar toch mogen de Gereformeerden zich de school van Mej. Wellensieck te Djokja niet toeëigenen. Zelfs is mij wel eens van bevoegde zijde herinnerd, dat ik haar moet laten op de plaats waar zij staat. Dit neemt niet weg, dat ik er toch alijd veel sympathie voor heb en haar van harte filiciteer met haar uitbreiding en nieuwe leerkrachten.

Sm. 23-7-'15,

H. DIJKSTRA.

### Wat Ds. D. K. Wielenga van Soemba vertelde.

In het Kerblad van de Gereformeerde Kerken in Nederlandsch Indië van 21 April l.l. lezen wij:

Zondagavond hield Ds. Wielenga, Miss. Pred. op Soemba, een aangename causerie, over het Zendingswerk onder de Soembanezen.

Ds. W. toonde in duidelijke bewoording

aan, hoe moeilijk het is ingang te vinden bij genoemd volk.

Het is een geheel eigenaardig soort menschen, dat over vele dingen allerwonderlijkste opvatting heeft. De zending is tegenover den Soembanees neutraal, maar het Gouvernement niet (!)

Met bewijzen toonde Ds. W. dat hij niet



zonder reden aldus redeneerde. Bijvoorb.: Hun godsdienst gebiedt hun bij den dood van een rijk man, enkele van zijn bedienden te dooden, want, zoo zegt men „hij kan toch in het hiernamaals niet zonder bedienden aankomen!”

Wat doet nu de regeering! Zij verbiedt het koppensnellen en belet dus den Soembanees een deel van zijn godsdienstplichten na te komen.

Met paardenslachten evenzoo. Wanneer iemand die rijk is, en er een tweehonderd paarden op na houdt, sterft, mag de familie wel een of twee daarvan slachten, want redeneeren zij: „een fatsoenlijk mensch moet toch met eenige paarden in hiernamaals aankomen”.

De regeering verbiedt echter dit slachten van paarden aan de minder ruim bedeelde der bevolking. Alweer dus, een stuk bekort van hun godsdienstplichten.

De Soembanees is achterdochtig voor alles wat nieuw is.

Dat hebben zijn voorvaderen niet gekend — hij wil het ook niet kennen. B.v. het zetten van telefoonpalen of iets dergelijks. 't Liefst zou hij het niet doen, maar de regeering beveelt het en hij doet het, maar met tegenzin.

De Soembanees is vriendelijk en voorkomend. Hij zal u, als ge hem bezoekt vriendelijk ontvangen, zelfs een varkentje voor u slachten, maar al bespreekt hij nog zoo veel met u, heel veel méér houdt hij vóór zich.

„Beloven” zegt hij zelf „is gemakkelijk, maar doen is nog iets anders”.

In het beloven is de Soembanees dan ook heel gul en royaal.

„West-Soemba is”, zei spreker „als ik de uitdrukking eens mag gebruiken, meer bevolkt met „vrome” heidenen, terwijl Oost-Soemba meer het „moderne” heidentom vertegenwoordigt”. Men heeft gezegd, met hospitalen is een bevolking gemakkelijker te benaderen dan alleen met Evangeliesatiewerk. Dit geldt voor Java wel, maar voor Soemba niet.

De Soembanees denkt heel anders over medicijnen dan de doorsneë Javaan.

Hij laat zich ook niet gauw ter verpleging buitenshuis opnemen. Ook is

Soemba veel te dun bevolkt dan dat één groot hospitaal van nut zou kunnen zijn. Een kampong van vier huizen, is op Oost-Soemba al een reuzenkampong. Kleine hospitaaltjes met een 10-tal bedden zouden het beste zijn en als het kon, een reizend dokter die dit alles controleert.

Een Soembanees heeft bovendien een allervreemdste denkbeeld van dankbaarheid. Ds. W. hielp eens een zieke eenige maanden lang elken dag verbinden. Toen de man hersteld was, verscheen hij op 'n gegeven moment met een kip.

Inplaats dat dit het „dankoffer” bleek te zijn, vroeg de man den dubbelen prijs omdat de toean Pandita hem zoolang verpleegd en dus zijn vriend geworden was! Aan je vrienden mag je immers alles vragen!

Een voornaam middel voor de zending op Soemba is de school. Van 8 leerlingen steeg het aantal tot 800. Op West-Soemba waar de bevolking dichter op één woont, komen de kinderen ter school wanneer ze zelf willen, op Oost-Soemba echter waar de kinderen dikwijls uren gaans van de school wonen, gaat 't veel beter met het schoolbezoek.

Men heeft n.l. kleine gebouwtjes naast de school gemaakt, en hierin wonen nu die kinderen. Men zou deze primitieve „gebouwtjes” inlandsche internaatjes kunnen noemen.

De zoon van een Radja, die bij Ds. W. in huis werd opgevoed, zal binnenkort gedoopt worden en belijdenis doen.

Zijn vader kwam hem een jaar geleden halen met een groot verlof.

Hij vond zijn zoon nu knap genoeg zelf hij tegen den pandita.

Deze zei dat hij dat ook vond en liet den zoon roepen. Hij stelde hem voor de keus in tegenwoordigheid van zijn koninklijken vader.

„Ja” was 't antwoord „ik ben knap genoeg, zooals meneer zegt, maar ik wil eerst belijdenis doen en gedoopt worden”.

Van dezen leerling heeft Ds. W. veel goede verwachting voor de toekomst.

Zoo zegent God bij den aanvang de prediking van 't Evangelie. Zij er veel gebeds, ook voor de Soembazending.

## De Brand op Soemba.

Over den brand zijn nadere berichten. Het was op Maandag den 24sten Mei, Pinkstermaandag.

Ds. L. P. Krijger schrijft den 25sten:

„Tot onze onuitsprekelijke spijt moeten wij u mededeelen, dat het huis te Karoenigisteren in den vroegen ochtend is afgebrand. Niets, van wat de zending en wij aan mate-

rieel bezit hadden, is overgebleven.

Over ons persoonlijk behoefte u u niet ongerust te maken, wij zijn wel. En hoewel de grootheid van de ramp nog niet tot ons doordrong, zijn wij goedsmoeds, omdat wij weten, dat ook dit ons overkomen is naar het vaak ondoorgrondelijk maar altoos wijs bestel des Heeren.

Met het weinige dat wij nog met een greep hier en daar uit de vertering hebben kunnen redden (waarvoor wij toch nu zoo dankbaar zijn, omdat het in het allernoodigste voorziet), hebben wij ons geïnstalleerd in de school."

Een brief van Ds. D. K. Wielenga van 29 Mei deelt ons mede, dat de pasangrahan te Karoeni ter hunner beschikking is gesteld. Dit is een gebouw dat het Gouvernement opricht voor ambtenaren, die enkele dagen op een plaats moeten vertoeven. Dit gebouw heeft een cementen vloer en verscheiden kamertjes. Ds. Wielenga is van oordeel, dat het wel niet ruim zal zijn, maar dat het voorloopig toch zal gaan. Ze hebben met elkander gesproken door de telefoon, die Karoeni met Pajeti verbindt.

Ds. Wielenga schrijft ook nog:

„Het is wonderlijk hoe kalm hij er zelf onder blijft. Nu is het waar dat een dergelijke ramp beter te dragen is, dan het zoo droevig verlies van verleden jaar." Ds. Wielenga doelt op het verlies van twee kinderen op één dag. „Het is voor de Zending heel wat te dragen en ik hoop en bid dat

de broeders in Holland den moed niet zullen laten zakken, maar geloovig, moedig voortgaan. Achter de wolken schijnt het licht".

Wat de oorzaak van den brand betreft die ligt geheel in het duister. Vermoedens genoeg, zekerheid niet.

Ds. Krijger schrijft er van:

„'t Is (waarschijnlijk) een ondeugende streek van een schooljongen van een jaar of 15, die zijn dwaze gedachten volvoerde, zonder de gevolgen, die dit voor anderen kon hebben, te berekenen. Daarom wat ons meer vastigheid geeft en wat ons een behoefte en tevens een troost is, om van de tweede oorzaak op te zien tot Hem, die van alle dingen de eerste oorzaak is en met alles zijn heilig doel heeft".

De lezer versta echter wel dat dit een onderstelling is aangaande de oorzaak. Niemand heeft het gezien, niemand weet iets.

Ds. Wielenga schrijft dat er een brandende lap op het dak is geworpen, die heel langzaam doorgloeit en vermoedelijk een paar uur voor het uitbreken van den brand daar reeds gelegen heeft en toen Ds. Krijger het ontdekte sloeg de vlam reeds bijna uit.

Wat het werk betreft schrijft Ds. Krijger nog:

„Wat ook een lichtpunt is, wij hebben hoop dat de arbeid zal kunnen doorgaan te Laura, ook wat het internaat en wat het verblijf hier betreft".

H. DIJKSTRA.

Smilde, 24-7-'15.

## WONOSOBO.

Het plaatje voert ons naar Wonosobo, het arbeidsveld van Ds. L. Netelenbos. Het geeft een kiekje van des zendelings leven op zijn mooist. Ze maken een uitstapje, met een heel gezelschap, naar een zoogenaamd kratermeer, gelegen tusschen de bergen, en gevormd door een voormaligen krater van een vuurspuwend berg, op een hoogte van meer dan 1000 meter. De mannen zitten te paard, de vrouwen in draagstoelen, die door vier mannen gedragen werden, de hond loopt op zijn eigen pootjes.

De tocht herwaarts was nog al vermoeiend, maar het is hier heerlijk frisch, haast alsof ze een dag in Hollandsch klimaat waren. De Javaan vindt het griezelig koud en zal blij zijn als de pandita weer naar beneden vertrekt, de Europeaan haalt eens heerlijk adem en vult zijn longen met frische lucht. Dat het hier ruw weer kan zijn, kunt gij

zien aan de bamboe-schuttingen langs den weg. Men heeft langs den weg jonge boompjes geplant en, om deze tegen ruwe winden te beschermen, heeft men er deze bamboe naast gezet.

De huizen zijn ook anders dan de luchtige Javaansche huisjes, ze zijn gedekt met „doëg", de vezel van den aren-palm, dat men anders niet voor dekking gebruikt. De menschen zal men op deze foto niet gemakkelijk herkennen, de portretten zijn te klein. Ds. Netelenbos zit niet te paard, zijn rijdiër staat op zijde en is niet te zien; naast hem staat zijn zuster te paard en aan zijn andere zijde Dr. Vogelensang ook te paard; verder zit nog aan de linkerzijde te paard de heer Evers, Hoofd der school te Djokja.

We gunnen onze broeders en zusters wel zulk een uitstapje, ja, we zijn blijde dat wij ze zoo eens zien, want hun weg is vaak moeielijk.



Voorals Ds. L. Netelenbos heeft nogal te worstelen.

Het is nu ruim 10 jaren geleden dat hij, uitgezonden door de kerk van Delft, zich te Wonosobo vestigde. Het was op 4 Januari 1905. Hij begon met moed. Den 22sten Februari opende hij reeds zijn schooltje te Wonosobo en den 17 Juli 1907 zijn hulpziekenhuisje; geen middel bleef onbepoofd. Toch duurde het tot 7 Mei 1911 eer hij zijn eersteling mocht doopen.

zulk een gedwongen vacantie voor het zendingswerk te Wonosobo schadelijke gevolgen moet hebben. De mensch wikt en God beschikt, en wij verstaan zijn wegen niet.

Bij zijn terugkeer in 1914 vond hij zijn ééne gedoopte; en omdat hij zichzelf en de zijnen en zijn helper er alles mee rekende, kon hij toen komen tot een gemeente van 19 zielen, n.l. 4 volwassen mannen, 4 vrouwen, die ten avondmaal zijn toegelaten, 1 man en 1 vrouw, die nog niet



Intusschen had hem een zware slag getroffen. Zijn echtgenoot had deze eerste vrucht van den arbeid niet mogen zien. Den 7 Nov. 1908 was ze in het hospitaal te Djokja op het alleronverwachtst gestorven.

Dit was voor onzen broeder en voor de geheele zending een harde slag. Zijn zuster nam wel zoo goed mogelijk haar plaats in, maar een gade kon zij niet vervangen.

Na verloop van eenigen tijd kreeg hij verlof om naar Nederland te komen en hier vond hij in Mej. J. F. Chevallier een beminde gade, die er haar geluk in vond hem naar Wonosobo te vergezellen. Den 5en Januari 1914, juist 9 jaren na zijn eerste vestiging te Wonosobo, betrokken ze samen het zendingshuis.

Het behoeft niemand te bevreemden, dat

ten avondm. zijn toegelaten, en 9 kinderen.

#### Medische zending.

In het eerste jaar, na zijn terugkomst, handelen zijn brieven meest over een zendeling-arts. Hoe hij die begeert, hoe hij gevonden wordt, wat belemmering er in komt, en wat dies meer zij.

Hij verwachtte bij zijn terugkomst, dat de patiënten in getalen zouden opdagen, maar werd teleurgesteld. Ziehier wat hij vertelt van het med. werk van hem en van zijn helper Saliman.

„Nu iets over onze medische zending. In Juni begonnen we weer met de polikliniek, onder medewerking van den helper Saliman. Het aantal hulpzoekenden bleef beneden het normale van vroegere jaren. En zieken die zich aan opname in ons hospi-

taal waagden, hebben we haast niet ontmoet. Hooger dan 4 is het getal opgenomen nog niet gekomen. Waaraan deze achteruitgang te wijten is, valt moeilijk te beslissen. Misschien is daar niet vreemd aan het feit dat we sedert Juli hier een Javaanschen geneesheer hebben, die een zeldzame toewijding voor zijn taak bezit. Hij geeft zich voor zijn werk. Een jaar of twaalf geleden is hij hier ook al geweest. En hoe dikwijls heb ik de Inlanders niet met erkentelijkheid over hem hooren spreken. En daarom is het best mogelijk, dat velen er niet aan dachten, bij ons te komen nu ze hun ouden Javaanschen dokter terug hadden. We zullen weldra in staat zijn, hierover beter te kunnen oordeelen. Immers, overmorgen vertrekt de dokter-djawa naar Pekalongan. Het gouvernement stelde in zijn plaats een Europeeschen geneesheer aan. De vraag is echter, of de Inlanders met dezen ruil ingenomen zijn. Allicht dat deze verandering van medicus aan onze polikliniek ten goede komt.

„Het wil mij voorkomen, dat er in de stemming der bevolking ten opzichte der zending zekere wijziging is gekomen, bij vroeger vergeleken. Ik zal niet zeggen dat deze wijziging groote, duidelijk zichtbare afmetingen heeft aangenomen, maar, dat ze bestaat, is m.i. niet te betwijfelen. En als één der bewijzen daarvoor houd ik ook de verminderde belangstelling in ons medische werk. Mijns inziens is de Sarékat-Islam hieraan niet geheel onschuldig, hoezeer met economische bedoelingen opgericht, moest ze wel leiden tot versterking van het Mohammedaansche bewustzijn. En nu is die economische bedoeling, ten minste wat Wonosobo betreft, heelemaal niet verwezenlijkt, zoodat de S.-I. hier niet verder komt, dan zeer enkele gevallen van onderling hulpbetoon. Toch moet de vereeniging onwillekeurig geleid hebben tot een doen opleven van Islamsche sympathieën.”

Dit zal echter beter worden, als er maar een echte dokter komt. En die zal komen.

#### Dr. C. A. Gehrels

is benoemd en heeft ook de benoeming aangenomen. Hij is echter nog niet vertrokken. Kort na zijn benoeming brak de oorlog uit en deze bracht finantieele zorgen, al was het dan ook geen finantieele nood. Ook wilde de dokter nog gaarne een jaar naar Amsterdam om zich beter te bekwamen in de chirurgie.

Zoo ging de schikking heel gemakkelijk.

„Toen deputaten zoo de zaken vonden, konden en durfden zij niet tegen den wensch van Dr. Gehrels ingaan. Te meer niet, omdat

deze de regeling ook zeer gemakkelijk maakte. Ten volle was de dokter er van overtuigd, dat er op dit oogenblik geen definitieve plannen voor uitzending konden gemaakt worden. Zelfs liet hij de mogelijkheid open, dat er in de eerstvolgende jaren niets van komen kan. Toch wenschte hij zich voor te bereiden en dan eenvoudig af te wachten, welken weg de Heere in dezen houden zou. Hij was eenmaal onze geneesheer en wilde dit ook blijven. Gaarne zou hij zich nu in of bij Amsterdam vestigen om zich verder te bekwamen in de chirurgie. Bleek het na een jaar, dat van uitzending geen sprake was, dan zou hij weder tot de burgerlijke praktijk terug keeren, maar ook dan wilde hij nog niet terstond de band met ons verbreken, maar nog een jaar onze dokter blijven zonder eenige vergoeding onzerzijds.

„In de gegeven omstandigheden waren de deputaten zeer verblijd over het gehoorde. Wat het worden zal weet niemand, doch wij zijn niet genoodzaakt een streep te haak door alles, wat tot nu toe verricht is. Het resultaat der gehouden samensprekingen is zelfs verrassend.”

Den 26 December gevoelden onze broeder en zuster ook nog eens goed welk een voorrecht het zou zijn, als er een dokter te Wonosobo woonde. Hij moest Dr. van Stokkum uit Poerbolinggo laten komen en deze moest per auto aansnellen en zoo kon het gebeuren, dat hij na uren van lang geduld den eersten Kerstdag om 11 uur des avonds kwam om hulpe te bieden. Gelukkig werd haar eersteling, een dochttertje, voorspoedig geboren en alle angsten waren vergeten. De jonggeborene heet: **Johanna Gijsbertina Elizabeth**. Onze zegenwensch!

#### School te Wonosobo.

Aan de scholen wijdt Ds. L. Netelenbos weer zijn aandacht.

„Te Wonosobo geven, zooals ge weet, Idris en Achas geregeld onderwijs.

De school zet haar leven rustig voort. Ze heeft, gelijk bijna alle Inlandsche scholen, te worstelen met het ongeregeld schoolbezoek der leerlingen. Leerplicht met strafbaarstelling van ongemotiveerd schoolverzuim, is hier oneindig veel noodiger dan in Holland. En verder doet zich ook bij deze school het verschijnsel voor, dat de lagere klassen naar verhouding veel en veel sterker bezet dan de hoogere. Slechts weinig kinderen blijven 3 jaar lang het onderwijs volgen; en maar een enkele, die het 4 jaar uithoudt. Daardoor zijn de resultaten van het onderwijs niet zoo als ze konden zijn. Niettemin



geldt ook voor deze school, dat ze ons dag aan dag de gelegenheid biedt, om met een veertigtal kinderen om te gaan, en invloed op hen uit te oefenen door gebed en lied en vertelling der Heilige Schrift; een arbeid, die niet te vergeefs kan zijn.

### School te Bendoengan.

„Na weer een jaar hier gearbeid te hebben, valt vooral de toename van leerlingen op de school te Bendoengan in het oog. Er komen daar van 50—60 kinderen. Voor Panggih was het dus zeer gewenscht, dat hij hulp kreeg. Intusschen moesten we tot December 1914 geduld hebben; misschien zou in die maand, den oogsttijd der Keuchenius-School, ook een enkele garve voor Wonosobo overschieten. Aangezien Panggih echter reeds eerder hulp noodig had, zag ik me genoodzaakt, een noodmaatregel toe te passen, die ik ook elders wel gebruikt zag, maar waartegen ik overwegend bezwaar had, en nog heb. Ik heb tijdelijke medewerking zien te verkrijgen van een Mohammedaanschen jongeling. Ik deed het met vrees in het hart en met groote innerlijke beschaamdheid. Een Mohammedaan op een zendings-school! Kan hieruit geen gevaar voor de school geboren worden? Daarvoor was ik bevreesd. En het gebrek aan de noodige hulpkrachten voor onze 2 scholen (werkelijk geen verbijsterend getal) maakte me beschaamd. Doch nood breekt wet; noodstand kan tot ongedachte maatregelen leiden. En het feit, dat men ook elders een dergelijke proefneming waagde, gaf me eenigen moed. Toch is de proefneming me zeer slecht bevallen. De jongeling was doodsbenauwd voor het Christendom. Liever wilde hij iederen dag van Wonosobo naar Bendoengan en terug loopen, dan bij Panggih, immers een Christen, inwonen. Daardoor was hij al vrij vermoeid bij den aanvang van den schooltijd. Ook vertelde hij wel eens dingen, die het Christendom in een minder gunstig daglicht stelden. Maar zelfs afgezien hiervan, is mij toch in de praktijk gebleken, dat we zulk een combinatie van een Christelijke School en een Mohammedaanschen onderwijzer niet en nooit hebben moeten. Ik was dan ook besloten om, ook al kwam er geen onderwijzer uit Djokja beschikbaar, den Mohammedaan toch, zij het met den gebruikelijken dank voor bewezen diensten, ontslag te geven.

„Gelukkig dat ik gewenschte hulp kreeg. We kwamen op de December-vergadering overeen, dat ik een onderwijzer, voor Magelang bestemd, van Ds. Merkelijn zou krijgen, en hij dan over Soemadi kon beschikken;

natuurlijk indien de betrokken personen hier- tegen geen bezwaar maakten. Het resultaat van die overeenkomst is dus, dat we te Bendoengan naast Panggih een nieuwen onderwijzer gekregen hebben, pas van de Keuch. School gekomen, met name Christiaan. Een jonge man, die aanvankelijk een zeer gunstigen indruk maakt. Tevens is nu bereikt, dat Soemadi niet naar Wonosobo behoeft terug te keeren, doch te Magelang gaat arbeiden, in de plaats van Christiaan.

Moge door Gods gunst de school te Bendoengan vruchtbaar zijn voor de verbreiding der kennis van onzen Heere Jezus Christus! We hebben daar nu een flink aantal kinderen en twee toegewijde onderwijzers. Moge hun toewijding bovenal gericht zijn op de geestelijke bearbeiding hunner leerlingen. In den middellijken weg kunnen ze door hun schooltaak veel tot stand brengen voor de doorwerking van het Evangelie in de naaste toekomst. Daarom hebben die onderwijzers een groote verantwoordelijkheid. Wijsheid is hun zoo bijzonder noodig, en tact en liefde voor hun werk. En daarom is hun ook noodig, naast het eigen gebed, de voorbede van de kerken, krachtens wier opdracht ze arbeiden.”

### Kerkbezoek.

Van de school weet hij meer dan van de kerk. In drie regels is alles daarvan gezegd:

„Af en toe komen vreemdelingen onze godsdienstoefeningen bezoeken. En gedurende 1914 werd de catechisatie door twee Islamsche meisjes bijgewoond.”

### Colportage.

Van de colportage onder de Javanen is wat meer te vertellen:

„U herinnert zich, dat wij indertijd met Keboemen en Poerbolinggo gezamenlijk een colporteur aanstelden, die op ieder terrein geregeld één maand zou arbeiden. We hebben daar nu 5 maanden een proef mee genomen, doch kunnen niet zeggen, dat de resultaten aan de verwachting hebben beantwoord. Dus is deze manier van colporteren einde Juli stopgezet. Ik overweeg de mogelijkheid, om Jonathan af en toe eens een paar dagen te doen colporteren met een koelie. Hij kan dan telkens een onderdeel van ons terrein afwerken, en keert binnen niet te lang tijdverloop naar zijn gezin en zijn gewone bezigheden terug. Een colporteur uit Keboemen is, als hij hier rondtrekt, te ver van huis, en ook te weinig aan bergtochten gewoon, om met animo zijn werk te verrichten. Wenschelijk schijnt me ook dat de colporteur geen finantiëel belang heeft bij den verkoop. Immers, het gaat niet

alleen en niet voornamelijk om maar veel te verkoopen, doch meer om gemakkelijker met de bevolking in contact te komen, en zoo het goede zaad in wijder kring te kunnen uitstrooien. Een dag, waarop weinig verkocht maar veel gesproken werd, mag niet als een nutteloos besteedde dag beschouwd worden.

„Wat Jonathan betreft, hij is, als oud-leerling van onze Theologische School te Djokja, eigenlijk meer aangewezen op de Evangelisatie in engeren zin. Menigen dag besteedt hij dan ook aan de verspreiding van het Javaansche maandblad, of gebruikt hij om met Saliman gewezen patienten te bezoeken. Meestal is hij in den vooravond op stap, om Javanen en Chineezers in de kampongs te bewerken. Het komt mij voor, dat hij zeer getrouw werkt in zijn hoogst moeilijke roeping, en onze toegewogenheid en achting waard is. Ook gaat hij, als ik naar Poerbolinggo ben, in de godsdienst oefeningen hier vóór; ben ik in Wonosobo, dan treden we om de beurt op. En verder is Jonathan iederen morgen, als hij niet op het pad gaat, in de school werkzaam. Daardoor ontloopt hij de verzoeking om, als de rechte opgewektheid tot uitgaan afwezig is, of als de gelegenheid daartoe ontbreekt, maar wat te gaan luieren. Hij heeft iederen morgen, hetzij buiten hetzij in de school, zijn geregelde arbeid."

#### Paarden.

Om al den arbeid na te gaan heeft hij paarden noodig. Gelukkig zit hij nu te paard. Hij schrijft:

„Ik ben thans in het bezit van twee geschikte paarden en twee dito zadels. Het heeft lang geduurd, eer we zoover waren. Voor f 250 hebben we twee paarden kunnen krijgen, die tot dusver best voldoen."

#### Oorlogsleed.

„Rechtstreeksche gevolgen van den oorlog ondervinden we hier slechts in de stijging der prijzen van de levensmiddelen. We hebben tijdig voorraad opgedaan, en hopen met gepaste zuinigheid de eerstvolgende maanden door te zullen komen zonder groote bezwaren. Gelukkig dat onze penningmeester de gewoonte heeft om ons te vertrouwen, en er derhalve geen bezwaar in ziet, ons zóoveel te zenden, dat we aan het einde van iedere drie maanden wat geld in kas hebben. Mocht de communicatie met het vaderland vertraging ondervinden, dan zitten we niet direct in geldzorgen.

Maar in Europa! Hoezeer wordt de Christenheid in deze volkeren-oorlog be-

nauwd en bedreigd! Hoevele Christenbroeders, die thans den dood tegemoet gaan! Hoeveel leed in duizenden gezinnen, met wie wij in Christus één zijn.

Behage het den Almachtige, dezen oorlog spoedig te doen ophouden. Hij zij Europa genadig, al hebben de volkeren, door hun materialistische politiek en door hun goddeloosheid van macht boven recht te stellen, Zijn gunst duizendwerf verbeurd.

En doe Hij Nederland en Oranje in vrijheid vereenigd blijven!"

#### Bestolen.

In het voorbijgaan deelt hij nog een onaangename ervaring mede, n.l. dat hij bestolen is. Aldus:

„Wat den buitenkant der zaak betreft, valt niet veel op te merken. De verschillende gebouwen verkeerden in goeden staat. Voorloopig schijnen de witte mieren den strijd gestaakt te hebben. Tegen lekkage hebben we altijd te vechten. De pastorie ontving onlangs weer eens een nachtelijk bezoek. Mijn vrouw was met de kleine te Poerbolinggo, en ik was daar ook heen voor consultantswerk. Veel is er niet gestolen; er is trouwens in de woning van een Geref. predikant meestal geen schat te ontdekken. Het zendingsgeld deponeer ik altijd in de afdeelsbank alhier. Dus dat loopt nooit gevaar. Alleen een horlogeketting en enkele andere kleinigheden van mijn vrouw zijn verdwenen. De inbraak geschiedde ook nu door het verwijderen van een stuk muur onder een raam. Och, zoo'n gepleisterde bamboewand is al met een zakmes weg te krijgen. Een kleine reparatie is dus noodzakelijk geworden.

„De school te Wonosobo werd nu eens op afdoende wijze recht gezet, waarbij tevens het dak goed dicht werd gemaakt. Voor Bendoengan schafte ik 10 nieuwe schoolbanken aan. Ik heb voor deze schoolherstelling en aanvulling van schoolmateriaal subsidie aangevraagd.

„En nu, broeders, weest verzekerd dat we hier medeleven met den nood, waarin land en volk verkeerden. God zij ons genadig, en behoede ons voor de dreigende verschrikkingen."

#### Organisatie.

In de verslagen van één der vergaderingen merkt men nog, hoe merkwaardig goed onze kerkelijke organisatie werkt. De Classis Woerden was wat te zwaar belast. Ze moest 18 pCt. van alle uitgaven dragen. Op haar verzoek werd ze 2 pCt. verlicht. Leiden en den Haag namen elk één procent over.

Prachtig!



**Geldelijke bijdragen van het zendingsterrein.**

Dienaangaande is het nog de dag der kleine dingen. De M. D. schrijft:

„Als naar gewoonte stortte ik einde Juni in onze zendingskas het bedrag der collecten in de godsdienstoefeningen hier gedurende Jan.—Juni ad f 11.78. Ik heb dit altijd beschouwd als een bijdrage der gemeente aan het zendingswerk. Den inhoud der diaconie-bus bewaarde ik hier, met 't oog op mogelijken stoffelijken nood van een der gemeente-leden. In den loop der jaren krom het diaconie-fonds tot over de f 100.—, zoodat we in staat zijn om, als iemand door brand wordt getroffen, één der Christenen komt te sterven of als eenig ander ongeluk onzen kring treft, wat finantieele hulp te bieden. De waarheid dat vele kleintjes één groote maken, gaat dus ook hier door. Nu zou ik u willen voorstellen, om ons te veroorloven dat we de inkomsten voor den kerkedienst, vroeger in de zendingskas gestort, in het vervolg ook hier bewaren. We krijgen dan langzamerhand een sommetje, dat mettertijd een bijdrage der gemeente kan vormen voor een te bouwen zendingskerkje. We vergaderen nog altijd in de school. En die is helaas nog groot genoeg voor de kerkgangers. Ook bieden de schoolbanken voldoende zitplaatsen. Toch hoop ik het te beleven, dat de gemeente zich krachtig gaat uitbreiden. En dan is een eenvoudig kerkje wel noodig. Vindt ge het goed dat we reeds nu daarvoor de kerkcollecte gaan besparen, dan heeft de gemeente op die manier gelegenheid een deel van de bouwkosten zelf te dragen.”

Dat zal vermoedelijk wel goedgevonden zijn.

De Heere geve onzen broeder Netelenbos een prachtig kerkgebouw, vol heilbegeerige Javanen!

H. DIJKSTRA.

**Korte Berichten.****DE VIER VEREENIGINGEN.**

Eenige jonge Zendingen, die naar het arbeidsveld hopen te vertrekken, J. Wetstein, H. W. Duyvendak, J. Woensdregt, C. W. Nortier, J. Kruyt, J. Bijkerk, J. H. Pieters.

Het Nederlandsch Zendinggenootschap (gesticht 1797).

Rheinische Missions Gesellschaft (gesticht 1799).

De Utrechtsche Zendingsvereniging, (gesticht 1859) en het Sangi- en Talaud-Comité (gesticht 1887), hebben bovengenoemde broeders gereed staan om te ver-

trekken. Maar eer ze kunnen gaan ontbreekt er nog f 90.000.

Als er mannen zijn, bereid en geschikt om te gaan en er zijn armen en rijken om voor hen te zorgen, dan komt alles in orde.

H. D.

P.S. Er is reeds f 26000 ingekomen. Dus ontbreekt nog maar f 64.000. D.

**Een adhaesie-betuiging.**

Het is bekend, dat op onze Generale Synode besloten is, uit te zien naar een man van wetenschappelijke vorming, die den Islam zou bestudeeren.

Dr. Adriani, de bekende, heeft van dit plan niet gerept, maar er toch adhaesie aan betuigd. Hij sprak op de vergadering van het Ned. Zend. Gen. volgens het verslag in de Stand. no. 13268 als volgt:

Dr. Adriani, afgevaardigde van het Ned. Bijbel-Genootschap in Posso, sprak over: „Geestelijke stroomingen onder Inlanders.”

Spr. wijst er op hoe noodig het is het geestelijk leven van den inlander door en door te leeren kennen. Hij bepleit de wenschelijkheid iemand uit te zenden, die dezelfde academische opleiding heeft genoten als de taalgeleerden van het Ned. Bijbelgenootschap, en die dezelfde geestesstroomingen kan verstaan, om de uitkomsten der zendingen daarin in te leiden. Enkele aanwezigen stelden den spreker vragen.

**LEESTAFEL.**

G. Gericke, **Van het Slagveld der Natien**. D. A. Daamen, 's-Hage.

Afl. 1 en 2 heb ik gelezen; het belooft wat zoowel van inhoud als vorm.

**Een schat in aarden vaten**. E. J. Bosch, Nijverdal.

Deel I Dr. v. Raalte is compleet en bevat wel.

**Menigerlei Genade**, 1—10. J. H. Kok, Kampen.

De Catechismus is compleet, wij krijgen nu weer vrije stoffen.

**Abraham de Pelgrim Gods**, door Idsardi. — J. H. Kok, Kampen.

Dit is dl. 2 van de boeken der vereeniging ter bevordering van Christelijke lectuur.

Een volheid van schoone gedachten.

## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de  
Generale Kas.

Mej. Meijer, Oostwold kn. f2.50; Alkema, Hol-  
lum, van een Zuster f5.—; de Ruiter, Enschede  
b. f1.60; Meesters, Rotterdam b. f0.80; Pinkster-  
collecte Genders f15.—; Schoolk. van den heer  
A. Sinema te H. I. Ambacht f2.50; Schoolk. v.  
d. C. B. Sch. te Hillegom v. d. heer H. C. v. d.  
Schoor f1.87.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 26 Juli 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

N. N., Oostwold f1.50; Pinkstercoll. Belling-  
wolde f8.36; Zendingkalender Bellingwolde f2.50;  
busje H. Veenstra, Smilde f2.10; Dienske, Rotter-  
dam f2.50; N. N. f1.—; N. N., dankoffer voor het  
herstel van haren man f2.50; Schoolk. v. d. heer  
Breekveld te Hengelo, T. Pleiter, J. Essink, L. v.  
Dalsen en anderen f4.52; J. M. S. te A. f3.03;  
van Dr. Hania te Steenwijk: geld uit busjes voor  
Soemba: Andriesje Mol f3.83, Heintje van Engen  
f1.14, Hilbrand van Engen f1.20, Neeltje v. d.  
Woude f1.77½, Berendina de Bock f2.57½; Pietje  
de Bock f1.51, Jan Krikke f1.44½, Berend Schu-  
rink f1.38½, Jacoba Krikke f1.45½, Jan Ezinga  
f0.83½, Catharina van Lier f1.45, samen f18.60.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 26 Juli 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door S. Huismans te Holysloot, eene gift ad  
f1.30 en opbrengst Kalender f0.54, te samen f1.84;  
door A. Polderman te Vlaardingen, Pinkstergave  
van de kinderen der Geref. Zondagsschool f8.07;  
door L. Smit te Kamp. n. uit het busje van Gebr.  
Smit te Schokland f5.—; door J. J. W. Das te  
Utrecht, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zen-  
ding in de Geref. Kerk te Utrecht over 1914  
f203.31 en 10 pCt. van de ontvangsten voor den  
Med. dienst van de Zending van de Kerk te Utrecht  
f263.77; door J. Rombout, van N. N. te Nieuw-  
Vennip f7.50; van L. G. te Stellendam f5.—; door  
B. Westerveld, van N. N. te Purmerend opge-  
spaarde halve centen f0.50; door Dr. J. Hania te  
Steenwijk van N. N. voor het medelezen van het  
Zendingsblad f0.50; door Ds. A. Thielen van een  
lid der Geref. Kerk te Vijfhuizen, gift voor de  
Zending onder de Chinezen op Java f5.—; van  
J. Groeneveld te Lage Zwaluwe f0.75; Pinkster-  
collecte van de Geref. Kerk te Fijnaart f20.55,  
idem Elndhoven f17.56, id. 's Gravenmoer f9.60,  
id. 's Hertogenbosch f23.95½, id. Helmond f6.34;  
id. Heusden f5.51½, id. Sprang f9.06½, id. Til-  
burg f44.35, id. Venlo f16.23, id. Veen f4.30, id.  
Vrijhoeven-Kappelle f12.33, id. Heerlen f4.31;  
door Mej. R. M. Bos-de Vries, van de Christ.  
Naaischool te Westbroek c.a. f1.50.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Juli '15.

Zending op Midden-Java, Djogja-Solo.

Sinds de vorige opgave ontvangen:

Pinkstercollecte van de Kerk te Koog-Zaandijk  
f33.06½; halfjaarlijksche bijdrage van de Kerk  
te Westzaan f12.50; gift van de Zendingscom-  
missie te Nieuwerkerk voor 't Hospitaal te Solo f5.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Juli '15.

Door de kerk van Amsterdam is sinds de laatste  
opgave ontvangen voor den Missionairen Dienst:  
uit Bussum van de Kinder-Zendingsvereniging  
over 1914 f200, Pinkstercollecte f96.36½; uit E.,

Zendingsstuivertjes van Z. R. f23.75; Naarden  
P. C. f14.58; Oudekerk P. C. f175.—; Water-  
graafsmear P. C. f135.70 en giften f15.—; Bever-  
wijk f45.— en P. C. f34.53½; Haarlem (C) f250.—;  
Halfweg P. C. en nagekomen gift a f100.—  
f435.07½; Hoofddorp P. C. f143.16; Koog Zaan-  
dijk P. C. f33.06½; Krommenie P. C. f43.63½;  
Kinder-Zendingsvereniging f15.— en saldo Zen-  
dingsblad f4.12½; Nieuw-Vennip P. C. f231.81;  
Vijfhuizen P. C. f55.12½; Westzaan f12.50; Zaan-  
dam 1e halfjaar f300.—; Andijk P. C. f63.42½;  
Enkhuizen f75.—; Hoorn f38.42½; Medemblik  
f10.—, f25.— en van de Christelijke School f7.80;  
Opferdoes f25.—; voor den kerkbouw te Solo:  
uit Haarlem (C) f165.—; Hoofddorp f75.—; Koog-  
Zaandijk, de Zendingskrans „Priscilla” f110.—;  
Oostzijde f50.—; Nieuw-Vennip f157.— en f28.—;  
Vijfhuizen, uit busjes f1.80; Wormerveer f22.50;  
Zaandam f375.—; Baarn, door mej. Troost van  
een krans f10.—; voor de colportage te Solo uit  
Oostzijde f10.65.

Namens den Kerkeeraad,  
B. VAN SCHELVEN.

Amsterdam, 17 Juli 1915.

### ZENDING OP SOEMBAM.

Ds. Dijkstra te Smilde: van H. Munneke te  
Ommen uit het huisbusje f13.—, van de Jonged.-  
Ver. te Ommen f3.56, van H. Veenstra uit zijn  
busje f6.50, van F. Haverkamp te De Krim van  
de Jonged.-Ver. f2.75, van T. Haverkamp te De  
Krim f2.47; Ds. Hamming te Groningen: gev. in  
de coll. f35 = f2 + f1.20 + f2 + f1, van ca-  
techisanten f2.50 + f1 + f1, van N. N. f2.50 +  
f1, Belg. munt f0.41, verzam. op een zilveren  
bruloft f3.49, van N. N. 125 halve centen =  
f0.62½, theelood en zilverpapier school Leliestraat  
f3.98 + f6.67 = f64.37½, uit de catechisantenbus  
van Ds. v. Goor f8.54½; Ds. Waterink te Ap-  
pelscha: uit de busjes te Een f8.95, uit de busjes  
te Norg f5.11, uit Haulerwijk saldo kal. f2, gev.  
in de coll. f2.50 + f2.50 dankoffer = f7, uit  
Zuidlaren busjes f29.36; P. Koster te Valthiermond  
van de Knapen-Ver. op No 80 f4.25; Ds. Ubbens  
te Enumatil, coll. op 20 Sept. '14 en 18 April '15  
f29.67½ + f56.94½, gift f1.20 + 50 halve centen  
van de Zend.-Ver. f10.48 = f98.80; Ds. Binnema  
te Munnekezijl, busjes in de kerk f29 + van  
Saartje Scholten 100 halve centen = f29.50; Ds.  
De Vries te N.-Dordrecht, gev. in de coll. f10;  
Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 + van  
twee meisjes 100 halve centen = f1.50; J. Pios  
te Marum, gev. in de coll. f3; Ds. Scholten te  
Roden, halve centen van Jacobie Beuving f0.53½;  
J. te Rietstap, van de kerk te Varseveld een deel  
der coll. f60; Ds. Postema te Beilen, uit Hijken  
de busjes f13.17½; Uithuizen, gev. in de coll.  
f1; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in  
de coll. f1; 't Zandt, nag. Pinkstercoll. f10; N. J.  
Hakkenes te Stafskanaal, gev. in de coll. f1 +  
nag. Pinkstercoll. f3.50 = f4.50.

Pinkstercollecte te: Wildervank f271.33, Smilde A  
+ nag. f25 + f21 = f109.14½, Zuidwolde (Dr.)  
f33.88½, Delfzijl f106.85, Groningen f344.82, Zuid-  
horn f77.57, Stads-Musselkanaal f138.60, Veen-  
dam f80, Warfum f49.88½, Hardenberg f58,  
Schildwolde f68.70, Onderdendam f8.—, Norg  
f12.78, Vries f27.63, Appelscha f34.—, Zuidlaren  
f16.80, Haulerwijk f26.40½, Smilde (B) f5.19,  
Schouwerzijl f58.80, Valthiermond f26.82½, Enu-  
matil f92.56, Spijk f400, Munnekezijl f70.95, Nie-  
zijl f33.98, Zevenhuizen f52.31, Beilen f57.40,  
Diever f114, Dwingeloo f86, Vledder f8.12½,  
Hijken f21.95½, Westerbork f30.74½, Nieuwolda  
f22.—, Woldendorp f13.89, Stadskanaal f180.71½,  
Staphorst f19.70, Nieuwlande f10.—.

UITHUIZEN, 14 Juni 1915.

J. DUURSEMA, Quaestor.



KERKEN,  
SCHOLEN,  
ZALEN,  
KANTOREN,  
WINKELS,  
PAKLOKALEN,  
CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,  
veegt men ZONDER OPSTUIVEN VAN  
STOF, door 't gebruik van

**„ROSASCH“**

(stofbindend veegmiddel).

VRAAG GRATIS MONSTER.  
GEEN VETTE VLOEREN.

**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,**  
ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.

# Hij is :: onze vrede.

Dit alom bekende schoone  
verhaal van M. v. O. kost  
slechts f 0.90 ingenaaid f 1.25  
gebonden.

**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN  
EN DOOPBEKKENS  
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:**



**T. FABERIJ DE JONGE  
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73  
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN**

Het adres voor een degelijk  
**Amerik. Orgel**

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd  
**Steunenbergs Orgelhandel**  
Schuttenstraat 8, ALMELO.

Vraagt prijscouranten en betalingsconditiën.

**Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**  
Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.  
Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54,  
Telefoon 8677.

Uw Boekenverzameling is incom-  
pleet en absoluut NIET bij, als  
daarin niet aangetroffen wordt  
Deel I van

**„Op Leven en Dood“**  
door M. VAN DER STAAL.

Dit is HET boek van  
den tegenwoordigen tijd.

Prijs in prachtige reliefband  
f 3.35. 400 Pagina's; waarin 300  
illustr. en teekeningen. Wij zenden  
het op gemakkelijke betalingscon-  
ditiën aan wien het niet past in  
eenen te betalen. Bestel het boek  
direct. Zoo ontvangt U het met  
een enkelen dag franco thuis ge-  
zonden. De Uitgeefster: Drukkerij  
„LIBERTAS“ - ROTTERDAM.

**CLICHÉ-FABRIEK „UTRECHT“  
DIR. RUNCKEL. JERUSALEMSTEEG 9**  
□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

**H. F. DE CHARRO & ZONEN,**  
Papierhandel :: DEN HAAG.  
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.  
Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.

**Glazenwasscherij en  
Jalouziënfabriek  
„ALGEMEEN BELANG“**

te **AMSTERDAM,**  
Egelantiersgracht 171.  
Tel. N. 4763.

Speciaal adres voor het schoonmaken,  
zuiveren en onderhouden van Kerken,  
Scholen, Huizen, Fabrieken en Kantoren,  
in en buiten Amsterdam.

**ZELFBINDERTOUW.**  
**N. J. LANKHORST & Zn. SNEEK.**

# Simplex

**AMSTERDAM.**

Al denkt men er niet over  
een Rijwiel te koopen, al is men  
tegenstander van het wielrijden,  
toch is het interessant de beschrij-  
ving van het Cycloïde systeem te  
lezen in de Prijscurant van 1915.  
Wordt op aanv. direct toegezonden.

Nimmer verscheen belangrijker werk  
voor ons Gereformeerde volk, dan

„Een Schat in aarden Vaten“!  
De „Afscheiding“ in levensbeschrijvingen gescheit.

U teekendet toch reeds in? Vraagt uit-  
voerig prospectus bij Uw Boekhandelaar  
of bij E. J. BOSCH Jrzn., Nijverdal.



## HULS BALSEM

Meer dan 80 jaar in gebruik, zoowel in de huishouding als voor H.H. Veehouders.

De ouderwetsche Hulsbalsem moet elke huismoeder als voorzorg altijd in huis hebben om als iemand zich gesneden, gestoken, kloven, springende handen, kenen, bloed- of steenpuisten, zweren, voor alle open wonden aan te bevelen, deze er mede in te smeren en de wond zal buiten alle verwachtingen en in korten tijd genezen zijn. H.H. Veehouders hebt U koeien met harde uiers of zeere speenen, smeert de speenen eerst in voor U melken gaat; hebt gij dat gedaan, dan goed afwrijven en nogmaals insmeeren. Paarden of honden die stuk gewerkt zijn, smeert ze er mede in en ze zullen buiten verwachting genezen. Lucht en gift vrij.

Verkrijgbaar in: Porceleinen potjes van 20 gram 25 ct., 50 gram 50 ct., 125 gram f 1.—.

## HET NIEUWE KERKORGEL

te OUDSHOORN, dat 5 Mei is ingewijd, is geschilderd door

### J. HEIJDENRIJK

Huis- en Decoratieschilder.

Atelier voor Kunst en Versierkunst.  
Provenierstr. 51b. Met beleefde aanbeveling.

## J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

- Fabriek van Uurwerken -  
Carillons, Raderwerken enz.

## Christelijk Internaat Wilhelmina te ZEIST.

voor minderbegaafde en zenuwzwakke  
leerlingen, zoowel jongens als meisjes.  
Men vrage prospectus bij den  
Hoofdonderwijzer J. POPPES Jzn.

## Ruim 50 jaar

bestaat het spec. adres voor  
Bijbels en Kerkboeken.  
**A. v. ROSSUM,**  
Singel 344 - A'dam.  
Telefoon 8964.



## P. SLUIS.

VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER



## P Polytechnisch-Bureau B „NEDERLAND”

Correspondentie en Mondelinge  
**OPLEIDING voor Examens in**  
**BOUWKUNDE**  
**WERKTUIGKUNDE**  
**ELECTROTECHNIEK**

**N** Prosp. gratis Arnhem **A**  
Directie: Rothuizen & Wind

## -: Positie in Nederland of Indië -:

Voor Dames en Heeren op elk vakgebied  
(ook aan Rijk, Gemeenten of Gouverne-  
ment) verkrijgt men door medewerking en  
vacature-opgaven v/h Sollicitatiebureau  
- - - „HUMANITAS” - - -  
Schietbaanlaan 97a, Rotterdam. Tel. 9357.  
Vraagt gratis proefn. Vacaturelijsten en pr.

## W. B. GANZEVOORT

Zwolle — — Smeden 22

is HET ADRES

voor huis- en lokaalorgels. - Speciale  
inrichting voor de tropen. - Prijscuranten  
gratis en franco.

Desgewenscht gemakk. betalingsvoorw.

## VRAAGT VAN DELFT'S

verpakte en onverpakte ONTBIJT-  
SUCADE- en GEMBERKOEK alsmede zijn  
BANKET- en BOTERGEBAKARTIKELEN.  
- N.V. VAN DELFT & Zonen's -  
Banket- en Koekfabriek v.h. „DE VLIJT”  
-: Koog a/d Zaan. -:

## Uitgaaf van D. A. DAAMEN - 's-Gravenhage.

Zoeven verscheen de eerste aflevering van:

## VAN HET SLAGVELD DER NATIËN

EEN BOEK OVER BELGIË IN DEZEN TIJD door FRANCK GERICKE  
met 300 fraaie illustraties geteekend naar oorspronkel. photo's door JAN RINKE.  
COMPLEET IN 25 AFLEVERINGEN VAN SLECHTS 10 CENTS.

De inhoud van dit boek berust louter op persoonlijke ervaringen van den  
schrijver. Deze, een auteur die zich op litterair gebied reeds een uitnemenden  
naam verwierf, heeft gedurende de oorlogsmaanden het Belgische strijdveld,  
het slagveld der natieën telkens opnieuw en naar alle zijden doorkruist; zijn nauwe  
connecties met velen die aan den strijd hebben deelgenomen, stellen hem in staat,  
een schat van allermerkwaardigste bijzonderheden mede te deelen.

Proefaflevering verkrijgbaar in elken Boekhandel.



**HET ZENDINGSBLAD**

VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**



EN GY ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE



REDACTIE  
**H. DIJKSTRA, Smilde.**  
**H. HOEKSTRA, Arnhem.**



Hand-in-Hand

Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR, ZAANDAM.**  
**W. B. RENKEMA, RENKUM.**

INHOUD: Tegen den sterke. — Brieven naar Antiochie. — Poerworedjo. — Soerabaia. — De Brand op Soemba. — De Soembaweek. — Korte Berichten. — Correspondentie. — De Zendingsbusjes. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

## Tegen den sterke.

~~~~~~  
Zie, de Heere HEERE zal komen tegen den sterke, en  
zijn arm zal heerschen; zie, zijn loon is bij Hem, en  
zijn arbeidsloon is voor zijn aangezichte. Jes. 40 : 10.  
~~~~~

„De Heere HEERE”. Twee onderscheidene benamingen Gods. In goede Bijbeldrukken vindt ge dan ook alleen het tweede met groote, kapitale letter gedrukt. Dat is de Jehovahnaam. „Ik zal zijn die Ik zijn zal”. Het eeuwige Wezen, dat door zichzelf bestaat; want geen schepsel bestaat door zichzelf, maar alleen door Hem. Hij is dan ook de getrouwe Verbondsgod voor zijn volk, die het verbond zijner genade, dat in den Midde-laar vast ligt voor al zijn uitverkorenen, bevestigd van kind tot kind in de geslachten zijns volks. De God Israëls, de God van het brandend braambosch. Door nood en dood heen tot het leven leidend. Hij, die in de kribbe kwam, is Jehovah, is de **Heere**, onze gerechtigheid. Ons verstand staat er bij stil. „De kennis is mij te wonderbaar; zij is hoog; ik kan er niet bij.” Dat de eeuwig levende God zelf, wiens heilig recht wij geschonden hebben, wiens goedheid wij hebben miskend, onze menschenlijke natuur heeft aangenomen; de Zoon, die God uit God was. En Borg voor ons is geworden om voor ons te betalen. Dat God in Christus de wereld met zichzelf verzoenende was. Wie dit het kinderlijkst gelooft met een Godvreezend hart en een nederig gemoed, zal er 't best aan toe zijn in nood en dood, en eeuwiglijk. Die mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien. Ik in den Vader en de Vader in mij. (Joh. 14 : 9, 10).

Het tweede **Heere** is hier dus de naam van den Verbondsgod, den God van het Israël aller eeuwen, den God zijns volks, die in al hunne benauwd-

heid benauwd was, die in den dood van zijn volk is ingegaan, om hen eeuwig te doen leven.

En het eerste Heere, is de benaming Gods, die te kennen geeft dat Hij over heel de wereld en over alle dingen gebiedt. De twee benamingen samengenomen loopen eigenlijk uit in Christus, onzen Heere, in wien onze **verzoening** is, en wien gegeven is **alle macht** in hemel en op aarde „Een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven; en de heerschappij is op zijnen schouder."

„Zie, de Heere **Heere** zal komen tegen den sterke" . . . . Die sterke is hier niet nader aangeduid. Israël dacht daarbij, en terecht, aan de wereldmacht van Babel. Ook in de lofzangen van Maria en van Zacharias klinkt die snaar na. De wereldmacht, nu in anderen vorm, drukt Israël. Maar daaronder en daarachter speurt 't geestelijk Israël een geestelijke vijandige macht, die op 't volk drukt, en die afgewenteld zal worden door vergeving der ongerechtigheden. „Eene verlossing (zoo zingt Zacharias) van onze vijanden, en van de hand aller dergenen die ons haten". (Lus. 1 : 71).

De Godsopenbaring, zooals zij onder 't Nieuwe Testament is voortgegaan, laat haar helder licht vallen op dien „sterke" van welken hier sprake is. Het is heel de macht van al 't u vijandige, o gij die God zoekt; een macht, die u van de zaligheid en van God weren zou en u in 't verderf zou brengen. Den diepsten achtergrond vormt satan; vormen de geestelijke boosheden in de lucht. Daar zitten eigenlijk de draden vast, die alle schepsel in beweging brengen, dat uw eeuwig geluk beletten en verstoren wil.

Nu — hiertoe is de Zone Gods geopenbaard, opdat hij de werken des duivels verbreken zou: „Zie de Heere **Heere** zal komen tegen den sterke, en zijn arm zal heerschen" . . . . .

In 't oorspronkelijke staat eigenlijk teekenachtig: zijn arm zal **Hem** heerschen, of **voor** Hem, dat is: te zijnen behoeve zal zijn arm heerschen. In dezelfde beteekenis, waarin God zegt bij Micha: „Uit u zal Mij voortkomen, die een Heerscher zal zijn in Israël" . . . . . (5 : 1).

Het kind in Bethlehems kribbe: dat is de Heere **Heere**, die komende is tegen den sterke, en zijn arm zal heerschen". In welken weg? Door te dienen. Hij heeft den sterke gebonden, en hem zijne vaten ontroofd, door zich Borg te stellen voor ons, die gebonden waren. Alle gehoorzaamheid voor ons volbrengende, droeg hij de straf, die ons den vrede aanbrengt. In de genoegdoening aan Gods gerechtigheid voor de zijnen, ligt hun vrijmaking van de tyrannie des duivels, van de macht der zonde en des doods. Neemt in zijn bloed tot God de toevlucht, en gij zult bevrijd zijn van de heerschappij der zonde, uit den dood overgegaan zijn in het leven, en veilig zijn voor de geestelijke boosheden. Met **dien** verstande, dat ge in den voortgaanden weg alleen dan den duivel van u af kunt houden, zoo gij uit den grond des harten bij God in 't bloed van Christus de overwinning op hem zoekt. „Zie de Heere **Heere** zal komen tegen den sterke, en zijn arm zal heerschen" . . . . . De woorden, die er volgen: „Zijn loon is bij Hem, en zijn arbeidsloon is voor zijn aangezichte", worden aldus opgevat, dat Hij zijn loon, zijn genadeloon, meebrengt voor zijn volk, om hen te troosten over hun geleden verdrukking, en dat Hij ook zijn vergeldingsloon meebrengt voor zijne en zijns volks vijanden. Dit is natuurlijk waar. En als gij u in die opvatting vinden kunt, zullen wij haar niet betwisten. Maar wij denken dat de woorden, naar de spreekwijze der profetie, iets anders beteekenen. Namelijk, dat de Heere **voor zich zelf** op zijn **eigen** arbeid zijn **loon** medebrengt; dat is, dat de Heere **volkomen 't doel** van zijn werk aan zijn volk bereiken zal, en in de **vrucht** daarvan **niet teleurgesteld** zal worden. Dat is geheel naar den gedachtengang der profetie aangaande het werk des



Heeren en den arbeid van den knecht des Heeren. De Heere doet 't werk der verlossing aan ons niet zoo, dat 't nog te bezien staat, wat er van komt; alsof Hij zijn loon van elders te wachten had; neen, zijn loon is bij Hem. De vrucht van zijn werk aan uw ziel is niet onzeker. De Heere behoeft niet af te wachten wat er van komen zal. Hij heeft 't zich vast voorgesteld. Zijn arbeidsloon is voor zijn aangezichte.

Dit is een machtige troost voor u, die u uit den grond des harten op God verlaat en op het werk en het lijden van Christus.

Een krachtige bemoediging ook in het werk der Zending. Daarin is de strijd niet tegen vleesch en bloed, maar tegen de geestelijke boosheden. De Heere echter zal voor u strijden. De Immanuël is de Machtige Jakobs. Zijn arm zal hem heerschen. Hij zal zijn volk hebben uit alle natiën. Zijn arbeidsloon is voor zijn aangezichte.

Arnhem, September 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

Gel.! Het onderwerp is wel wat afgezaagd, en toch kan ik er niet van zwijgen. Wat hebben de menschen er veel meer voor over om elkander te verdelen dan om elkander wel te doen. Stel u nu eens voor dat het Zendingswerk zooveel menschenlevens kostte als de oorlog, zou er ter wereld wel één man gevonden worden, die Zending wilde worden. Ik heb wel eens gelezen van de monniken der oudheid, die naar de woeste stammen aan de Oost-Zee trokken in de hoop op een martelaarskroon en dit maakt mij indachtig dat er toch wellicht zouden gevonden worden. Maar die monniken waren toen zeldzaam en ze zouden het nu ook zijn. En zie nu die mannen van Duitschen bloede, ze geven schijnbaar hun leven gaarne, als ze maar kans hebben eenige Engelschen te treffen.

De velden der Zending zijn wit om te oogsten, het gevaar des levens is nauwelijks grooter dan in ons dierbaar vaderland, allerlei goede gave wordt er genoten en toch zijn de arbeiders weinige.

Met het geld gaat het evenzoo. We hebben ons wel eens verblijd als wij sommige cijfers lazen; b.v. dat er in de geheele wereld 60 à 70 millioen gulden **per jaar** voor de zending wordt geofferd; dat de Gereformeerde Kerken in Nederland een kleine 130.000 gulden samenbrengen. Deze sommen geven blijk van prachtige naastenliefde voor den blinden heiden en heerlijke gehoorzaamheid aan de bevelen onzes Gods; maar zie nu ook eens wat de menschen er voor over hebben om onze lieve mede-christenen te dooden. Men berekent dat Engeland **elken dag** een 40 à 50 millioen gulden uitgeeft om 10.000 Duitschers te dooden. Of ze gedood worden dat weet ik niet, maar het geld wordt er voor gegeven en heel Londen jubelt, als het doel bereikt wordt. En zoo gaat het bij alle mogendheden van Europa. Iemand heeft berekend dat ze alle met elkander een som van 180 millioen gulden uitgeven voor oorlogsdoeleinden. Wanneer men dat nu eens wilde besteden om zijn mede-menschen gelukkig te maken!

Zie, zoo kan men peinzen en zuchten, en intusschen gaat de mensch voort met het bedrijven van gruwelijke wreedheden. De aarde was vervuld met wrevel en daarom kwam voor eeuwen de zondvloed. Wat zou er nu komen? O God wees ons genadig! Laat ons in Uwe handen vallen, en laat ons in de hand der menschen niet vallen!

De verstrooide Christenen in Ned. O. Indië doen gelukkig wat meer van

zich spreken. Het wordt wel hoog tijd dat in hunne behoeften wordt voorzien. Maar daar gaat het ook al net zoo. Toen er Atjeneezen moesten gedood worden, was er overvloed van geld en mannen, maar nu er enkele christenen, die in Atjeh en andere landen van Sumatra verstrooid leven, moeten bezocht en vertroost worden, ontbreekt het aan beide. Ze hadden er dikwijls om gevraagd en de kerkeraad van Batavia had er ook wel het zijne voor gedaan, maar het gelukte niet. Eindelijk, Ds. W. S. de Haas kreeg op reis naar Java, te Sabang, een telegram en hij wijzigde zijn reisplan. Zoo kwam hij over Sumatra.

Hoort zijn jammerklacht:

Was er op 't groote Sumatra, elf maal Nederland. . . ; maar één eenig gereformeerd predikant. . die zoo af en toe die gereformeerden eens langsging en op die wijze den band des geloofs en van de gemeenschap der heiligen vasthield. . . .

Doch daar is er niet één. . . .

„En in Holland, — weten ze 't niet".

Een zuster, wier naam ons niet bekend is, spreekt op ontroerende wijze over dit bezoek van Ds. de Haas. Zij schreef aan haar familie in Nederland:

„Verleden week is hier tot onze groote blijdschap weer een Geref. Pred. geweest. Ds. de Haas die van uit Holland kwam om naar Djocja (zij bedoelt Poerworedjo) te gaan. Hij had de reis gedaan met dr. Flach en dr. Oosterhuis; die beide h.h. en ook mevr. de Haas en Flach waren doorgegaan naar Batavia, maar de Kerkeraad van Batavia had ds. de Haas verzocht, Medan aan te doen en van daaruit de verstrooide leden te bezoeken. Hij logeerde bij mevr. v. d. V. en is een keer bij de Fam. de W. wezen eten en bij ons een keer wezen rijsttafelen. Op een avond heeft hij hier op L. gepreekt in het Assistent Res. kantoor. Er konden dus ook niet-Ger. aanwezig zijn. Erg mooi preekte hij over den tekst: „Komt allen tot mij, die vermoeid en belast zijt" enz. Wat was 't heerlijk om weer eens te hooren preeken, want U kunt niet begrijpen hoe we dat hier missen. En 't is toch zoo noodig, dat voelen we nu nog veel meer, als in Holland waar je altijd kunt gaan en waar je met menschen omgaat, meest allen van dezelfde richting. Dat is het grootste bezwaar van Indië. Je voelt je heelemaal niet thuis, met al die menschen van andere richting. Maar dan mis je wel heel erg den omgang met menschen, waaraan je zoo gewend was. Vooral wij, als we zoo meteen weer overgeplaatst worden en denkelijk tenminste hoogstwaarschijnlijk wel niemand van onze menschen zullen ontmoeten.

Wij Gereformeerden, zijn er nu over bezig, met de Gereformeerden in Medan en de verstrooiden op Sumatra om een Predikant voor Sumatra te krijgen, die rondreizend alle Gereformeerden bezoekt, maar door niemand wordt het gesteund. Alleen kunnen we het niet betalen en in Batavia willen ze eigenlijk liever dat we verbonden blijven aan de kerk in Batavia en in Holland wordt er niet veel voor gevoeld omdat ze daar geen flauw idee hebben van de toestanden. Als ze 't eens wisten hoe noodig het is, me dunkt dan zouden ze meer voelen voor hun verstrooide broeders en zusters in Indië. Ds. de Haas zei nu ook, toen hij zoo eens alles zag en hoorde, in Holland weten ze 't niet, ze kennen die treurige toestanden niet en kunnen zich er ook geen flauw begrip van maken. 't Bezoek van ds. de Haas heeft dit gelukkige resultaat gehad, dat de Fam. v. d. V., d. W. en wij voortaan 's Zondagsavonds bij elkaar komen voor een Godsdienstige samenkomst. Zondagavond is 't eerst bij ons geweest. We hebben gebeden, een preek van wijlen ds. Proosdij gelezen en met elkaar gezongen. We vinden 't heerlijk dat we daar mee begonnen zijn. Nu hebben we wel heel veel preeken, maar geen catechismuspreken en



die zouden we ook zoo graag hebben en wat boeken van dr. Kuyper b.v. Wij hebben hier alleen „Nabij God te zijn”.

Het is bekend dat op onze jongste Gen. Synode deze zaak van de verstrooide christenen ook ter sprake kwam. Dr. J. Hania heeft over dit onderwerp gerapporteerd en op zijn voorstel is besloten:

„a. Aan de Kerkeraden hier te lande te verzoeken, bij vertrek van leden der gemeente naar Ned.-Indië, er bij deze leden zooveel mogelijk op aan te dringen, dat zij in Indië aan den dichtsbijzijnden Kerkeraad of miss.-predikant kennis geven van de plaats, waar zij komen of ook bij hen hunne attestatie in te dienen;

b. De Kerkeraden op te wekken om zelf ook aan die dichtsbijzijnde Kerkeraden of miss.-predikanten over sub a genoemde leden te schrijven om hen aan te bevelen, en

c. aan de nieuw te benoemen Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen, op te dragen om te overwegen hoe het best de geestelijke verzorging van de verstrooide Gereformeerden in Ned.-Indië kan worden behartigd en daarover een rapport op te stellen voor de e.v. Generale Synode.”

Het is verblijdend dat deze zaak zoo onwillekeurig gesteund wordt door een particulier schrijven uit Indië en dat het „Friesch Dagblad” dat in handen kreeg en het publiek maakte.

Nog een ander voorstel, dat ter Gen. Synode aangenomen is, vindt steun in de kerken. Het is dat van den „Man van wetenschappelijken zin”.

Ds. Rullman heeft het over de benoeming van den heer L. Onvlee voor de beoefening van de Soembaneesche taal en zegt dan:

„Wij verblijden ons dus van harte in de benoeming van den heer Onvlee voor Soemba.

En wanneer komt nu Java aan de beurt?

Voor dit eiland is, voorzoover ons althans bekend is, aan een Bijbelvertaling geen behoefte meer. Die arbeid is aldaar reeds geschied. Maar reeds lang hebben onze kerken uitgezien naar de aanwijzing van een broeder, een bekwaam Theoloog, die aldaar de Zending met wetenschappelijken arbeid steunen kan. Heel de gang van het leven op Java wijst er op, dat een der eerste vereischten voor de komst van Gods Koninkrijk aldaar is: bestrijding, wetenschappelijke bestrijding, van de valsche religie. Deze moet in al haar naaktheid aan de kaak gesteld worden.

Niet het minst in de hoogere standen snakt men op geestelijk gebied naar iets anders dan wat men bezit. Een godvruchtig en wetenschappelijk man, die zich geheel zou kunnen wijden aan de bestrijding der valsche religie, zou onder den zegen des Heeren daar veel vrucht op zijn arbeid kunnen hebben. Zulk een taalgeleerde zou dan tevens leiding kunnen geven aan de taalstudie der zendelingen.

Vandaar dan ook, dat in de laatstgehoudene generale synode besloten werd, aan de zendingsdeputaten aan te bevelen „zich te beijveren, om het daarheen te leiden, dat op Java een man van wetenschappelijken zin in gebondenheid aan de Gereformeerde beginselen zich wijde aan de principiële bestrijding van de pseudo-religie en als taalgeleerde de leiding der taalstudie van de Missionaire Dienaren op zich neme. Zoodra deputaten achten, dat zij den rechten man hebben gevonden, treden zij met de zendende kerken in overleg, opdat hij in samenwerking met deze en mede met haar finantiëelen steun worde uitgezonden”.

Gij zult u met mij over dezen steun verheugen.

Er gingen juist geruchten van stillen tegenstand tegen den „Man van wetenschappelijken zin”. Ik zou wel willen dat zulk een tegenstander eens

uit de loopgraaf kwam. Als men den kop ziet kan men iemand raken. Let er eens met mij op, of gij hem ziet.

Ontvang met alle Zendingsvrienden de allerbeste heilwensen.

Smilde, 24-8-'15.

H. DIJKSTRA.

## POERWOREDJO.

Poerworedjo is één onzer oudste Zendingsposten op Midden-Java. In Maart 1878 kwam Zend. Ph. Bieger, uitgezonden door de Ned. Ger. Zend. Ver., in de residentie

echter slechts enkele maanden. Juli 1884 keerde Br. Bieger naar Nederland terug en keerde niet weder. Hij ging over in dienst van het Ned. Zend. Gen. Vier jaren later 10



Sadrach en eenige zijner vrienden.

Bagelen, die nu bij de residentie Kedoe is ingelijfd, en vestigde zich al spoedig te Poerworedjo. Hij werd geleid door de begeerte om hulp te bieden bij den arbeid, ondernomen door Miss. Philips en Sadrach. Den 28 Febr. 1881 kwam Zend. J. Wilhelm naast hem arbeiden. De samenwerking duurde

Januari 1888 kwam de Zendeling-onderwijzer J. P. Zuidema, met het doel om een school te stichten tot opleiding van Inlandsche helpers, de Keucheniusschool.

Het scheen er toen alles naar, dat Poerworedjo het centrum van onzen arbeid op Java zou worden.



Sadrach werkte met hen mede, of zij werkten met Sadrach mede, (het laatste is wellicht het meest juist gezegd) en het aantal christenen vermeerderde met den dag.

Dit duurde totdat Ds. F. Lion Cachet zijn bekende reis maakte en er een breuke met Sadrach kwam, gevolgd door den dood van Zend. Wilhelm, den 3 Maart 1892. Br. Zuidema bleef nu alleen tot het begin van het jaar 1895. Den 24 November 1894 vertrok Ds. L. Adriaanse uit Nederland en hij bleef te Poerworedjo tot 1902. Den 5 Mei van dat jaar ging hij naar Nederland terug. Hij doorleefde zeer moeilijke jaren. Sadrach wendde zich met heel zijn aanhang van den zendeling af en Ds. L. Adriaanse ondervond teleurstelling op teleurstelling.

Na zijn vertrek was er weer een lange vacature. Ds. H. Ph. Ingwersen kwam 28 Juni 1906 te Poerworedjo, keerde in 1913 terug naar Nederland en nam het beroep aan van de kerk van Berlikum. Zoo was er weer een vacature, die gelukkig niet al te lang duurde. Den 24ste April 1915 vertrok Ds. W. S. de Haas als zijn opvolger uit Nederland.

In de dagen van Ds. Ingwersen kwam de Zendingspost weer tot rust en inzonderheid te Kesingi, een afgelegen plaatsje in de bergen, kwam er ontwikkeling.

Intusschen was tijdens Ds. L. Adriaanse te Poerworedjo en te Temon een kerkeraad gekozen en zoo waren daar de twee eerste Gereformeerde kerken uit Javanen gesticht.

Ook was de Keucheniusschool verplaatst naar Djokjakarta. Dit gebeurde in de jaren 1904—1906. 4 Mei 1904 werd Ds. Bakker als docent benoemd en 4 Juni 1906 verhuisde hij naar Djokja. De datum van het verhuizen van den heer Zuidema is mij ontgaan. Voor de Zending in het geheel werd dit het beste geoordeeld, omdat Djokja een gezonder woonplaats is dan Poerworedjo en ook omdat het groote Petronella-hospitaal daar gevestigd is; maar voor Poerworedjo was het een tegenvaller. De kans om het groote centrum der Ger. Zending op Java te worden, was hiermee weggenomen.

Den 23 Febr. 1915 gaf Ds. Klaarhamer een overzicht van den stand van zaken in de Utr. Kerkbode, waaraan wij het volgende ontleenen:

### Onze Zendingszaken.

Het jaar 1915 zal, zoo de Heere wil, voor onzen zendingsarbeid op het terrein, dat voor onze rekening ligt, een belangrijk jaar zijn.

De arbeid zal toch door onderscheiden nieuwe arbeiders met kracht worden voortgezet of aangevat.

Ds. v. Dijk, van Keboemen heeft sinds het vertrek van Ds. Ingwersen de belangen van den arbeid behartigd als consulent. Hij heeft dezen niet geringen last vrijwillig en met toestemming van zijn zendende Kerk, (de Gereformeerde Kerk van Heeg) op zich genomen. Met grooten ijver en toewijding heeft hij al zijn beschikbaren tijd en kracht voor dit werk gegeven. Zoodat de zaken op uitnemende wijze loopende zijn gehouden.

We zijn hem hiervoor zeer dankbaar.

### Reisplannen.

Het voornemen is, dat onze nieuwe Dienaar per stoomschip „Prins der Nederlanden" naar Java vertrekt. Dit schip vertrekt 24 April van Amsterdam, indien de omstandigheden het toelaten.

Tegelijk met Ds. en Mevrouw de Haas, vertrekt dan ook onze missionaire geneesheer Dr. Flach met mevrouw en de kinderen.

Blijft de zeetoestand als nu, dan gaan zij over land tot Genua, om daar aan boord te gaan.

Zoowel de predikant als de dokter zijn reeds eenigen tijd bezig, om zich met alle kracht er op toe te leggen, om onder bekwame leiding de Javaansche en Maleische talen te leeren kennen, opdat zij zich met goed gevolg op Java zelf verder kunnen bekwamen, natuurlijk elk naar zijn eigen behoefte.

Voor al voor onzen Dienaar zal er nog wel een geruimen tijd van ernstige studie op Java zelf noodig zijn, eer hij er zich aan kan en mag wagen, om voor de gemeenten op te treden. Al kan hij natuurlijk in dien tijd toch ook reeds veel ander praktisch werk doen.

Voor onzen dokter staat het heel anders. Die behoeft zoo ernstige taal-studie niet te maken. Als hij zijn patiënten maar verstaan kan en zich voor hen verstaanbaar maken kan, dan is hij al een heel eind op streek. Maar vooral 't Javaansch is lastig. Het aanleeren voor dagelijksche conversatie zal hem nog inspanning genoeg kosten.

Voorts zijn beide Broeders druk bezig met al dien voorbereidenden arbeid en met maatregelen, welke hun toekomstige arbeid en hun aanstaand vertrek noodig maken.

Hun vertrek geschiedt wel onder zeer bijzondere omstandigheden, in een zeer duister tijd, die en hen en de Kerk, die hen zendt, en de Kerken, die de zendende Kerk met haar krachtige medewerking steunen en

helpen, voor vragen stellen, waarop niemand vooralsnog kan antwoorden.

Er is in 't bijzonder voor onzen Dienaar en onzen Dokter en hun Echtgenooten wel wat meer noodig, om met goed vertrouwen en blijden moed uit te gaan, dan in gewone omstandigheden.

### Aanvangsplannen.

De Dokter moet natuurlijk beginnen, als hij op Java zijn mag, met eerst eens te gaan kijken in andere Zendings-Hospitalen, hoe daar de zaken zijn ingericht en loopen, b. v. te Jogja in 't Petronella hospitaal en te Modjo-Warno.

Daarmee en met nog allerlei anderen voorloopige arbeid zullen wel een maand of drie op zijn minst heengaan.

Dan kan hij te Poerworedjo gaan wonen en alvast beginnen met een kliniek. Daarmede zal hij dan al spoedig de handen vol krijgen.

Ook moeten er dan plannen gemaakt voor den bouw van het hospitaal, terrein gezocht enz.

Gaat het alles dan onder 's Heeren zegen zeer voorspoedig en vlug, dan kan het gebeuren, dat hij in de eerste maanden van 1916 het hospitaal kan openen.

Tot zoolang ontvangen wij geen rijkssubsidie, en moeten dus alle uitgaven uit eigen kas geschieden, als: Reis, salarissen, instrumenten, huishuur, enz. Het een met het ander zal van de kas wel een 8 à 9 mille vergen, niettegenstaande alles met zuinig overleg geschiedt.

Het wordt dus wel een goed en verblijvend jaar, maar ook een duur jaar.

Doch we hebben zoo lang gebeden en gearbeid, om een geneesheer te kunnen zenden en een hospitaal te mogen openen, dat nu de Heere ons onze bede geeft, nu mogen we niet klagen of zuchten, maar blijde zijn en onze begeerten met gebed en smeeking en dankzegging bekend maken bij Hem.

Doch tegelijk aan den arbeid, om het noodige bijeen te brengen. Onze ijverige Vereeniging voor den Medischen dienst heeft reeds gezorgd, dat er een flinke kas is, waaruit voor 't oogenblik alle uitgaven kunnen geschieden.

Maar in 't begin van 1916 is die kas schoon leeg, en wij hebben dan duizenden schuld door den bouw van ons hospitaal.

De Vereeniging mag dus wel met kracht aan den arbeid gaan, om het noodige te vinden.

Een vierde deel van den bouw enz. komt voor onze rekening.

De rest ontvangen we aan subsidie.

Maar dat vierde deel zal wel moeten geleend worden. Dat geleende moet dan terugbetaald en er moet rente van betaald worden. Nu is het wel lastig, dat we niet kunnen zeggen, ook niet ten naasten bij, hoeveel we voor den bouw zullen noodig hebben.

### Bouwplannen.

Onze bouwplannen zijn n.l. geheel veranderd. Ons eerste plan, om terstond een hospitaal te zetten, dat voor altoos blijvend kon zijn, hebben we uit allerlei overwegingen, ook om de tijdsomstandigheden, losgelaten. We zouden daarvoor tusschen de 40 à 50 duizend gulden noodig gehad hebben, waarvan dan een vierde voor onze rekening kwam.

Doch nu willen we liever beginnen, zooals men ook in der tijd te Jogja is begonnen. Goed en naar eisch natuurlijk, maar niet meer, dan het direct noodige, en zoo, dat we voor de eerste jaren klaar zijn. Later kan dan successievelijk uitgebreid en ons eerste plan worden gerealiseerd. Dit kost dan op den langen weg wel iets, doch niet zoo veel meer. Maar we hebben het groote voordeel, dat de eerste uitgaven belangrijk minder zijn en dat we ons hospitaal eenige maanden eerder kunnen openen, en dien ten gevolge zooveel eer op de subsidie kunnen rekenen. Ook is het voor onzen dokter zeer gewenscht, dat hij zoo spoedig mogelijk in zijn hospitaal kan arbeiden. Want zoo'n kliniek is toch maar gebrekkelijk werk, omdat hij geen patiënten kan opnemen, en zij eischt veel meer van zijn kracht.

Behalve wat we nu reeds bespraken, is er nog meer arbeid in voorbereiding.

Zooals bekend is, is er opgericht eene vereeniging tot stichting en instandhouding van Hollandsch-Javaansche scholen te Poerworedjo. Zij heeft den arbeid, die de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Utrecht reeds aangevangen had, van hem overgenomen. Binnen kort zal de Vereeniging de rechtspersoonlijkheid ontvangen, en dan hoopt zij den overgenomen arbeid voort te zetten. Allerelei voorloopige arbeid wordt reeds gedaan.

Doch hiervan zal ik nu niets meer zeggen.

### Afscheid.

Den 22 April namen Ds. W. S. de Haas en Dr. C. Flach afscheid, waarbij als sprekers optraden Ds. Klaarhamer, Ds. Boekenooogen, Dr. Hania en Ds. Adriaanse. Onze ruimte verbiedt veel over te nemen van het belangrijke verslag. Toch mogen wij niet alles weglaten.



„Als vertegenwoordiger van de Deputaten der Generale Synode nam Dr. Hania van Steenwijk het woord. Allereerst wenscht hij den Kerkeraad van Utrecht hartelijk dank te zeggen voor de ontvangen uitnoodiging deze samenkomst bij te wonen. 't Komt wel voor dat de Deputaten bij dergelijke gelegenheden vergeten worden. En nu is dit zoo erg niet, zei spreker, want de Kerken moeten op den voorgrond en de Deputaten op den achtergrond. Maar Utrecht heeft ook aan ons gedacht en daarvoor ontvange het onzen dank.

Vervolgens spreekt hij een woord van hooge waardeering voor Utrecht's Zendingsarbeid. Onze Zendingsorde zegt in Art. 13, dat de missionaire arbeid moet uitgaan van de plaatselijke Kerk. Dat is gegrond op Hand. 13 en 14. Daar lezen we van Antiochië, dat twee Dienaren uitzond, die straks tot haar wederkeerden om rapport uit te brengen.

De Kerk van Utrecht is de eerste geweest, die op deze wijze een Dienaar heeft uitgezonden. 't Is hier een Hollandsch Antiochië. Laten we in 't geloof en in de liefde voor dit beginsel niet vertragen. Want God gebiedt er zóó zijn zegen over, dat zelfs in dit doodelijk tijdsgewricht twee Dienaren kunnen uitgaan.

Ds. Adriaanse is de tolk van de Vereeniging voor den med. dienst, zonder wier trouwen arbeid Dr. Flach hier niet zou zitten en Utrecht hem niet kon zenden.

Om tweëerlei oorzaak acht zij geneeskundige hulp dringend noodig: 1o, omdat de droeve gezondheidstoestand op Java behoefte heeft aan degelijke medische hulp; 2o, omdat zij een uitnemend middel is voor den eigenlijken arbeid, den dienst des Woords.

In een zaakrijk betoog stelt spreker ons den diep ellendigen toestand voor op geneeskundig gebied. De woningtoestanden zijn slecht. De sterftecijfers zeer hoog. Er is geen hulp aan huis en in gouvernementshospitalen wil de bevolking niet.

Onze med. dienst is voor den Javaan aanschouwelijk onderwijs in den Chr. godsdienst. Betoon van barmhartigheid is voor hun valsche religie een onbekende zaak. De med. dienst toont de Chr. naastenliefde, laat ze voelen en tasten. Zoo krijgt de Javaan een gunstigen indruk en beteren kijk op den godsdienst der Hollanders. De publieke opinie wordt wat milder gestemd en de Dienaar des Woords ontvangt gemakkelijker toegang tot hart en huis. Bovendien zoekt de Javaan de oorzaak van zijn ziekte in de geestenwereld. 't Is de invloed van

een boozen geest, die verzoend moet worden. Dat is een der grootste hinderpalen, ja de schier onneembare vesting, waarop de miss. Dienaar des Woords stuit. Ziet nu de Javaan, dat de hulp van den miss. arts hem baat, die toch voor de geesten geen offers vraagt en ze niet bevredigt, dan begint dat geloof in die geesten te wankelen. In die vesting komt een bres. Zoo werkt de med. arbeid helpend en voorbereidend om wegen te openen.

Eindelijk biedt hij gelegenheid om duizenden te bereiken en hun den eenigen Naam ter zaligheid te verkondigen. In het ziekenhuis is het contact duurzamer, ja dat kan blijven bestaan, als de lieden weer in hun dessa teruggekeerd zijn.

Alsnu is het woord aan Ds. de Haas. 't Is ons een groot voorrecht, zoo zegt spreker, dat wij naar Java mogen gaan. Naar Java met zijn overstelpende weelde van natuurvoortbrengselen, naar dat rijke en heerlijke land, dien lusthof in Gods schepping, 't belangrijkste deel onzer koloniën door zijn zeer dichte bevolking. 't Verkondigt Gods heerlijkheid en lof, maar onbeziel en onbewust. Zij, die dezen lofzang moesten leiden, zij doen het niet. Wat ligt daar een groote schuld van het Nederlandsche volk. Voor meer dan drie eeuwen heeft God Indië aan ons geschonken, opdat het ook in de schatten zijns Evangelies genieten zou. Neerland Overheid en Kerk moesten zich beijverd hebben heel dat eilandenrijk in de waarachtige beschaving te doen deelen. Doch Nederland handelde zoo niet.

Wel zijn ons uit Indië schatten gouds toegevoeld en zegt men: „Indië verloren, rampspoed geboren“, maar om de geestelijke belangen van die 40 millioen hebben we ons weinig bekommerd.

't Is onze schuld, dat er geen welbewust loflied tot 's Heeren eere oprijst. Daarom verblijden we ons één penning van die groote schuld te mogen afbetalen. Java waakt op. 't Staat niet buiten de machtige bewegingen, die de Oostersche volken doen trillen. Bewegingen die kenteekenen zijn van roering in de doodsbeenderen. Daar van Christus te mogen getuigen is een bezielend ideaal. Wij gaan er niet op uit om menschen te bekeeren. Niet als de Methodist om zielen te winnen. Neen, als Gereformeerden weten wij, dat we met al onzen zendingsijver niet één enkele ziel kunnen bekeeren. Dat is het werk des Heiligen Geestes. Maar de redding is aangebracht. De dood is verslonden tot overwinning en stervend aan het kruis heeft de Heere Jezus het uitgeroepen: „Het is volbracht“.

In deze gedachte leven wij. We zien onze levensroeping in het uitdragen van zijn Naam, in het dienstbaar zijn aan de redding van het menschelijk geslacht, in het prediken van het aangename jaar des Heeren. Zijn Naam, zijn kennis moet verbreed. Gods wet als regel des levens van recht en gerechtigheid. Zoo brengt de Heere zijn verkorenen tot het welbewuste geloofsleven. Zien we op onszelf, dan roepen we uit: Zendt niet mij. Maar Gods Woord geeft rijken troost, wijl Hij zich in het kleine verheerlijkt. Ziende op de zware taak, klemmen we ons aan den Eeuwige vast. Bij Hem is mogendheid. Is zijn Woord niet als een hamer, die de steenrots verbrijzelt? Al is het hart vol bezwaren, ook met het oog op de tijdsomstandigheden, laten we bedenken: Uw, o Heere, is het Koninkrijk! Laten we niet aanmerken de dingen die men ziet, maar de hoogere werkelijkheid, zooals die in Christus ligt. Staat gij, Broeders, die hier blijft arbeiden in dat geloof en wij, die heengaan, dan zal het ons goed zijn, dan ontvangen we heilige bezieling, onze God zal met ons zijn en het werk volbracht worden tot zijn eer.

De laatste der sprekers was Dr. Flach. Hij kan iets van onze blijdschap in deze ure beseffen, want hij heeft sinds lang met ons meegeleefd. Toch is er een gevoel van verlegenheid bij hem gerezen. Hij werd met zooveel sympathie begroet en is daar zeer erkentelijk voor. Maar nu verwacht gij veel, zegt spreker, van uw medischen dienst en van zijn leider. Zal ik de rechte man op de rechte plaats kunnen zijn? Zal de nieuwe tak in uw reeds ouden arbeid goed ingroeiën? De overtuiging, dat God mij tot u geleid heeft, sterkt mij. Blijft voor ons beiden bij den Heere vragen om zijn zegen.

Ten slotte droeg Ds. Breukelaar de eerstdaags vertrekenden met hun familie en al hun belangen in ernstig smeekgebed den Heere op, waarna we nog zongen het 3e en 9e vers van het Gebed des Heeren."

#### De reis.

De Broeders en Zusters vertrokken 24 April uit ons land, en reisden door Duitschland en Zwitserland, vertoefden enkele dagen in Italië en gingen Donderdag 6 Mei te Genua op de boot naar Batavia. Er zou veel van die reis te vertellen zijn, maar we mogen daar niet aan beginnen.

Alleen iets over het bezoeken der verstrooide Christenen op Sumatra en van de aankomst te Batavia. Ds. de Haas schrijft:

"In Sabang ontving ik een telegram van den Kerkeraad van Batavia, aldus luiden-

de: „De Kerkeraad verzoekt u 14 dagen te Medan te verblijven en daar de verstrooide Gereformeerden te bezoeken." Aan dat verzoek heb ik voldaan; allereerst om het groote geestelijke belang, dat hierbij in het spel is. Verder oordeelde ik, dat het komen van mij op Java nu niet een zaak was, waar zóóveel haast bij was, dat gezorgd moest worden, geen dag te laat te komen. En waar elk missionair predikant tegenwoordig op zijn reis zooveel mogelijk de verstrooide Gereformeerden bezoekt, meende ik, dat er bij u wel geen bezwaar zou bestaan tegen deze onderbreking van mijn reis.

Zeër aangename dagen heb ik te Medan en omstreken doorgebracht. Ik heb zelfs een deel van Atjeh bereisd, n.l. Langsa en Perlak. Wat een reusachtige afstanden wonen die broeders van elkander. Telkens moest ik een geheel dag reizen, om een of twee huisgezinnen te bezoeken. Zulk een bezoek wordt ten eerste gewaardeerd; wat wel te begrijpen is, als men bedenkt, dat er families zijn, die in 6 à 7 jaar geen Gereformeerd predikant gezien hebben.

Het is hier een heel ander huisbezoek doen dan in Holland. Algemeen wordt geklaagd over het gemis aan geestelijke verzorging. Hier kan men eens zien van welk een beteekenis de geregelde bediening van Woord en Sacrament is, welke men in Holland soms zoo weinig waardeert. Hier krijgt men er een indruk van, wat de geloovige wordt, als hij voortdurend verstoken is van de bediening der genademiddelen.

Toch was er ook veel, wat verblijdde. De belofte van het Nieuwe Testament: degene, die het goede werk aan u begonnen heeft, zal het voortzetten, om het te voleindigen in den dag van den Heere Jezus Christus, ging ook hier in vervulling. En de broeders getuigden, dat zij, hoewel ze veel strijd te verduren hadden, en er allerlei aanvallen op hen gedaan werden, toch het geloof behouden hadden.

In ons Indisch Geref. Kerkblad hoop ik een uitvoerig verslag te geven van mijn reis, zoodat ik hier maar enkele dingen aanstip.

Te Langsa heb ik een godsdienstige samenkomst gehouden voor alle ingezetenen; evenzoo te Perlak; te Pangkalar Berandon bediende ik den Heiligen Doop en te Medan heb ik 2 maal gepreekt en éénmaal het H. Avondmaal bediend.

Met de broeders heb ik besproken de gedachte van organisatie. Men voelde hier over het algemeen zeer veel voor; zoowel te Langsa als te Medan zijn thans kringen gevormd, die geregeld Zondags bijeen zullen komen voor het lezen van een predikatie



en gemeenschappelijk gebed en psalmgezang, dus om een godsdienstig samenzijn te hebben.

Na 14 zeer aangename dagen, dagen van geestelijke genieting, van gevoelen der gemeenschap der heiligen, doorgebracht te hebben te Medan en omstreken, ben ik met „de Juliana" van de Maatschappij Nederland naar Batavia gegaan.

Te Batavia zijn wij zeer hartelijk verwelkomd. In Indië heerscht blijdschap onder de broeders en zusters — er is telkens weer gelegenheid dit op te merken — als er weer een predikant uit Holland daar komt arbeiden.

In Batavia heb ik ook bezocht onzen Zendingsconsul baron van Boetselaar. Met hem besprak ik de kwestie van het Hollandsch-Javaansch onderwijs te Poerworedjo, in verband met de bedoeling van de regeering om te Poerworedjo een tweede school voor Holl.-Jav. onderwijs op te richten (zoaals indertijd Ds. Adriaanse mij meedeelde).

Bij Ds. van Dijk zal ik nu nadere inlichtingen inwinnen."

Onze reizigers zullen nu reeds rustig op Java zitten en volgende weken zullen ons wel brieven brengen, over den arbeid die zij aangevangen hebben.

We hopen, dat we dan ook hun portretten zullen hebben ontvangen.

Laat ons nu eindigen met enkele namen en cijfers. Op Utrecht's terrein zijn 8 plaatsen waar gewerkt wordt. Twee geïnstitueerde kerken, te Poerworedjo en te Temon en zes andere plaatsen met name Koetardjo, Geparang, Djenar, Kesingi, Dermosari en Tlepok.

Er zijn 244 Javanen op al die plaatsen ten Avondmaal toegelaten en 217 gedoopte kinderen, totaal 461 zielen. Ongelukkig is er slechts één helper, die op Evangelisatie uitgaat. Ds. de Haas zal er wel naar staan, dat dit getal ten minste vertienvoudig worde. Ook is er één medisch helper.

Iets beter staat het met het getal onderwijzers. Er zijn 8 scholen met 355 kinderen en 5 onderwijzers, die uitsluitend voor het onderwijs zijn, en 8 onderwijzers, die ook gemeentearbeid doen. Eén school, die te Djenar, was zonder leerlingen en is daarom in 1913 gesloten. Vermoedelijk zal deze weer geopend worden, zoodra er weder leerlingen komen.

Het ga Ds. W. S. de Haas en Dr. C. Flach wel en het gelukke hun, door Gods genade onderscheidene van deze cijfers te verbeteren in de eerstkomende jaren.

Sm., 24-8-'15.

H. D.

## SOERABAIA.

Uit een jaarverslag van de Gereformeerde Kerk te Soerabaia.

De dienst des Woords werd geregeld gehouden, zoowel voor het Maleisch als voor het Hollandsch deel der gemeente. Wel liet het zich donker aanzien toen onze leeraar om ernstige redenen, u bekend, naar Holland moest vertrekken. (1)

Doch ook wij kunnen erkennen dat de Heere goed is en dat Zijn kracht in onze zwakheid mocht volbracht worden. Veel steun en liefde hebben wij ondervonden van de predikanten, Missionaire Dienaren, waarop wij dankend terugblikken.

Het is moeielijk een beschouwing te geven over den bloei van het geestelijk leven. Toch is het verblijdend ook hier te zien een ijveren voor den dienst des Heeren.

Zoo wordt de arbeid aan de Zendingsschool geregeld voortgezet en wordt aan pl.m. 80 Javaansche kinderen onderwijs gegeven.

Eveneens zijn bemoedigend de Zondagscholen. Met pl.m. 80 Europeesche en 100 Javaansche kinderen werd het Kerstfeest gevierd.

De arbeid van „Dorcas" wordt ook voortgezet, hoewel hier zeer het gemis van Ds. Pera en diens echtgenoot wordt gevoeld.

Met de school met den Bijbel voor Europeesche kinderen gaat het langzaam vooruit, wat betreft het getal leerlingen. Dit is mede een gevolg van het oprichten van de tweede Christelijke School in een ander deel van Soerabaia, door de leden van de Hervormde kerk en, hoewel wij ons zeer verblijden over het feit zelf, viel het toch minder aangenaam, dat daardoor een twaalfstal kinderen onze school verlieten.

Maar onze hulp is van den Heere en God verlaat Zijn arbeid niet.

„De Baniër" van 2 Juli bevat het volgende bericht:

Aangezien de meeste leden der gemeente naar boven zijn verhuisd zal te Soerabaja een nieuwe Gereformeerde kerk gebouwd worden. De aanbesteding zal binnenkort plaats hebben.

(1) De lezer weet dat Ds. Pera nu reeds weder te Soerabaia is teruggekeerd. H. D.

## De brand op Soemba.

Ds. L. P. Krijger, missionair dienaar des Woords te Karoeni op Soemba, wiens nieuw gebouwd huis, tengevolge van kwaadwillig-

heid van een inlander geheel afbrandde, deelt in een particulier schrijven nog het volgende mede:

„Wij probeerden nog de bijgebouwen te behouden. Maar de wind, die juist naar dient kant was, verijdelde onze pogingen.

Alles ging in vlammen op — —

Om 7 uur was ons mooi, sterk huis een rookende puinhoop.

Alle boeken verbrand... niet één is er over — — — orgel, schilderijen, kasten, linnengoed, bedden, eetservies, portretten, oude herinneringen, 't is alles vergaan. Hoe zullen we later alles missen, wanneer we — zoo God wil — weer een ander huis hebben. Ook onze geheele voorraad levensmiddelen en manufacturen, pas uit Holland ontvangen, ter waarde van f 400, is in de vlammen opgegaan.

Thans zitten we als Belgische vluchtelingen „opgeborgen” in de school. Maar daar kunnen we niet blijven... Wij denken na een paar weken hier weg te gaan om eerst weer het noodige huisraad bijeen te krijgen. Het weinige wat er is, willen we verkoopen en daarvoor trachten weer een slaapstede te krijgen.”

Het bovenstaande ontleenen we uit één der bladen. Het bevat nog een paar bijzonderheden, die onze lezers niet weten!

Ds. Krijger is naar Soerabaia geweest en heeft daar voor ruim **zeven duizend gulden** hout gekocht. Alles is ongekend duur. Het nieuwe huis zal wel op 15 duizend gulden komen. De mobilisatie onzer jonge dochters is aanstaande. Zij duurt één week. **De Soemba week.**

Uit een brief van Mevr. Krijger, geschreven aan een vriendin te Groningen, ontleenen we nog:

„Doch als we ons daarin verdiepen, komen gelukkig ook nog andere dingen ons in de gedachten. Gelukkig is deze ramp niet gebeurd tijdens een van de reizen, die mijn man maandelijks maakt, wij zijn allen nog gezond, de schrik en inspanning heeft ons niet gedeerd, wij hebben nog een dak boven ons hoofd en daarbij, de bevolking, eerst verschrikt, toont door allerlei kleine dingen, dat ze met ons meeleeft. Zoo was 't b.v. opmerkelijk, dat, toen de eerste schrik voorbij was (de eerste dagen kwam er niemand), wij overstroemd werden door menschen, die slaapmatjes kwamen verkoopen, een artikel, dat ik anders moet laten zoeken.

Ook kwam een van onze jongens met een man of acht een verbazende massa levensmiddelen verkoopen, kippen, rijst, enz. enz. Dit zijn o zulke kleine dingen, maar ons spreken ze toe. En dan is voor ons de voor-

naamste reden tot dankbaarheid wel dit: dat de Heere ons een weg gebaad heeft, waardoor we hier kunnen blijven, zij het ook in een tijdelijke woning en wij ons werk voort kunnen zetten. Ja, niettegenstaande al onze beproevingen, moeten wij zeggen: „de Heere heeft ons niet verlaten en zal ons ook niet verlaten.” Dit en ook de zekerheid, dat wij de gemeenten in 't vaderland achter ons hebben, geeft ons moed en vertrouwen, om met lust en opgewektheid onze taak voort te zetten, wetende dat eenmaal de Heere alles wel zal maken, ook voor Soemba en zijn arme bevolking. H. D.

In Indië houdt men een inzameling voor de Ramp en de giften worden in het „kerkblad” verantwoord als volgt:

K. F. te W. f 10,—; H. C. te W. f 100,—; N. N. te K. f 50,—; N. N. te K. f 25,—; M. R. te K. f 5,—, totaal f 190,—.

## De Soemba-week.

### MOBILISATIE ONZER JONGE DOCHTERS.

Op Maandag 27 September des jaars onzes Heeren negentienhonderdvijftien, worden alle jonge dochters, die durven en willen, in de 168 kerken der drie noordelijke provinciën Groningen, Drente en Overijsel, mobiel verklaard om gewapend met een busje of taschje een inzameling te doen voor de nieuwe Pastorie van Ds. L. Krijger te Karoeni, in het landschap Laura op het eiland Soemba.

De mobilisatie begint Maandag 27 September, des morgens om 9 uur en eindigt Zaterdag den 2den October, des avonds om 6 uur.

## Korte Berichten.

### SMEED UW IJZER.

Inzake den Zendingsarbeid op Oost-Java wordt door Ds. Rauws de gelegenheid gunstig genoemd om het Evangelie te prediken. De Sarikat-Islam-beweging doet niet zooveel meer van zich hooren als een jaar geleden. Toch zal ze blijven voortleven en zich weder met kracht openbaren, zij het misschien in anderen vorm. Ook de Mardi-Pratjaja-beweging, die als terugslag van den Sarikat-Islam in de Christelijke gemeenten moet worden beschouwd, blijft voortleven, al is haar invloed niet zoo groot als men bij den aanvang verwachtte. Een van de voornaamste dingen, waar het in de Java-Zending om gaat, is de vorming van leidende persoonlijkheden. Daarom bestaat al sedert geruimen tijd bij het Genootschap het voornemen een cursus voor opleiding van inlandsche voorgangers te stichten.



### De Pest op Java.

De pest schijnt op Java tot staan te komen. De jongste maatregelen moeten zeer gunstig hebben gewerkt. De „Stand.” schrijft:

Regeeringstelegram betreffende pestgevallen op Java, gedurende het 14 daagsch tijdvak van 16 t/m 29 Juli j.l.: Malang, 19 nieuwe gevallen, 17 dooden; Kediri, 18; Paree, 11; Toeloengagoeng, 1; Soerabaja (stad), 6; Soerabaja (Afdeeling), 3; Sidoardjo, 1; Djombang, 3; Lamongan, 1 en Soerakarta 6 doodelijke gevallen.

Hierbij wordt aangeteekend, dat de totaalcijfers van bovenbedoeld tijdvak zijn 69 gevallen en 67 dooden en dat zij over het nagenoeg overeenkomstige 14 daagsche tijdvak van het vorige jaar (15 t/m 28 Juli 1914) bedroegen 575 gevallen, 489 dooden.

### Gestorven.

In het Aug.no. vernamen wij, op blz. 122, van de geboorte van het kindje van Ds. L. Netelenbos en voegden er onze zegenwensch bij.

Helaas, toen was reeds dat kindje niet meer. De „Stand.” van 30 Aug. bevat de volgende advertentie:

Het behaagde den Heere, hedenmorgen onze lieve

JOHANNA GIJSBERTINA ELISABETH,  
tot Zich te nemen. Slechts 6½ maand mochten we ons in haar bezit verheugen.

L. NETELENBOS.

J. F. NETELENBOS—

CHEVALLIER.

Wonosobo, 17 Juli 1915.

Hetzelfde lot trof den heer G. P. Hamer, onderwijzer te Gombong, op het zendings-terrein van Friesland. Deze verloor aan een longontsteking „zijn kleinen Jan.”

Hij beschrijft dit verlies met de volgende woorden:

En de dood klapwiekte boven de wieg van onzen kleinen Jan.

Reeds geruimen tijd was hij niet recht fleurig en nu benam een zware longontsteking hem den adem; hij schreide aanhoudend van benauwdheid en pijn.

„O Heere”, baden we, „als 't dan in Uw raad besloten is, maak Jannie's lijden kort.” Want wat is harder voor een ouder, dan zijn kind te zien lijden, vreeselijk te zien lijden!

En God hoorde. Nog geen half uur later werd Jan stil; hij sloeg zijn oogjes starend naar boven, het lieve mondje stuiptrekte nog een enkele maal en — het kinderzieltje ontvlood het brooze lichaampje.

We drukten hem de oogjes toe — de slag was gevallen. Wat bloedde ons 't harte; wat schreeuwde 't in ons van pijn. — We waren

geheel vreemd met Indische zede en gewoonte. En kleine Jan moest toch begraven worden. Gelukkig kwam juist de dokter, (we hebben hier een militairen arts); hij condoleerde ons en zou den volgenden morgen iemand sturen, die alles moest regelen, want binnen 24 uur moest 't kindje begraven zijn.

Onze deelneming!

H. D.

### Ons Program.

Naar wij van den Uitgever J. H. Kok te Kampen vernemen is met enkele dagen de uitgave van een hoogst belangrijk studie-werk van Dr. A. Kuyper Sr. te wachten.

Aan enkele ingewijden was het reeds bekend, dat Dr. Kuyper in de laatste jaren zich dagelijks ingespannen bezig hield met de studie voor een uitgebreid werk over het Staatsrecht, een werk, dat bedoeld is als een breede en zakelijke Toelichting op „Ons Program”.

Thans is deze studie zoover gevorderd, dat de verschijning een aanvang kan nemen. Het geheele werk zal in afleveringen worden uitgegeven, waarvan het 1e deel **De Beginselen**, en het 2e deel **De Practische toepassing** zal bevatten. De prijs van het werk zal zeer billijk worden gesteld.

## CORRESPONDENTIE.

### Let hier s.v.p. op!

Met de ontvangst van gebruikte postzegels en theelood kan ondergeteekende zich **niet** belasten. Men zende een en ander aan:

den Heer W. v. Buuren,

Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

Wil men bericht van ontvangst, dan doen men er een gefrankeerde briefkaart bij.

## De Zendingsbusjes.

Twee soorten busjes heb ik voorhanden.

**a. Knikkertjes.** Dit zijn sierlijke busjes, met een Javaan er op, die knikt voor elke gave. Het is heel geschikt om op een tafel of schoorsteenmantel te zetten. Het wordt met een sleuteltje geopend. De prijs is f 2.50.

**b. Kleine blikken busjes,** fijn gelakt met gouden letters, geschikt om in den zak te dragen: ook om op te hangen. Deze kunnen niet geopend worden. Als ze vol zijn bevatten ze in den regel pl.m. f 8 à f 10. Men breekt ze dan open en vervangt ze door nieuwe. De prijs is 8 centen per stuk, wanneer men minstens 10 bestelt, bij kleinere getallen wordt de prijs verhoogd wegens de kosten van verzending. Wie kleiner getal bestelt betaalt 8 centen per stuk en f 0.20 port; 5 kosten dus f 0.60; 1 kost f 0.18.

De busjes worden niet anders gezonden, dan na ontvangst van een postwissel.

Onaangename ervaringen noodzaken mij in dezen voor niemand een uitzondering te maken.

Andere busjes kan ik niet leveren.

Smilde. H. DIJKSTRA.

### LEESTAFEL.

**Geen Groote Gezinnen meer**, door P. Brouwer. — J. H. Kok, Kampen.

**Wel groote gezinnen en vele groote gezinnen**, mits dat onze broeders en zusters leeren in den H. huwelijken staat kuisch en tuchtig te leven.

**Dogmatische Fragmenten**, No. 6—10. — J. H. KOK, Kampen.

Mooi. Vooral op No. 7, over het „vergaarden” van de Kerk, wordt de aandacht onzer lezers gevestigd.

**Een schat in aarden vaten**, Dl. II. Ds. H. P. Scholte. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Van dit deel liggen 4 afl. voor mij. Geschikte lectuur vooral voor ons jonge volk.

**Het Jaarboekje en een tweede Keurgarve** belooft ons de heer E. J. Bosch te Nijverdal en

daarbij is zijn doel, zijn devies in toepassing te brengen: „Elk jaar beter”. Dat houdt eenmaal op; maar voorloopig zij het ons aller devies.

### Giftten voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Ds. Lambers, Loppersum b. f.0.60; N te B. f.100.—; Politiek. Zurich f.3.81; Tuininga, Rinsumageest f.7.25; Zwart, Veenwouden b. f.0.18; de

Jong, Rinsumageest kn. f.2.50; Horneman, Ulrum b. f.0.60; Ds. Aalders, Beetgum b. f.40.—; G. en J. Algra, Dokkum f.2.50; Boersma, Scharnegoutum b. f.1.60.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Aug. 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Ds. v. d. Berg, Landsmeer, voor een nieuwe pastorie te Karoeni f.1.—; B. Sikma, Oudwoude, uit haar busje voor idem f.1.37<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; Burgemeester van Barendrecht voor idem f.5.—; Kerkzakje, Zweeloo, voor idem f.5.—; door H. S. L. van mevr. de wed. A. S. te S. f.10.—; Dijk, Lemelerveld, Kalenders f.0.72; Wicherts, van de Mil. Jong.-Ver. te Maarssen f.4.—; v. d. Meer, Oldeboorn, voor scholen op Soemba f.1.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Aug. 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door R. Ruizeveld te Winten van de Geref. Kerk te Pernis f.25.—; door Ds. J. Politiek te Oudwoude, een gedeelte der collecte op het Noorder Evangelisch. Zendingsfeest te Beetsterzwaag gehouden f.50.—; door Ds. A. L. Ruijs te Dinteloord, saldo Zendingsbladen en Kalenders f.4.—; van N. N. te L. f.8.—; door Ds. J. Duursema te Uithuizen, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Kerken van Groningen, Drenthe en Overijssel over 1914 f.3100; van H. Hungerink te Haarloo bij Borkulo uit het huisbusje f.10.—; door Ds. J. Op 't Holt te Bolsward, van de Christ. Jonged.-Vereeniging te Wolsum f.2.07<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; door Jb. Broer Dz. van de 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> cents-vereeniging der Knapenvereeniging te Andijk f.8.—; van Ds. H. Dijkstra door hem verzameld en in het Zendingsblad verantwoord f.783.81<sup>1</sup>/<sub>2</sub>.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Aug. '15.

NED. GER. ZEND. VEREEN.

Ontvangen: Harskamp (Gem. Ede) door J. Kammerling Pinkstercollecte f.6.—; Vreeswijk, door R. Barneveld een dankoffer van N. N. f.5.—; Hilversum, door J. R. v. d. Ley contr. f.3.—, uit het busje f.1.75; Abcoude, jaarlijksche bijdrage Christ. Meisjesvereen. f.10.—; Amsterdam, door Mej. G. A. Mooy van N. N. te N. f.50.—; aan huis bezorgd door L. A. B. f.0.85, onder Lett. L. A. B. f.1.10; eenig theelood en gebr. postzegels van Annie en Alida Bergmans.

L. BERK.

Penningm. der Ned. Ger. Zendingsver.

AMSTERDAM, Heerenmarkt 5.

### Het abonnementsgeld van 1915 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts. Ex. op beter papier f.1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.



KERKEN,  
SCHOLEN,  
ZALEN,  
KANTOREN,  
WINKELS,  
PAKLOKALEN,  
CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,  
veegt men ZONDER OPSTUIVEN VAN  
STOF, door 't gebruik van

**„ROSASCH“**

(stofbindend veegmiddel).

VRAAG GRATIS MONSTER.  
GEEN VETTE VLOEREN.

**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,**  
**ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.**

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN  
EN DOOPBEKKENS  
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:**



**T. FABERIJ DE JONGE**  
**GOES** HOFLEVERANCIER **TELEF. 73**  
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

**Het adres voor een degelijk  
Amerik. Orgel**

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd  
**Steunenberg's Orgelhandel**  
**Schuttenstraat 8, ALMELO.**

Vraagt prijscouranten en betalingsconditiën.

**Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GEBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**

Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.  
Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54,  
Telefoon 8677.

Uw Boekenverzameling is incom-  
pleet en absoluut NIET bij, als  
daarin niet aangetroffen wordt  
Deel I van

**„Op Leven en Dood“**  
door M. VAN DER STAAL.

Dit is HET boek van  
den tegenwoordigen tijd.

Prijs in prachtigen reliefband  
f 3,35. 400 Pagina's; waarin 300  
illustr. en teekeningen. Wij zenden  
het op gemakkelijke betalingscon-  
ditiën aan wien het niet past in  
eenen te betalen. Bestel het boek  
direct. Zoo ontvangt U het met  
een enkelen dag franco thuis ge-  
zonden. De Uitgeefster: Drukkerij  
„LIBERTAS“ - ROTTERDAM.

# Meisjes- roeping

door Mevr. Ad. HOFFMANN.  
**TWEDE DRUK.**

met levensbericht en portret van  
de schrijfster.

**f 2.25** In prachtband **f 2.90**  
van Isings

**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

# FROU-FROU.

Eisch de Lindeboom op elk wafeltje, alom  
bekend als de **Echte.**

**MOCCA TRIC-TRAC.**

Nog nimmer overtroffen, wacht u voor  
namaak.

**THEEROOS.**

Overheerlijk broos Botergebak.

**RUMSTAAFJES NORA.**

Het allernieuwste.

**CHOCOLADE MOCCA STANGEN.**

**CHOCOLADE TOBI.**

Fijne delicatessen.

Ook verkrijgbaar in luchtdichte luxe ver-  
pakking.

**Firma Wed. B. v. Doesburg,**  
**Biscuitfabriek „de Lindeboom“.**



# Simplex

**CYCLOÏDE.**

Ieder geniet op zijn manier. Wie op  
een Simplex Cycloïde-Rijwiel rijdt, ge-  
niet het meest, want hij freewheelt het  
langst en behoeft zijne machine nimmer te  
laten verstellen.

Geen conen of cups, spieën of contra'moer,  
70 pCt. wrijvingsbesparing. Onverslijtbaar.

**Vraagt geïllustreerde Prijscurant.**

**AMSTERDAM, Overtoom 271.**

Nimmer verscheen belangrijker werk  
voor ons Gereformeerde volk, dan

**„Een Schat in aarden Vaten“!**  
De „Afscheiding“ in levenbeschrijvingen geschikt.

U teekendet toch reeds in? Vraagt uit-  
voering prospectus bij Uw Boekhandelaar  
of bij E. J. BOSCH Jbz., Nijverdal.



## HULS BALSEM

Meer dan 60 jaar in gebruik, zowel in de huis-  
houding als voor H.H. Veehouders.

De ouderwetsche Hulsbalsem moet elke huismoeder als voorzorg altijd in huis hebben om als iemand zich gesneden, gestoken, kloven, springende handen, kenen, bloed- of steenpuisten, zweren, voor alle open wonden aan te bevelen, deze er mede in te smeren en de wond zal buiten alle verwachtingen en in korten tijd genezen zijn. H.H. Veehouders hebt U koeien met harde uiers of zeere speenen, smeert de speenen eerst in voor U melken gaat; hebt gij dat gedaan, dan goed afwrijven en nogmaals insmeeren. Paarden of honden die stuk gewerkt zijn, smeert ze er mede in en ze zullen buiten verwachting genezen. Lucht en gift vrij.

Verkrijgbaar in: Porceleinen potjes van 20 gram 25 ct., 50 gram 50 ct., 125 gram f 1.—.

## HET NIEUWE KERKORGEL

te OUDSHOORN, dat 5 Mei is ingewijd,  
is geschilderd door

## J. HEIJDENRIJK

Huis- en Decoratieschilder.

Atelier voor Kunst en Versierkunst.  
Provenierstr. 51b. Met beleefde aanbeveling

## J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

- Fabrik van Uurwerken -  
Carillons, Raderwerken enz.

## HET INTERNAAT WILHELMINA te ZEIST

is een inrichting voor medische opvoeding.  
Wie met zijn kind niet vordert op de gewone school, beproefte hier.

Men vrage prospectus bij den  
Hoofdonderwijzer J. POPPES Jzn.

## Ruim 50 jaar

bestaat het spec. adres voor  
Bijbels en Kerkboeken.

A. v. ROSSUM,  
Singel 344 - A'dam.

Telefoon 8964.



## P. SLUIS.

VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER



## P Polytechnisch-Bureau „NEDERLAND” B

Correspondentie en Monde inge OPLEIDING  
:: voor Examens in HOUWONDE ::  
WERKTUIGKUNDE - ELEKTROTECHNIEK

## N Prosp. gratis Arnhem A

Directie: Rothuizen & Wind

## GLOED

voor stovenverwarming in KERKEN en  
STICHTINGEN, geeft reuk noch walm en  
is uiterst gemakkelijk in 't gebruik.

Voor wederverkopers speciale condities.

Gloedfabriek „VESUVIUS”

S. VAN VLIET - Zaandam.

## :- Positie in Nederland of Indië :-

Voor Dames en Heeren op elk vakgebied  
(ook aan Rijk, Gemeenten of Gouverne-  
ment) verkrijgt men door medewerking en  
vacature-opgaven v/h Sollicitatiebureau

„HUMANITAS”,  
Schietbaanlaan 97a, Rotterdam. Tel. 9357.  
Vraagt gratis proefn. Vacaturelijsten en pr.

## D. DROST & Zn.

Koffie- en Theehandel

AMSTERDAM — Amstel 306.

Vraag s.v.p. onze Prijscurant.

## VRAAGT VAN DELFT'S

verpakte en onverpakte ONTBIJT-  
SUCADE- en GEMBERKOEK alsmede zijn  
BANKET- en BOTERGEBAKARTIKELEN.

- N.V. VAN DELFT & Zonen's -  
Banket- en Koekfabriek v.h. „DE VLIJT”  
:- Koog a/d Zaan. :-

## Uitgaaf van D. A. DAAMEN - 's-Gravenhage.

Zooeven verscheen de eerste aflevering van:

## VAN HET SLAGVELD DER NATIËN

EEN BOEK OVER BELGIË IN DEZEN TIJD door FRANCK GERICKE  
met 300 fraaie illustraties geteekend naar oorspronkel. photo's door JAN RINKE.  
COMPLEET IN 25 AFLEVERINGEN VAN SLECHTS 10 CENTS.

De inhoud van dit boek berust louter op persoonlijke ervaringen van den  
schrijver. Deze, een auteur die zich op litterair gebied reeds een uitnemenden  
naam verwierf, heeft gedurende de oorlogsmoanden het Belgische strijdveld,  
het slagveld der natien telkens opnieuw en naar alle zijden doorkruist; zijn nauwe  
connecties met velen die aan den strijd hebben deelgenomen, stellen hem in staat,  
een schat van allermerkwaardigste bijzonderheden mede te deelen.

Proefaflevering verkrijgbaar in elken Boekhandel.



**HET ZENDINGSBLAD**  
VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**



EN GY ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

— HANDEL —



REDACTIE  
**H. DIJKSTRA**, Smilde.  
**H. HOEKSTRA**, Arnhem.



Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR**, ZAANDAM.  
**W. B. RENKEMA**, RENKUM.

INHOUD: Terstond opgeklommen. — Brieven naar Antiocië. — Sadrachs kring. — Solo. — Ds. F. Gehrels. — Mevr. Hamer. — Dienneke Merkelijn. — Drie Zusters. Zelfstandige kerken op Java en Soemba. — Leestafel. — Korte Berichten. — Giften voor de Zending.

## Terstond opgeklommen.

En Jezus, gedoopt zijnde, is terstond opgeklommen uit het water; en zie, de hemelen werden hem geopend, en hij zag den Geest Gods nederdalen, gelijk eene duive, en op hem komen.

En zie, eene stemme uit de hemelen, zeggende: Deze is mijn Zoon, mijn Geliefde, in denwelken Ik mijn welbehagen heb.

Matth. 3 : 16, 17.

Ook Jezus is tot Johannes aan den Jordaen gekomen, om van hem gedoopt te worden. Dit bevreesdde Johannes, dat de Messias zelf zich door hem wilde laten doopen. De doop toch is voor zondaren. Het Evangelie zegt dan ook uitdrukkelijk, dat Johannes predikende was „den doop der bekeering tot vergeving der zonden.” (Marc. 1 : 4).

De wateren des doops stellen voor: het rechtvaardig oordeel Gods over de zonde. Denk aan het woord uit Psalm 42: „De afgrond roept tot den afgrond, bij het gedruisch uwer watergoten; alle uwe baren en uwe golven zijn over mij henengegaan.” Denk ook aan Zontvloed en Schelfzee. (1 Petr. 3 : 20, 21. 1 Cor. 10 : 2. Voorgebed Doopsformulier).

Het is echter niet een oordeel Gods over de zonde, dat wij zelven ondergaan, al is het dat het ondergaan in het doopwater ons **wel** voorstelt het **kruis** dat den geloovigen in dit leven overkomt, **hetwelk** hun door de genade van Christus niet ten doode, maar ten leven zal zijn. (Voorgebed Doopsformulier: „opdat het zijn kruis, Hem dagelijks navolgende, vroolijk dragen moge”; dit leven „toch niet anders dan een gestadige dood”). Wij zouden eeuwiglijk niet uit die wateren kunnen opkomen, zoo wij zelf voor onze zonden aan Gods **gerechtigheid** voldoening hadden te geven.

Die wateren des doops stellen ons dus voor: den toorn Gods over onze zonden, gelijk Christus dien voor ons gedragen heeft. „Verlos mij, o God, want de wateren zijn gekomen tot aan de ziel. Ik ben gezonken in gronde-looze modder, waar men niet kan staan; ik ben gekomen in de diepten der wateren, en de vloed overstroomt mij.” (Ps. 69 : 2, 3). De wateren onzes doops symboliseeren dus: de kracht van Christus' lijden en sterven tot onze verzoening met God. Met andere woorden: zij stellen ons voor: het bloed van Jezus Christus, zijnen Zoon, dat ons reinigt van alle zonde, indien wij in het licht wandelen. (1 Joh. 1 : 7). Daarom zegt de Schrift van ons, dat wij „in zijnen dood gedoopt zijn” (Rom. 6 : 3), dat wil zeggen: opdat wij gemeenschap met hem zouden hebben, zooals hij voor onze zonden gestorven is; gemeenschap met hem zouden hebben, als zijne leden, door den Heiligen Geest.

Maar hier is nog meer dan verzoening en vrede met God; nog meer dan vergeving onzer zonden. Hier is ook onze vernieuwing, onze wederge-boorte, onze bekeering tot God. Want wie den Geest van Christus heeft (Rom. 8 : 9), en gemeenschap heeft aan de kracht zijns lijdens en doods tot vergeving der zonden, die is ook uit den geestelijken dood verlost, en uit satans klauwen gered, door de gemeenschap met hem, die voor ons van God verlaten werd, en de helsche angsten en benauwdheden voor ons heeft doorgemaakt. „Want wat hij gestorven is, dat is hij der zonde éénmaal gestorven; en wat hij leeft, dat leeft hij Gode. Alzoo ook gij-lieden, houdt het daarvoor, dat gij wel der zonde dood zijt, maar Gode levende zijt in Christus Jezus onzen Heere.” (Rom. 6 : 10, 11).

Zoo verstaan we, dat ook de doop van Johannes genoemd wordt een „doop der bekeering tot vergeving der zonden.” Johannes kon niets van die geestelijke dingen geven. Hij kon slechts doopen met water. En nochtans was die doop krachtig door God. Want het zou niet missen — wie zich voor God verootmoedigde, en op de belofte van Gods genade in den Messias vertrouwde, die zou gewisselijk gedoopt zijn met den Heiligen Geest en met vuur.

En nu komt Jezus daar zelf, om gedoopt te worden, met dien doop die voor zondaren was. We kunnen 't ons zoo denken, dat Johannes bezwaar maakte. „Mij is noodig van u gedoopt te worden, en komt gij tot mij?” En nochtans moest aldus alle gerechtigheid vervuld worden. Hij heeft geene zonde gekend. Maar God heeft Hem zonde voor ons gemaakt, door toerekening, als het ware offerlam (2 Cor. 5 : 21). „Zie, het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt” (Joh. 1 : 29). Zijn gedoopt worden in den Jordaan is een gebeurtenis geweest, waarbij hij in zijn binnenste de smart en bitterheid van het lijden, dat hem voorgesteld was, door zijn ziele heeft voelen gaan; maar hij heeft daarbij ook een voor-smaak gehad van de blijdschap, die hij hebben zou over zijn volbracht werk. Het is hier door zijn ziel gegaan, wat hij later aldus uitdrukt: „Ik moet met eenen doop gedoopt worden; en hoe worde ik geperst, totdat het volbracht zij!” (Luc. 12 : 50).

Er is geen twijfel aan: hij heeft het wee van het lijden om onze zonden door zijn ziele voelen gaan, toen hij onderging in dat water. En 't is of 't een opstanding uit den bitteren dood voor hem is, als hij mag opklimmen. Want er staat zoo: „En Jezus gedoopt zijnde, is **terstond** opgeklommen uit het water.” „En zie” — toen „werden de hemelen hem geopend.” Als aan 't recht Gods voor de zonde voldaan is, dan zijn voor den Borg de hemelen geopend, en in hem voor allen die gelooven. Als hij dat lijden in de gewilligheid zijner ziel heeft doorgemaakt, dan geeft God hem, tot vervulling van zijn ambt, den Geest niet met mate (Joh. 3 : 34), opdat gij in hem des Heiligen Geestes deelachtig zoudt zijn. Als hij in zijn doop



voor u op zich genomen heeft de verwerping van Gods aangezicht, die wij verdiend hebben, dan wordt gij in hem tot kinderen Gods aangenomen in dat woord: „Deze is mijn Zoon, mijn Geliefde, in denwelken Ik mijn welbehagen heb.”

Zoo hangt geheel de beteekenis en de kracht van **onzen** doop aan dien doop van Christus.

En de grondtoon in alle deze dingen is deze: Alles valt weg; alles gaat onder als in kolken der wateren. Maar wat uit God is, komt er uit op, door de kracht en de genade van hem, die zichzelf vernietigd heeft en door God uitermate is verhoogd (Phil. 2 : 7, 9).

Die genade wil God ook onder de heidenen geopenbaard hebben door uwen dienst. „Gaaf dan henen, onderwijst alle de volkeren, hen doopende in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; leerende hen onderhouden alles wat ik u geboden heb” (Matth. 28 : 19).

Arnhem, October 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

Gel.! De brand op Soemba heeft aanleiding gegeven tot de bespreking van het onderwerp der **verzekering** van de Zendingsgebouwen. Er zijn vele nauwgezette Christenen, die de verzekering afkeuren en die meenen, dat wij genoeg moeten hebben aan de bewarende hand onzes Gods. Wien Hij bewaart is wel bewaard en wien Hij niet beschermt kan zichzelf ook niet beschermen. Nu heb ik steeds hoog opgezien tegen de Christenen, die dat waarlijk in beoefening brengen. Maar ik heb ook kennis gemaakt met menschen, die een groot geloof bespraken en van wie het ten slotte bleek, dat ze er eens anders goed aan waagden. Zij hadden dus geloof voor een ander, niet voor zichzelf. Ook heb ik er ontmoet die met veel geloofsvertrouwen spraken over den brand, die er nog niet geweest was. Ze hoopten, de Heere zou hun goed bewaren en als het Hem behaagde hen te treffen, ze zouden dan de ramp gewillig dragen. En ziet, toen het vuur hun huis had verteerd, waren de klachten vele en er werd een beroep gedaan op de barmhartigheid van broeders en zusters, en niet al te gewillig werd het verdragen, als iemand niet een flinke bijdrage gaf tot leniging van den nood der getroffen. In zulke gevallen heb ik niet veel respect voor het geloof.

Nu hebben Deputaten voor Soemba den schijn op zich geladen van zulk een geloof. De kerken van de drie Noordelijke provinciën hebben hun een tamelijk breed mandaat gegeven, wat aangaat het beheer der zendingsgelden; dat moest wel, want de 168 kerken konden niet elk voor zichzelf beheer houden over het deel van haar bezit op Soemba.

Deputaten hebben dus het goed van anderen beheerd en niet verzekerd tegen brandschade, en nu er brand geweest is, roepen ze: ach en weel en de goedwillige Christenen moeten maar weer zien dat er geld komt.

De schijn is tegen hen. Maar dat is ook alles. Wat is het geval? Voor enkele jaren, toen het huis te Kambaniroe verbrand was, is een onderzoek ingesteld of er verzekering tegen brandschade van de bezittingen op Soemba mogelijk was en toen is gebleken, dat er geen enkele maatschappij in ons vaderland bereid was om op deze bezittingen verzekering te sluiten op aannemelijke voorwaarden. We waren derhalve genoodzaakt een geloof te oefenen, dat wij in andere omstandigheden vermoedelijk niet zouden gehad hebben.

Nu staat het echter iets anders. Na den jongsten brand is er een ver-

zekeringmaatschappij bereid gevonden de bezittingen op Soemba te verzekeren en oppervlakkig bezien, schijnen de voorwaarden niet al te bezwarend. De zaak is nu in onderzoek. In de laatste 10 jaren is op Soemba voor een waarde van minstens veertig duizend gulden in vlammen opgegaan en het mag wel overwogen worden of de zending tegen dergelijke rampen zich dekken kan. Voor het geloof blijft er dan toch nog heel veel over.

Wat mij betreft, ik gevoel wel veel voor een verzekering, maar dan voor zuiver onderling. Dit denkbeeld is nu ook ter sprake gebracht door ons „Kerkblad" in Indië. De schrijver schat de gezamenlijke eigendommen onzer kerken in Indië op 800.000.— gulden. Een zuiver onderlinge verzekering zou zijn als elke kerk, die bezittingen in Indië heeft, de waarde opgaf en naar die waarde de schade vergoed kreeg en naar die waarde ook bijdroeg ter vergoeding van de schade, als een ander getroffen werd. De ramp te Karoeni zal zoowat 20.000 gulden schade geven. Als nu de zaak onderling goed geregeld was, dan droeg elke kerk nu  $2\frac{1}{2}$  ten honderd van de som waarvoor zij haar goederen verzekerd had.

Beter was het als er eerst een waarborg kapitaal werd bijeengebracht. Dat zou ongeveer 20.000.— gulden moeten bedragen en daartoe zou elke kerk gedurende eenige jaren moeten bijdragen. Stel u voor, dat er in 5 jaren geen brand kwam en er elk jaar een  $\frac{1}{2}$  procent der waarde in dit fonds werd gestort dan zou de *f* 20.000.— er zijn. Dan kon men de premiebetaling staken en het kapitaal laten aangroeien door rente op rente er bij te voegen. Kwam er dan geen brand, dan zou er over 20 jaar *f* 40.000 in dat fonds zijn. Kwam er brand, dan kon de schade onverwijld worden vergoed en daalde dientengevolge het waarborgfonds beneden de *f* 20.000, dan moest de premiebetaling weer beginnen.

Men kon dat fonds heel geschikt stellen onder beheer van de Dep. der Gen. Synode, dan werd de geheele zaak bijna zonder kosten behandeld. Het is eenvoudig, men belooft elkander te helpen in den nood en om dit te kunnen, brengt men een kapitaaltje samen.

Het komt mij voor, dat hiertegen echter één zeer ernstig bezwaar is in te brengen, n.l. dit, dat men daardoor treedt in het werk van hen, die zich met de verzekering bezig houden en daarmee hun brood verdienen. Op zijn tijd komen wij ook bij een broeder, die verzekeringen sluit en vragen zijn bijdrage voor de Zending. Hij kan dan zeggen, en met recht, dat wij hem niets laten verdienen, en als hij dan toch zijn bijdrage geeft, dan staan wij wel wat beschaamd.

Maar als het nu op die wijze veel voordeeliger was, moeten dan de kerken, die zending drijven, ook niet haar eigen voordeel zoeken?

Ik hoop dat gij deze zaak eens overwegen zult.

Zaterdag 11 Sept. is voor de zending van de Gereformeerde kerken een belangrijke dag geweest. Per stoomschip: „Jan Pieterz. Coen" zijn toen van Amsterdam vertrokken drie zusters: **Iken, Bolt en Hamer** om in Indië te dienen. Op een andere bladzijde van dit Zendingsblad vindt gij hierover het nadere. Mej. Hamer gaat naar haar broeder te Gombong. Op een der bladen van den kalender voor 1916 zal men vinden een portret van br. Hamer en zijn gade met twee kinderen; een jongen en een meisje. De Heere heeft eerst dat jongetje weggenomen en enkele dagen later Mevrouw. Dat moet iets verschrikkelijks zijn in het land der vreemdelingschappen. Zuster Hamer gaat nu naar Java om haar broeder bij te staan. God zij zijne en hare sterkte.

De 9de Oct. zal ook weer een belangrijke dag zijn. Dr. F. Gehrels zal dan naar Java vertrekken. Hij is benoemd door de kerk van Delft, in samenwerking met Zuid-Holland-Noord, om te arbeiden te Wonosobo met Ds.



L. Netelenbos. Ds. Netelenbos zal hierover zeer verblijd zijn.

Gij hebt wellicht opgemerkt, dat God ook in de woning van dezen Dienaar droefenis heeft gezonden. Zijn jongste kind, de eersteling van Mevrouw, is weggenomen door den dood.

In de „Macedoniër" van Augustus dezes jaars is ter sprake gebracht, of beter gezegd meer nadrukkelijk de aandacht gevestigd op de **Pandita-Djawa**. Op alle zendingsterreinen der wereld, behalve op de Nederlandsche, heeft men Inlandsche predikanten, bevoegd om woord en sacramenten te bedienen. Op Java zoekt men ze te vergeefs. Men heeft er helpers; zelfs „**Helpers tot den dienst des Woords**"; maar Inlandsche predikanten vindt men er niet. Waarom niet? Zijn onze Javaansche helpers zooveel minder dan andere? Op Sumatra heeft men sedert eenige jaren bij de Rijnsche Zending **Pandita-batak**. Het is noodig dat wij ook **Pandita-Djawa** krijgen.

De zaak werd nog niet besproken in de bladen. Alleen de Zeeuwsche Kerkbode heeft er sympathiek de aandacht op gevestigd. Wat dunkt u er van?

Hartelijk gegroet, uw vriend,

Sm. 21-9-'15.

H. DIJKSTRA.

## Sadrachs kring.

*(Bij de foto's in dit en het vorig nummer).*

Op beide foto's is Sadrach hoofdpersoon. Hij is overal te kennen, want hij is een Javaan met een sikje; andere Javanen zijn baardeloos. Op de foto in het Sept.-no. is hij nog in de kracht des levens; op de foto in dit nummer is hij een oud man, wat zijn gelaat en zijn geheele houding wel uitdrukt. Op de eerste foto zitten twee Europeanen en op de tweede plaat staat een Europeaan naast-achter hem. Dat zijn mannen die hij in zijn dienst neemt. Hij moet bij het Gouvernement staten inleveren en heeft wel eens ander schrijfwerk, dat hem minder goed afgaat en voor dit een en ander gebruikt

hij dan een Europeaan.

Als zijn opvolger is door hem aangewezen Jotham. Op de eerste foto kan men hem best zien. Hij legt de hand op Sadrach's schouder. Men zegt, dat hij er zeer gewoon uitziet en vermoedt, dat er niet veel van zijn leiding terecht komen zal. Waarschijnlijk zou dit zeer gewenscht zijn, want dan zou de een deel der Sadrach's Christenen zich bij de zending voegen en alzoo onder betere leiding komen. Op de tweede foto vindt men verscheidene leden van den kring te Karang-djasa, van wie wij nu niet van stuk tot stuk zullen verhalen.

H. D.

## SOLO.

Solo is de grootste der vier residenties, die het terrein van de Java-zending der Gereformeerde kerken vormen. Naar verhouding zijn echter de Kedoe, die bijna even groot is als Solo, en Djokjakarta, dat precies half zoo groot is als Solo, dichter bevolkt. In 1905 telde de stad Solo ongeveer 120.000 en de residentie bijna 1.600.000 inwoners. De bevolkingsaanwas bedraagt 27.000 per jaar, zoodat Solo al aardig op weg is naar de twee millioen.

De twee Inlandsche Vorsten, de Soesoehoenan en Prins Mangkoe Negoro, regeeren elk over de helft van het grondgebied. De

Soesoehoenan, de drager der Keizertradities, is de hoogste van de Inlandsche Vorsten op Java, ook hooger in rang dan de Sultan van Djokja. De waringinboomen op den aloon-aloon te Djokja, mogen niet ten volle uitgroeien en worden van boven afgeknot, maar die op den aloon-aloon te Solo hebben volle vrijheid van groei, overeenkomstig de onbegrensde hoogheid van hun Vorst.

Deze Residentie is lang voor de zending gesloten geweest. De Regeering misbruikte art. 123 v.h. Ind. Regeerings-Reglement om de Zending uit Solo te weren. Den Soesoehoenan was de zending wellicht minder

welkom en in elk geval was hij genoeg gezind om er tegen te adviseeren, als de Resident hemmerken liet, dat dit hem welgevallig was.

doch telkens werd het verzoek van de hand gewezen.

Toch is er voor en in Solo vóór 1910 reeds gearbeid. In 1893 doopte zendeling



Sadrachs kring.

De Nederd. Gereformeerde zendingsvereniging deed de eerste poging, het Nederlandsch zendelinggenootschap in 1892 de tweede. Na 1892 vroeg de zending der Gereformeerde Kerken nog meerdere malen,

Bieger drie jongelingen uit Solo te Madioen, in 1894 enkele personen te Solo. Ook zendeling Zimmerbeutel heeft te Solo gewerkt; in 1895 doopte hij twee nakomelingen van een vroegeren Soesoehoenan.



Het werk te Solo kreeg een breederen omvang, toen Dr. Scheurer zich hier vestigde in 1894 en gedurende anderhalf jaar bleef. Een groote toevloed van zieken stroomde naar zijn kamponghuis om hulp te vragen. Geregeld hield hij godsdienstige samenkomsten, huisgodsdienstoefeningen, die voor ieder toegankelijk waren. Vanwege het Gouvernement werd hierop aanmerking gemaakt. Weer werd Solo's opening gevraagd, weer werd deze geweigerd. Dr. Scheurer vertrok naar Djokjakarta.

Toch had zich in dien tijd een kleine Inlandsche gemeente gevormd, die geregeld bleef vergaderen en stand hield tot betere tijden aanbraken. Ds. C. Zwaan kwam in 1900 te Djokja en verzorgde van daar uit dien kleinen Christenkring. Des Zondags werden godsdienstoefeningen gehouden, die geregeld door onderscheidene Mohammedanen werden bijgewoond. De kleine kring breidde zich langzamerhand uit tot een twintigtal in 1909.

Juist het jaar van verlof van Ds. Zwaan (voorjaar 1909—1910) werd voor Solo een jaar van beslissende beteekenis. Ds. D. Bakker nam in dat jaar het dienstwerk van Ds. Zwaan waar.

Van den Heer Stegerhoek werd een huis met erf gekocht om daar een inlandschen helper te plaatsen ter verzorging van de inlandsche Christenen. De helper, Kasim Trofimis, kreeg die taak voor zijn rekening. Hem werd ook opgedragen in zijn huis een inlandsche Christelijke school te openen. Het aantal leerlingen klom spoedig tot 35. Verreweg de meeste leerlingen waren kinderen van Mohammedaansche ouders.

Opnieuw werd in Januari 1910 bij verzoekschrift aan Z.E. den Gouverneur-Generaal om openstelling van Solo voor de zending gevraagd. Na eenigen tijd werd het verzoek ingewilligd. Het jaar 1910 zal bij de zending in Solo in dankbare herinnering blijven.

Onverwijdeld werd nu het werk ter hand genomen. Dr. L. W. Vogelesang opende reeds in Nov. 1912 een ziekenhuis en op 3 December van hetzelfde jaar bezette Dr. H. A. v. Andel het terrein. De laatste was kort na de opening van Solo te Amsterdam beroepen, had 19 Juni van die stad afscheid genomen en vatte nu het werk te Solo aan met jeugdigen moed. Hij trad den 18 Dec. 1912 in het huwelijk met Mej. J. C. Rutgers, de bekende verpleegster aan het hospitaal te Djokja, in wie hij niet alleen een uitnemende gade vond, maar ook een belangrijke steun in den arbeid, vooral omdat zij zoo bekwaam is in het spreken der Javaansche taal.

Dr. v. Andel had eerst nog al moeite met de taal. Hij schreef 3 Juni 1913:

„Alle zendingarbeiders zeggen, dat de ziel van het volk moeilijk te doorgronden is. Wie op Java komt en de taal begint te leeren, krijgt daar ook al eenig idee van. Als „de taal heel het volk“ is, dan is het Javaansche volk voor een Westering wel heel vreemd. Want de taal is zóó wonderlijk van bouw, dat een beginnening soms in de ernstigste gesprekken allerzotste dingen zegt. Een zendeling vertelde me, dat hij zijn eerste preeken eens nagelezen had en bij sommige gedeelten zelf niet begreep, wat hij had willen zeggen. De vraag is dan, hoeveel het gehoor er van begrepen zal hebben. Zelfs, als iets in geheel juiste woorden gezegd wordt, begrijpt de Javaan het dikwijls nog niet, omdat de toon verkeerd is. Het lijkt mij daarom wel goed, niet zoo spoedig te trachten Javaansch te spreken, maar eerst lang en scherp te luisteren. Men went zich anders licht verkeerde woordvormen en een verkeerde uitspraak aan.”

Samenkomsten werden er echter toch gehouden. Hoe dat ging wordt niet verteld. Sprak Dr. v. Andel in het Maleisch en verstonden de menschen dit? Of was er iemand die vertaalde? Hoe dat ging is niet duidelijk, maar de opkomst was goed. Toen reeds (in 1913) mocht v. Andel schrijven:

„Met ons werk gaat het gezegend. In de Javaansche godsdienstoefeningen waren de hoogste getallen in de eerste vijf maanden van dit jaar achtereenvolgens 110, 115, 127, 140 en 155. Toen er 155 waren zaten sommigen op den grond. 't Was overvol en benauwd. Wij verlangen zeer naar een geschikt kerkgebouw. Met vreugde zagen we, dat er reeds giften voor „kerkgebouw te Solo“ ingekomen zijn. En wij verwachten dat er nog wel meerderen zijn, die in hun hart al een gave gegeven hebben, al heeft de hand het nog niet uitgevoerd. Onze groote behoefte doet ons hopen, dat die handen niet al te lang zullen uitstellen.”

Den 22 Juni 1914 schreef hij:

„De Zending op Midden-Java doorleeft een tijd van hoopvolle verwachting. De vruchten op het Zendingsveld Java zijn reeds overvloediger dan in eenig ander Mohammedaansch land. En in de laatste jaren worden teekenen gezien, die de harten der zendingarbeiders met blijde hoop vervullen.

„Onder de millioenen van Java komt ontwakking. Op allerlei gebied en in vele kringen wordt gebroken met het gaan van den eeuwenouden sleurgang. Nieuwe idealen bezielen velen met geestdrift en energie.

„De drang naar ontwikkeling is ongekend

groot. Tienduizenden Javanen leeren Hollandsch. Menschen met kleine traktementen getroosten zich groote opofferingen om lessen in het Hollandsch te ontvangen of die aan hun kinderen te doen geven. Aan een der Vorstenhoven te Solo begint men zich Hollandsch te kleeden. Hollandsche omgangsvormen vinden onder de voornamere steeds meer ingang. Zal dit krachtig streven naar Westersche ontwikkeling ook leiden tot nader onderzoek van dien godsdienst, die eeuwen geleden uit het Oosten naar het Westen ging en nu door Westerlingen weer aan de volken in het Oosten gepredikt wordt?

„De eenvoudige Javanen vereenigen zich (denkt b.v. aan Sarikat Islam) om voor den kleinen man een betere maatschappelijke positie te veroveren. Men verwacht, dat de godsdienst hierbij een behulpzame hand zal bieden.

„Daardoor komt de vraag aan de orde, welke waarde de Islam heeft voor den maatschappelijken vooruitgang van een volk. Eveneens de vraag, of de maatschappelijke bloei der Westersche volken te danken is aan hun godsdienst, aan het Christendom. Deze vragen worden reeds gesteld en besproken in de inlandsche pers.

„Zulk een beweging der geesten maakt de menschen bereid, zij het slechts oppervlakkig, kennis te nemen van den Christelijken godsdienst. Dit oppervlakkig kennis nemen kan door de werking des Heiligen Geestes leiden tot diepere belangstelling en tot bekeering des harten.

„Indien het den Heere behaagt deze beroering der geesten dienstbaar te maken aan de uitbreiding van Zijn kerk, dan zullen groote en heerlijke dingen op den zendingsakker Java gezien worden. Of dit geschieden zal, weet de Heere alleen. Maar aan menschen toont de Heere de gelegenheden, en Hij roept hen om ze te gebruiken. De beslissing over den zegen behoudt Hij zichzelf voor.

„De teekenen onzer dagen leeren ons, dat vooral nu de tijd voor de Javazending is aangebroken. Dit is een onschatbaar voorrecht voor de Kerken en voor de personen, die op Java in de zending werken. Mijn Vrouw en ik zijn dan ook heel dankbaar, dat wij op Java mogen arbeiden”.

Hij verhaalt dan verder van de middelen die ze ter hand nemen om het volk te bereiken. De lezers weten daar reeds van. De Javaansche Courant, die Ds. A. Merkelijn uitgeeft, verspreiden de helpers en wordt per post toegezonden; er worden elke maand 5000 verspreid in Solo; een tentje met Ja-

vaansche boeken wordt geplaatst op de „Aloon-Aloon” (het marktplein) bij gelegenheid van een markt, en daar worden boeken en couranten verkocht.

Ook buiten de stad Solo wordt het Evangelie gebracht. Daarvan schrijft Mevr. 17 Febr. 1915 als volgt:

„Het zendingswerk breidt zich steeds uit. Sedert eenige maanden worden ook te Klaten (afdeelingshoofdplaats tusschen Solo en Djokja) geregeld godsdienstoefeningen gehouden. Eerst droegen die meer het karakter van onderlinge besprekingen, elken Donderdagavond. Nu wordt er 's Zondags godsdienstoefening gehouden in de Protestant-sche kerk, daartoe door den kerkeraad te Solo afgestaan, terwijl daarna ten huize van den luitenant-Chinees nog ongeveer den geheelen avond vergaderd wordt. Het is over een bezoek dat we vanmorgen daar brachten, dat ik iets vertellen wil.

„Klaten is heel gemakkelijk per spoor te bereiken; maar deze keer was een van onze kennissen zoo vriendelijk ons zijn auto te leenen, zoodat we er op gemakkelijke manier kwamen, en ook iets langer konden blijven dan juist den tijd tusschen twee treinen, waaraan men anders gebonden is. Het is een heerlijke rit. Als men eenmaal de stad verlaten heeft, gaat het met een flinke vaart tusschen sawah's, indigo-velden, rubber- en riettuinen door. Nu, in den regentijd, is er heelemaal geen stof, en is het groen overal even heerlijk frisch. Het was een waar genot de reis van ongeveer een uur op deze wijze te maken.

Ons bezoek gold den luitenant-Chinees, die moeilijke dagen doormaakt door ernstige ziekte van twee zijner kinderen, waarvan een te Soerabaja is. We vonden er nog anderen, n.l. twee Christenen (de eenige van Klaten). Ze zijn alle twee al oud. De een is een Chinees, de ander een Javaan. De Chinees vertelde ons, hoe hij tot het Christendom gekomen was. Zijn geschiedenis was ons een aanmoediging om vooral in het colportagewerk niet te verflauwen. Meer dan twintig jaar geleden (hij woonde toen in het Djokjasche) had hij van een rondreizend colporteur een Nieuw Testament gekocht. Hij had het gelezen en herlezen met zijn vrouw, tot het boek geheel versleten was, en had toen gelukkig er weer een kunnen krijgen. Weer werd het „opgelezen” zooals hij zei. Ze begrepen er maar weinig van, en er was niemand om het hun uit te leggen; maar hij had tegen zijn vrouw gezegd: het is onmogelijk dat het niet waar zou zijn, wat hier in staat, zulke dingen als hier in staan, worden toch niet zoo maar gedrukt. Ein-



delijk had hij een Sadrach-Christen ontmoet, die hem verteld had, dat zij hetzelfde boek hadden, en hem met die gemeente in aanraking had gebracht, waar hij toen gedoopt is. Maar wat hem nog niet bevredigde, was, dat er van den Bijbel bij de Sadrach-Christenen geen uitleg gegeven wordt.

„Toen hij nu in aanraking kwam met de gemeente in Djokja, die onderwijl ontstaan was, vond hij daar wat hij zocht. Hij bleef echter niet te Djokja wonen, maar verhuisde naar Klaten. Daar ontmoette hij een Javaansch Christen. Deze ging ook zoo nu en dan ter kerk in Djokja. Maar daar ze beiden al oud waren, en het bezwaarlijk was zoo veel te reizen om de kosten, kwamen ze Zondags maar bij elkander om den Bijbel te lezen.

„Ruim drie jaar hadden ze dit nu volgehouden, en steeds gebeden, dat er toch ook in Klaten Christen-bijeenkomsten zouden zijn. Toen hoorden ze van de bijeenkomsten Donderdags ten huize van den luitenant-Chinees. Ze gingen er heen en ze gingen voort met bidden, of er toch ook Zondags een godsdienstoefening mocht zijn, en of er een kerk mocht komen. En ook dat gebeurde: er is nu Zondags een godsdienst-oefening in de kerk. Herhaaldelijk sprak de oude Chinees hierover zijn groote dankbaarheid uit.

„Hij was ook zoo blij, dat mijn man nu bij het zieke kind kwam; want er stond immers in den Bijbel: „Is iemand krank onder u? dat hij tot zich roepe de ouderlingen der gemeente, en dat zij over hem bidden, hem zalvend met olie in den naam des Heeren, en het gebed des geloofs zal den zieke behouden en de Heere zal hem oprichten”.

„Het was werkelijk aangenaam eenigen tijd in dien kring te zijn; het bezoek was eigenlijk veel te kort voor alles, wat zij te bespreken en te vragen hadden.

„In Klaten zijn al ongeveer 30 Javanen en Chinezen, die meer of minder geregeld de godsdienstoefeningen bijwonen. De kerk heeft 50 zitplaatsen; het aantal Europeanen, waarvoor ze gebouwd is, is niet zoo groot. Voor onze Javaansche diensten kan ze dus alleen als tijdelijk hulpmiddel gebruikt worden. We hopen, dat ze spoedig te klein zal zijn.”

In het begin van 1915 werd te Solo groote ontsteltenis gewekt door de intrede van de pest. De krankheid schijnt zich echter niet uitgebreid te hebben. De pest komt op Java tot staan, dank zij, in den middelijken weg, de verstandige maatregelen van den Gouv.-Generaal, die met zijn zaagje rondging om de Javaansche timmerlui te leeren, hoe ze

de ratten, die de pest verspreiden, beletten konden in de Javaansche huizen hun verblijf te vestigen.

Een zeer voornaam hulpmiddel is ook in Solo de medische dienst.

We weten reeds dat Dr. W. L. Vogelesang zich nog vóór Dr. van Andel te Solo vestigde. Hij huurde er een groot huis, waarvan een deel voor de kranken werd ingericht en maakte plannen om een groot hospitaal te bouwen.

In 1915 kreeg hij verlof om eens eenigen tijd in het Vaderland door te brengen en Dr. C. van Proosdij, een zoon van den bekenden Amsterdamschen predikant, nam zijn plaats in.

Deze nieuwe docter schreef een en ander van zijn vestiging te Solo, dat wij overnemen. Het is gedagteekend Solo 28 April 1915:

„In mijn schrijven van 23 Februari j.l., waarin ik verlof vroeg om het advies van den Raad van Toezicht op te volgen, meldde ik u tevens de moeielijkheden, die er voor mij aan het gaan naar Solo verbonden waren. Na gemeenschappelijk overleg meen ik ze op de volgende manier zoo klein mogelijk te hebben gemaakt. Voor hulp in en toezicht op de huishouding heb ik in dienst der zending genomen mej. Pierubaum. Deze heeft eenige jaren in het Petronella-hospitaal gewerkt, waarna zij haar diploma van vroedvrouw gehaald heeft. De menschen die met haar te Djocja gearbeid hebben, geven goede getuigenis van haar om haar werk en werkwijze. Doordat zij als Indische het Javaansch goed machtig is, kan zij mij dienen als tolk op polikliniek en kliniek, terwijl zij als vrouw beter toezicht op leven en wandel der meisjes kan houden dan ik als man. Zij was bereid met haar zuster tijdelijk in het hospitaal te gaan wonen. Het huis is nu bewoond en ik heb mijn intrek genomen in een pension op ongeveer 400 meter afstand van het ziekenhuis, terwijl er ook in mijn afwezen voldoende toezicht is. Ik heb gemeend haar hetzelfde salaris als mej. Enserink geniet, te moeten geven.

„Voor hulp in het medische deel van het werk en voor eventueele moeielijkheden met het personeel is mij hulp toegezegd uit Djogja. Een der daar aanwezige doktoren zou mij dan, naar dat het noodig was, eens in de week of in de twee weken komen helpen.”

Tot zoover Dr. C. v. Proosdij. Het is mij niet gelukt nadere bijzonderheden aangaande den medischen arbeid te Solo te verkrijgen. Het is me zelfs niet duidelijk geworden, hoe het er staat met de gebouwen. Is er een hospitaal gebouwd? Is de ruime wo-

ning van Dr. Vogelesang nog ingericht voor ziekenhuis? Is er ook een kerkgebouw verzezen?

Ook gelukte het mij niet cijfers te krijgen, betreffende de ziekenpraktijk.

In de jongste statistiek vinden we het aantal mannen ten avondm. toegelaten 30 en vrouwen 33 en niet ten avondm. toegelaten vrouwen 6 en gedoopte kinderen 27, een totaal van 96 zielen. Hierin zijn begrepen de Europeesche leden, en de helpers en verplegers, die van elders gekomen zijn. Hoeveel er bij zijn, die oorspronkelijk te Solo thuis behooren is mij onbekend.

God zegene onze broeders en zusters in hun trouwen arbeid.

Sm. 22-9-'15.

H. D.

### Dr. F. Gehrels.

Aangaande dezen doctor, die voor Wonosobo is bestemd, en de benoeming van een verpleegster voor het hospitaal aldaar, schrijft Ds. Brouwer:

„Uit den ingekomen brief van Ds. Netelenbos, dato 11 Maart 1915, bleek bovendien, dat hij geheel ongedacht zich had kunnen verzekeren van de hulp eener verpleegster, die reeds jaren lang als vroedvrouw te Djokja gearbeid had. Zij heet Elinah. Zij beviel hem uitstekend. Zij toonde ijver en taet en was niet ongenegen te Wonosobo te blijven. Na een en ander gehoord en besproken te hebben, besloot de vergadering voorloopig niet tot de benoeming eener andere zuster over te gaan.

Een der deputaten vestigde de aandacht op eene mededeeling van de hand van Ds. Tiemersma in het Zendingsblad, dat waarschijnlijk in de bestaande omstandigheden geen nieuwe subsidies voor hospitalen in Indië zullen worden toegestaan. Ieder begreep, dat dit van ingrijpenden aard is. Onmiddellijk rees de vraag: Zullen wij dan onzen dokter wel laten gaan? Het is een voorrecht, dat wij in onzen geneesheer een man gevonden hebben, die in alles meewerkt en zelf gaarne naar Indië wil. Dit maakt het voor ons heel wat gemakkelijker, dan wanneer het maar zoo zoo was. Dr. Gehrels liet de beslissing geheel aan de deputaten over, omdat hij niemand dwingen en zich niet opdringen wil. Hij voor zich wilde echter gaan en afwachten wat Gods weg wezen zal. Na rijp beraad werd afgesproken, dat een plaats op een der booten door de algemeene deputaten zal worden besproken. Indien er geen verhindering komt, zal onze dokter 9 Oct. e.k. van Amsterdam vertrekken en de reis wegens den oorlogstoestand

en de aanwezigheid van vrouw en kinderen over zee maken.

„De uitzending zal D.V. op plechtige wijze geschieden door de zendende kerk van Delft op een nader te bepalen dag in October of September. Dr. Gehrels is bereid om zoo mogelijk de vergaderingen der clasís bij te wonen, die voor dien tijd gehouden worden.”

### Mevr. Hamer.

In het Sept.-no. leest men van het overlijden van het jongste kind van den heer G. P. Hamer, H. d. School voor Chr. Holl. Jav. onderwijs. Een nog zwaarder slag trof hem eenige dagen later. We lezen in Fr. Kerkblad:

„Onze broeder Hamer moet te Gombong heel wat ondervinden. Nog zoo kort geleden trok hij zoo welgemoed met zijn huisgezin derwaarts om aan de school voor Chr. Holl. Onderwijs aldaar zijn krachten te wijden. En nu reeds werd hem eerst zijn jongste kind en daarna zijn dierbare echtgenoot door den dood ontrukkt.

Die laatste slag treft hem bijzonder zwaar en wondt het hart zoo diep. In een pas door ons ontvangen brief uit onze zwaar beproefde broeder zijn smart in roerende klachten. „k Heb in haar bijna alles verloren”, zoo heet het daar o.a. „Zij was mijn hulp in elk opzicht, mijn rechterhand. Ze leefde voor ons werk; was vol geestdrift en liefde. O, zonder haar zou ik niet kunnen — meende ik. De toekomst was zoo schoon! — En hoe donker is 't nu! Gods weg was niet onze. Mijn lieve vrouw is uit dit aardse jammerdal overgeplant in zalige gewesten, maar — zij laat mij hier alleen. O, 't valt zoo zwaar! Ik weet dat de Heere me bezoekt als Vader, uit liefde, dat geeft me sterkte en troost me. Maar 't is me soms zoo bang. Eerst onze kleine Jannie, nu mijn lieve vrouw, 't Kan me dan zoo beangstigen en benauwen. „Wien heb ik nevens U in den hemel! Nevens U lust me ook niets op de aarde!” Dat was H.'s lievelingspsalm, die we haar den nacht voor haar dood nog moesten voorlezen. Welnu, met dien Psalm op de lippen wil ik ook verder gaan, hoe zwaar 't me ook valt en hoe eenzaam 't me ook is. Bidt voor uw zwaar beproefden broeder! Ik heb 't zoozeer van noode.”

### Dieneke Merkeliñ.

Ds. J. D. Wierenga schrijft in Zeeuwsch K. B.:

Onze Zendeling, ds. Merkeliñ, wordt zwaar beproefd met zijn vrouw in de ziekte



van hun dochtertje Dieneke; de lezers weten, dat het noodzakelijk geacht werd het kind naar Nederland te laten gaan; het is nu reeds enkele maanden in ons land. 't Was hard voor de ouders het te laten vertrekken; maar het was het laatste, wat er naar medisch oordeel, aan kon worden gedaan. Blijve de Heere de ouders, die berusten in Zijn wil en weg, ondersteunen, en zegene Hij de pogingen, opdat er genezing kome.

### Drie Zusters.

**Mej. Bolt en Hamer.**

11 Sept. vertrokken Per „Jan Pietersz. Coen” drie zusters naar Java. Ds. v. d. Munnik gaf er twee uitgeleide en verhaalt daarvan:

't Waren twee jongedochters, die wij uitgeleide hadden gedaan. De eene, mejuffr. Bolt, die uitging als eerste Europeesche verpleegster aan het in aanbouw zijnde Zendingshospitaal op ons Friesche Zendingsterrein. De andere, mejuffr. Hamer, zuster van den Heer Hamer, hoofd der school voor Holl. Jav. Onderwijs te Gombong die zoo zwaar getroffen werd door het overlijden van zijn echtgenoot, en nu de hulp van zijn zuster voor zich en de zijnen had ingeroepen.

Van beide meisjes mag ik zeggen, dat zij in kalme gemoedsrust de groote reis aanvaardden, in de stille zekerheid, dat zij zich gegeven hadden in Gods weg en tot Zijn dienst.

Ieder van haar was nog, behalve door mij, verzeld door een eigen zuster en een vriendin. Aan den wal te Amsterdam hadden we nog een laatste samenkomst, waar we gezamenlijk aten en des Heeren aangezicht zochten in gebed.

Toen ging 't naar boord, waar voor de reizigsters vrijwat te bedisselen viel om zich in de nieuwe en vreemde omgeving alvast eenigszins te oriënteeren. En inmiddels vond ik gelegenheid, het reusachtige schip eens te doorwandelen en de inrichting van alles te bewonderen. En ik gevoelde wel lust om de geheele reis naar Indië mee te maken.

Doch... het uur van scheiden was aldaar geslagen. Toen nog een laatste handdruk, een laatste zegenbede, en... ik ging.

En thans, reeds eenige dagen lang drijven zij al verder heen, maar..... onder Gods hoede!

Gedenken wij hen in onze gebeden gestadig!

J. D. v. d. MUNNIK.

Leeuwarden, 15 Sept. '15.

**Mej. Iken.**

Van de derde verhaalt Dr. A. Kuyper jr. als volgt:

Er is lang gezocht om een goede Zuster voor ons Zendingshospitaal te vinden, maar het lang zoeken heeft, naar wij vertrouwen mogen, er toe geleid dat in Zuster Iken een uitnemende keuze gedaan is.

Zuster Iken was vroeger reeds in Indië en kent dus eenigermate het leven in de Oost. Zij is gehuwd geweest, maar heeft haar man niet lang bezeten. De Heere heeft haar spoedig weduwe gemaakt. Toen is zij naar het vaderland teruggekeerd en wijdde zich aan de Ziekenverpleging. Den laatsten tijd was zij in Amsterdam werkzaam.

Toen Dr. Esser nog in het land was, heeft hij de aandacht der Zendingcommissie op zuster Iken gevestigd, en gezegd, dat zij een zuster was die alle gaven had om de broeders in Indië te helpen in het werk der ziekenverpleging. De zendingcommissie heeft toen een deputatie naar Amsterdam gezonden om met Zuster Iken kennis te maken en informatie in te winnen. En het rapport van de deputaten was van dien aard, dat Zuster Iken aanstonds werd verzocht om als Hoofdverpleegster aan ons Zendingshospitaal te Poerboelinggo te willen optreden. Zij nam, na biddend beraad, die benoeming aan, en was blijde in deze zaak den Heere te kunnen dienen.

Zaterdag 11 September heeft zij met de „Jan Pieterz. Coen” van uit Amsterdam de reis naar Java aanvaard. Ds. Bavinck, Dr. Kuyper en Mevrouw Bavinck-Schippers hebben haar uitgeleide gedaan en de zegenbeden der gemeente haar medegegeven.

Geleide de Heere haar veilig op de reis over de groote wateren, en brenge Hij haar in goede gezondheid en welstand op de plaats der bestemming. Geve Hij bovenal dat wij een goede kracht voor ons Zendingswerk op Java gevonden hebben, en dat zij in het Zendingshospitaal moge blijken te zijn de rechte vrouw op de rechte plaats.

A. K. Jr.

### Zelfstandige kerken op Java en Soemba.

De tijd begint aan te breken, dat het op Java en Soemba komt tot zelfstandige kerkformatie. In sommige plaatsen zijn de ambten reeds ingesteld, en er treden heusche ouderlingen op uit de inlanders naast den missionair-predikant, die natuurlijk nog een tijdlang aan zoo'n kerk verbonden blijft, voordat zij geheel op eigen beenen kan staan.

Het einddoel is echter de volkomen zelfstandigheid, onder de leiding van een inlandschen leeraar met inlandsche ouderlingen en diakenen.

Te Poerbolinggo op Java, waar Dr. Esser werkt namens de kerk van Rotterdam c.a. zijn de ambten ook ingesteld. De „Rotterdamsche Kerkbode" bevatte pas een correspondentie tusschen de Kerkeraden van Poerbolinggo en Rotterdam.

Hoogst waarschijnlijk zal dit ook weldra op Soemba geschieden met de gemeente te Kambaniroe, waar onze vierde Dienaar des Woords, Ds. C. de Bruijn werkt. De voorbereidende maatregelen daartoe zijn reeds genomen.

Het verblijdt ons dat onze missionair op zijn ouden dag dat nog mag aanschouwen.

Sommigen zullen wellicht niet hoog denken van die Savoeneesche ouderlingen. Maar dat kan zeer meevallen.

Dezer dagen las men in een zendingsblad over de prestatie van die inlandsche krachten. Op Duitsch zendingsterrein waren vele zendelingen door de Engelschen gevangen genomen. Nu moesten verscheidene gemeenten door inlandsche helpers geleid worden. En het moet wonderlijk wezen hoe goed zij zich van die taak kwijten. Zij presteeren veel meer dan men van hen had durven verwachten. Als de nood aan den man komt, valt het dikwijls mee.

Zoo gaat het ook wel met onze jonge menschen wanneer ze voor een verantwoordelijke taak geplaatst worden.

En zoo zal het ook in den regel gaan met die inlandsche krachten wanneer ze tot exploitatie gebracht worden op geestelijk gebied.

Ze laten het anders allicht op den zending aankomen, maar dan gevoelen ze: de zaak is ons toevertrouwd; Wij zijn de verantwoordelijke personen in de Gemeente van Christus.

Moge de zaak van Kambaniroe ook een voorspoedigen voortgang hebben.

Kampen, K. B.

E.

## LEESTAFEL.

**Het Morgenrood der Vrijheid,**  
door C. Schütz. — La Rivièrè  
en Voorhoeve, Zwolle.

Een echt Knoet-verhaal, uit Rusland's willekeurig verbanningssysteem. Akelig maar nuttig om te lezen.

Filip Mauro. — J. H. Kok,  
Kampen.

Weinig, maar goed gemeend.

**In Heilige Hoede.** Een twaalf-  
tal overdenkingen, door P. J.  
Smink J.Bzn. — J. H. Kok,  
Kampen.

Schoone gedachten en veel uitroepen.

**Palestina en de Bijbel.** Door Dr.  
James Neil, bewerkt door J.  
A. Wormser. — J. H. Kok,  
Kampen.

De schrijver was Zendeling in Palestina en heeft vele dingen gezien, die tot toelichting van den Bijbel dienen. Het leest goed. Jongelingsverenigingen zullen er veel aan hebben.

**Bijbel dat is de Gansche Heilige Schrift.** Met kanttekeningen. In drie deelen. — J. H. Kok,  
Kampen.

Hiervan verscheen afl. 24—29. Jes. 15—Ezech. 40. Zeer handig.

**Letterlijke en Practicale verklaring van het O. T.,** door M.  
Henry. — J. H. Kok, Kampen.

Hiervan verscheen Tweede gedeelte afl. 11—15. Ps. 118—Spr. 18. Een hoog te waardeeren boek voor den gewonen Bijbellezer.

**Nadere Toelichting op het Program van de Antirevolutionaire Partij**  
door Dr. A. Kuiper. — J. H.  
KOK, Kampen.

Met blijdschap kondigen wij deze uitgave aan. We hebben behoefte aan een „Nadere toelichting."

Omdat er toch een paar regels open zijn, laten we hier enkele zinnen volgen uit het „Woord vooraf".

Schrijver begint met te zeggen:

„De poging in **Het werk van den Heiligen Geest**, in **E Vcto** en in **De Gemeente Gratie** gewaagd om ons Calvinistisch volk theologisch weer recht te zetten, mag geslaagd heeten. De duizenden exemplaren van deze werken verkocht, leveren bewijs, dat deze studiën wat men noemt, er in gingen"

Dat is de eerste zin. De laatste zin van dit deel van het „Woord vooraf" luidt aldus:

„Daaraan dankte toen de Gereformeerde Theologie van het Neo-Calvinisme haar opkomen; en weer als van ouds staat thans



deze Gereformeerde Theologie als een kracht in het land".

Wat op Theologisch gebied geslaagd is, zal nu ook op politiek gebied gebeuren.

Lees maar:

„Daarom moest ook nu het Neo-Calvinisme aanvangen met opnieuw het geloovige volk allereerst in zijn godgeleerde beginselen vast te zetten; maar blijven kon en mocht het daarbij niet. Het Calvinisme is zeer zeker Theologisch maar even beslist ook **Politiek** van aard".

En nu nog twee zinnen:

„De Juridische Faculteit zet haar worsteling door om in hoogerzinnig „Wetenschap-pelijk" op te treden".

„Maar ons Calvinistisch volk, dat in zijn lage, stille kringen de aloude banier blijft omklemmen, kon op de uitkomst van die worsteling niet wachten.

„Aan dit volk uit de kleinen in den lande voorshands hulpe te bieden, is daarom wat deze uitgave beoogt".

## Korte Berichten.

Dr. en Mevr. OFFRINGA—v. d. Kam geven kennis van de geboorte van hun Zoon **JULIUS MARTINUS.**

Djakakarta, 15 Aug. 1915.

Petronella-Hospitaal.

## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Tjerkstra, Sneek b. f.4.—; N. N., Eindhoven. Chr. ond. in Indië f.5.—; Hovingh, Oostwold kn. f.2.50; v. d. Berg, Boksum, saldo kal. f.0.80; O. H. 2384 f.60.—; Mej. v. d. Molen, Ermeloo, uit h. busje f.1.50; Tymsma, Idskenhuis kn. f.2.50.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 23 Sept. 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Ds. Duin, Kerkz. Zweeloo voor d. ramp f.2.50; kinderen van G. Wichertson, Ommen, uit h. b. f.17.66; v. Lochem, Aalten, volgens kerkeraadsbesluit uit de Zend.bus f.75.—; Ds. v. d. Munnik, Leeuwarden, voor de ramp f.30.—; J. C. te M. id. f.5.—; drie zusters, Voorhuizen id. f.6.—; N. N., Marken f.2.50; Kerkzakte Zweeloo id. f.1.35; Torenbeek, uit de Zend.bus eener Mulo-school te Rotterdam f.25.—; H. Veenstra, Smilde, uit h. b. f.5.12.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 23 Sept. 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Pinkster-Collecte Geref. Kerk te Soerabaya f.30.71; door Ds. P. Jukkenekke te Kockengen, collecte Geref. Kerk aldaar f.9.52½ en opbrengst theelood enz. f.1.55; door Ds. Gunst te Woerden 10 pCt. van de opbrengst voor de Zending in de Classis Woerden f.140; Pinkstercollecte Breda f.10.57, Dinteloord f.32.94, Drimmelen f.10.50, Moerdijk

f.12.17, Raamsdonk f.11.32, Willemstad f.17.92, Zevenbergen f.8.54; door Ds. Koelman te Zevenbergen van eenige lezers van het Zendingsblad f.7.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Sept. '15.

Zending op Midden-Java, Djogja-Solo.

Sinds de vorige opgave ontvangen: Van de Geref. Kerk te Haarlem A f.100; Pinkstercollecte Oostzijde f.143.50, idem Sloterweg f.43.93, idem Wormerveer f.35.—; uit de Zendingsbusjes te Vijfhuizen f.42.82½; uit de Zondagsschoolbusjes te Nieuw-Vennip f.72.—; saldo Classikale Zendingsdag te Haarlem gehouden f.110.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Sept. '15.

## ZENDING OP SOEMBA.

Hulsebos te N.-Pekela, van het Zendings-comité f.100; J. P. Hagen te N.-Amsterdam, van de 1ste en 2de klasse der school f.5.35; Ds. Duursema te N.-Amsterdam, gev. in de coll. f.2.50, in de brievenbus der Pastorie f.2.50 = f.5, van H. Hospers te N. Buinen, van de Zend.-Vereen. f.20; A. de Ruiter te Enschedé, uit de Zendingskas f.60.01; Ds. Goeree te Wagenborgen, N. N. een dankoffer f.2.50; N. J. Hakkenes te Stadskanaal, gev. in de coll. f.10; Ds. Lannin te Dwingeloo, gev. in de coll. f.2.50 + f.1 = f.3.50; Ds. Kievits te Oldehoeve, verzam. door H. Feringa, T. Mellem, L. Wiersema, K. Bakker, H. Koster, W. Bakker, O. Spruijsma en T. Zwama f.3.24; J. J. W. te 's Gravenhage, een steentje voor een nieuw huis voor Ds. Krijger f.4; J. Luinstra te Oldekerk, van de Jongel.-Ver. f.6.25; N. N. te Delden f.12.50; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, busje Jongel.- en Knapen-Ver. f.3.65; A. Smit te Haren, 2 maand. contrib. f.17.70; H. Lubbers te Westerbork, gev. in de coll. f.1; J. Nijmelfer te Bellen, gev. in de coll. voor den brand op Soemba f.1; J. H. Steenhuis te Ten Boer, van N. N. gev. in de coll. f.35 + uit de busjes in de kerk f.14.08 = f.49.08; Ds. Geerds te Appingedam, van de Wedw. D. f.2; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, gev. in de coll. f.2.50 + f.1, + uit de busjes van: A. Dam f.4.10, J. Struifswold f.6.10½, H. ten Have f.2.60½, G. Slump f.5.50, E. Doornbos f.5.30½, H. J. Doornbos f.1.61½, E. Klok f.1.98 = f.30.71; Dr. J. Hanla te Steenwijk, gev. in de coll. met bijschrift: „voor 't afgebrande huis van Ds. Krijger" f.1; W. de Groot te Kielwindeweer, van de Jongel.-Ver. f.21; Mej. G. Haan te Groningen, 2 maand. storting van de Kinder-Zend.-Ver. f.70; Ds. Schilder te Ambt Vollenhove (A), gev. in de coll. f.2.50; P. Smid te Oldekerk, van de schoolkinderen f.6; Mej. A. Bulder te Vroomshoop, uit de busjes der school f.10.05.

Pinkstercollecte te: Nieuwe-Pekela f.75, Enschedé f.109.99, Groningen (B) f.267.03, Deventer (B) f.23.83, Schoonoord f.6.84½, Oldehoeve f.65.26, Oude-Pekela f.71.07½, Wijhe f.13.50, Steenwijk f.83.62½, De Wilp f.11.45½, Boerakker f.9.59, Emmer-Compascuum f.64.70.

Ds. v. d. Boom te Ulthuisermeeden, gev. in de coll. f.1 + f.1 + f.1 = f.3; Ds. Dijkstra te Smilde: busje J. Wedeven f.8.03½, busje H. Veenstra f.2.10, gev. in de coll. f.5 = f.15.13½, gev. in de coll. te Rotterdam een steentje voor 't huis van Ds. Krijger f.1, Dienske te Rotterdam f.2.50, H. Reints te Ilmuiden f.0.32, N. N. te Oostwolde f.1.50 = f.5.32, saldo kal. te Bellingwolde f.2.50, M. v. Schelven te Velp, voor de Pastorie van Ds. Krijger f.2.50; Ds. Van Goor te Groningen; busje M. U.

L. O. school f4; Ds. Hamming te Groningen, zijn catechisanenbus f51.56 + gev. in de coll. f2.50 + f2.50 + f2 + f1 + f1 + f1 + f1 + f1 = f67.56; G. W. J. van Lochum te Aalten, gev. in de coll. Westerkerk f5; Ds. Schaafsma te Grijskerk, busjes in de kerk f9.92 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Klevits te Oldehove, verzameld door T. Mollema, K. Bakker, L. Wiersema, W. Bakker, E. Spriemsa, T. Zwama en L. v. d. Horn f6.56 $\frac{1}{2}$ ; G. Barkmeijer te Stroobos, van de Jongel.-Ver. f9.67; H. Brouwer te Assen, verzameld op de bruiloft van de fam. Roelfsema te Midwolda f4; P. P. Pilon te Stedum, van de Zend.-Ver. f50, van de schoolkinderen f5.75 = f55.75; Ds. Petersen te Veendam, deel coll. op het Zangersfeest te Oranjewoud f22, verzameld op een zilveren bruiloft f4.45 = f26.45; G. Timmerman te Ommen, gev. in de coll. f2.50; Ds. De Vries te N.-Dordrecht, gev. in de coll. f2.50; Ds. De Boer te Garrelswier, 2 maandel. bijdrage f20; Ds. Postema te Beilen, van een broeder der gemeente f1; P. Pel te Stroobos uit de Zendingsbusjes f36.04 $\frac{1}{2}$ ; Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de coll. een steentje voor de herbouw van 't huis van Ds. Krijger f15; Mej. A. M. Oosterhuis te Groningen, van de Zend.-studiekring f2.70; Uithuizen, gev. in de coll. f1; Ds. Scheepsema te Roodeschool, nag. Pinkstercollecte f2.—; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f100; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f2.50; W. Jager te Winschoten, gev. in de coll. f5; F. Pleinsma te Zoutkamp, van de Zend.-Ver. f25; K. Veenkamp te Thesinge, van twee meisjes 200 halve centen + f0.25 = f1.25; Ds. Kerssies te Den Ham, gev. in de coll. f2.50; Dr. Schot te Hardenberg, uit Heemse 2 giften à f2.50 = f5, uit Dalfsen van de Jongel.-Ver. f2.50; P. Waalkens te 't Zandt, gev. in de coll. f1; Ds. Scheps te Deventer, uit Deventer (B) van de Zend.-Ver. f50; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f12.50.

Pinkstercollecte te: Bellingwolde f8.36, Stedum f71.87 $\frac{1}{2}$ , Vroomshoop f108.50, Den Ham f53, Luiten f39, Heemse f180, Gramsbergen f27.23, Bergentheim f31.70, Dedemsvaart f100, Dalfsen f33.53, Lemelen f3.89 $\frac{1}{2}$ , Nieuwleuzen f19.17, Almelo f233, Delden f19, Deventer (A) f33.42, Enter f11.04, Glanerbrug f13.27, Haaksbergen f13.54 $\frac{1}{2}$ , Hengeloo f32.61 $\frac{1}{2}$ , Holten f69.42 $\frac{1}{2}$ , Olst f6.50, Rijssen f9.37, Vriezenveen f14.57, Wierden f14.90.

Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f2.50; P. Koster te Valthermond, gev. in de coll. f1 + f2.50 = f3.50; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f5; Loppersum, gev. in de coll. van een meisje 200 halve centen = f1; Marum, van de schoolkinderen f10.20; H. Hospers

te N.-Buinen, uit de busjes f16.34 $\frac{1}{2}$ ; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, uit de Zendingsbus f20, gev. in de coll. f10, busje schoolkinderen van Mej. Mooibroek f3.80 = f33.80; H. Brandsma te Thesinge, van de schoolkinderen f29.50; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold—Koekange, gev. in de coll. f1, busje Jonged.-Vereen. te Berghuizen f3.70 = f4.70; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f25 + f2.50 = f27.50; B. Ruizeveld te Winter te Pernis, gev. in de coll. voor 't huis Krijger f100; Ds. Hamming te Groningen, N. N. f2, Jonged.-Vereen. „Wees een zegen” f2.60, gev. in de coll. f40 + f1 + f1 = f46.50; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f1; Ds. Geerds te Oldekerk, van N. N. aan zijn adres gezonden f10; A. Blaak te Sappemeer, van de kinderen van T. B. 166 halve centen = f0.83; J. Pleysant te Meppel, gev. in de coll. f1.97; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 + f1 + f2.50 = f4.50; Ds. Lambers te Loppersum, verzam. door J. Leegstra, L. v. Bruggen en G. v. d. Molen f16.20; De meisjes H. en F. Bultema te Uithuizen, 200 halve centen = f1; Aaltje Dijkens te Uithuizen, 100 halve centen = f0.50; Mej. B. Goeree—Bakkerte Wagenborgen, van de Kinder-Zendings-Vereen. „t Mosterdzaad” f25; W. Boiten te Winsum, gev. in de coll. f11 + f5 en van de Zendings-Vereen. f25 = f41; K. D. v. d. Kool te Winsum, van de schoolkinderen f10.50; Ds. Scheepsema te Roodeschool, van de Zendings-Vereen door E. v. Huizen f29.45, busje kinderen J. v. Marum f2.25 = f31.70; Ds. v. Anken te Pernis, van N. N. voor 't huis Krijger f1; J. F. Fleurke te De Krim, van de Zendings-Vereen. f70; Ds. Woldinga te Ten Post, gev. in de coll. f2.50; R. Noback te Blokzijl, gev. in de coll. f2.50; Ds. Gispens te Zwolle: uit het busje van A. Wierda te Oldemarkt f6.45, gev. in de coll. te Zalk f3, bijdrage uit Hasselt f19.40, busje der school bij den heer J. Broek f14.30, van saldo kal. door Anna en Gonda Drupsteen f2 = f35.70; Ds. Broekhuizen te Aduard, gev. in de coll. f2.47; Ds. Los te Leerdam, uit het Zendingsbusje van de Chr. school voor 't huis van Krijger f2.50; Ds. Brouwer te Randwijk, van een zuster voor 't huis van Krijger f15; Ds. Lanning te Dwingelo, gev. in de coll. f4.50 + voor 't huis Krijger f1 = f5.50.

Pinkstercollecte te: Ruinerwold—Koekange f103.60, Avereest f23.43 $\frac{1}{2}$ , Assen f160.34, Haren f44.80, Zoutkamp f30.17, Houwerzijl f36.47, Middelstum f223.91, Pieterburen f32, Nieuweroord f24.55 $\frac{1}{2}$ , Genemuiden f53.50, Hasselt f38.47, Kamperveen f4.83 $\frac{1}{2}$ , Langeslag f17, Oldemarkt f6.40, Ambt-Vollenhove (A) f21.25, Ambt-Vollenhove (B) f31, Stad Vollenhove f20, Wilsum f3.53, Zalk f15.78 $\frac{1}{2}$ .

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 9 Aug. 1915.

### Het abonnementsgeld van 1915 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.



KERKEN,  
SCHOLEN,  
ZALEN,  
KANTOREN,  
WINKELS,  
PAKLOKALEN,  
CEMENT- EN ANDERE VLOEREN,  
veegt men ZONDER OPSTUIVEN VAN  
STOF, door 't gebruik van

**„ROSASCH“**

(stofbindend veegmiddel).

VRAAG GRATIS MONSTER.

GEEN VETTE VLOEREN.

Fabrikant **H. VAN RENSSSEN,**  
ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.

# Meisjes- roeping

door Mevr. Ad. HOFFMANN.

TWEDE DRUK.

met levensbericht en portret van  
de schrijfster.

f 2.25 In prachtband f 2.90  
van Isings

**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN  
EN DOOPBEKKENS  
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:



**T. FABERIJ DE JONGE**  
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73  
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

Het adres voor een degelijk  
**Amerik. Orgel**

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd  
**Steunenberg's Orgelhandel**  
Schuttenstraat 8, ALMELO.

Vraagt prijscouranten en betalingsconditiën.

**Vraagt Uw Winkeller BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**  
Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.  
Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54,  
Telefoon 8677.

Uw Boekenverzameling is incom-  
pleet en absoluut NIET bij, als  
daarin niet aangetroffen wordt  
Deel I van

**„Op Leven en Dood“**  
door M. VAN DER STAAL.

Dit is HET boek van  
den tegenwoordigen tijd.

Prijs in prachtige reliefband  
f 3.35. 400 Pagina's; waarin 300  
illustr. en teekeningen. Wij zenden  
het op gemakkelijke betalingscon-  
ditiën aan: wien het niet past in  
eenen te betalen. Bestel het boek  
direct. Zoo ontvangt U het met  
een enkelen dag franco thuis ge-  
zonden. De Uitgever: Drukkerij  
„LIBERTAS“ - ROTTERDAM.

# FROU-FROU.

Eisch de Lindeboom op elk wafeltje; alom  
bekend als de Echte.

MOCCA TRIC-TRAC.

Nog nimmer overtroffen, wacht u voor  
namaak.

THEEROOS.

Overheerlijk broos Botergebak.

RUMSTAAFJES NORA.

Het allernieuwste.

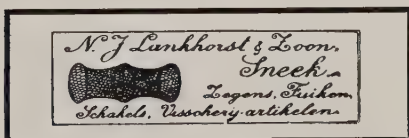
CHOCOLADE MOCCA STANGEN.

CHOCOLADE TOBI.

Fijne delicatessen.

Ook verkrijgbaar in luchtdichte luxe ver-  
pakking.

**Firma Wed. B. v. Doesburg,**  
Biscuitfabriek „de Lindeboom“.



# Simplex

CYCLOYDE.

Wij rijden op een grintweg, op  
keien of op klinkers. Niets rijdt zoo  
licht als een straat van asphalt. Zoo  
beproeve men een Rijwiel van de vele soor-  
ten en merken die bestaan. Geen rijdt zoo  
licht als de Simplex Cycloïde-Rijwielen, zon-  
der conen, zonder cups, met 70 pCt. wrij-  
vingsbesparing.

Vraagt geïllustreerde Prijscurant.  
AMSTERDAM, Overtoom 271.

Nimmer verscheen belangrijker werk  
voor ons Gereformeerde volk, dan  
„Een Schat in aarden Vaten“!

U teekendet toch reeds in? Vraagt uit-  
voering prospectus bij Uw Boekhandelaar  
of bij E. J. BOSCH Jbz., Nijverdal.

**N.V. Scheeps- en Werktuigkundig  
Expertise Bureau**

## **„De Maasstad” Rotterdam.**

**Luxe-, Vracht-Automobielen  
en Autobussen.**

**Nieuwe- en Gebruikte Machines  
en Motoren.**

## **Technische Adviezen.**

**HET NIEUWE KERKORGEL**  
der N. H. K. te Vlaardingen, ingewijd 25  
Apr. l.l. en het nieuwe Kerkorgel te Oud-  
hoorn, ingewijd 5 Mei l.l., werden geschild-  
derd door

**J. HEIJDENRIJK**  
Provenierstr. 51b ROTTERDAM.  
Atelier voor Kunst en Versierkunst.

**J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.**  
Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

- Fabriek van Uurwerken -  
Carillons, Raderwerken enz.

**Het Internaat Wilhelmina te Zeist**  
wordt ouders en voogden aanbevolen door  
de h.h. B. J. Gerritson, oud-wethouder  
van Rotterdam, Prof. Dr. A. G. Honig te  
Kampen; Dr. H. Pierson; Jhr. Mr. A. F.  
de Savornin Lohman, den Haag.  
Prosp. zendt gaarne J. POPPES Jzn., Hoofd.

### **Ruim 50 jaar**

bestaat het spec. adres voor  
**Bijbels en Kerkboeken.**  
**A. v. ROSSUM,**  
Singel 344 - A'dam.  
Telefoon 8964.



**P. SLUIS.**  
VOGEL-EN PLUIMVEEVOEDER



**Uitgaaf van D. A. DAAMEN - 's-Gravenhage.**

Zooeven verscheen de eerste aflevering van:

## **VAN HET SLAGVELD DER NATIËN**

EEN BOEK OVER BELGIË IN DEZEN TIJD door FRANCK GERICKE  
met 300 fraaie illustraties geteekend naar oorspronkel. photo's door JAN RINKE.

**COMPLEET IN 25 AFLEVERINGEN VAN SLECHTS 10 CENTS.**

De inhoud van dit boek berust louter op persoonlijke ervaringen van den  
schrijver. Deze, een auteur die zich op litterair gebied reeds een uitnemenden  
naam verwierf, heeft gedurende de oorlogsmaanden het Belgische strijdveld,  
het slagveld der natiën telkens opnieuw en naar alle zijden doorkruist; zijn nauwe  
connecties met velen die aan den strijd hebben deelgenomen, stellen hem in staat,  
een schat van allermerkwaardigste bijzonderheden mede te deelen.

**Proefaflevering verkrijgbaar in elken Boekhandel.**

**P Polytechnisch-Bureau „NEDERLAND” B**

Correspondentie en Mondelinge OPLEIDING  
:: voor Examens in BOUWKUNDE ::  
WERKTUIGKUNDE - ELEKTROTECHNIEK

**N Prosp. gratis Arnhem A**  
Directie: Rothuizen & Wind

## **GLOED**

voor stovenverwarming in KERKEN en  
STICHTINGEN, geeft reuk noch walm en  
is uiterst gemakkelijk in 't gebruik.

Voor wederverkoopters speciale condities.

Gloedfabriek „VESUVIUS”

**S. VAN VLIET - Zaandam.**

**:- Positie in Nederland of Indië :-**

Voor Dames en Heeren op elk vakgebied  
(ook aan Rijk, Gemeenten of Gouverne-  
ment) verkrijgt men door medewerking en  
vacature-opgaven v/h Sollicitatiebureau

- „HUMANITAS”, -  
Schietbaanlaan 97a, Rotterdam. Tel. 9357.  
Vraagt gratis proefn. Vacaturelijsten en pr.

## **D. DROST & Zn.**

**Koffie- en Theehandel**

AMSTERDAM — Amstel 306.

Vraag s.v.p. onze Prijscourant.

## **VRAAGT VAN DELFT'S**

verpakte en onverpakte ONTBIJT-,  
SUCADE- en GEMBERKOEK alsmede zijn  
BANKET- en BOTERGEBAKARTIKELEN.

- N.V. VAN DELFT & Zonen's -  
Banket- en Koekfabriek v.h. „DE VLIJT”

:- Koog a/d Zaan. :-



**HET ZENDINGSBLAD**

VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**



EN GI ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE



JAV A      SOEMB A

REDACTIE  
**H. DIJKSTRA**, Smilde  
**H. HOEKSTRA**, Arnhem



Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR**, ZAANDAM.  
**W.B. RENKEMA**, RENKUM.

INHOUD: Alle vleesch als gras. — Brieven naar Antiochie. — 1875—1915. Ds. H. Dijkstra. 1875—1915. — Jubileum Ds. Dijkstr. — Soemba. — In Memoriam. Daniel Wasman. — Korte Berichten. — De Zendingsbusjes. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

## Alle vleesch als gras.

Eene stemme zegt: Roep. En hij zegt: Wat zal ik roepen? Alle vleesch is als gras, en alle zijne goeder-tierenheid als eene bloem des velds.

Het gras verdort, de bloem valt af, als de Geest des HEEREN daarin blaast; voorwaar het volk is gras.

Jesaja 40 : 6, 7.

Dit is een woord, dat men hier in dit verband niet zou verwacht hebben, zoo spoedig na het: „Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen” (vs. 1). Ten minste — we verwachten hier troostredenen, die uit 't harte des ontfermenden Gods tot zijn volk uitgaan. Er is ook pas gezegd, dat alle vleesch de zaligheid Gods zien zal (Luc. 3 : 6). En **nu** wordt hier zoo strengelijk de vergankelijkheid en nietigheid van alle vleesch gepredikt.

De wijze, waarop dit woord hier wordt ingeleid, is ook eenigzins omstandig. Alsof de Heilige Geest bijzonder onze aandacht wil laten vallen op deze donkere schaduw, op de in dit verband, waarin troost verwacht wordt, schijnbaar zoo weinig opwekkende prediking van de vergankelijkheid van al het menschenlijke. Het is of de Heilige Geest ons **wel** wil doen indenken het verband, waarin dit stuk over den ondergang van al wat des menschen is, hier voorkomt.

Want de profeet hoort hier eerst eene stemme die zegt: Roep. Men kan haar opvatten als de stemme Gods. Dan volgt de vraag van de boden, die God tot het volk zendt: „Wat zal ik roepen?” En dan eerst komt de inhoud van hetgeen uit te roepen is.

Dit woord nu: „Alle vleesch is als gras”, doelt ongetwijfeld en op het verleden en op de toekomst, en wel niet op de vergankelijkheid, zooals die

gezien wordt aan de wereldmacht, maar bijzonder zooals ze aanschouwd wordt in de geschiedenis van het eigen volk van God.

Men zou toch met het oog op het **verleden** (immers het is hier een troost-rede tot 't volk, dat uit den dood der ballingschap eerlang in Kanaän wedergebracht zal worden) — men zou kunnen vragen: Waarom moest dat nu zoo. Die schrikkelijke ontbinding van Israëls volksbestaan. Zeker, het was om de zonden van het volk. De Klaagliederen van Jeremia zeggen het (3 : 42): „Wij hebben overtreden en wij zijn wederspannig geweest, (daarom) hebt Gij niet gespaard.”

En nochtans, ook waar dat wel Godvruchtig erkend wordt, kan iets van de gedachte in ons hart overblijven: Och Heere, had het niet anders gekund! We kunnen datzelfde gevoel ook wel eens hebben, als we het soms langdurige en smartelijke lijden van de vromen aanschouwen. Het zijn toch Gods geliefde kinderen. 't Zou wel eens in ons kunnen opkomen, wanneer wij hun smarten gadeslaan: Och Heere, moet dat nu zoo?!

Het wordt ons eigenlijk bij onzen doop ook al voorgesteld, dat er een lijdensweg te gaan zal zijn, al verstaan we dat later eerst. Want al is het, dat het doopwater ons voorstelt de bange watervloeden, die, om onze zonden, over Christus heengegaan zijn, toch ligt er ook een heenwijzing voor ons in naar Gods kastijdende hand, die in 't leven zijner kinderen wel openbaar wordt; gelijk dan ook zeer gepast in het Doopsformulier gebeden wordt, dat „dit uw kind... zijn kruis, Hem (d.i. Christus) dagelijks navolgende, vroolijk dragen moge”, gelijk ook in dat gebed van dit leven gezegd wordt, dat het toch niet anders is dan een gestadige dood. Welnu — **die dingen**, dat het ons altijd als gemeente Gods voorgehouden wordt, en het reeds over het geheiligd zaad uitgesproken wordt, dat de weg door een jammerdal heen leidt — wat is dat anders, dan hetgeen we hier hooren in dit deel van Jesaja: „Voorwaar het volk is gras... maar het woord onzes Gods bestaat in der eeuwigheid.”

Als ge u nu den toestand van 't volk Gods in Babels doodenvallei indenkt, dan zoudt ge zeggen: O Heere, kan dat nu niet anders! 't Heerlijke verbond Gods met Israël, op den Sinaï gesloten, vernietigd. En wat had God niet uitnemende dingen over Davids huis en zaad gesproken! Nu was aan alles de bodem ingeslagen. Het land Gods, tot een eeuwige erve anders aan zijn Israël gegeven, verteerden de vreemden. De stad des grooten Konings, die een vorstin was onder de volkeren, cijsbaar geworden. Gods heerlijk huis verwoest. „De kostelijke kinderen Sions, tegen fijn goud geschat, hoe zijn zij (nu) gelijk gerekend aan de aarden flesschen, het werk van de handen eens pottenbakkers” (Klaagl. 4 : 2). „Wij zien onze teekenen niet; er is geen profeet meer; noch iemand bij ons, die weet, hoe lange” (Ps. 74 : 9). 't Was alles ondergang. En ware 't slechts ondergang van het Gode vijandige en van hetgeen den Heere wederstond, dan ware het nog te verstaan. Maar het gold hier het uitverkoren volk, en de dragers van heilige Goddelijke ambten. Wat hier verwelkte en verdorde als 't gras en als een bloem des velds, dat waren de personen en de instellingen, door welke de eeuwige dingen gedragen worden. Wat onderging en als kaf voor den wind verstoot, stond in de nauwste betrekking tot het eeuwig welbehagen en de beloften Gods. Niet maar het profane, maar ook het gewijde ging in den dood. Dat is het mysterie der ballingschap. Hoort daarover de vromen zuchten in Jeremia's klaagliederen en in psalmen als den 74en, den 79sten, den 89sten.

En van dat in den dood geworpen zijn van al het menschenlijke laat nu deze stemme, die we hier hooren, gevoelen, dat het zóó Gods weg is. Alle creatuur moet in den dood, opdat de Heere zich er aan verheerlijke, en Hij al zijn welbehagen doe, en Hij alleen hoog en verheven zij. „Alle vleesch (saamgenomen) is als gras, en alle zijne goedertierenheid (de aangenaam-



heid, die het als scheepsel, met schoone gaven versierd, hebben kan voor de menschen, de gunst, die het om zich verspreiden kan) — alle zijne goedertierenheid als eene bloem des velds. Het gras verdort, de bloem valt af — dat toont de ervaring van alle tijden in 't rijk der natuur. Niet alleen, dat de bloeitijd en de tijd van 't groenen kort is. Maar dat kruid en dat sieraad des velds verwelkt zelfs nog vóór zijn tijd, „als de Geest des Heeren daarin blaast”, als die Geest, die in het scheppingsleven een levendmakende Geest is, een verzengende en verschroeiende wind des Heeren wordt voor het uitspruitsel en voor het bloemenveld. Welnu — zóó gaat het met de menschenkinderen en met hetgeen des menschen is; ook zelfs met 't volk des genadeverbonds, met de heilige vaten, waarin het eeuwige gedragen wordt: „voorwaar het volk is gras”. In de tweede plaats is echter door ons op te merken, dat dezelfde waarheid ook voor de toekomst van Israël gelden zou. Indien dit niet ter harte genomen werd, zou Israël zich grootelijks teleurgesteld moeten hebben gevoeld in de dagen na de ballingschap, in de vijf eeuwen die nog tot op Christus verheffen. Want hooggestemd is de toon der verlossing in dit tweede deel van Jesaja, dat van hoofdstuk veertig tot 't einde van het boek doorloopt. 't Volk is nu met God verzoend; 't wordt uit de dooden levend gemaakt. Ze zullen nu altijd bij hunnen God wonen, niet meer hongeren noch dorsten. De Messias zal daar zijn met zijn eeuwig heil.

Indien echter Israël zich nu te vleeschelijke voorstellingen hiervan vormde — hoe groot moest dan de ontnuchtering zijn na de ballingschap. Het was slechts een weinig levens in hunne dienstbaarheid. Armoede en ellende. Van alle kanten door vijanden belaagd, belaagd en besprongen. In eigen boezem wel een begin van geestelijke reformatie; maar nog veel verkeerdheid aan de hand gehouden, en in andere opzichten weer ras van de goede sporen afgeweken. Wat was de macht van Zerubbabel, den Davidstielg, nietig. En als ge weten wilt, hoe sober het er met de priesterschap uitzag, dan moet ge maar zien op de vuile kleederen, waarin de hooge priester Jozua (Zacharia 3) voor 't aangezichte des Heeren staat.

En hoe is 't later geweest, tot op de komst van Christus? In één woord: donker. Geknecht onder de vijanden. Davids troon door huichelaren en Edomieten ingenomen. Geen profetie meer; en de priesterschap van God afgeweken.

Dit nu zijn de zwarte schaduwen. Is de geschiedenis der Zending er ook niet van vervuld? Schijnt niet gedurig het goede zonder vrucht afgebroken te worden? Maar gelijk hier in deze profetie straks over die schaduwen een heerlijk licht opgaat, zoo gaat het ook in de Zending. „Het zal geschieden ten tijde des avonds, dat het licht zal wezen” (Zachar. 14 : 7).

Arnhem, November 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

Gel.! Er was eens een oude kerkvader, die uitriep: „Gelukkige Val!” Hij bedoelde dit zoo, dat de rijkdom van Gods genade nu veel heerlijker uitkwam in de redding van den gevallen zondaar, dan dit had kunnen geschieden, indien de mensch in den staat der rechtheid ware staande gebleven. Aan die uitroep dacht ik, toen ik mocht waarnemen de geestdrift en offervaardigheid, waarmee groot en klein werkte voor de verzameling van geld voor de herbouw van het huis van Ds. L. P. Krijger. Er was een wedijver, wie het meeste zou doen en zelfs de kerken buiten de „Drie Provinciën” sprongen bij om hulpe te brengen. Aanzienlijke som-

men droegen ze bij. Het resultaat kan ik u nu nog niet melden maar ik twijfel niet of Ds. J. Duursema zal nog den invloed moeten stuiten, omdat het volk te veel brengt.

Indië heeft dezer dagen een verlies geleden, in het sterven van den heer Mr. C. Th. van Deventer. Hij was geen man van onze richting, ook geen vriend der zending, maar hij ijverde voor Indië's welvaart en voor de belangen des volks. De „Stand.” zegt van hem: „Hij was één dier kloeke mannen, die Indië op zijn hart droeg, en er zijn leven aan gewijd had, om onze Oost te leeren kennen, haar nooden te verstaan en op redding bedacht te zijn.

„Doortastend van aard als hij was, viel er soms een klacht over zijn te ver gaan, maar in hoofdzaak bedoelde ook hij niet anders, dan ook van onze zijde voor Java gewenscht werden.

„Zijn vroege heengaan wordt daarom ook door ons ten zeerste betreurd.”

Ze hebben zijn stoffelijk overschot verbrand en er is niets meer van over dan een weinig asch. En zijn ziel? Men zegt dat hij zich bij zijn leven niet met die vraag bezig hield; hij ijverde meer voor het stoffelijk welzijn der Javanen dan voor eigen geestelijk welzijn. Des te grooter zal het verlies zijn.

Gij weet dat wij sedert de Haagsche Gen. Synode zoeken naar „een man van wetenschappelijken zin” die zich zal hebben bezig te houden met de studie van den Islam, vooral zoo als die valsche godsdienst zich op Java openbaart. Hij zal tevens onderwijs hebben te geven aan aankomende Miss. Dienaren in de kennis van den Islam en de elenctiek en van de Javaansche taal. Mannen geschikt voor zulk een plaats vindt men niet maar zoo bij den weg.

Deputaten zoeken nog steeds om zulk een man. Ze hebben ook reeds stappen gedaan en zullen misschien nog meer doen. Ik schrijf u dit alleen om u gerust te stellen. Dep. doen wel iets, ook al leest gij het nog niet in de Courant.

Ik had mij vrij stellig voorgenomen u niet meer over den oorlog te schrijven. De strijd is zwaar en de toekomst donker. De laatste dagen houdt mijn geest zich bezig met een oud raadsel; het raadsel van den **Islam**. Dat raadsel is oud. Sedert de dagen van Mohammed vraagt elke Christendenker: „Heere waarom?” Waarom moet de Islam de zege behalen over de aloude Christelijke kerken in het Oosten? Waarom is het Heilige Land in handen van den Islam? Waarom is geheel Klein-Azië onder zijn macht, het land van de zeven kerken der Openbaring? Waarom gaf God Egypte en heel de noordkust van Afrika, waar eens de Christelijke kerk en de Christelijke wetenschap bloeide, aan dien bitteren vijand over? Welk doel heeft onze God met den Godsdienst van den valschen Profeet?

En nu hebben wij een nieuw front gekregen, het Zuiderfront, en als het doel van de Centralen bereikt wordt, dan zal de Turksche macht een grooten steun ontvangen; dan zal — ja wat niet al — ik weet het niet. Nu weet ik wel, de Keizer zal den Sultan wel leeren „opzitten en pootjes geven”, maar met dat al zal de Turksche macht en de macht van den Islam worden hersteld. O mijn waarde, mijn hart beeft er bij. Het raadsel van den Islam blijft onoplosbaar. Ik zou zoo gaarne gezien hebben dat de Turk een nieuwen knauw gekregen had. Maar wat zal ik zeggen? Het blijft mij een raadsel, al het wereldgebeuren van den jongsten tijd.

Een vrouw van groote beteekenis voor de geschiedenis van de Geref. Kerken en ook voor de zending is dezer dagen op den leeftijd van 68 jaren heengegaan. Ze heeft ons een schoone rij van zonen nagelaten, die de kerken in het Evangelie dienen. Ds. D. K. Wielenga van Soemba is onzen



lezers het meest bekend. Zij heeft een grooten invloed geoefend op haar zonen, en het is aan haar middelijkerwijze te danken dat alle zonen bekend staan als warme vrienden der Zending. Gij begrijpt al lang over wie ik het heb. Het is Mevrouw Johanna Dirkje van Andel, wed. van Prof. D. K. Wielenga. Zij mocht in vollen vrede in haar Heiland ontslapen en haar stof rust nu in het stille graf, naast haren man. We krijgen al meer banden aan de graven.



Mevr. WIELENGA—v. Andel.

Sta mij toe te sluiten met het overnemen van een stuk van één harer zonen, Ds. J. D. Wielenga van Middelburg, over de Zending op de Catechisatie.

Hij betoogt eerst dat men niet een afzonderlijk uur aan de Zending kan wijden, iets wat wij hem wel zullen toestemmen. Hij zegt daarna dat de Catechisatie nimmer een grondige kennis van de geschiedenis der Zending kan brengen en eindigt aldus:

„Om met de beginselen en de historie onzer Geref. Zending eenigszins

op de hoogte te komen, is zelf-onderricht eerste vereischte; men leze trouw ons Zendingsblad, trachte medelezers te krijgen op de Macedoniër enz. Ook is het uitnemend lid te worden van een knapen- of andere Zendingstudieclub. Gelijk onze jongelingsvereenigingen clubs hebben voor allerlei onderwerpen, zoo worde er ook een voor de Zending opgericht. Er zijn dus middelen en wegen genoeg; die waarlijk wil, behoeft niet verlegen te zijn om met de Zending ietwat op de hoogte te komen.

Hiermede is niet gezegd, dat de Zending op de catechisatie algeheele contrabande zou zijn. Dat mag niet en behoeft ook niet.

1. De Heilige Schrift is het Zendingsboek bij uitnemendheid; en bij de behandeling van menig Bijbelsch verhaal doet zich de ongezochte gelegenheid voor op de Zending de aandacht te vestigen, als: de roeping van Abraham; Ruth; Rachab; ook, maar ten deele, Jona; Jezus' uitzending van de 70, en van de 12; Cornelius; Paulus' zendingsreizen enz.; de catecheet behoeft niet zóó diep te graven, om dan overvloedige zendingsstof te vinden, en 't den kinderen te leeren zelf ook in den Bijbel een Zendingsboek te zien.

Indien dit doel bereikt wordt, is reeds veel gewonnen.

2. Daarbij, ook de behandeling van het Kort Begrip of den Catechismus, geeft meermalen gelegenheid op de Zending de aandacht te vestigen; wij denken vooral aan de leer der Kerk, aan Jezus' veroordeeling door Pilatus, de Menschwording, de rechtvaardigmaking, de bede „Uw Koninkrijk kome". Wie gewoon is op bepaalde catechisaties dictaat te geven, kan bij zulke onderwerpen de Zending meer of minder breed aanroeren, en een zeer kort overzicht geven van onze eigen Zending. Ook zou wellicht gebruik gemaakt kunnen worden van een boekje als indertijd van de hand van ds. Schock verscheen bij le Cointre te Goes; omwerking van dit boekje ware echter vooraf noodzakelijk, en ook zou het met wit papier moeten doorschoten worden, om elk jaar de noodige verbeteringen en aanvullingen aan te brengen.

3. En eindelijk, het Zendingswerk wortelt in en wordt gevoed door het geloof, het persoonlijk geloof in den **Zalmaker der wereld**. Waar dit geloof mag worden gekweekt en ontwikkeld, zal een enkele wenk reeds genoegzaam zijn, om de liefde voor de zaak des Heeren te doen ontbranden; het voorrecht, zelf Christus te mogen kennen, zal, onder goede leiding, den wensch en den wil doen ontstaan, om er toe mee te werken, dat ook de heidenen zulk een voorrecht deelachtig worden.

Op deze wijze, meenen wij, dat de Zending met de catechisatie in verband kan worden gebracht".

Ik meen dat in dit stuk van Ds. J. D. Wielenga, gedachten en wenken voorkomen, waarvan iedere Catecheet gebruikt moet maken. Vindt gij ook niet?

t.t.

Smilde, 22-10-'15.

H. DIJKSTRA.

1875—1915.

Ds. H. DIJKSTRA.

1875—1915.

Aan

den vriend van Ds. H. Dijkstra in Antiochië.

Waarde Vriend!

Vergun mij dat ik u voor dezen éénen keer ook een briefje schrijf. Ik zal u dadelijk zeggen wat mij daartoe drijft. Bij welzijn is onze wederzijdsche vriend Ds. H. Dijkstra 21 Nov. a.s. 40 jaar predikant geweest. En nu





Dr. H. DIJKSTRA.

1875      21 Nov.      1915.





wilde ik u dat herinneren met de bedoeling, dat gij om dien datum denkt en hem dan tegen dien tijd ook feliciteert.

Ik vertrouw dat gij dat gaarne zult doen.

Als ik uw hart maar mag beoordeelen naar het **mijne**, dan doet gij het met groote warmte.

Ik zal hem ook **van harte** geluk wenschen.

En dan wel in 't bijzonder hiermede, dat God de Heere hem in dien langen tijd ook heeft willen gebruiken om met niet geringe vrucht voor „de Zending” te arbeiden. Hij heeft dien arbeid verricht met onverdroten ijver, met ondoofbaren moed, met heerlijk, heilig geloofs-idealisme in 't hart.

Gij hebt dat ook wel gedurig bespeurd uit zijn redactiewerk in het Zendingsblad.

En ik weet dat ook nog op andere manier.

Van 1899 af mag ik n.l. met hem samenwerken.

Hij was sinds dat jaar telkens weer Voorzitter van de Deputaten der Generale Synode voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen; en omdat ik nu al die jaren Secretaris van die deputaten mocht zijn, moest ik nog al dikwijls met hem correspondeeren.

Zelden ging er in die 16 jaar eene week voorbij, waarin wij elkaar niet schreven of geen stuk toezonden.

Hij liet en laat mij nooit lang op antwoord wachten; ook al zal het hem nachtrust kosten, de dingen moeten in orde.

Wat hebben wij al over vele zaken van gedachten gewisseld!

En waren wij het niet altijd **eens**, wij bleven toch altijd **hartelijk één**.

God heeft onzen vriend tot een kostelijk instrument voor de zending willen bekwamen en gebruiken.

Ik wensch hem daarmede van harte geluk.

Ik verheerlijk God in hem.

En ik bid hem toe, dat onze trouwe God hem nog lang spare; met opgewektheid late voortarbeiden; hem Zijn zegen bij den voortduur op z'n werk late zien; hem altoos weer met de vleugelen zijner goedgunstigheid dekke.

Ik twijfel er niet aan of onze uitnemende Assessor ds. J. D. v. d. Munnik en onze — laat ik maar zeggen — onverbeterlijke Penningmeester ds. W. Breukelaar, en evenzoo alle 8 andere mede-deputaten — en ook gij, waarde vriend — stemmen van harte met deze welgemeende wenschen in.

Wij wenschen met ons elven aan onzen Voorzitter toe, dat God hem nog vele jaren spare, ook voor de Zending; en hem met goedgunstigheid krone als met eene rondas.

Met vriendelijke groeten,

Steenwijk, 29 Oct. '15.

Uw dw.,

Dr. J. HANIA.

### Jubileum Ds. Dijkstra.

Het ware niet gepast, zoo het Zendingsblad zweeg, nu op 21 Nov. D.V. Ds. Dijkstra veertig jaren in de bediening des Woords zal zijn. God gaf hem daarin te leven met zijn gansche hart. En daaraan deed geen afbreuk, maar daarmede was het schoon in overeenstemming, dat zijne kracht zich vooral ontplooidde in den arbeid voor de Zending. Wij verheugen ons met de zijnen in de gunste Gods over hem. Hij blijve ons, ook in dit werk, nog lang gespaard. „De Heere zal uwen uitgang en uwen ingang bewaren, van nu aan tot in der eeuwigheid” (Ps. 121 : 8).

H. HOEKSTRA.

Van heeler harte sluit ik mij hierbij aan.

De uitgever,

J. ZOMER.

## SOEMBA.

Uit verschillende brieven van Soemba ontleenen wij het volgende:

## a. De Brand te Karoeni.

(Uit een brief van 7 Juni).

Zeker zal het telegram, dat naar wij hopen u bereikt heeft, u allen zeer teleurgesteld hebben in uw hoop en verwachting voor den arbeid in West-Soemba.

't Is ook een zware beproeving en ge zult wel eenigzins mede kunnen gevoelen, hoe 't ons te moede is ziende op de puinhoopen van ons sterke huis. We wonen nog in de school vlak er tegenover, wachtende op de boot die ons naar Kambara kan brengen.

't Duurt nog 14 dagen. We hopen zeer, dat we dan zoodanig antwoord van u zullen hebben, dat wij zoo spoedig mogelijk weer kunnen herbouwen. Voor ons geloof blijft er geen twijfel over! God heeft deze beproeving noodig geoordeeld en er is in Zijn wijs bestel nooit een fout of vergissing. Dit te weten geeft vastheid en sterkte en moed.

Blijve in heel de 3 provinciën ongeschokt het vertrouwen, dat de Heere het met onze zending wel goed voorheeft, dat Hij ons niet verlaten heeft, ja dat we uit deze groote schade zegen wachten mogen, onder één voorwaarde dat deze beproeving niet zonder meer aan ons voorbijga, maar dat ze ons leide tot zelfonderzoek.

Hebben wij van de zijde der Zending den Heere geen reden gegeven, dat Hij ons bezocht? Het zou niet goed zijn, indien deze vraag niet in ons hart opkwam.

En al kunnen wij nu niet bepaald zeggen, **hierom** of **daarom**, toch zullen we ons wel bewust worden, als wij onzen weg overdenken, van veel dat niet goed was en is voor den Heere.

Ook de miss. pred. wordt wel herinnerd aan veel gebrek en veel verkeers in zijn arbeid.

Moge de Heere in Zijne genade ons straks meer getrouw, meer vol ijver en toewijding en geloof vinden in Zijn werk.

Dan mogen we voorts ook er wel aan denken voor hoeveel we nog te danken hebben.

1. De schade is groot, maar het gezin van den Miss. pred. bleef gespaard. Niet te middernacht, doch tegen den morgen ontstond de brand en geen haar werd ons gekrenkt.

2. Wij hadden aanstonds nog een onderkomen en het heeft ons niet ontbroken, al ging bijna alles in de vlammen op, aan wat wij onmiddellijk behoeven. Er is maar heel weinig gered en wat er gespaard bleef had

wel kostbaarder kunnen zijn, maar juist op dat oogenblik voor onze dagelijksche behoeften ons niet nuttiger kunnen wezen.

3. Hoe onderscheidt de Heere ons nog van velen. Er zijn verscheidene zendingen in ons Vaderland en vooral in het buitenland, die veel zwaarder beproefd worden dan wij, alleen uit Nederland telde ik in de laatste maanden zes jonge zendelingen, die kort vóór of ná ons werden uitgezonden, die door den dood of door ziekte hun post hebben moeten verlaten.

4. Het groote voorrecht dat het werk hier, naar wij hopen, gewoon door kan gaan.

Als we ons weer van een nieuwe installatie voorzien hebben, kunnen we over enkele weken reeds hier tijdelijk een woning betrekken, die ons door het Bestuur is aangeboden.

Een groote zorg, dat we n.m. den arbeid zouden moeten opgeven tot het nieuwe huis klaar is, is daardoor van ons weggenomen.

Onze hoop is, dat dit temeer de kerken dringen zal, de handen ineen te slaan om zoo spoedig mogelijk weer op te bouwen wat door het vuur verwoest is, opdat wij niet noodeloos lang van deze gastvrijheid gebruik behoeven te maken.

(Uit een brief van 6 Juli 1915).

Deze brief schrijf ik u uit Soerabaja. Toen wij, aangezien onze tijdelijke woning eerst over enkele weken ter onzer beschikking zou komen, den 25 Juni, dus een maand na de brand, naar Kambara gingen om de Broeders nader te raadplegen, oordeelden alle broeders dat het 't beste was, dat ik in afwachting van het antwoord op 't tweede telegram nu meteen naar Soerabaja ging om voor een nieuw huis en inboedel te zorgen, d.w.z. alles af te spreken om, zoodra uw **machtiging** en **geld** afkwam, te bestellen en tevens om voor de onmiddellijk noodige uitgaven te trachten het geld op te nemen. De bedoeling was, om onverwijld den arbeid te Karoeni voort te zetten, zoodat ik niet later nog eens er uit zou moeten.

Ik denk via Makassar rechtstreeks naar Wai-Kelo (Karoeni) terug te reizen en daar 4 Aug. aan te komen. Mijn vrouw hoopt daar dan reeds 10 dagen te zijn. Ds. de Bruijn brengt haar naar 't Westen D.V. en gaat met de boot, waarmee ik aankom, naar Waingapoe terug. Zoo is de stagnatie niet noemenswaard en kan als de Heere mijn weg voorspoedig maakt, toch alles voldoende worden voorbereid, zonder dat ik uit mijn werk behoef te gaan.

Dit is wel het voornaamste, dat we een tijdelijk huis kunnen krijgen maar juist om



die reden kan ook met den bouw niet gewacht worden.

(Uit een brief van 12 Juli 1915).

Zoo juist verneem ik van Ds. Pera, dat u f 8000 gezonden hebt. Ik ben erg verblijd dat ik naar Soerabaja gegaan ben en hier nu nog alles definitief kan bestellen ook.

't Spaart heel veel moeite dat 't zoo kan. Waarschijnlijk hebt u nog geen brief van mij ontvangen. Daarom temeer stel ik het zeer op prijs, dat u op ons dringend verzoek aanstonds 't noodige zondt om te kunnen beginnen.

Als 't wat meevalt is er misschien, om alle schade te dekken, f 15000 nodig. Maar door den oorlog zijn vele dingen **zeer duur**.

Als u deze ontvangt zal er wel weer geld noodig zijn om het ontbrekende te betalen. 1/3 van de bouw als alles klaar is.

Wilt u dan als 't kan aanstonds tenminste nog f 7000 per Handelsmaatschappij aan Ds. Pera overmaken, opdat deze niet in verlegenheid komt en ik aan mijn afspraken kan voldoen?

In elk geval kan ik nu voortwerken en daarvoor ben ik dankbaar.

Het benodigde houtwerk kan ik krijgen voor f 7236, alles klaar en wel, gereed voor 't opzetten.

Maar daar komt nog zóóveel bij, ijzerwerk, tegels, cement, sirappen (dakbedekking) enz., vracht- en werkloonen voor 't in elkaar zetten, koelieloon. Als men in Holland er eerst de schouders maar weer onderzet, dan ontbreekt het ons door genade niet aan moed. Den Heere aanbevelen!

Wat ons zelf betreft zullen wij **nu** het **noodige** terugkopen, zoodat wij ons eerst **redden** kunnen, en over de verdere schade u later meer bepaald schrijven. Dan kunt u zelf er over oordeelen.

P.S. Uit Indië komen giften in die ik later u zal verantwoorden en verrekenen.

(Uit een brief van 20 Juli 1915).

Laat u niet ophouden, wat ik u verzoeken mag om althans nog onverwijld een f 5000 te zenden.

Want ik ben juist met een nieuw huis klaar gekomen, d. w. z. 't houtwerk (eens aangeboden voor 7324) wordt nu geleverd voor f 6000. Hiervan moet f 4000 dadelijk gestort worden en f 2000 als 't werk klaar is.

Daarbij moet ik op Soemba en voor verdere materialen te Soerabaja ook aanstonds f 4000 gebruiken of liever in handen hebben.

Voor persoonlijke ('t noodzakelijkste) uitgaven heb ik voorloopig c.a. f 1000 gebruikt, zoodat ik al te kort kom.

## b. Schoolzaken.

(Uit een brief van Ds. Krijger van 6 Juli 1915).

De royale samenwerking die thans bestaat heeft voornamelijk voor de scholen reeds goede resultaten gehad.

La Wonda is herbouwd terwijl Bola-Bokat, Groot-Kodi en Anakala in aanbouw zijn.

De timmerlieden kunnen ook tijdens mijn afwezigheid doorwerken. Voor ik wegging heb ik met alle Goerôe's vergaderd en het werk gedurende Juli en Augustus geregeld.

Wat gaat nu, door de organisatie van Br. van Dijk, alles anders en beter dan vroeger!

Soemba kan, naar mijn overtuiging, op schoolgebied onder leiding van Br. v. Dijk plaatselijk gesteund door de miss. predikanten en bij de samenwerking zooals die thans tusschen bestuur en zending geregeld is, een voorbeeld worden voor geheel Ned. Indië.

Veelzins is de toestand ideaal en het is niet te berekenen wat dit in de toekomst voor het eigenlijke zendingsdoel kan beteeuwen, doch dat verwachten we met lijdzaamheid.

Make de Heere ons allen maar meer getrouw en toone Hij ons Zijn gunst!

(Uit een brief van Ds. Wielenga, 23 Juli 1915).

## Normaal-Cursus.

Het eindexamen aan onze normaal cursus is nu afgelopen en de eerste kweekelingen gaan geslaagd hun werk aanvangen. Het bleek duidelijk dat, willen we van onze onderwijzers meer vragen, dan dat zij de kinderen kunnen leeren rekenen en schrijven een derde jaar, meer theologisch, absoluut vereischte is.

Het verblijdde mij daarom zeer, dat ook uwerzijds die behoefte werd erkend en onze vergadering opgedragen werd, dienaangaande met een voorstel te komen. Dat zal u intusschen wel bereikt hebben en zoo hoop ik dat in 1916 daarmee een aanvang kan genomen worden.

Wij zijn niet verantwoord, wanneer wij deze jeugdige menschen, met zoo weinig kennis en vastheid, maar loslaten en ver van ons in de eenzaamheid aan hun lot overlaten. Want wanneer iemand twee of drie dagreizen van ons verwijderd in de bergen woont, dan is van eenigzins goed toezicht en goede hulp weinig sprake. De opleiding van onze goeroe's moet de eerste jaren al onze aandacht vragen, want daarvan hangt, menschelijkerwijze gesproken, bijna het geheele welslagen onzer zending af.

**Langaliroe.**

Sinds mijn laatste brief ben ik weer eens op reis geweest en hoop de volgende week weer te vertrekken. De onderwijzer bestemd voor Langaliroe, in het landschap Lakoka, is reeds vertrokken en vertoeft op het oogenblik te Lewapakoe. Nu bereikte mij juist gisteren het bericht, dat het er niet heelemaal rustig is en één of twee kampongs zich waarschijnlijk willen verzetten.

Onze goeroe moet juist door dat min rustige terrein trekken om zijn standplaats te bereiken. Ik zal dus zelf maar eens gaan zien en zoo noodig den man voorloopig te Lewapakoe laten blijven of hem zelf naar zijn post brengen.

Het is wel waarschijnlijk dat het zoo'n vaart niet zal loopen, maar men kan nooit weten en het is beter dat ik mijn schaapjes in Lewa eens ga bezoeken en troosten zoo noodig. 1)

Ik ben nu druk met scholen bouwen en wel twee hier in de buurt, welke de volgende maand zoo mogelijk moeten worden geopend. Ook zal Taboendoeng, waar het schoolgebouw reeds klaar is, moeten bezocht en de goeroe geïnstalleerd. U ziet het ontbreekt dus niet aan werk.

**Goeroe Frederik.**

Doordat goeroe Frederik ontslag heeft gekregen als onderwijzer van de Standaardschool, is een niet geringe hulp ons ontvallen. De man had bijzondere gave om te preeken en een tweetal catechisaties werden door hem goed waargenomen, behalve nog de Zondagschool. Als reden van ontslag voerde hij aan een ziekelijk gebrek in zijn rug, zoodat hij moeilijk lang achtereen kon staan en zitten en dikwijls door pijn verhinderd was zijn arbeid te verrichten.

Het spijt mij dat hij heengegaan is, want goeroe Toepoe, hoofd der Standaardschool, kan hem niet vervangen in deze meer kerkelijke functies.

Ik denk dat „meester" van Dijk nu wel Zondags zal moeten „oefenen", wanneer ik niet thuis ben! En met de nieuwe scholen zal dat wel meer het geval zijn dan vroeger. Wat ook goed is voor mijn paarden, die dik en vet werden van het lang op stal staan!

**Baing, Kanaggar, Petawang.**

(Uit een brief van Ds. Colenbrander van 5 Aug. 1915).

1) Het bericht van vandaag (25) is al weer beter. De menschen hadden aileen wat ruzie gehad over paarden en zijn weer gekalmeerd.

W.

Nadat ik in het begin van Juli terugkwam van onze vergadering in Pajeti, ben ik in het midden dier maand naar Baing (Waid-jiloe) geweest en in het laatst van Juli naar Kanaggar en verder door naar Tanaroeng, terwijl ik 3 Aug. weer terug ben gekeerd van Pajeti, waarheen ik Femmo had gebracht, wiens vakantie voorbij was.

Met de scholen gaat het nog al goed, het verzuim is niet zooveel, al kost het ook wel eens moeite sommige kinderen geregeld op school te doen komen.

Zooals u weet, blijven de kinderen te Kanaggar allen bij de school, des avonds leest en bidt de goeroe met hen, en het was mij waarlijk een genoegen dat alles te zien en te hooren.

Onder den zegen des Heeren mogen wij daar wel vrucht verwachten; de goeroe is ook met de ouders goed bevriend, wat ook aan het werk geen schade doet.

In Tanaroeng was het houtwerk voor de school al verzameld, zoodat daar ook wel spoedig met den bouw zal kunen begonnen worden.

**Petawang.**

In Petawang gaat alles ook best; de kinderen komen geregeld ter school en ook worden de samenkomsten des Zondags goed bezocht.

Ook daar is het houtwerk voor de nieuwe school bijeen; met den bouw zullen wij nog maar een poosje wachten, daar de heeren-diensten weer zijn begonnen. De wanden der oude school zijn wat naar buiten gezet, zoodat er voorloopig weer voldoende ruimte is. Daar de goeroe eerst met Maart in dienst is getreden en ik vanaf Januari zijn salaris mocht ontvangen, konden we voldoende banken voor de school aanschaffen, a.s. Zondag hoop ik voor het eerst daar het H. A. te bedienen.

**c. Ziekenpraktijk en zuster M. W. Lock.**

Wat de ziekenpraktijk betreft, nu zuster Lock weer naar Java is vertrokken, staat onze Kaboboe alleen voor het werk. Al is hij getrouwd en gewillig, toch is toezicht volstrekt niet overbodig. Het verwonderde mij niet weinig, dat in uw laatsten brief aan de vergadering advies gevraagd werd inzake het bouwen van een woning voor Zuster Lock, terwijl toch de vergadering van verleden jaar Juni u reeds het gevraagde advies gaf, n.l. zoo spoedig mogelijk bouwen.

Dat „en pension" gaan, gelijk nu practisch ten overvloede is gebleken, gaat heusch net.

Aangezien zij uiterlijk Januari terug



hoopt te komen, zal in dezen voorzien moeten worden.

Besloten werd nu de Inlandsche helperswoning een weinig op te knappen en zoo voor een Europeesche bewoonbaar te maken.

Zoo spoedig teekening en begroting klaar is zal een subsidieaanvraag in zee gezonden.

Ook is het noodig een nieuw paviljoen er bij te bouwen voor de zieken. Het bestaande is veel te klein.

Gelukkig is grond hier nog al goedkoop, d.w.z. voor niets te krijgen, zoodat kosten van bouwen nooit zoo hoog oploopen.

Deze heele bouwerij zal afgedacht van de subsidie de zending ongeveer duizend gulden kosten.

De questor zal mij zeer verplichten, deze som zoo spoedig mogelijk toe te zenden, opdat ik zoo mogelijk in Nov. zal kunnen beginnen.

Ik hoop dat de ramp van het Westen geen uitstel zal veroorzaken aan het uitzenden van den tweeden man aldaar. Kunt u geen Dominee vinden zend dan maar een Docter, van de Scheurerssoort!

#### d. Toestand der gemeente te Melolo.

(Uit een brief van Ds. Colenbrander, 5 Aug. 1915).

Van Melolo zelf valt weinig bijzonders te vertellen; de goeroe houdt nu alle catechisaties, terwijl hij elken avond, als er geen catechisatie is, nog bijeenkomsten houdt in de omliggende kampongs. Dit laatste voornamelijk om de heidenen te trekken. Het zijn echter in den regel bijna uitsluitend Christenen, die deze bijeenkomsten bijwonen. Voorts bezoekt hij de menschen en is tevens colporteur. Vooral nu ik veel uit ben, is het wel noodig, dat er iemand is die het werk gaande houdt.

Des Zondags kon de opkomst der gemeente wel beter zijn, gedeeltelijk wordt dat hieruit verklaard, dat er velen met prauwen uit zijn of zich elders bevinden om handel te drijven.

Maar bij velen is het ook gebrek aan belangstelling of luiheid.

Uw brief No. XIII mocht ik in orde ontvangen; hartelijk dank er voor. Wij maken het met onze kinderen wel. De Heere geeft ons gezondheid en opgewektheid en daarin een groote zegen.

#### e. Institueering der Kerk te Kambaniroë.

(Uit een br. v. Ds. de Bruijn van 1 Juli 1915).

Zooals u weet hebben wij dikwijls gesproken over de institueering van de gemeente

te Kambaniroë.

Langen tijd is die zaak voorbereid. De „oudsten" die mij in alles bijstaan, vormden als het ware een voorloopigen kerkeraad. Over de instelling der ambten heb ik gesproken met hen, met de gemeente, met de medebroeders en op onze vergadering.

De vergadering benoemde een Commissie tot onderzoek, die haar rapport uitbracht. De vergadering gaf haar advies volgens art. 19 der Zendingsorde. Op de laatste vergadering in Juni gehouden, werd mij dat advies gegeven. Nu heb ik aan den Kerkeraad van Kampen voorgesteld om tot institueering van de gemeente te Kambaniroë over te gaan. Ik zond tevens het volgend advies van de vergadering:

Pajeti, 1 Maart 1915.

Aan den Denaar des Woords te Kambaniroë.

De afzonderlijke vergadering van Dienaren des Woords op het eiland Soemba, gehoord het rapport der Commissie door haar benoemd inzake de institueering der gemeente te Kambaniroë, doet u hierbij toekomen haar advies volgens art. 19 der Zendingsorde.

Overwegende:

a. dat in de gemeente te Kambaniroë, het reeds meer dan 20 jaar de gewoonte is, dat de Denaar des Woords door een viertal leden der gemeente, welke in kennis en genade en vreeze des Heeren uitmunten, wordt bijgestaan bij 't houden van opzicht over belijdenis en wandel der gemeente en bij het uitreiken der sacramenten, zoodat er reeds als 't ware wordt gevonden een voorloopige instelling der diensten, en voor dat viertal leden zelfs de „naam" van ouderling en diaken algemeen in gebruik is en zij steeds zoo worden genoemd.

b. Dat de gemeente te Kambaniroë telt 199 leden verdeeld over 60 huisgezinnen en er zijn 65 toegelatenen tot het H. A. (28 mannen en 37 vrouwen).

c. Dat deze gemeente bestaande bijna uitsluitend uit Savoneezen, die zich metterwoon op dit eiland hebben gevestigd, woont in kampongs dicht bij elkaar gelegen.

d. dat er in de gemeente een genoegzaam aantal broeders wordt gevonden, om bij eventueele verandering of aanvulling van den kerkeraad in aanmerking te komen.

e. dat de financiële draagkracht der gemeente, gezien de toenemende offervaardigheid, wel van dien aard is, dat er alle hoop bestaat, dat men in de naaste toekomst ongeveer f 20 per maand voor een helper zal kunnen opbrengen.

Bovendien kennis genomen hebbende van

het getuigenis, dat in het leven der gemeente, wat belijdenis en wandel aangaat, door de gunste des Heeren van liefelijken vooruitgang mag gesproken worden.

Spreekt de afzonderlijke vergadering van Dienaren des Woords op het eiland Soemba als haar oordeel uit;

dat de toestand der gemeente te Kambariroe van dien aard is dat tot het instellen der diensten kan worden overgegaan met dien verstande evenwel, dat van een volledige institueering der gemeente dan nog niet kan gesproken worden, aangezien

de gemeente nog voor langen tijd de geestelijke leiding van een Dienaar des Woords zal behooren en ook de finantieele draagkracht en offervaardigheid niet van dien aard is, dat finantieele zelfstandigheid voorloopig kan bereikt worden.

Namens de afzonderlijke verg. v. D. d. W.  
op het eiland Soemba,

(w.g.) Lod. P. Krijger,

h.t. praeses.

(w.g.) D. K. Wielenga,

h.t. scriba.

Voor eensluidend afschrift, C. de Bruijn.

## In Memoriam DANIEL WASMAN.

De laatste mail bracht ons de tijding van het overlijden van den Inlandschen onderwijzer Daniel Wasman, één der onderwijzers van de Keucheniuschool te Dickjarkarta. Ofschoon we daaromtrent geen zekerheid hebben, vermoeden we, dat het de gevreesde typhus geweest is, die aan het jeugdig leven een einde maakte. Maar wat ook de oorzaak van zijn sterven geweest zij, wij verliezen in hem een jongen man, die onder zijne landgenooten, zoowel als onder de Hollanders met wie hij in aanraking kwam, bemind was om zijn zacht en innemend karakter, om zijn eenvoudigheid, alsook om de bescheidenheid die hem sierde.

Zijn leeftijd was mij niet precies bekend; vermoedelijk was hij nog geen dertig jaar oud. Hij deed het eindexamen aan de Kweekschool in 1909, dat was de eerste maal, dat er in tegenwoordigheid van den Inspecteur eindexamen gehouden werd, na de reorganisatie der school.

Daarna werd hij definitief tot onderwijzer aan de Kweekschool aangesteld, voornamelijk om onderwijs te geven aan de leerlingen der aanvangsklasse. Na verloop van tijd kon hem ook een aandeel in 't onderwijs aan de oudere leerlingen gegeven worden en in den laatsten tijd was hij onder de Inl. onderwijzers, aan de Kweekschool werkzaam, de eerste in rang.

Ik zal trachten een portret van hem te krijgen.

Waren de gaven des verstands, hem toebedeeld al niet zoo schitterend, ruimschoots werd dat te kort vergoed door den ijver en de toewijding, waarmee hij zijn werk verrichtte en de eerlijkheid en trouw door hem betoond in de vervulling van zijne plicht.

Maar meer nog dan dat alles sierde hem de vroomheid des gemoeds, die zulk een weldadigen invloed oefende op de leerlingen der school met wie hij omging.

Al is het dan ook eenerzijds met droefheid, dat wij hem zien henegaan, aan den anderen kant mogen we van hem vertrouwen, dat hij is ingegaan in de eeuwige heerlijkheid: in vrede ontsiep hij, een bedroefde weduwe en een kindje van ruim 6 weken ralatende.

Moge de Heere de weduwe troosten en Zijne ontferming rijkelijk betoonen aan dat kindeke en zij de nagedachtenis van Daniel Wasman in zegening niet het minst bij zijn eigen volk.

D. KOELEWIJN,

Beverwijk, 11 Oct. 1915.

## Korte Berichten.

Zoo de Heere wil, zullen onze geliefde Ouders,

H. DIJKSTRA,

Ger.-pred. te Smilde,  
en

J. G. DIJKSTRA—Dijksterhuis  
op 16 November a.s. hunne

**40-jarige Echtvereeniging**  
gedenken; terwijl het 21 Nov. **40 jaar** zal geleden zijn, dat onze geliefde vader in het ambt werd gesteld.

Namens de Kinderen,

Ds. G. H. DIJKSTRA.

Lioessens, 30 Oct. '15.

## K. Dijkema.

Van den heer K. Dijkema, waarnemend directeur der Keucheniuschool, ontvingen Dep. een brief gedateerd 31 Aug. 1915, waaraan het volgende is ontleend:

Door dezen geef ik u kennis van 24 Juli 1915 gesloten huwelijk met Mej. A. J. G. v. Enk.

Verder moet ik u melden, dat Daniel Wasman, de oudste goeroe der Keuch. Sch. den 23sten Aug. overleed. Zijn vrouw blijft



achter met een kindje van 6 weken, dat juist 4 dagen oud was, toen hij in het hospitaal werd opgenomen. Hij was een goede kracht voor de school, een stil en ernstig werker.

Door de tijdelijke benoeming van een onderwijzer van Poerworedjo is voorloopig in de vacature voorzien.

## De Zendingsbusjes.

Twee soorten busjes heb ik voorhanden.  
**a. Knikkertjes.** Dit zijn sierlijke busjes, met een Javaan er op, die knikt voor elke gave. Het is heel geschikt om op een tafel of schoorsteenmantel te zetten. Het wordt met een sleuteltje geopend. De prijs is f2.50

**b. Kleine bliken busjes,** fijn gelakt met gouden letters, geschikt om in den zak te dragen: ook om op te hangen. Deze kunnen niet geopend worden. Als ze vol zijn bevatten ze in den regel pl.m. f8 à f10. Men breekt ze dan open en vervangt ze door nieuwe. De prijs is 8 centen per stuk, wanneer men minstens 10 bestelt, bij kleinere getallen wordt de prijs verhoogd wegens de kosten van verzending. Wie kleiner getal bestelt betaalt 8 centen per stuk en f0.20 port; 5 kosten dus f0.60; 1 kost f0.18.

De busjes worden niet anders gezonden, dan na ontvangst van een postwissel.

Onaangename ervaringen noodzaken mij in dezen voor niemand een uitzondering te maken.

Andere busjes kan ik niet leveren.  
 Smilde. H. DIJKSTRA.

## Verbetering.

In het vorige no. blz. 148 staat, dat de heer G. P. Hamer één der kinderen verloren heeft, wier portret voorkomt op den kalender 1916. Dit is onjuist. Het gestorven kind was een derde kind, dat geboren is nadat het portret gemaakt werd en heette Jan. Het is overleden 20 Jan. 1915. Mevr. Hamer 27 Juni 1915. De twee kinderen, die op den kalender staan, heeten Trijntje en Coert.

## LEESTAFEL.

**Ruth, vier Predikaties,** door Dr. J. C. de Moor, J. H. Kok, Kampen.

Rustig, eenvoudig, grondig, stichtelijk.

**Het Nieuwe Licht** door R. Papke, naar het Hoogduitsch door A. Lukkien. — La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Een roman, zeer geschikt voor Evangelisatie in de betere kringen.

**1. Uit Jan Springers Jongens jaren,** door J. Berkhout met illustraties van Jan Rinke.

**2. Hesba Stretton. De Groote Lijdensweg.**

**3. Runa Stemmen.**

**4. Johanna Breevoort. Vrouwenweelde en Vrouwenmart.**

D. A. Daamen. 's-Gravenhage.

1. Is een kostelijk jongensboek, om te verslinden voor knapen. 2. Is een lijdensverhaal van de Stundisten in Rusland, dat zich zeer aangenaam laat lezen; 3 en 4 zijn nog niet door mij ontvangen. 2, 3 en 4 kosten f1.— per stuk.

**Een Schat in Aarden Vaten.** De „Afscheiding" in levensbeschrijvingen, door J. A. Wormier.

DI. II. Het leven van H. P. Scholte. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Ja, een „schat" bewaarden onze vaders maar in „aarden vaten". Dat komt goed uit in dit tweede deel, dat nu compleet is. De uitgever vat deze schat samen in een fraaien band.

**Van het Slagveld der Natiën,** door Frank Gericke. — D. A. Daamen, Den Haag.

Afl. 3—8 voert ons in prettigen verhaaltant door het zwaarbezochte België.

**Oude Paden,** weekblad onder redactie van Ds. J. J. Knap. — J. H. Kok, Kampen.

Degelijk, stichtelijk, buiten het kerkelijk strijdgewoel.

**Menigerlei Genade.** Wekelijksche Leerredenen van Ger. Predikanten. No. 11—20. — J. H. Kok,

Preeken van Prof. Dr. Bouwman, Ds. W. H. Gispen, Dr. B. Wielenga, Prof. Dr. Siilevis Smitt, Ds. J. Kok, Ds. H. Hoekstra, Dr. J. C. de Moor, Ds. A. de Geus, Ds. J. H. Landwehr, Ds. G. Doekes. Een gezelschap van mannen van naam, die goed werk leveren.

**Verklaring van het Oude Testament,** door M. Henrijs. — J. H. Kok, Kampen.

Dit prachtwerk is nu gevorderd tot Hoogl. 8.

**Kort begrip der Christelijke Religie voor Eerstbeginnenden en voor Meergevorderden,** door Ds. J. H. Landwehr. — J. H. Kok, Kampen.  
 Ds. H. Scholten en ondergeteekende werk-

ten reeds 25 jaar geleden in dezelfde richting, toen wij onze „Eenvoudige Bewerking” van het „Kort Begrip” uitgaven, waarvan nu bij G. F. Mummelen te Assen een negende druk verscheen. We brachten er ook de zending bij te pas. Ik heb nog niet kunnen nagaan in hoeverre Ds. Landwehr dit voorbeeld navolgde.

Het boekje voor meergevorderden gaat verder dan wij gedaan zijn. Het is vleidend voor ons, dat er in den laatsten tijd zooveel in deze richting wordt gearbeid. Het werk van Ds. Landwehr is, dunkt mij, aan te bevelen boven vele.

**Vader Cats en de Vrouw.** Een Boek voor gehuwden en voor hen die zich tot het huwelijk bereiden, door Johanna Breevoort, met een Inl. woord van Dr. A. Kuiper. — J. H. Kok, Kampen.

Wie Cats willen lezen en verstaan, koop dit prachtig geschreven en gedrukte boek.

## Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Reitsma, Pingjum f5.—; Ds. Klaarhamer, Wommels kn. f2.50; Hoeke, Asperen f1.—; Kerkzakje Dirkshorn 65 dubbeltjes f6.50; Dr. v. Es, Leiden b. f1.—; v. Abbema, Schellens kn. f2.50; Leffers, Luiten b. f0.18; Vrij, St. Jac. Par. b. f0.80, meisje A. d. Chr. School 100 h. c. f0.50.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Oct. 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

N. N., Vriezeveen f20.—; J. Wedeven, Smilde uit h. b. f7.73; Hendrika, Texel 200 h. c. f1.—; Grietje v. Dalfsen, Genemuiden, uit h. kn. f9.—; F. B. de J. te Goe f2.50 Dr. Hania, Steenwijk, uit busje van Christina Beverwijk f2.85, Berendina de Bock f3.01½, Pietje de Bock f1.80, Geerje Soetenga f1.57, Femmigje Beverwijk f1.33½, Jan

Krikke f1.06½, Sjoukje Kolk f2.00½, Koba Krikke f1.40½, Andriesje Mol f2.25, Hilbrand v. Engen f1.09, Catharina v. Lier f1.21½, Berend Schurink f1.34, Zwanette de Bruin f0.92½, kerkzakje f1.—, samen f22.86½; Soemba-week voor de Ramp, Dood, St. Jac. Parochie f2.50; Vledder met nagekomen f17.30; de Zeeuw, Rijnsoord f2.50; F. B., Berlikum f1.—; Norg f9.20; Bergentheim f20.65; N. N., Kampen f14.—; Stad Vollenhove met nagek. f49.15; Zweeloo f46.—; Enter f20.40; Zalk f54.57½; Avereest f82.60; Kerkz. Smilde A f5.—; Grietje v. Dalfsen, Genemuiden f1.50; Charlois f25.—; Ambt-Vollenhove B f47.58.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Oct. 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door Kr. Bouman te Pernis van de Christelijke Knapen-Vereeniging „Samuel” aldaar f13.25; door Ds. H. Dijkstra, door hem zelf verzameld en verantwoord f250.34; van J. M. N. te St. M. f5.—; van Mej. D. Pars te Apeldoorn f9.12; door Ds. J. P. Taselaar, gift voor de Zending uit het busje der Christ. Bewaarschool te Weesp f2.50.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Oct. '15.

Sinds de laatste opgave ontving de kerk van Amsterdam: Hilversum f400.—, door mej. Mooij van W. N. te N. f50.—, ond. r. lett. R. en T. (voor Solo) f5.—, collecte op den Gooischen Zendingsdag (voor Solo) f113.16½, door mevr. L. P. Vliegthart-van Pelt te Zwijndrecht (voor courant-verspreiding te Solo) f10.—, Alkmaar f111.07 (voor Solo f25.—), Anna Paulownapolder f8.52½, Broek op Langendijk f75.—, Dirkshorn f25.—, Helder f70.—, Kolhorn f14.38½ en een busje van E. B. f1.60, Krabbendam (Pinkster-collecte) f16.—, Noord-Scharwoude f37.50 en extra f34.83 (voor Solo f40.— en voor de Tractaatverspreiding aldaar f25.—), Oosterend f18.75, St. Pancras f10.—, Heer Hugowaard (voor Solo) f30.—, Schermerhoorn (voor Solo) f7.50, Enkhuizen f75.—, Opperdoes (gift) f1.—, collecte op Zendingsdag (voor Solo) f81.84, Amstelveen f70.— (voor Solo f100.—), Sloterdijk f106.—, Weesp (A) f80.—, Aalsmeer (voor Solo) f9.79½, Bussum (voor Solo) f70.82½, Diemen (voor Solo) f20.—, Huizen (voor Solo) f20.—, Muiderberg (voor Solo) f40.54 en f5.—, Ouderkerk aan den Amstel (voor Solo) f82.50.

Namens den Kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

Amsterdam, 14 October 1915.

## Het abonnementsgeld van 1915 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts. Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.



**Ook voor U**

maken we  
gereed een  
ex. van 't

**JAARBOEKJE**

voor de  
Geref. Kerken  
met als

**PREMIERBOEK**

een tweede „Keurgarve“  
De Uitgever:  
E. J. BOSCH, Bz., Nijverdal

## De strijd voor Kerkherstel

in de Nederlandsch Hervormde Kerk de  
XIXe eeuw, historisch geschetst door

**J. C. RULLMANN.**

Prijs f2.25, geb. f2.90.

UITGAVE VAN

**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

## FROU-FROU.

Eisch de Lindeboom op elk wafeltje, alom  
bekend als de Echte.

**MOCCA TRIC-TRAC.**

Nog nimmer overtroffen, wacht u voor  
namaak.

**THEEROOS.**

Overheerlijk broos Botergebak.

**RUMSTAAFJES NORA.**

Het allernieuwste.

**CHOCOLADE MOCCA STANGEN.**

**CHOCOLADE TOBI.**

Fijne delicatessen.

Ook verkrijgbaar in luchtdichte luxe ver-  
pakking.

**Firma Wed. B. v. Doesburg,**  
**Biscuïtfabriek „de Lindeboom“.**



MACHINEOLIE,  
CYLINDEROLIE,  
AUTOMOBIELOLIE,  
CENTRIFUGEOOLIE,  
DORSCHMACHINEOLIE,  
PATENT AS-OLIE,  
WAGENSMEER, LEDER- en HOEFSMEER.

### FEDERALVET

beter dan wagensmeer, geeft minstens  
50 pCt. besparing.

Waar NIET vertegenwoordigd: Agenten en  
wederverkoopters gevraagd!

**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,**  
**ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.**

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN  
EN DOOPBEKKENS  
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:**



**T. FABERIJ DE JONGE  
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73  
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN**

**Het adres voor een degelijk  
Amerik. Orgel**

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd  
**Steunenberg's Orgelhandel**  
**Schuttenstraat 8, ALMELO.**

Vraagt prijscuranten en betalingsconditiën.

**Vraagt Uw Winkeller BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GEBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**

Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.  
Spanjaardstraat 9—11, Ruitstraat 54.  
Telefoon 8677.

## „Zonen der Kerels“

door M. VAN DER STAAL,

biedt U in 259 Pag.'s een  
boeiend verhaal uit den tijd  
van den Duitschen inval in  
België. Iedere pagina boeit U  
ten zeerste.

**Kost slechts 80 cents.**

alleen gebonden.

De Uitgeefster

Drukkerij „LIBERTAS“

Postbus 598 - ROTTERDAM

## Simplex

AMSTERDAM.

Wie plan heeft een Rijwiel te koo-  
pen, hetzij hij zijn keus bepaald heeft  
of niet, raadplege onze nieuwe prijs-  
courant waarin ook de geïllustreerde be-  
schrijving der

**CYCLOIDE**

(Wordt op aanvraag franco toegezonden).

**Koopt geen namaak! Eischt het merk  
Cycloïde!**

Vraag! Uwen winkelier  
**VAN DELFT & Zonen's ONTBIJTKOEK.**  
 De beste. — Eens geprobeerd en gij ver-  
 kiest geen ander. Bewaar de bonnen, die  
 bij de koeken verpakt zijn, want deze  
 hebben waarde. — Bij minstens 50 bons  
 ontvangt U een aardige en degelijke ver-  
 rassing.

N.V. VAN DELFT en Zonen's  
 Banket- en Koekfabriek v/h. „De VLIJT”  
 te Kogc a/d. Zaan.

**Hôtel-Rest. „DE HOOP”**  
 Warmoesstr. 158 - Tel. 9132 N. - Amsterdam.  
 Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75. Diners vanaf 50 cent.  
 Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

**HET NIEUWE KERKORGEL**  
 in de Ger. Kerk Giessen-Nieuwerkerk, en  
 dat van de Ger. Kerk te Meerdijk, in Sept.  
 1915 ingewijd, is geschilderd door

**J. HEIJDENRIJK**  
 Provenierstr. 51b - ROTTERDAM.  
 Atelier voor Kunst en Versierkunst.  
 Attesten van tevredenheid voorhanden!

**J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.**  
 Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

- Fabriek van Uurwerken -  
 Carillons, Raderwerken enz.

**Het Internaat Wilhelmina te Zeist**

is de aangewezen plaats voor ouders van  
 het platte land en kleine steden, die voor  
 hun geestelijk zwakke kind hulp zoeken.  
 Vraag prospectus bij den Hoofdonderw.,

J. POPPES Jzn.

Vraag! onze  
 geïll. gratis  
 brochure  
 over Vogels.



**P. SLUIS.**  
 VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER



Vraag! onze  
 geïll. gratis  
 brochure  
 over Kippen.

**P Polytechnisch-Bureau B**  
**„NEDERLAND”**  
 Correspondentie en Mondelinge OPLEIDING  
 :: voor Examens in BOUW\*UNDE ::  
 WERKTUIGKUNDE - ELECTROTECHNIEK  
**N Prosp. gratis Arnhem A**  
 Directie: Rothuizen & Wind

**GLOED**  
 voor slovenverwarming in KERKEN en  
 STICHTINGEN, geeft reuk noch walm en  
 is uiterst gemakkelijk in 't gebruik.  
 Voor wederverkooers speciale condities.  
 Gloedfabriek „VESUVIUS”  
**S. VAN VLIET - Zaandam.**

**Betrekk. in Nederland en Indië.**

Er zijn vacatures voor Dames en Heeren  
 op verschillend gebied in Nederland en  
 Koloniën (ook aan Rijk en Gemeenten).  
 Wie betrekk. of positieverb. wenschen  
 vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en  
 prosp. aan „HUMANITAS”, Schietbaan-  
 laan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

**D. DROST & Zn.**  
**Koffie- en Theehandel**  
 AMSTERDAM — Amstel 306.  
 Vraag s.v.p. onze Prijscurant.

**Ruim 50 jaar**  
 bestaat het speciale adres voor  
**BIJBELS EN KERKBOEKEN.**

**A. VAN ROSSUM,**  
 Singel 344 - Amsterdam.  
 Telefoon 8964.

**GOOSEN & SWAGERMAN**

**PIANO- EN ORGELHANDEL - DEN HAAG**

**BOEKHORSTSTRAAT 149. - TELEFOON 2051.**

**FRANCO LEVERING DOOR HET GEHEELE LAND.**

**Speciale inrichting voor gereedmaking voor de Tropen.**



**HET ZENDINGSBLAD**

VAN DE  
**GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.**



EN GY ZIJT MIJNE GETUIGEN  
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN  
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN  
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

HAND-188



REDACTIE  
**H. DIJKSTRA**, Smilde  
**H. HOEKSTRA**, Arnhem



Commissie van Toezicht en Controle.  
**W. BREUKELAAR**, ZAANDAM  
**W. B. RENKEMA**, RENKUM.

INHOUD: Eere zij God. — Brieven naar Antiochië. — Financieel Overzicht. — Ds. W. S. de Haas. — Korte Berichten. — Plaatselijke Berichten. — Giften voor de Zending. — Alph. Register.

## Eere zij God.

En van stonden aan was [e] met den engel eene menigte des hemelschen heillegers, prijzende God en zeggende:

Eere [zij] God in de hoogste [hemelen], en vrede op arde, in de menschen een welbehagen.

Luc. 2 : 13, 14.

Jakob, de vader der herders in Bethlehems velden, had vroeger iets heerlijks ervaren te Bethel. Maar dat was in den droom. Vergelijkenderwijs nog een lager trap van Godsopenbaring. De hemelen geopend. Alles licht. Een ladder, die hemel en aarde verbond. Engelen Gods er bij op en neder. De Heere, de verbondsbelofte aan hem bevestigende. „Dit is niet dan een huis Gods, en dit is de poorte des hemels.”

Maar den herders geschiedde dit in wakenden toestand. Hoogere trap van Godsopenbaring. Immers, de vervulling was nu ook daar. Ook van die herders gold het: Vele profeten en rechtvaardigen hebben begeerd te zien de dingen die gij ziet, en hebben ze niet gezien; te hooren de dingen die gij hoort, en hebben ze niet gehoord.

Wat zal het daar een hemel op aarde voor die eenvoudige, trouwe, Godzalige mannen geweest zijn. We hooren natuurlijk geen woord van hen. Eerst nadat de glansen des hemels geweken zijn, hooren wij ze weer spreken. Nu nog niet. Ze aanschouwen; ze hooren; ze genieten; ze aanbidden.

Wat een verrassing! Wat kan toch God zijn arm volk verblijden! Zóó zal 't den vromen zijn, als ze uit dit leven scheiden, en in de wereld der onbewegelijke dingen die in Jezus zijn, overgebracht worden. Dan geen zonde meer, geen dood, geen moeite meer.

't Was hier als 't ware een berg der verheerlijking. 't Ging hier, zooals

de Heere Jezus later tot Nathánaël zeide: „Van nu aan zult gij den hemel zien geopend, en de engelen Gods opklimmende en nederdalende op den Zoon des menschen" (Joh. 1 : 52).

Lang niet onmogelijk, dat ze dien nacht onderling ook nog wel eens over de zaken van hun bedrijf gesproken hadden. Ze hebben trouw de nachtwacht over hunne kudde gehouden. Maar toen **dit** hier gebeurde — die engelenverschijning, die boodschap, die heerlijkheid des Heeren hen omstralende — toen is voorzeker alle aardsche zorg weggevallen. Noodig is ze dan ook niet. In zulke tijden ziet de Heere zelf wel op der Godvruchtigen zaken toe.

En 't was nog niet afgelopen met de heerlijkheid, waarin hun ziel zich kon verlustigen. Hier werd nu wel waarlijk 't psalmwoord vervuld: „Zij worden dronken van de vettingheid uws huizes; en Gij drenkt ze (uit) de beek uwer wellusten". (Ps. 36 : 9).

Wat is het toch heerlijk, ook voor ons, dat ons deze dingen beschreven staan.

Gelukkig, wie er behoefte aan gevoelt, uit het alledaagsche opgeheven te worden in zijn ziel tot 't hoogere, geestelijke, eeuwige.

Wij zijn geen kunstelijk verdichte fabelen nagevolgd. Hier is nu de realiteit. Hier is der Godvruchtigen vaderland, daar in Efratha's velden. Hier ligt uw leven. 't Is nu nog, ten deele, een uitwonen van den Heere, dit inwonen in 't vleesch. Maar hier leeft ge nu eens in, in het inwonen bij den Heere.

„En van stonden aan" — op hetzelfde oogenblik — want de Immanuël was op aarde, lag in de kribbe; en de boodschap was uit Gods hart tot de menschen gekomen in de persing zijner zondaarsliefde — nu op ditzelfde oogenblik, zonder verwijl en zonder vertoef, werd de scheiding tusschen hemel en aarde opgeheven. Van stonden aan „was er met den engel eene menigte des hemelschen heirlegers, prijzende God"....

De morgensterren, die in de eerste schepping zongen en juichten den Schepper tot eere, vinden hier nog heerlijker festijn, nu de verzoening en de herschepping gekomen is.

Als ik uwen hemel aanzie — zegt Psalm 8 — wat is de mensch, dat Gij zijner gedenkt, en de Zoon des menschen, dat Gij hem bezoekt? Een weinig, een korten tijd, hem minder gemaakt dan de engelen; **maar:** met eere en heerlijkheid gekroond. Ja, de mensch, 't menschedom, Gods uitverkorenen in den tweeden mensch, die de Heere uit den hemel is.

Hier dienen de dienende geesten. Hier zijn ze begeerig, om in het mysterie der verzoening in te zien. Hier dienen ze de herders; hier dienen ze de gemeente Gods van alle eeuwen; hier dienen ze ook u met hun loflied, met hun lofzang. Opdat **gij** weten zoudt de dingen, die u van God geschonken zijn; opdat gij zoudt dooden, door de kracht des Geestes, allen onvrede, allen twist en wrevel in uw hart; opdat gij den naaste zoudt liefhebben, inzonderheid 't volk des Heeren als saam één lichaam in Christus; en opdat gij, in verrukking der engelen loflied hoorende, ook de snaren van uw hart zoudt stemmen tot Gods eer.

Ook de engelen hebben wel de vrucht van de verzoening in den Middelaar, want de vrucht en bate van de herstelde harmonie tusschen hemel en aarde is ook hunner, al hadden zij voor zichzelf geen verzoening noodig. Alle dingen heeft God in Christus tot zichzelf verzoend, hetzij de dingen die op de aarde, hetzij de dingen die in de hemelen zijn. In dat harmonisch geheel onder Christus, 't Hoofd, zijn ook de heilige engelen als ingevlochten tot Gods eeuwige eere. Maar wat hen in verrukking brengt, is 't heil over de zondaren. Bewege het dan ook **uw** hart, want gij hebt er 't grootste belang bij. Buigt u in 't stof. Geeft de zonde den



scheidbrief. Kust den Zoon. En heft den lofzang aan, „Eere (zij) God in de hoogste (hemelen)” . . . . God Drieëenig is de werkmeester. In Hem 't eeuwig voornemen, de eeuwige raad. Hij is 't die 't gedaan heeft. Hij alleen. Van 't paradijs aan beloofd. Voorbereid door alle eeuwen. Nu vervuld. Onverliesbaar, onaantastbaar. 't Eerste paradijs was verloren. 't Herwonnene houdt eeuwig stand. Satan en de geestelijke boosheden willen Gode zijn eere benemen. Ze zijn gevonnist; zij zijn geoordeeld; des duivels werken worden verbroken. **Eere** zij God. Hoe wijs is God! Hoe rechtvaardig, hoe heilig is Hij! Hoe barmhartig en genadig is Hij! **God is liefde!** Eere zij God. Op de aarde; want daar zingen zij het. Op de aarde, want die was gevloekt, en is nu in Christus gezegend. Op de aarde, want God verzoent den mensch met Zichzelve. Maar de aarde is te klein, den lof en de eere Gods te bevatten. Opklimmen zal het — eeuwiglijk — tot in de hoogste hemelen.

„En vrede op aarde.” Straks wordt 't zwaard van Herodes wakker. Later zal er een zwaard door Maria's ziele gaan. Op Golgotha zal 't kruis staan. De aarde verwerpt haar Verlosser.

Meent niet, dat ik gekomen ben om vrede te brengen op aarde. Ik ben gekomen om den mensch tweedrachtig te maken. Geen oorlog noch haat vinniger dan waar 't tegen Christus gaat. Het zal gaan, tot aan 't einde der eeuwen, door bloed en vuur en rookpilaren.

Nochtans: vrede op aarde. Niet maar in Kanaän. Op aarde vrede. Vrede met God voor den zondaar. Vrede voor wie in Christus gelooft. Vrede door de vergeving der zonden. Vrede voor u, die God vreest, met heel de schepping, die in Gods hand ligt; vrede met al uwe levensomstandigheden, die uw Vader in Christus bestiert. Vrede, van u uitgaande tot wie God vreezen, ja tot alle menschen. En eenmaal zullen de spiesen tot sikkelen worden geslagen. Vrede op aarde. O, leeft in dien vrede in. Gaat niet onder, door den onvrede te koesteren en te kweken, in eeuwigen nacht. O, leeft in, in den vrede.

Wij allen worden er toe opgeroepen. Want: „in de menschen een welbehagen.” Dat is de fontein van al dit heil. Ondoorgroendelijk. Een mysterie; maar gekend door de Godsvrucht. Een welbehagen Gods. Een welbehagen der liefde, der Goddelijke min, in de menschen, naar zijn beeld geschapen. De vermakingen der eeuwige Wijsheid waren, toen God de grondvesten der aarde legde, met der menschen kinderen. In de menschen een welbehagen, zooals God ze schiep. In de menschen, zooals ge gevallen zijn onder zonde, doem en dood, kinderen des toorns, nochtans een welbehagen. Want de Middelaar was daar, in Gods raad, de Middelaar der verzoening en der herschepping. En hij is nu gekomen. Het mysterie is geopenbaard. O, alle gij menschen wie ge zijt, er is verlossing voor u, er is verzoening, er is vrede, er is levendmaking en bekeering, er is eeuwige zaligheid en heerlijkheid voor u, zoo gij uw hart richt tot vrede met God en tot zijne eere. Want: in de menschen een welbehagen. Niet alleen voor den mensch in den staat der rechtheid was bij God voorzien, maar ook voor den zondaar was in Gods raad voorzien; is in den Middelaar voorzien. Onttrekt uw hart en leven niet aan dezen Verlosser en Koning. Want gij zoudt het rechtvaardig oordeel niet ontkomen. Wordt verbroken en verteederd van hart onder deze ontferming, onder deze goedheid Gods, en genade van den Heere Jezus. Welnu dan, hart en oog en leven naar God henen! In Christus, in Jezus alleen! Want alleen in hem is dat welbehagen. In den Zoon tot den Vader, door den Geest! O, schuilt uit den grond uws harten in dat welbehagen. Vindt er uw vrede in, uw licht, uw leven! Laat het ook in uw leven van u afstralen, tot eere van God, tot stichting van uw naaste. Totdat gij 't eenmaal, en dan voor

eeuwig, zaliger ervaart, dan gij 't nu ervaren kunt, hoewel gij de voor-smaken er van hebt in dit leven.

Dan, als gij dien weg inslaat, zult gij in uw hart wel eens zeggen. O Heere, wie ben ik en wat ben ik, dat Gij in mij een welbehagen hebt gehad.

Looft dan den Heere, alle heidenen; prijst Hem, alle natiën.

„Eere (zij) God in de hoogste (hemelen), en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen.”

Arnhem, Dec. 1915.

H. HOEKSTRA.

## Brieven naar Antiochie.

Gel.! Nu zie ik mij wel genoopt het een en ander over mijzelf te schrijven, want de vrienden hebben zich zoo uitgesloofd dat ze wel eenig weerwoord mogen verwachten. Zoo lag in het Nov. no. mijn portret. De broeders hebben alle lezers mijn portret gegeven, ik heb er niets van geweten, niet het allerminste van vermoed, maar nu het gebeurd is en ik gemerkt heb dat velen er blijde mee zijn, vind ik het ook goed, en ken er zelfs blijde mee.

Voorts heb ik kostelijke en kostbare geschenken ontvangen. Mijn gemeente heb ik bedankt voor het vele „zoet” en voor nog andere mooie dingen, en die dankbetuiging mag ik hier herhalen.

De Zendingsdeputaten presenteerden mij een prachtig bureau de minister, en gaven daardoor blijk dat ze nog iets van mij verwachten. Soemba verschaftte een stoel bij dat bureau en de classis Assen een gaslamp. Met die stukken ben ik zeer ingenomen. Ik hoop u nog menig stukje te schrijven aan dat bureau, gezeten op dien stoel en zooveel noodig bij het licht van die lamp. De stoel heeft de eigenaardigheid dat hij alle kanten uitdraaien wil en toch op vasten grondslag staat, iets wat geloof ik voor een redacteur erg gemakkelijk is. Mij is de verzekering gegeven dat het geld, waarvan het bureau gekocht is, niet uit de zendingskas is genomen. Dit verhoogt de waarde nog.

De gezamenlijke Zendingsarbeiders in Nederl. O.-Indië brachten mij twee koperen vazen, echt Javaansch werk, reusachtig groot en wonder fijn.

Donderdag 18 November was een goede dag. Toen waren de broeders, die met mij de zending dienen, zelfs twee broeders van Java, rond mijn disch vergaderd en onthaalden mij op welgemeende gelukwensen. Zij ontdekten in mij deugden, die ik nooit vermoed had te bezitten, en maakten mij bijna dronken van liefde en lof. Ik hoorde eens van een jong meisje dat uitriep: „En denk nu eens, dat zoo'n man je bemint!” Ik zou dat ook haast willen zeggen, als ik let op de velen en het vele uit Smilde en uit heel het Vaderland en zelfs van de einden der aarde, dat mij toevloede. En mijn lieve vrouw, die nu 40 jaren al mijn lief en weinig leed gedeeld heeft, mocht aan mijn zijde met mij den beker der vreugde drinken.

Donderdag was een goede dag, maar Zondag 21 Nov. ging al de dagen te boven. Dat was mij **de** groote dag. Zondagmorgen heb ik gepredikt over 1 Tim. 1 : 12 en Zondagavond heeft mijn zoon Ds. G. H. Dijkstra van Lioessens gepredikt over Ps. 84 : 6—8. Die dag is mij de schoonste des levens geweest. Hij overtrof in stille zielevreugd alle zijne voorgangers.

Zelfs ontving ik nog een brief van u. Maar ik vermoed dat hij niet uit verren lande is gekomen, want zijn schoenen waren niet verouderd en zijn brood niet beschimmeld. Ook heb ik een concurrent gekregen, die aan u schrijft. Ik moet zeggen hij kan het mooi. Hij wordt een kwade concurrent. We zullen zien wie het langste volhoudt. Met diepe weemoed



las ik het stukje van mijn waarden broeder H. Hoekstra. Hij is krank en kan nauwelijks de pen hanteeren. Wij zijn samen opgegroeid, hij is bijna een jaar jonger dan ik. Nog zeer goed herinner ik mij den kranigen gymnasiast, tegen wien ik, Kamper student, opzag en ik meende toen in mijn dwaasheid, dat als ik nu ook maar aan **dat** gymnasium studeerde ik dan ook wel zoo knap had kunnen zijn. De Heere heeft hem veel gegeven, de lezers van het Zendingsblad hebben veel van hem genoten. God de Heere herstelle en sterke hem nog en zij hem met Zijn goedheid en gunst overvloedig nabij.

De laatste, die heel bescheiden achteraan kwam met een enkel woord, was onze vriend, drukker-uitgever, de heer J. Zomer. Aan hem hebben wij meer te danken dan aan iemand anders, want hij vermenigvuldigt onze woorden met duizendtallen. God geve hem met dezelfde toewijding, nog jaren de zending te dienen.

Te 's-Gravenhage beloofde ik, zooals gij weet, dat voortaan de Buiten-Bezittingen op het programma van arbeid zouden staan. Ik heb die woorden niet in onbedachtzaamheid gesproken, meermalen heb ik echter gedacht, dat ik wellicht niet in staat zou zijn de belofte spoedig in te lossen. Onder mijn deugden, die dezer dagen ontdekt zijn, behoort ook dat ik aggressief ben; dat beteekent aanvallend, maar ik denk en hoop dat het bedoeld is in den zin van aanpakkend; en ik geloof dat ik van die gave wel iets bezit. Maar dat is eigenlijk meer de schuld van de broeders en zusters dan van mij. Als men komt aandragen met geld en ons nooit in verlegenheid laat, dan gaat iemand onwillekeurig telkens weer aanpakken. Want er is genoeg om aan te pakken; een heele wereld die in het booze ligt, zonder God, en die toch behouden moet worden, middelijkerwijze door onzen arbeid. Wie meeleeft weet dat wel. Ook in onze Oost en West, wat roept daar niet veel om arbeid.

Maar ik merk dat ik afdwaal. Wat ik u vertellen wil is, dat de belofte betreffende de B. B. vermoedelijk spoedig zal worden ingelost. Gij zult in het Zend.bl. van Januari iets vinden over Alor. En er is ook al f 3000.— voor. Later vertel ik u daarvan nader.

Gij weet dat alle goede preeken in drieën worden verdeeld. Zoo ook de verhandeling over „aggressief”. Er zijn gelukkig nog meer menschen die agressief zijn. De Chineezzen-Missie op Java en de uitzending van een predikant voor deze missie berust in de handen van een anderen man, niet minder agressief. Vermoedelijk zal het hem nog gaan als Ahimaáz, Zedoks zoon, die Cuschi voorbijsnelde.

Het derde deel handelt van de broederen in de verstrooiing, welke over geheel Indië verspreid zijn. De actie daarvoor berust ook al bij een aggressief man, en wordt van Indië uit krachtig gesteund. Dat is een werk dat roept. Wee onzer als wij verwaarloozen, wat der versterving nabij is! Uit de volgende briefjes kunt gij zien dat er in Indië ook aggressieve menschen wonen. Ze schrijven:

„Medan, den 30 September 1915.

„Aan den Redacteur van het Zendingsblad.

„WelEerwaarde Heer.

„Ingesloten doen wij u toekomen een korte mededeeling betreffende de onlangs te Medan opgerichte Gereformeerde Vereeniging en meenden wij dat publicatie in de Hollandsche Kerkelijke Bladen misschien gewenscht zou zijn.

„Meermalen toch is het voorgekomen dat personen van Gereformeerden huize, welke naar Sumatra's Oostkust vertrokken, daar reeds langen tijd vertoefden vóór hen bekend werd dat te Medan een vrij groote kring van Gereformeerden bestaat.

„De thans opgerichte Vereeniging omvat het Gouvernement Sumatra's Oostkust en de Oostkust van Atjeh en telt momenteel 35 leden.

„Wij hopen dat U in het bovenstaande aanleiding moge vinden om bijgaande mededeeling in Uw blad op te nemen.

Hoogachtend,

„Het Bestuur der Gereformeerde Vereeniging te Medan:

P. A. COLIJN, Secr.

„Aan belangstellenden wordt meegedeeld dat te Medan is opgericht een Vereeniging tot behartiging der Godsdienstige belangen der verstrooide Gereformeerden ter Sumatra's Oostkust en Atjeh, en verzoeken wij de leden of doopleiden der Geref. kerken welke naar Oost Sumatra vertrekken, dringend, zich bij aankomst, 't zij persoonlijk of schriftelijk, te voegen bij een der ondergeteekenden.

„Doel der Vereeniging is, om zolang de institueering der Geref. Kerk te Medan nog niet heeft plaats gehad den band tusschen de verstrooide Gereformeerden te versterken, te trachten saam te binden wat krachtens belijdenis saam hoort en door woord, geschrift en samenkomsten mee te werken aan den opbouw van ons geloofsleven en de verbreiding der Gereformeerde beginselen, terwijl krachtigen steun verleend zal worden aan de pogingen welke worden gedaan om een reizend predikant voor Sumatra te verkrijgen.

„Het Bestuur der Gereformeerde Vereeniging te Medan:

Mr. R. SLOTEMA, Voorzitter.

P. A. COLIJN, Secretaris.

J. HOGERVORST, Penningmeester.

J. J. MEEUWSE."

Dus, gij ziet het, agressieve mensen, die ons tot agressiviteit willen aanzetten, vinden het werk maar voor het aanpakken. Gelukkig dat er nog wat te doen is en dat er nog mannen en vrouwen, jongelingen en jongedochters zijn die vragen: „Heere wat wilt gij dat ik doen zal?" en die op de vraag: „Wien zal ik zenden?" blijmoedig antwoorden, met volkomen bereidvaardigheid **„Heere zend mij henen!"**

Met br. gr.,

Smilde, 23-11-'15.

H. DIJKSTRA.

## Finantieel Overzicht.

Het laatst verlopen boekjaar is voor de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland weer zeer gezegend geweest. De ontvangsten bedroegen meer dan  $\frac{1}{4}$  miljoen gulden. Een geheel volledig overzicht kon ondergeteekende tot zijn leedwezen niet geven. Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending zond hij aan allen, die hetzij in Nederland, hetzij in Indië met eenige zendingsadministratie zijn belast, een dringend verzoek, hem de noodige gegevens te verstrekken. Sommigen bleven echter, zelfs na herhaald verzoek, geheel in gebreke eenige opgave te zenden. Gezien de ontvangsten gegevens, mag echter geconstateerd, dat in elk geval meer dan f 250.000 voor de Zending werd ontvangen.

Voor zooverre uit de beschikbare bescheiden blijkt, bedroegen de ontvangsten in het laatste boekjaar:

Voor de Zending van de kerken in Groningen, Drenthe en Overijsel:

In Nederland ..... f 31.130.14<sup>a</sup>

In Indië:

subs. schooldienst f 40.518.—

subs. Med. dienst f 4.470.34

diversen ..... f 142.91

te zamen f 45.131.25

totaal f 76.261.39<sup>a</sup>

Voor de Zending van de kerk te Heeg en de andere kerken in Friesland:

In Nederland:

voor den Hoofddienst f 10.412.53

voor den Med. dienst f 5.432.45<sup>b</sup>

te zamen f 15.844.98<sup>a</sup>



In Indië:

subsidie schooldienst .. f 1426

subsidie Med. dienst .. f 2055

te zamen f 3.481,—

totaal f 19.325.98<sup>s</sup>

Voor de Zending van de kerk te Utrecht en de andere kerken in Utrecht—Gelderland.

In Nederland:

voor den Hoofddienst f 8193.88

voor den Med. dienst f ?....

te zamen f 8.193.88

In Indië:

subsidie schooldienst f 2395.—

Diversen ..... f 440.—

te zamen f 2.835,—

totaal f 11.028.88

Voor de Zending van de kerk te Amsterdam en de andere kerken in Noord-Holland:

In Nederland:

voor den Hoofdd. f 15.506.05<sup>s</sup>

voor den M. dienst f 8.839.85

te zamen f 24.345.90<sup>s</sup>

In Indië:

subsidie schooldienst f 2.111.47

subsidie Med. dienst f 30.069.98

Giften enz. Med. d. f 19.924.61

Diversen ..... f 2.843.87<sup>s</sup>

te zamen f 54.949.93<sup>s</sup>

totaal f 79.295.84

Voor de Zending van de kerk te Delft en de andere kerken in Zuid-Holland ten Noorden:

In Nederland:

voor den Hoofddienst f 7.500.45

voor den Med. dienst f ?....

te zamen f 7.500.45

In Indië:

subsidie schooldienst f 440.—

Diversen ..... f 115.60

te zamen f 555.60

totaal f 8.056.05

Voor de Zending van de kerk te Rotterdam en de andere kerken in Zuid-Holland ten Zuiden:

In Nederland:

voor den Hoofddienst f 6.126.35

voor den Med. dienst f 2.800.—

te zamen f 8.926.35

In Indië:

subsidie schooldienst f 1.524.—

Medische dienst .. f 10.000.—(?)

Diversen ..... f 482.45

te zamen f 12.006.45

totaal f 20.932.80

Voor de Zending van de kerk te Middelburg en de andere kerken in Zeeland:

In Nederland ..... f 6.788.57<sup>s</sup>

In Indië ..... f ?....

te zamen f 6.788.57<sup>s</sup>

totaal f 6.788.57<sup>s</sup>

Voor de Generale kas:

In Nederland ..... f 16.082.25

In Indië:

subsidie schooldienst f 13.432.—

Diversen ..... f 139.36

te zamen f 13.571.36

totaal f 29.653.61

De gezamenlijke ontvangsten voor de Zending van de Geref. Kerken hebben dus bedragen f 251.342.13<sup>s</sup>. Hiervan is in Nederland bijeengebracht f 118.812.54 en in Indië ontvangsten f 132.530.59<sup>s</sup>.

In deze cijfers zijn niet opgenomen de saldi van het vorige boekjaar. Het boekjaar valt echter bij alle zendingsadministraties niet met het kalenderjaar zamen. Waar dit niet het geval is, is de ontvangst van het laatste boekjaar berekend.

Voorts zijn onder de ontvangsten der zendingende kerken niet opgenomen de subsidies, door de Generale kas verstrekt voor Med. dienst of pensioenen en onder de ontvangst der Generale kas evenmin de bijdragen der zendingende kerken, wijl anders deze bedragen tweemaal zouden zijn berekend.

Ongetwijfeld zijn genoemde getallen eer te laag, dan te hoog. Betreffende het hospitaal te Poerbolinggo heeft ondergeteekende onderscheidene malen getracht eenige opgave te verkrijgen. Zijne pogingen bleven echter steeds onbeantwoord. Hij heeft daarom voor de Med. dienst te Poerbolinggo f 10.000 als ontvangst in rekening gebracht, welk cijfer stellig niet te hoog zal zijn. Ook van andere inkomsten voor de Zending, zooals b.v. voor de Med. dienst van de kerk te Utrecht en van de kerk te Delft, is het hem niet gelukt opgave te verkrijgen. Evenzoo ontbreken alle gegevens om te bepalen hoeveel de plaatselijke kerken ontvangen en besteedden voor de plaatselijke zendingsactie.

De vrees, dat de inkomsten voor de Zending door „den nood der tijden" in het oorlogsjaar een aanzienlijke daling zouden

ondergaan, is gelukkig beschaamd. Wel toonen de ontvangsten in Nederland voor het jaar 1914, vergeleken met 1913, eenige dalings maar dit is schier alleen veroorzaakt doordat de altoos wisselvallige post „legaten" in 1913 aanmerkelijk hooger was. Zelfs was er bij de kerken in de noordelijke Provinciën een zeer belangrijke stijging van inkomsten.

Voor zoover dit uit de beschikbare gegevens kan worden opgemaakt, zijn de uitgaven als volgt:

Voor de Zending op Soemba in Nederland en in Indië f 73927.77; voor Keboemen f 14578.99<sup>5</sup>; voor Poerworedjo f 13536.16; voor Djogja en Solo f 69621.86; voor Wonosobo f 8001.15<sup>5</sup>; voor Poerholinggo f 24487.70; voor Magelang f 5759.07; door de Generale kas f 34244.25.

Het totaal bedrag der uitgaven is dus geweest f 244.156.96.

Deze op zichzelf dorre cijfers geven een welsprekend getuigenis van de Zendingsactie der Gereformeerde kerken en stemmen tot ootmoedigen dank.

Zeer gaarne zou ondergeteekende ook een overzicht hebben ontworpen van wat er in de Gemeenten op het Zendingsterrein voor den kerkedienst en de armen bijeengebracht wordt. Tot zijn leedwezen heeft hij echter op zijn daartoe strekkend verzoek slechts van enkele Broeders opgave ontvangen, zoodat het hem niet mogelijk is een eenigszins betrouwbaar overzicht te vormen, waaruit anders kon blijken of er in de Gemeenten ook opbloeiende actie leeft. Het is zeer te wenschen, dat allen, die eenige Zendingsadministratie voeren, in het vervolg de gevraagde opgave ook zooveel mogelijk verstrekken.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Nov. '15.

## Ds. Willem Samuel de Haas.



Toen in September Poerworedjo aan de beurt was ter behandeling gaf ik als bijbehoorend prentje: Sadrach en zijn kring. Het portret van Ds. W. S. de Haas had ik toen

nog niet. Daarom komt dit portret achteraan.

De foto behoeft niet veel toelichting. Ds. de Haas is wel te herkennen. Hij is nog in de kracht der jeugd. Geb. 28 Aug. 1883 in Haar-

lemmermeer. Hij is dus 32 jaar. Naast hem staat zijn vijfjarig dochttertje Hendrika Hermina, geboren 23 Oct. 1910. Op tafel zit de driejarige Willem Jacob, geb. 2 Nov. 1912. Dan volgt Mevrouw, ze heet van zichzelf Petronella Wilhelmina von Meijenfeld en is geboren 20 Maart 1885.

Deze twee menschen hebben zich met hun kinderen, zonder veel ophef, rustig en geloovig, bereid verklaard om het werk der zending op Java te aanvaarden en hun brieven getuigen dat zij er zich reeds beginnen thuis te gevoelen. Gode zij dank!

H. D.

## Korte Berichten.

**Knikkertjes.** Mijn voorraad is uitgeput. Men zende mij niet meer rijksdaalders alvorens ik weer aangekondigd heb dat ze voorradig zijn. Ze moeten uit Duitschland komen.

### LICHTBEELDEN.

#### a. Djokjakarta.

10 Dec. 1915.

Zeer geachte Ds. Dijkstra.

Zou u zoo vriendelijk willen zijn te vermelden in de Zendingsbode, dat dezen winter beschikbaar zijn Lantaarnplaten betreffende de Koningin Wilhelmina-School te Jogjakarta, en betreffende het Javaansche leven te Jogja. De platen met beschrijving zijn te krijgen bij Mevrouw Schock-v. Hogendorp, W. Barentszstraat 41, Urecht.

De platen zijn kosteloos verkrijgbaar, mits de opbrengst van den te geven avond, is ten bate van de genoemde School.

#### b. Soemba.

Deze kan men aanvragen bij den heer B. Alkema te Deventer. Inlichtingen hierover geven wij plaats in het Januari-no.

### De Soemba-week.

Op heden zijn verantwoord 150 kerken, met een gezamenlijke opbrengst van f 15.001.17. De geheele schade wordt geschat op f 15.000.— en is dus gedekt.

**Algemeene Jaarvergadering** der Ned. Ger. Zendingsvereniging, op Maandag 27 Dec., 's namiddags 2 uur, in het gebouw Salvatori, Amstel, Amsterdam.

Namens het Bestuur:

Ds. N. A. de Gaaij Fortman, Voorz.  
L. Berk, Secr.-Peningm.

## Plaatselijke Berichten.

Te Middelburg bestaat een Geref. **Knapen-Zendings-Studieclub** onder den naam: „Uw Koninkrijk kome!" die ten doel heeft de Zending te bestudeeren en zoo mogelijk finantieel te steunen. Jongens van 12 jaar en daarboven worden toegelaten. Haar voorzitter is J. Goote Jr.

Zouden er nog meer plaatsen zijn, waar zulk een club bestaat, of waar zij zou kunnen worden opgericht?

H. D.

## LEESTAFEL.

**De Rotterdammer,** Dagelijksch Nieuwsblad voor Nederland, Hoofdredacteur Prof. P. A. Diepenhorst, verscheen in feestgewaad.

Het bestaat nu 12½ jaar met eere.

**Tijbolang,** door J. Verhoeven, Zending te Tjideres. — Ned. Zend. Ver. Westzeedijk, Rotterdam.

Dit boekje dient om aan te toonen uit een interessante geschiedenis, dat onder de tegenwoordige wetgeving het leven van Christenen in de Mohammedaansche maatschappij op Java, eenvoudig onmogelijk is.

**Het Heil van Jeruzalem,** stichtelijke overdenkingen van Dr. A. Kuypers Jr. — Rotterdam, W. Zwagers.

Dit boek zal ongetwijfeld in de behoefte van goede stichtelijke lectuur op uitmunten de wijze voorzien.

De Zending wordt niet aangeroerd, zelfs niet in een Meditatie over Hand. 13 : 48 en ook niet in de twee over Naäman den Syriër.

**Philip Mauro,** Rede en Openbaring, vertaald door Nellie. — 's-Gravenhage, D. A. Daamen.

Een uitnemend evangelisatiemiddel voor betere standen. Alleen het laatste Hoofdstuk praat over de kerk, als een blinde over de kleuren.

**Uw licht komt.** Een zevental advents en kerstpredikatiën door Ds. K. Kapteijn. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Ds. Kapteijn is een nuchtere kalme prediker, die de gedachten der H. S. goed weet te vertolken. De gewone opmerking over de zending geldt ook hier.



### O. v. Hammerstein. **Hetgeen God samengevoegd heeft**

D. A. Daamen, 's-Gravenhage.

Een roman, tamelijk goed geschreven, om te leeren dat een gemengd huwelijk, ook bij de teederste wederzijdsche liefde der echtgenooten, onmogelijk gelukkig kan zijn. Voor de Zending van waarde in zooverre als het strekt tot behoud van hetgeen wij hebben.

**De Ziekentroost**, gedrukt met groote letter bij E. J. Bosch te Nijverdal.

**Het Heilige Land**, gezien in het licht van Bijbel en historie, door Js. v. d. Linden. — J. H. Kok, Kampen.

Afl. 1. Deze afl. laat zich aangenaam lezen.

**Van het Slagveld der Natiën** door Frank Gerinke.

Deze schijver is moeilijk te volgen. Als hij niet oppast worden zijn laatste afl. ongelezen ter zijde gelegd. Maar hij kan wel.

**Wachter ho let is it yn è Nacht?** Tiidpreek fan Ds. S. Huismans. — F. Wielenga, Snits.

Een mooie exegese. De Friesche lezers zullen er van smullen.

**De Spiegel**, Weekillustratie, W. Kirchner, Bloemgracht 133, Amsterdam.

Deze illustratie geeft elke week vele mooie en belangrijke platen en vergeet ook de Zending niet. De week van 20 Nov. no. 8, bevat een prachtig stel over het Java-comité.

**Kerstzang**. Zeer eenvoudig geloonzet voor zang met orgel- en piano-begeleiding, door J. F. Tierie Jr. Woorden van Maria Laarman. — D. Mijs, Tiel.

Deze kerstzang heb ik ter beoordeeling gegeven aan iemand die er meer verstand van heeft dan ik en zij heeft zoowel muziek als tekst geprezen. Voor de kinderen is het gemakkelijk dat men ook gedeelten kan laten zingen, en dat er een klein tekstboekje bij is voor uitdeeling.

### **Giften voor de Zending.**

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Mej. de Boer, Assen kn. f 2.50, Schipper, Steenstra, uit het busje f 20.16<sup>1</sup>/<sub>2</sub>; nagekomen saldo kal. 1615 f 16.—; N. N. f 5.—; Mej. G. Algra, Dokkum

f 3.—; v. d. Meulen, Wijnjeterp, uit het kn. v. d. kind. der Chr. School f 5.—; Agema, Ureterp kn. f 2.50; v. d. Kamp, Nijkerk, uit h. b. f 2 38; Anonimus, een dankoffer den Heere f 10.—; Schouten, Lisse kn. f 2.50; Goede-Beijer, Landsmeer b. f 0.80; Zend.-Com. Baambrugge f 12.50, „Dorcas“ Baambrugge f 10.—; „Maria en Mariha“, Suawoude f 5.—; Boon, Bergen op Zoom b. f 1.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 25 Nov. 1915.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Jaarsma, Paesens, uit de Z.-bus der kinderen voor de Ramp f 2.75; Ds. Duin van Zweeloo uit het vestzakje voor id. f 1.—; Zend.-Ver. Chr. Ger. Gem. Dennis Ave Grand Rapids voor id. 20 dollars f 49.38; Smilde A en B, Soemba-week f 157.80; Hooger Smilde id. f 48.05; nalatenschap H. P. te Delft, elken dag 1 ct. f 3.70; Braam, Hemrik f 2.—; gev. kerkzakje, Wierden f 4.97<sup>1</sup>/<sub>2</sub>.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 25 Nov. 1915.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Legaat van wijlen Mej. P. J. Keck te den Haag f 50.—; door Ds. A. Boekennoogen, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Apeldoorn f 75.90; door Tj. Elgersma van F. D. W. Sz. te Bolsward f 10.—; legaat van wijlen den heer A. Numans te Utrecht f 200.—; door Dr. J. Hania te Steenwijk van N. N. f 25.—; van Jans en Co. te Amersfoort f 11.70; uit het busje van J. Pels te Zaandam f 11.10; door W. Voogt Jz. van de Zendingenvereniging der Geref. Kerk te Hoogvlied f 25.—; door A. J. Negterink te Gelselaar, 50 opgespaarde halve centen van Heintje Welmers te Diepenheim f 0.25; door Ds. H. Hoekstra te Arnhem van Mej. Lena Mulder te Baambrugge voor de Zending f 250; door W. Zeijl te Sneek, 10 pCt. van de ontvangsten in de Kerken van Friesland f 1050.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Nov. '15.

NED. GER. ZEND. VEREEN.

Harskamp Gem. Ede, door J. Kamerling, Pinkster-Collecte f 6.—; Vreeswijk, d. R. Barneveld een dankoffer van N. N. f 5.—; Tilburg, d. Jac. de Boel f 2.50; Hilverum, d. J. R. v. d. Leij contr. f 3.—, uit een busje f 1.75; Abcoude, Jaarlijksche bijdrage v. d. Christ. Meisjesveren. f 10.—.

HULPVEREEN. „HEIDENPENNING“.

Deventer, het b. stuur der Zondagschool uit de bus d. L. Sluiter f 6.65; Schettens, d. S. v. Albema uit de schoolbus f 10.76; Dokkum, d. W. Klaver f 15.—; Krabbendijke, d. J. de Koning f 3.63; Amsterdam, d. J. v. Maare v. d. Zondagschool f 10.—; Joure, door Roukema f 1.50.

L. BERK.

Penningm. der Ned. Ger. Zendingsver.

AMSTERDAM, 12 Nov. 1915.

ZENDING OP SOEMBA.

Ds. Geerds te Appingedam, door S. aan de Pastorie bezorgd f 1; Ds. Kool te Meeden, Pinkster-collecte f 21.27<sup>1</sup>/<sub>2</sub> + gev. in de coll. f 1 = f 22.27<sup>1</sup>/<sub>2</sub>;

Uithuizen, gev. in de coll. 1; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. een dankoffer f10 + een gift f5 = f15; Ds. Geerds te Oldekerk, van 't Comité van 't Vredewoldsch Zendingfonds te De Leek f140; H. A. Huizendos te N.-Pekela, van 't Zendingcomité voor 't huis van Ds. Krijger f25; K. Fielstra te Baflo, van de Jongel.-Vereen. f28; J. Meijer te Pieterburen, uit 't Javaantje in de school f239 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Waterink te Appelscha, Pinkstercollecte te Hoogersmilde f17.83 + te Een f2.95 = f20.78; H. Timmer te Niezijl, verzameld door D. H. aan halve centen f2 + van eenige vrienden f13.25 = f15.25; E. Ronner te Winschoten, uit het busje der school voor 't huis van Ds. Krijger f4.92; Ds. Meinderisma te De Leek, uit het busje van een zuster der gemeente f2.80; A. Smit te Haren, gev. in de coll. f5 + 2 maandel. contributie f18.20 = f23.20; J. Dekker te Wildervank, van de Zend.-Vereen f50; Ds. Ploos van Amstel te Ulrum, N. N. een dankoffer f8; Ds. Boersma te Luiten, gev. in de coll. een steentje voor 't huis van Ds. Krijger f2.50; Ds. Oudkerk te Kralingen, gev. in de coll. voor 't huis van Ds. Krijger f10; Ds. Zijlstra te Hoogeveen, Pinkstercollecte f161.30 $\frac{1}{2}$ , gev. in de coll. voor 't huis van Ds. Krijger f2.50, in de brievenbus f10 = f173.80 $\frac{1}{2}$ ; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f10; Ds. Dijkstra te Smilde, door Dr. Hania te Steenwijk uit busjes f18.60, van N. N. f1 + van N. N. uit dankbaarheid voor 't herstel van h. man f2.50 = f3.50, Broekveld te Hengeloo v. de schoolkinderen f4.52 + J. M. S. te A. f3.03 = f7.55, Ds. v. d. Berg te Landsmeer voor 't huis van Ds. Krijger f1 + door H. S. L. van Mevr. de Wed. A. L. te S. f10 = f11, B. Sikma te Oudwoude uit haar busje nog een steentje f1.37 $\frac{1}{2}$ , Dijk te Lemelerveld saldo kal. f0.72 + Wicherts van de militaire jongelingen te Maarsen f4 = f4.72. Burgemeester van Barendrecht voor 't huis van Ds. Krijger f5; Ds. Van Helsinga te Augustinusga, gev. in de coll. f1 + f1 = f2; Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. voor 't huis van Ds. Krijger f10 + f0.50 = f10.50; Mej. A. Toorman te N.-Pekela, busje Jongel.-Vereen. f4; A. H. Homan te Ten Boer, uit het Negertje der school f8.40; Uithuizen, gev. in de coll. f1; Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. voor 't huis van Ds. Krijger f1.06; Mej. F. v. d. Laan te Hoogkerk, van de schoolkinderen f1.31, zilverpapier en capsules f0.53, W., J. en T. Elzinga 260 halve centen = f1.30 = f3.14; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f10 + f1.50 + f1 + f1 = f13.50; Mej. H. G. Voogel te Puttershoek, voor 't huis van Ds. Krijger f1; Ds. Hamming te Groningen, gev. in de collecte f20 + f2.50 + f0.70 + School, Lelvestraat f4.22 + van D. W. 300 halve centen = f1.50 = f28.92; G. v. d. Leent te 's Gravenhage, gev. in de coll. f2 + f1 + f1 + een oude zilverbou à f1 voor 't huis van Ds. Krijger = f5.

Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. f5; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 + f1 + f1 = f3, gev. in de coll. te Diever f20; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f10 + f2.50 + f0.60 = f13.10; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, van N. N. voor 't huis Kr. f0.50; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f1; Ds. De Boer te Garrelswier, 2-mdl. bijdrage van de Zending-Vereen. f20; Ds. Berghuis te N.-Buinen, gev. in de coll. f1 + halve coll. van de Classic. Zendingdag te Ter Apel f37.50 = f38.50; Jac. de Ruyter te Axel, gev. in de coll. 0.50; Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. voor 't huis Kr. f1.50; J. van Colmschate te Hengeloo, gev. in de coll. voor pannen op 't huis Kr. f5 + voor 't huis f1 = f6; A. Donkerbroek te Niezijl, halve centen van F. Teisman f0.50; Ds. Bulder te Vroomshoop,

gev. in de coll. een dankoffer voor 't huis Kr. f2.50; Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. voor 't huis Kr. f5; Geref. Kerk te Westerlee, gev. in de coll. f10; Ds. v. d. Boom te Uithuizemeeden, nag. Pinkstercoll. f2.50 + gev. in de coll. 6 × f1 = f6 = f8.50; Ds. Duursema te N.-Amsterdam in de brievenbus f3, Zendingbusje van de Pastorie f6.52, busje Jongel.-Vereen f11.32 = f20.84; J. H. Steenhuis te Ten Boer, uit de busjes in de kerk f21; K. Havenga te Houwerzijl, van de Zendingcomm. f100; N. J. Hakkenes te Stadskanaal, gev. in de coll. f2.50 + f1 + een dankoffer f2.50 + voor 't huis Kr. f10, coll. bij een 50-jarige echtvereen. f6 + van de Zendingcomm. 2de kwart. wijk I f13.55, wijk II f33.47, wijk III f22.20, wijk V f4.45, wijk V f28.82, wijk VI f16.80 = f138.29; Ds. Stadig te Ezinge, verzam. door O. Raven, H. Wierenga, D. v. Til, R. Datema, M. Bosma, K. L. Geertsema, G. v. d. Veen, L. Muller en M. Doornbos f22; H. Hoppers te N.-Buinen, uit de busjes f7.97; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f1; Ds. Broekhuizen te Aduard, gev. in de coll. voor 't huis Kr. f1; H. Poppen te Schoonebeek, gev. in de coll. f2; Ds. Kleivits te Oldehove, uit de busjes f2.40; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, gev. in de coll. f2.50; Ds. Wientjes te Barneveld, van de Zendingcomm. voor 't huis van Kr. f25; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, gev. in de coll. f1 + f1 + door den heer Koebrugge busje schoolk. f4.35 = f6.35; Ds. Lanning te Dwingelo, gev. in de coll. f12.50 + voor 't huis Kr. f4.50 = f17; K. Nobach te Blokkzijl, van de Geref. Kerk f37.86; H. Hasper te Amsterdam, van de leerl. der school Kerkstr. 70 voor 't huis en 't meubil. Kr. f45; H. J. Kuiper te Zwartsluis, van de Zendingcomm. f60; Mej. G. Haan te Groningen, 2-mdl. storting Kinder-Zending-Vereen. f115.

Ds. Kolthoff te Veldhausen, Pinkstercoll. te: Gronau M. 7.77, Bentheim M. 116, Nordhorn M. 27.04, Veldhausen M. 184.69, Uelsen M. 127, Wilsum M. 106.30, Emlichheim M. 622, Laar M. 271.35, gaven van soldaten aan 't front M. 31, gaven voor den brand op Soemba M. 15, uit Zendingbusjes diverse gaven M. 481.85 = M. 2000 = f1006; Uithuizen, gev. in de coll. f1; A. Bosma te Oldekerk, uit busjes in de kerk f16.32; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f1.50 + f5 + f10 = f16.50; Ds. Meijer te Marum, van een zuster der gemeente f1.60; W. Koops te Rotterdam, van N. N. voor 't huis Kr. f1; V. Velthuis te Bedum A, gev. in de coll. f5; Ds. v. d. Kouwe te Ferwerd, gev. in de coll. f2.50; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 + f1 + f1 + 50 halve centen = f0.25 = f3.25; W. Jager te Winschoten, gev. in de coll. f2.50; J. v. d. Laan te Zevenhuizen, uit zijn huysbusje f1.33 + 't Nikkertje op de school f4.52 = f5.85; Ds. Lugtigheid te Nijverdal, van de Zend.-Vereen. verzam. door de Jongel.-Ver. f150; P. Alkema te Zevenhuizen, uit het Zendingbusje f2.50; Ds. v. d. Boom te Uithuizemeeden, gev. in de coll. f1 + f1 + f2.50 = f4.50; Mevr. Texer-Offringa te Groningen, Zondagsschool Mej. Meens f5.80, kinder Alkema 100 halve centen = f0.50 = f6.30; Ds. v. d. Vegte te Groningen, catechisatiebus f7.47, N. N. f0.50, J. H. 50 halve centen = f0.25 = f8.22; H. Keuning te Ermeloo, van de Zend.-Comm. f50; G. te Velde te Wildervank, f16.67; Ds. Spielman te Stroobos, van N. N. voor 't huis Kr. f1; Ds. Scheepsmas te Roodeschou, van de Zend.-Ver. f2.50 + gev. in de coll. f5 = f7.50.

De Soemba-week voor de ramp op Soemba: Uithuizen, verzam. door de Jongel.-Ver. f246.25; Marum, verzam. door de Jongel.-Ver. f108.75; Vries, verzam. door de Jongel.-Ver. f79.15; Haaksbergen, een coll. f8.75 $\frac{1}{2}$ ; Slidburen, verzam. door

de Jonged.-Ver. f 66.35; Roodeschool, verzam. door de Jonged.-Ver. f 386.75.

Ds. Post te Gees, van de fam. B. 200 halve centen = f 1; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 1 + f 1 = f 2; A. Blaak te Sappemeer,  $\frac{1}{4}$  jaarl. contributie f 40; Ds. Meijer te Marum, busjes in de kerk f 30; H. van Dijk te Zaik, gev. in de coll. f 3; Ds. Schaafsma te Grijpskerk, busjes in de kerk f 8; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 5; Ds. Verlare te Kommerzijl, busjes in de kerk f 18.43; Ds. Binnema te Munnekeziel, van A. de Jong en S. Ozinga ieder 100 halve centen = f 1; Ds. Tazelaar te Lutjegast van Mej. de Wed. Rensema f 10; Ds. Bruin te Ballo, nag. Soemba-week f 0.50; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f 1 + f 2.50 = f 3.50; B. te R., saldo kal. f 12; Ds. Haspers te N.-Weerdinge, van de Jonged.-Ver. f 6.25; Ds. Bakker te Emmen, nag. Soemba-week f 3; Ds. Westerhuis te Gramsbergen, gev. in de coll. f 5; Ds. Scholten te Roden, van Ida Hummel aan halve centen f 1.09  $\frac{1}{2}$ . De Soemba-week, bijna alles verzameld door de Jonged.-Vereenigingen. Enumatil f 135.55, Lutten

f 78.66, Grijpskerk f 57.75, Emmen f 89.30, Meeden f 70.05, Genemuiden f 54.38  $\frac{1}{2}$ , Stedum f 95.—, Zoutkamp f 53.82  $\frac{1}{2}$ , Houwerzijl f 93.05, Kornhorn f 68.10, Ten Post f 127.07, Westeremden f 67.55, Haulerwijk f 131.45, Delfzijl f 206.20, Gass.-Nijveeen f 100.25, Hoogkerk f 152.32, Borger f 73.35, Uithuizermeeden f 226.55, Midwolde f 89.50, Bierum f 167.50, Ambt Vollenhove A f 70, Alteveer f 45.60, Pieterburen f 44, Ballo f 113.52, Ten Boer f 153.40, Wildervank f 283.50, Winschoten f 174, N.-Amsterdam f 121, Ultrum f 131.75, Zuidbroek f 57.10, Kommerzijl f 90.80, Munnekeziel f 154.70, Winsum f 108.35, Stroombos f 104.55, Lutjegast f 21.40, Oldekerk f 94, Sellingen f 43.25, Blokzijl + nag. f 52.85, Nijverdal + nag. f 107.24, Schildwolde f 106, Musselkanaal f 100, Holten f 111, Deventer A f 120.35, Grootegast f 41, Zuidwolde f 98.36, Ter-Apel f 58.10, Overschild f 47.10, Nieuwleuzen f 69.45, 't Zandt f 138.05, N.-Weerdige f 52.10, 2e Exploërmond f 34.20, Loppersum f 96.77  $\frac{1}{2}$ , Nijeveen f 59.10, Gramsbergen f 62.37, Spijk f 224.45, Hoogeveen f 340.61, Oldemarkt f 43.05, Wagenborgen f 80, Oldenhove f 130, Zevenhuizen f 98, Staphorst f 14, Vroomhoop f 121.15. UITHUIZEN, 11 Oct. '15. J. DUURSEMA, Quastor.

## HET ZENDINGSBLAD. 1915. REGISTER.

### A.

Adiredjo  
Aden 84.  
Adressen 93.  
Adriani (Dr. N.) 69, 125.  
Agressief 181.  
Alkema (B.) 37.  
Alor 181.  
Amsterdam 21.  
Anakala 168.  
Andel (Dr. H. A. v.) 10, 85, 149—154.  
Andel (Mej. C. v.) 117.  
Arabieren (vier soorten van) 84.  
Aroe-baai 73.  
Atjeh 181.

### B.

Babalan (De) 73.  
Baing 169.  
Bakker (Ds. D.) 9, 42, 71.  
Bali 69.  
Bandoeng 57.  
Bataksche Goeroe te Medan 73.  
Batavia, vacature 20, 21, 57.  
— Afscheid Ds. Wijers 57.  
— Dorcas 58.  
Batundelang 59.  
Bendoengan 123.  
Bergmeijer (P.) 75.  
Bieger (—nd. Ph.) 134.  
Boekam Beroe 40.  
Boeloe (Sterven van) 103.  
Boer (Mej. W. de) 25.  
Boeroeboedoe 7.  
Boes 116.  
Boetselaar (Baron Dr. C. W. Th. v.) 13.  
Boewana (de Loerah v.) 27.

Bola-Bokat 168.  
Bolt (Zuster) 148, 155.  
Borongan 9.  
Bos (J.) 14, 92.  
Brandverzekering 147, 148.  
Breukelaar (Ds. W.) 21.  
Buitenbezittingen 68, 181.  
Bulens (Ds. J. F.) 39.  
Buuren (W. v.) 22, 141.  
Bijgeloof op Java 27.

### C.

Catechisaties (De Zending op de) 165, 166.  
Chevallier (Mevr. Netelenbos) 121.  
Chineezen op Java 21.  
C. H. O. Scholen 52.  
Colenbrander (Ds. J. F.) 42, 105.  
Colijn (H.) 74.  
Colijn (P. A.) 182.

### D.

Deventer (Mr. C. Th. v.) 164.  
Djakakarta 6—10.  
— Opleidingsschool 42.  
— School van Ds. D. Bakker 71.  
— Hospitaal 75.  
— Koningin-Wilhelmina-School 117.  
Docter-Djawa te Wonosobo 122.  
Docters-nood 76.  
Doekoen (De- op Java) 75.  
Duitsche Zending 4.  
Dijk's (De Van-) 30.  
Dijk (Tj. v.) 54, 55, 56, 168.  
Dijkema (K.) 9, 166, 173, 182.  
Dijkstra (Ds. H.) 166.

### E.

Engelschen, contra de Zending 5, 36.  
Enk (Mej. E. J. G. v.) 182.  
Esser (Dr. B. J.) 101, 117.



## F.

Facultatiefstelling 37.  
 Ferguson (Zend.) 59, 107.  
 Finantiën v. d. Ger. Kerken 6, 185.  
 Flach (Dr. C. J.) 75.  
 Frederik (Goeroe) 169.

## G.

Gedoopt te Magelang 86—88.  
 Gehrels (Dr. C. A.) 122.  
 Gehrels (Dr. F.) 148, 154.  
 Gids voor Gouvernements betrekkingen 70.  
 Glonggong 23, 24.  
 Gombong 25.  
 Gondokoesoeman 7.  
 Grabag (Lezingen te-) 89.  
 Groedjoegan 23, 24.

## H.

Haas (Ds. W. S. de) 12, 75, 132, 134—139, 183.  
 Hamer (G. P.) 25, 141, 173.  
 Hamer (Mevr.) 154.  
 Hamer (Zuster) 148, 154.  
 Hania (Dr. J.) 166, 167.  
 Heidema (Dr. S. T.) 76.  
 Hovy (Mr. W.) 51.  
 Hoekstra (Ds. H.) 167.

## I.

Ibrahim 59.  
 Idenburg (Gouv. Gen.) 10.  
 Iken (Zuster) 148, 155.  
 Informatie-bureau 71.  
 Institueering der Kerk te Kambaneroe 155.  
 Islam (De) 164.  
 Israëlitische 85.

## J.

Japaneezen 36.  
 Java (Bijgeloof op) 27.  
 — De Doekoen 75.  
 — (Pest op) 141.  
 — Treinenloop 108.  
 Javanan (De — trouwt graag) 11.  
 Jonathan 123.  
 Jonkhoff (Mej. A. C.) 117.

## K.

Kaboboe (helper) 170.  
 Kaboettoehan 23.  
 Kambaneroe 155.  
 — Institueering der kerk 170, 171.  
 Kameroen 5.  
 Kanangar 43, 169.  
 Karanganjar 23.  
 Karoeni 39—42, 92—93, 102—104.  
 — (Brand te) 102, 167—168.  
 — Standaardschool 41.  
 — Ziekenbehandeling 41.  
 Kasimin 9.  
 Keboemen 22—25.  
 — Med. Dienst 24.  
 — Schooldienst 24.  
 Keucheniusschool 9, 166.

Klaten 152, 153.  
 Kodi 39, 168.  
 Koelewijn (D.) 9, 108, 171, 182.  
 Koningin-Wilhelmina-School 9.  
 Kopstukken der Duitsche Zending 4.  
 Kouwe (Mej. J. W. v. d.) 25.  
 Krakal 8, 23.  
 Krijger (Ds. L. P.) 39, 56, 102—104, 163.  
 — (Mevr.) 140.  
 Kuyper (Dr. A.) 52, 68.  
 Kuyper (Mej. H. S. S.) 10, 117.  
 Kweekscholen 76.  
 Kwitang C. H. O. School 117.

## L.

Langaliroo 169.  
 Langsa 73, 138.  
 Laura 39.  
 Lawonda 168.  
 Lekkerkerken 116.  
 Lezingen te Grabag 89.  
 Lewa-Pakoe 56.  
 Lichtbeelden (Soemba) 37.  
 — (Djokja) 184.  
 Lindeboom (Prof. L.) 20.  
 Lion Cachet (Ds. F.) 7.  
 Lock (Zuster M. W.) 56, 105, 170.  
 „Locomotief" (De) 27, 75.  
 Lok (P.) 59, 91.  
 Lucia Peilouw 41.

## M.

Magelang 53, 59, 86—92.  
 — Gedoopt te 86—88.  
 — Onderwijs te 92.  
 — Vijandschap te 92.  
 Mangkoe Negoro (Prins Solo) 149.  
 Mardi Rahardjo 90.  
 Marohota 40.  
 Mata-Wai 105.  
 Medan 72, 139, 182.  
 Medische Zending onder Animisten 69.  
 Meditatiën 1, 17, 33, 49, 66, 81, 97, 113, 129,  
 145, 161, 177.  
 Melolo 105, 170.  
 — Kerkgebouw 43.  
 — Doop te 43.  
 Merkelijn (Ds. A.) 27, 86—92.  
 — Lezingen van 89, 90.  
 — Courant 90,  
 — Oudste dochttertje 92.  
 Merkelijn (Dieneke) 154.  
 Merwart (Mej.) 9.  
 Methodisten te Medan 73.  
 Middelburg 1, 185.

## N.

Netelenbos (Ds. L.) 120—125, 141, 149.  
 Ngadiman verpleger te Borangan 9.  
 Nganti 7, 9.  
 Nieuwe-Pekela 59.  
 Normaalcursus op Soemba 169.

## O.

Offringa (Dr.) 8, 157.  
Onderwijzers die naar Indië willen 70.  
Onderwijzers-cursussen 116.  
Onvlee (L.) 133.  
Oorlogsleed 124, 131.  
Oorlogslessen 85.  
Oorlog en Zending 27, 37.  
Oosten (H. v.) 14, 92.  
Opleidingsschool te Djokja 42.

## P.

Pajeti 54—56.  
— Med. hulp te 56.  
Pamrian 23.  
Pandita-Djawa 149.  
Pangkalan-Soesoe en -Berandan 73.  
Pati (Oemboe) 104.  
Pella 39.  
Penten 7.  
Pera (Ds. en Mevr.) 26.  
— (Ds.) 57, 168.  
Perlak 73, 138.  
Pest (te Solo) 153.  
Petawang 169, 170.  
Poerbolinggo 8.  
Poering 58.  
Poerworedjo 134—139.  
— Medische dienst 136.  
Pot (Jac.) 25.  
Premboen 23.  
Proosdij (Dr. C. v.) 8, 153.  
Puijs (Dr. H. S.) 8, 75.

## R.

Rara 40.  
Rauws (Ds.) 140.  
Rutgers (Mej. J. C.) 151.

## S.

Sadracht 134.  
Sadrachianen te Magelang 88.  
Sadrachskring 149.  
Saliman 121.  
Sarikat-Islam 140.  
Sarmo (verpleger te Pajeti) 56.  
Scheurer (Dr.) 151.  
School te Pajeti 55.  
Schoolzaken op Soemba 168—170.  
Simons (B.) 14, 53.  
Slotema 74.  
Soemba 118—119, 167—171.  
— brand op 119, 139.  
— Lichtbeelden 37.  
— Week 140, 167, 186.  
— Zevende man 70.  
Soerabaia 20, 57, 139, 168.  
Soesoehoenan (Solo) 149.  
Solo 8, 149—154.  
— Arts voor 76.

— Kerkgebouw te 10.  
— Pest te 84, 106.  
„Standaard" (De) 5.  
Standaardschool op West-Soemba 41.  
Stefanus 106.  
Stegerhoek 151.  
Steuncomité te Weltevreden 12.  
Sumatra 72.

## T.

Tanaroeng 169.  
Telok Betoeng 72.  
Tiemersma (Ds. L.) 72—75.  
Tjandi-Siwoe 7, 9.  
Tjingtou 36.  
Toengkak 7.  
Toepoe (Goeroe) 169.  
Toerèn 7.  
Turkije 164.

## V.

Verstrooiing (Ger. in de —) 72—75, 131, 162.  
Visser (Ds.) 172.  
Vogelesang (Dr. L. W.) 151, 154.

## W.

Wai-Djewa 93, 104.  
Waidjiloe 169.  
Wai-Mangoera 40, 41.  
Warneck (Dr. J.) 85.  
Waria (verpleger te Toengkak) 9.  
Wasman (Daniel) 171, 182.  
Wates 7, 9.  
Wellensiek (Mej. H. J.) 9.  
Weton 58.  
Wetenschappelijken zin (Een man van —)  
22, 133, 164.  
Wetering (Mej. v. d.) 9.  
Wi Djing Wi 10.  
Wielenga (Ds. D. K.) 54, 69, 105, 118—119.  
172.  
Wielenga (Ds. J. D.) 165.  
Wielenga (Mevr.) 164, 165.  
Wonosari 9.  
Wonosobo 120—125.  
— Colportage 123.  
— Kerkbezoek 123.  
— Medische Zending 121.  
— Paarden 124.  
— School 122.  
Wijers (Ds.) 20.  
— afscheid 57.  
Wijers (Mej. H. E.) 57.

## Z.

Zendingsblad (saldo) 100.  
Ziekenbehandeling te Karoeni 41.  
Ziekenpraktijk op Soemba 170.  
Zuidema (J. P.) 134.  
Zuidema (Mevr.) 107.  
Zwaan (Ds. C.) 7, 151.

**MACHINEOLIE,**  
**CYLINDEROLIE,**  
**AUTOMOBIELOLIE,**  
**CENTRIFUGEOLIE,**  
**DORSCHMACHINEOLIE,**  
**PATENT AS-OLIE,**  
**WAGENSMEER, LEDER- en HOEFSMEER.**

## FEDERALVET

beter dan wagensmeer, geeft minstens  
 50 pCt. besparing.

Waar NIET vertegenwoordigd: Agenten en  
 wederverkoopters gevraagd!

**Fabrikant H. VAN RENSSSEN,**  
**ROTTERDAM - Nieuwehaven 99.**

## De strijd voor Kerkherstel

in de Nederlandsch Hervormde Kerk de  
 XIXe eeuw, historisch geschetst door

**J. C. RULLMANN.**

Prijs f 2.25, geb. f 2.90.

UITGAVE VAN

**W. KIRCHNER, Amsterdam.**

**Ook voor U**  
 maken we  
 gereed een  
 ex. van 't

**JAARBOEKJE**

voor de  
 Geref. Kerken  
 met als

**PREMIERBOEK**

een tweede „Keurgarve”  
 De Uitgever:  
**E. J. BOSCH / Bz., Nijverdal**

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN  
 EN DOOPBEKKENS  
 IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS.**



**T. FABERIJ DE JONGE**  
**GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73**  
**FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN**

**Disponibel.**

Het adres voor een degelijk  
**Amerik. Orgel**

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd

**Steunenberg's Orgelhandel**  
**Schuttenstraat 8, ALMELO.**

Vraagt prijscouranten en betalingsconditiën.

**Vraagt Uw Winkelier BESCHUIT**

uit de Electr. Bakkerijen van  
**GBRs. v. d. MEER, Rotterdam,**

Croosweg 160 en 115. Telefoon 5968.

Spanjaardstraat 9—11, Ruilstraat 54.

Telefoon 8677.



**„Zonen der Kerels”**

door M. VAN DER STAAL,

biedt U in 259 Pag.'s een  
 boeiend verhaal uit den tijd  
 van den Duitschen inval in  
 België. Iedere pagina boeit U  
 ten zeerste.

**Kost slechts 80 cents.**

alleen gebonden.

De Uitgeefster

Drukkerij „LIBERTAS”

Postbus 598 - ROTTERDAM

# Simplex

**RIJWIELEN,**

danken hun succes aan de solide  
 materialen en groote accuratesse der  
 bewerking van alle deelen.

Kent Ge b.v. een rem even sierlijk, krachtig  
 en eenvoudig als die van Simplex?

**Simplex Rijwielen**

f 150.—; f 125.—; f 95.—; f 65.—.

Overtoom 271

AMSTERDAM.



**Vraagt VAN DELFT's**  
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

**N. V. VAN DELFT & ZONEN's**  
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”  
**KOOG a d. ZAAN.**

### Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158 - Tel. 9132 N. - Amsterdam.  
Logies f0.50, f0.60 en f0.75. Diners vanaf 50 cent.  
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

### HET NIEUWE KERKORGEL

in de Ger. Kerk Giessen-Nieuwerkerk, en dat van de Ger. Kerk te Moerdijk, in Sept. 1915 ingewijd, is geschilderd door

### J. HEIJDENRIJK

Provenierstr. 51b - ROTTERDAM.  
Atelier voor Kunst en Versierkunst.  
Attesten van tevredenheid voorhanden!

### J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

- Fabriek van Uurwerken -  
Carillons, Raderwerken enz.

### Het Internaat Wilhelmina te Zeist

neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn., Hoofdonderw.

Vraagt onze  
geïll. gratis  
brochure  
over Vogels.



**P. SLUIS.**  
VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER



Vraagt onze  
geïll. gratis  
brochure  
over Kippen.

## P Polytechnisch-Bureau „NEDERLAND” B

Correspondentie en Monde inge OPLEIDING  
:: voor Examen in BOUWKUNDE ::  
WERKTUIGKUNDE - ELECTROTECHNIEK

## N Prosp. gratis Arnhem A

Directie: Rothuizen & Wlad

### Betrekk. in Nederland en Indië.

Er zijn vacatures voor Dames en Heeren op verschillend gebied in Nederland en Koloniën (ook aan Rijk en Gemeenten). Wie betrekk. of positieverb. wenschen vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en prosp. aan „HUMANITAS”, Schietbaanlaan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

## DE TWEDE DRUK VAN Ds. N. Y. VAN GOOR, Het Geloof der Vadersen,

is nu verschenen en kost  
ingenaaid f 2.75, gebonden f 3.25,  
:: groot formaat, 430 bladzijden. ::

Een ieder koope deze meest uitgebreide verklaring onzer Geloofsbelijdenis bij zijn Boekhandelaar of den Uitgever

Groningen, Firma JAN HAAN.

## Ruim 50 jaar

bestaat het speciale adres voor  
**BIJBELS EN KERKBOEKEN.**

**A. VAN ROSSUM,**  
Singel 344 - Amsterdam.

Telefoon 8964.

# Goosen & Swagerman

**ORGEL- EN PIANOHANDEL**  
**DEN HAAG** **TEL: 2051**

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR  
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN







## BERICHT.

Het Zendingsblad, in dezen vorm, is verkrijgbaar bij elken Boekhandelaar en wordt, franco per post, door den Uitgever toegezonden.

De prijs is f 1.— per jaar.

Zonder omslag en op dunner papier wordt het, bij getallen van minstens 4, geleverd aan Kerkeraden en Agenten à f 0.03 per nummer.

ZOMER, DRUKKERIJ „VADA” WAGENINGEN.

---

Bij de Firma BOUWMAN en VENEMA te Groningen  
verschijnt

## DE MACEDONIËR

Zendingstijdschrift, onder Redactie van  
Ds. H. DIJKSTRA te Smilde, Ds. D. BAKKER te Djokja  
en Ds. D. K. WIELENGA te Pajeti.

Prijs f 3.—, per jaar, voor Kerkeraden f 2.40.







